33
LACİVERT
KİTAPLAR

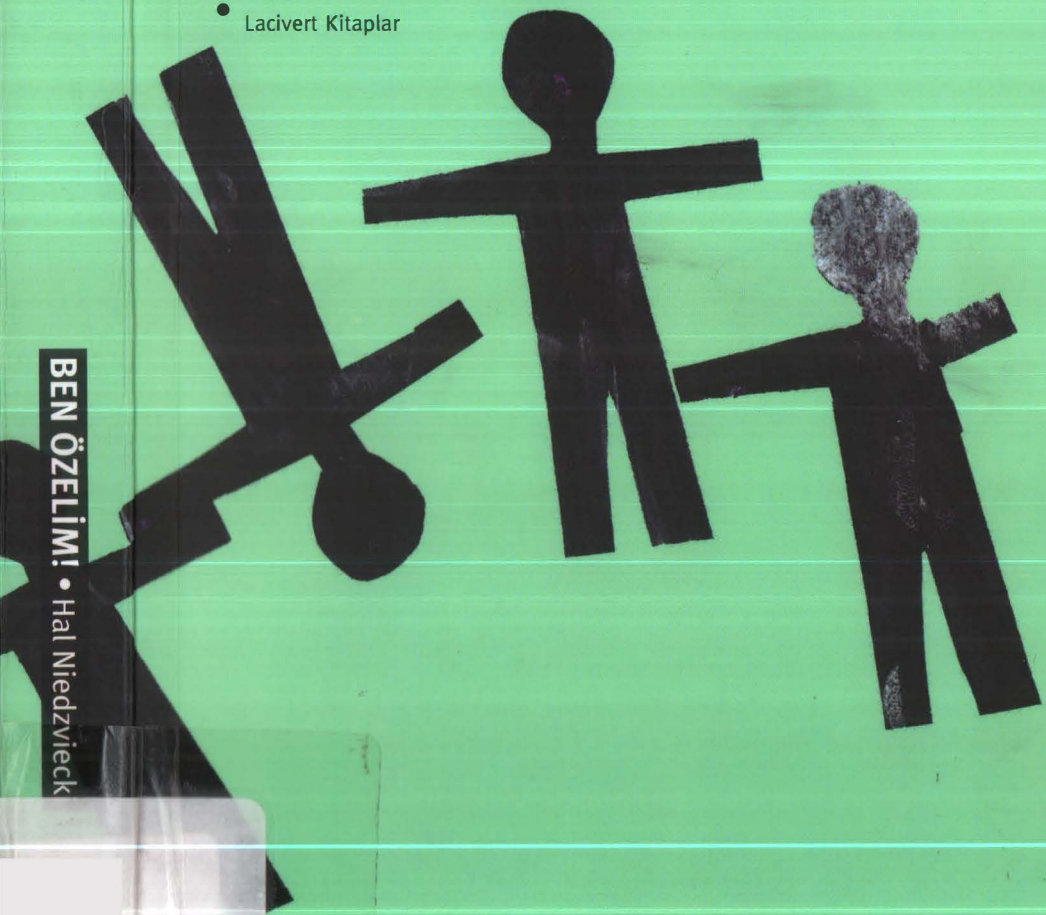
Hal Niedzviecki

Ben Özelim!

Bireylik Nasıl Yeni Konformizm Haline Geldi

İngilizce'den Çeviren: Sibel Erduman

Lacivert Kitaplar

BEN ÖZELİM! • Hal Niedzvieck

AYRINTI

Hal Niedzviecki

9 Ocak 1971 tarihinde, Ontario, Brockville'de doğan Kanadalı romancı ve kültür eleştirmeni Hal Niedzviecki, Toronto Üniversitesi'nde lisans, Bard College'da yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. 2002 yılında bir arkadaşıyla birlikte yeraltı sanatlarıyla ilgilenen *Broken Pencil* dergisini kurmuştur. Bölgesel ve ulusal birçok dergi ve gazetede yazan Hal Niedziecki'nin roman, deneme, antoloji gibi türlerde yayımlanmış kitapları şunlardır: *Concrete Forest: The New Fiction of Urban Canada* (1998); *Smell It* (1998); *Lurvy, A Farmer's Almanac* (1999); *We Want Some Too: Underground Desire and the Reinvention of Mass Culture* (2000); *Ditch* (2001); *The Original Canadian City Dweller's Almanac* (2002); *The Program* (2005); *The Big Book of Pop Culture: A How-to Guide for Young Artists* (2006); *The Peep Diaries* (2009) [*Dikizleme Günlüğü*, Çev. Gökçe Gündüç, Ayrıntı Yay., 2010] ve *Look Down, This Is Where It Must Have Happened* (2011).

Ayrıntı: 580
Lacivert Kitaplar Dizisi: 33

Ben Özelim
Bireylik Nasıl Yeni Konformizm Haline Geldi
Hal Niedzviecki

Kitabın Özgün Adı
HELLO I'm Special
How Individuality Became The New Conformity

İngilizce'den Çeviren
Sibel Erduman

Yayıma Hazırlayan
Sibel Ercan

Düzelti
Esra Koç

© 2009 by Hal Niedzviecki
This edition arranged through
Kayı Telif ve Lisans Hakları Ajansı Tic. Ltd. Şti.

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Tasarımı
Gökçe Alper

Dizgi
Hediye Gümen

Baskı ve Cilt
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No.:244 Topkapı/İstanbul
Tel.: (0212) 612 31 85

Birinci Basım 2011
Baskı Adedi 2000

ISBN 978-975-539-608-8
Sertifika No: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No.: 3 Cağaloğlu - İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

Hal Niedzviecki

BEN ÖZELİM

Bireylik Nasıl Yeni Konformizm Haline Geldi

LACİVERT SERİSİ

İŞ İŞTEN GEÇTİKTEN SONRA VERİLEN SÖZLER
Darian Leader

SEVGİNİN HALLERİ
Stephanie Dowrick

ÖPÜŞME
Metafizikten Erotiğe
Adrianne Blue

KAHKAHA BENDEN YANA
Sören Kierkegaard

ARİSTOS
Yaşam Üzerine Notlar
John Fowles

SALOME
Yaşamı ve Yapıtları
Angela Livingstone

BAŞTAN ÇIKARMA ÜZERİNE
Jean Baudrillard

BENİ AYAKTA GÖMÜN
Çingeneler ve Yolculukları
Isabel Fonseca

GECE
Gece Hayatı, Gecenin Dili, Uyku ve Rüyalar
A. Alvares

COOL
Bir Tavrın Anatomisi
Dick Pountain & David Robins

COOL ANILAR III - IV (1990-2000)
Jean Baudrillard

KENDİNİ ALDATMA
Herbert Fingarette

GÖĞÜ DELEN ADAM
Papalagi

ŞÖHRET
Chris Rojek

KÖTÜLÜĞÜN ŞEFFAFLIĞI
Aşırı Fenomenler Üzerine Bir Deneme
Jean Baudrillard

APTALLIK ANSİKLOPEDİSİ
Matthijs van Boxsel

ÖPÜŞME, GIDIKLANMA VE SIKILMA ÜZERİNE
Hayatın Didiklenmemiş Yanlarına Dair Psikanalitik Denemeler
Adam Phillips

KARŞILIKSIZ AŞK
Kovalamak ve Kovalanmak Üzerine
Gregory Dart

BİR ÇİFT SÖZ
Julian Barnes

İMKÂNSIZ TAKAS
Jean Baudrillard

COOL ANILAR V (2000-2004)
Jean Baudrillard

MASUMİYETİN AYARTICILIĞI
Pascal Bruckner

GÜLME
Komiğin Anlamı Üstüne Deneme
Henri Bergson

SON MEKTUP
Bir Aşk Hikâyesi
André Gorz

DİKİZLEME GÜNLÜĞÜ
Hal Niedzviecki

İçindekiler

Giriş
"Anne, Baba Size Anlatacağım Bir Şey Var..."

Yeni Konformizmi Keşfetmek 13

Birinci Bölüm
Şimdi Neredeyiz

1. Merhaba, "Ben Özelim"
Antikonfromizmin Yükselişi 25
Özelin Normali 30
Fabrikasyon Özel Olma 40
Uzmanlar İş Başında 49

2. Hep Beraber Yalnız
Yeni Konformizm Geleneğe Meydan Okuyor 54
Dinin Sonu mu? 62
Doğum, Okul, İş, Ölüm, Hiçlik 68
Büroda Özel Olmak 76
Özgüven Fantezisi 82

İkinci Bölüm
Bireyin (Yeniden) Yaratılması:
Popüler Kültür Konformizmi

3. Herkes Yıldız
Popüler Kültürün Yeni Konformizmi Yaratması 87
Pop Temasının Tanıtımı 90
Temalı Dünyada Kapana Sıkışmak 93
Dalkavuk Psikolog: Popüler Kültür Her Yerde 96
Mule Skinner Blues 108
Simmel: Dışarıda İçeri Bakmak 110
The Hard Rock Academy'de Şöhreti Yakalamak 113

4. Kitle Kontrolü
Konformizm Popüler Vaade Karşı 117
Hepsi Senin Suçun: Kişisel Gelişim Endüstrisiyle Tanışalım 120
Sistem: Dışlama, Tesadüfi ve Başka Yolla 125
Yalandan Katılımcılığı Pazarlama 135
Giriş Yolunu Aramak 142

Üçüncü Bölüm

Bireyselliğin Paradoksu

5. "Başka Ben Var mı?"

Özel Rolümüzü Bulmak 155
Bir Yaşam Biçimi: Bireyselliğin Doğasına İlişkin Bazı Teoriler 160
Kapana Kısılmak? İktidar ve Foucault 162
Avanak Kalabalık 165

6. Yuva Arayışı

Yeniden Yaratılan Camia 171
Yeni Gelenekçi Camia 171
Yeni Gelenekçi Hareket 174
Geçmişe Dönüş 175
Yeni Hafif Gelenek 180
Pop Kültür Camiası 190
Merhametsiz Cemaat 194
Hâlâ Yalnız 201

Dördüncü Bölüm

İsyan

7. Extrem Davranış

Özel Olma Çağında Şöhret Ahlaka Karşı 207
Kendini Maksimuma Kaptırmak! 209
Tematik Parktan Kaçış 213
Siteden Çıkmıyorum 217
Fazla Ekstrem! Bahsi Yükseltmek 220
Karanlık Taraf: Kediyi Katletmek 224

8. Geri Dönen Devrim

Bireyselliğin Sonu mu? 233
Orijinali Aramak 237
İleriye ve Geriye Doğru Yürümek 241
İktidar Halka 246
Şimdi Hep Beraber Söyleyelim: Direniş Faydasız 251

Sonuç

Yolun Sonunda Yalnızım 257
Kaynakça 265

Ben özelim,
Ben özelim,
Bana bak,
Göreceksin,
Çok özel birisiyim,
Çok özel birisiyim,
Benim,
Benim.

("Frère Jacques" bestesi)

İlkokul eğitimiyle ilgili kaynakların olduğu bir web sitesinde bulabileceğiniz popüler bir şarkı.

Teşekkür

Kanada Belediyesi'nin Sanat bölümüne, Ontorino Sanat Konseyi ve Toronto Sanat Konseyi'ne, bu kitabın yazılmasına sağladıkları finansal destek için müteşekkirim.

Önerileri, tavsiyeleri, teşvikleri ve asistanlıkları için Brain Davis, Emily Schultz, Chris Frey, Hilary Clark, Andrew Blauner, Natasha Danamen ve Bruce Westwood'a minnettarım.

Editörlerim Diane Turbide, Cherly Cohen ve Elaine Katzenberger'e, gayret ve emekleri için teşekkür ederim.

Gazete dağıttığı bölgelerde beni dolaştırıp sorularıma sabırla cevap veren harika insanlarla tanışmamı sağlayarak, Grant Shilling'in, bu kitaba paha biçilmez katkıları olmuştur.

En Route Magazine'e, beni Florida'ya gönderdiği ve *Globe and Mail and This Magazine*'e, sayfalarında fikirlerimi sunmama fırsat verdikleri için, tüm yayın ekibi ve editörlerine, teşekkür ederim.

Darren Wershler-Henry'e, kitabın başlığıyla kapağına olan yardımlarından, kitap boyunca da devamlı yaptığı öneri ve katkılarından dolayı kucak dolusu teşekkür ederim.

Babam Sam ve annem Nina Niedzviecki'in gönderdikleri asi ruhuma uygun kartpostallar (içine koydukları çeklerle birlikte) ve bıkıp usanmadan verdikleri desteğin devamının geleceğinden eminim.

Rachel Greenbaum'un, burada geliştirilen argümanlara katkısı olan belge ve kitapların sağlamasına, değerli editoryal fikir ve eleştirilerini paylaşmasına, bu kitabın yazımında sunduğu sürekli destek, anlayış ve sabrına ne kadar teşekkür etsem azdır.

Zaman ayırıp bana e-posta gönderen, bilgilerin doğruluğunu kontrol eden, film konularını anlatan veya röportajlarıma sabırla cevap veren herkese minnettarım. Hepiniz gerçekten özelsiniz!.

Özellikle etkili bir esin ve bilgi kaynağı olan yazar ve kitaplara: Stuart Ewen'in. *A Social History of Spin*, Michael Bracewell, Ulrich Beck ve Elizabeth Beck-Gernsheim'in *Individualization*, Juliet Schor'un *The Overspent American*, Benjamin Barber'ın *Jihad vs McWorld*, Carl Graumann ve Serge Moscovici'in *Changing Conception of Crowd Mind and Behaviour*, Wendy Shalit'in *A Return to Modesty*, Georg Simmel ve Michel Foucault'ya, Warren St. John'un *The New York Times*'daki raporu ve son olarak *Habits of the Heart*'ün yazarları, akademisyen Robert Bellah, Richard Madsen, William M. Sullivan, Ann Swidler ve Steven M. Tipton'a teşekkür ederim.

Bütün özel küçüklere ve özellikle Dov, Talia, Erez, Jared, Aden, Jonah, Jordan, Cooper ve küçük Elly'e...

Giriş
"Anne, Baba Size Anlatacağım Bir Şey Var..." Yeni Konformizmi Keşfetmek

Geçmişe, seksenli yılların ortalarına gidelim. Ronald Reagan, talihsiz Walter Mondale'e karşı yeni kazandığı zaferle muhafazakâr çağı doruğa çıkarıyor. Ailemin yaşadığı Maryland yatakhane mahallesi,[1] dünyada alışveriş mağazalarının en yoğun olduğu yer olmakla övünüyor. Babam, tutucu para politikalarıyla bilinen, kötü ünüyle uluslararası bir müessese olan Dünya Bankası'nda çalışıyor. Annem, çılgın partilerle nam salmamış bir kurum olan Kanada Büyükelçiliği'nde sosyal koordinatörlük yapıyor. Tutucu insanlar, tutucu bir çağda, tutucu şehirlerde, tutucu kurumlarda çalışıp, tutucu günlerinin sonunda tutucu arabalarına binip, yaşadıkları konforlu, tutucu banliyö konutlarına dönüyorlar.

1. Şehrin çeperinde hatta bazen daha uzakta olan, şehirde çalışanların neredeyse sadece yatmaya gittiği, manav, bakkal ve alışveriş dükkânları dışında çalışılacak yeri olmayan yerleşim alanları. (ç.n.)

Birçok banliyö genci gibi, liseli Hal da sıkılıyor. Delikanlılık kaygıları alışveriş merkezleri ve ikiyüzlülük dışında başka bir şey görmesini engelliyor. Gördüğü manzara kendisine birçok fırsat, kışkırtıcı bir kibirlilikle egemenlik alanını belirleme fırsatı sunuyor.

Genç Hal kesinlikle elinden geleni yapma niyetinde.

Bütün hafta sonu ortadan kaybolduktan sonra eve geliyorum. Leş gibi tekila ve kusmuk kokuyorum. Peder yanıma yaklaşıp bana, "Votka içmelisin" tavsiyesini veriyor. Visa kartlarını "ödünç" alıp, ailemin parasını gözümü kırpmadan harcıyorum. Babam bağırıyor, annem elime yirmilik sıkıştırıyor. Bu süreçte bir sürü disiplin cezası ve tasdikname alarak İbranice okulunda derslerden kalıyorum. Eve gönderilen notlarda annemin imzasını taklit ediyorum ve bunda neredeyse başarılı oluyorum. Ailem boyun eğerek beni mahalledeki devlet lisesine veriyor. Alkollü maddeleri tüketmeyi ilerletiyor, Avrupalı depresif alternatif rockçıları dinliyor[2] ve Hamursuz Bayramı'nda[3] yenilen yemeklere davet etmeyi âdet edindiğim Yahudi kızlara hoyratça para yediriyorum.

Ailem gülüyor. Yakında hevesimin geçeceğini söylüyor. Babam beni bir kenara çekip elime bir avuç dolusu kondom sıkıştırıyor. Yanakları kızaran ben oluyorum.

Hızla üniversite günlerime gelelim. Yazar olmaya karar veriyorum. Aileme hayatımı bu şekilde asla kazanamayacağımı açıklıyorum. Annem komşularına hemen benim sanatçı olduğumu söylüyor. Babam elime yirmilik sıkıştırıyor.

Artık otuzlarımdayım. Ailem, "radikal" eğilimlerimden dolayı hâlâ mest oluyor. Benim eksantrikliğimi sadece onaylamakla kalmayıp, Antikonformist duruşumdan nasıl gurur duyduklarını anlamam için ellerinden gelen her şeyi yapıyorlar.

Bana verdikleri doğum günü kartlarına baksanıza. Otuzuncu yaş günümde gönderdikleri Hallmark kartpostalında, gri takım elbiseleri, şapkaları ve pardösüleriyle somurtkan erkeklerden oluşan bir kalabalık ve üstünde "Gururla normlara tabii olmak, ezelden beri azap veri-

2. Kopenhaglı Raveonettes, geçmişle beslenen diğer birçok sanatçıdan farklı olarak kaynaklarına sadık kalmıştır: 1950 ve 60'lardaki Amerikalı, Buddy Holly, Everly Brothers, Ronettes and Hank Williams bu iki Danimarkalı'nın saygı duydukları arasında. (ç.n.)

3. Musevilerin mayalı, tahıl içeren ürünleri yemedikleri bayramları. (y.h.n.)

ci derecede sıkıcı olan insanların işine gelir" diyen bir yazı var. Kartın içinde de "Antikonformistin doğum günü kutlu olsun!" yazıyor.

Otuz birinci yaş günümde de incelikle resmedilmiş, mavi bir ağaçla mor güneşli bir kartpostal alıyorum. Kartın önünde "Mesele, seni herkes gibi yapmaya çalışan dünyada kendin olabilmektir", içinde de "Doğum günün kutlu olsun, nev-i şahsına münhasır!" yazıyor.

Ailem bu kartlardan çok keyif alıyor. Kendi açıkgörüşlülükleri ve anlayışlılıklarını temsil ediyor bu kartlar. Orta yaş denen uçurumun kıyısında oturan benim üzerimde ise bu kartların istenmeyen bir etkisi oluyor. Depresyona giriyorum. Uzun zamandan beri şüphelendiğim ama kabul etmek istemediğim bir şeyi teyit ediyorlar: Esas davranış kalıbım aslında demode. Bireyselliğin takım elbiseli düşmanlarını devirmekle ilgili Hallmark kartları için deli olan bir dünyada, antikonformistler benliklerini yitiriyor. İsyankâr ve olağandışı olmanın ötesinde, normal ve uysal hale dönüşüyor. Otuz birinci yaş günümde antikonformistliğimin sadece müsamaha görmediğini, kabul edilip kopyalandığını fark ediyorum.

Bu durum, benim her türlü "kötü çocuk" maskaralıklarımdan zevk alan ailemin tavrında, açıkça ortaya çıkıyor. Aynı zamanda toplum da beni sıcak, tüy gibi hafif, sevgi dolu ve kendin ol paketine sokuyor. Bir Hallmark doğum günü kartı, bana istediğini yap diye âdeta yalvarırken antikonformistlik nasıl isyankârlık olabilir?

Bununla beraber, ideolojilere, kabul edilmiş davranış biçimlerine, akımlara karşı çıkan bağımsız bir düşünür ve bir antikonformist olmak, kendimi tanımlama biçimimde önemli bir yer teşkil ediyor. Eğer isyankâr değilsem, neyim? Belki soruyu şöyle sormak lazım: Eğer isyankârlığım toplum tarafından onay görüyorsa, ailem tarafından teşvik ediliyorsa ve Hallmark kartpostallarında alkışlanıyorsa, neye karşı başkaldıracağım?

Otuz birinci yaş günümün sabahı, yumuşak fırça darbeleriyle boyanmış teselli edici mesajıyla yüzleşemeyeceğimden, kartpostalımı ters çeviriyorum. Kartpostalın arkasında orijinali hakkında bilgi var. Kaliforniya, Sausalito'dan Brush Dance yapmış. Brush Dance adının, "Yurok yerlilerinin bir sağaltma ritüeli... Yurok yerlilerinin tek

yasası sadece kendin olmaktan" geldiğini okuyorum. Bu durumda, bütün dünya sadece benim isyankârlığımı teşvik etmekle kalmıyor, tebrik kartı şirketleri tarafından emilen yerli spiritüelliği, kendine karşı takıntılı olmayı meşrulaştırıyor. Bir zamanlar "kendine karşı dürüst ol" biraları deviren punkçıların, başıboş hippilerin, Sen Nehri kıyısında felsefe yapan hızlı apsent içici Parisli solcuların, seks partici, ebedi işsiz ressamların marşıydı. Bir zamanlar kendin ol felsefesi, hedonizm ve zevk düşkünlüğü olarak düşünülürdü. Bugün, kendine düşkünlüğün ilkeleri; huysuz sinik bir erkek evlada, onun "biricikliğinin" hevesle kabul edilişi olarak verilen bir New Age kartpostalının arkasında ilan ediliyor.

Brush Dance'ın tabii ki manifestosuna ulaşabildiğim bir web sitesi var. Orada şöyle diyor:

"Güçlü bir hareket başladı. Bireyler, kültür ve bütün gezegen olarak önemli bir değişimin ortasındayız... Hem birey olarak hem küresel düzeyde daha 'spiritüel', daha bilinçli, daha müşfikiz. Kendimizi daha iyi anlamak, yaşama gücümüzü artırıp anlamlı kılmak için daha derin ve doğru olanı arayanlar topluluğu haline dönüşüyoruz. Yüzeydeki kolay ve geçici olana karşı, derin ve doğru olana yöneliyoruz. Bu yaşama gücünü, bölgesel ve küresel düzeyde yenilik temsilcisi ve şifacı olmak için değerlendirip kullanıyoruz."

Antikonformist süper yıldız Bart Simpson'ın "Ay Carumba!"[4] dediği gibi, düşündüğümden de kötü. Antikonformist duruşum, sadece kartpostal satmak için kullanılmakla kalmıyor, korkunç şekilde bir zamanlar antikonformistlik olarak tanımlanan her şey olmasa bile çoğu şey, yavan bir felsefeye dönüşüyor. Brush Dance bizi "yenilik temsilcisi" olmaya davet ediyor, bireylerin "kendini anlamayı derinleştirme ve hayatın canlılığıyla anlamını artırma" arayışında bulunduğu bir devrimin gerçekleştiğini öne sürüyor. Bu, aslında imanlı bir retorikle süslenmiş, hoşgörülü, bireysel bir yaşam kodu olan New Age hedonizmi olup, "büyük bir değişim" olarak değerlendiriliyor. Yani, Brush Dance'ın[5] manifestosu şu anlama geliyor:

4. İspanyolca'da şaşkınlık ya da nefret taşıyan bir bağırış. (http://en.wikipetia.org/wiki/%C2%A1Ay,-Curamba!) (y.h.n.)

5. Yurok yerlilerinin, hasta bir çocuğun iyileşmesi ya da uzun ve sağlıklı bir yaşam sürmesi için yaptıkları törenin adı. (ç.n.)

Kendin ol, kendini mutlu et, "özünü anlamada derinleş" ve heyhat, bu süreçte "yenilik temsilcisi" ya da "sağaltıcı" olacaksın. Bu felsefe şunu söylüyor: "Dünyanın benim tayin ettiğim şekilde yeniden yapılandırılmaya ihtiyacı var. Dünyanın bunu fark etmesi için, benim istediklerimi yapmam gerekiyor. Davranışlarımı başkalarının buyruklarına göre belirlemem gerekmiyor. Gördüğünüz gibi çok spiritüelim, "özümü anlama" yolundaki sorgularım ve "hayatımın anlamını ve canlılığını artırma" arzum, aslında dünyanın yararına, insanların kendilerini iyileştirmek için yapacakları tek şey beni izlemek. Bu, tabii ki işlerimi benim istediğim şekilde yapmamdan başka bir şey yapmamı gerektirmiyor.

Bu harika, değil mi? İstediğim şeyleri yaparak yenilik temsilcisi oluyorum! Böylece, Brush Dance'ın manifestosu ve benim antikonformist zihnim birbirine müthiş benziyor. Bütün bunlar tabii ki beni düşündürüyor: Asiliğimin merkezini oluşturan etik, nasıl oldu da ailemin, gittikçe çoğalan, otuz çeşit haki renk pazarlayan Kuzey Amerikalı bir alışveriş merkezinden aldığı New Age kartpostalında yer alıyor?

Şirketlerin antikonformistliği seçmesiyle ilgili yakınmayacağım. Kuşkusuz, Hallmark gibi devasa şirketlerin her zaman, tutkal koklayan gençlerden, sınırdaki üniversite hallerini özleyen orta yaş krizindeki koca göbeklilere kadar, herkese hitap etmek için kendilerini isyankârlıkla cilaladıkları doğru. Ama Brush Dance'ın, geri dönüşmüş kâğıda ve soya mürekkebine olan adanmışlığıyla şeytan imparatorluğunun bir parçası olduğu söylenemez. Bu, klas bölgelerdeki yaşamın çok uzağında kalan, devasa şirketlerin her zaman tökezlediği, yenilikçilerin sıvıştığı, zifiri dünyada iyilik yapmaya çabalamayı vaaz eden pratiklerin, azap veren samimi bir görünümüdür. Hallmark, sözde popüler olanı ince alayla yayan kartpostallar üreterek klas olanı seçiyor. Buna karşılık Brush Dance, gençleri tatmin eden bir klaslıktan değil, müşterek eğilimi temsil ettiği, moda gereği değil, her şey mübah (anything goes[6]) bireyselciliğinin transandantal olasılıklarına inanan, samimi bir değişimi temsil ettiği için alışveriş merkezlerinde yer alıyor. Bu şirketin varlığı ve kendine takıntılı yar-

6. "Anything goes" mantığı, postmodern düşüncenin yapıtaşlarındandır. (y.h.n.)

dımseverliğin ilettiği mesaj, Kuzey Amerika ve azametli Batı dünyasının değer sistemindeki değişikliği yansıtıyor. Brush Dance, ne seksi ne modern ne de alaycı. New Age zırıltısını sıyırıp atarsan, Brush Dance'ın, antikonformist bireysellik vaazı veren, memleketi silip süpüren "büyük değişim" olduğunu görürsün. Ailemin, oğullarının aksi dünya görüşünü temsil eden bir kart buldukları alışveriş merkezlerine takıntılı bir şekilde sık sık gitmeleri ve antikonformist olmalarında bir problem var. Birçok insanda bir problem var.

Bireysel çağda yaşıyoruz. Farklı ve birbirleriyle çelişen konularla ilgilenme ve yön verme özgürlüğüne sahibiz. Cinselliğimizi ve ihanetimizi kalitesiz gösterilerde teşhir etmenin cazibesine kapılabilir, gerilmiş kertenkele derisi görünümü için estetik cerraha boğazımıza kadar borçlanabilir, seri katil hatıralarını toplamaya hayatımızı adayabiliriz.

Bugünlerde söz konusu olan, hayata, özgürlüğe ve mutluluğu bulmaya yönelik rotanı çizebilmen değil, bunu görünüşte yapma gerekliliğin. İş, aile, kilise ve bürokrasi gibi şimdiye kadar sıradan olan alanlarda bile bireysellik bekleniyor.

Konformizm, aile, kilise ve ulusdevletin kutsallığını destekleyip koruyan katı sosyal pratiklere olan bağlılıkla artık alakalı değil. Konformizm bugün, yaptığın her şey "yeni sen"le ilgili olduğu müddetçe, istediğini, istediğin zaman yapmak anlamına geliyor. Bireysellik yeni konformizm oluyor. Kendimiz olmayı bulma yolunda, kurumlar geri plana çekiliyor. Din anlamını yitiriyor, aile parçalanıyor ve uluslar, eskiden hükümdarların, dini liderlerin ve az bulunan dâhilerin sahip olduğu saygınlığın bireylere uygulanmasını teşvik eden ortamları sağlayabilme kabiliyetlerine göre değerlendiriliyor.

Antikonformizm şu anda toplumun kabul ettiği bir norm. Bunun sonucunda geleneksel topluluklar değişiyor. Bu; yayılan antikonformizm ideolojisini kapsayan kurum aramaya ve yeni anlamlar bulmaya çalıştıkça hükümet, aile, din ve işle olan ilişkilerimizin sürekli değiştiği anlamına geliyor. Bu devinim, olanları toplumdaki olumlu gelişmeler olarak değerlendirenlerin sayısını artırıyor. Sonuç; çeşitli yaratıcı çabalara ayrılan zamanın artmasıyla iş ve oyun arasında daha akıcı bir ilişki oluşması. Bunun yanı sıra, daha önceki neslin

hayatlarına hâkim olan ve bizi çevresel yıkım, muazzam açgözlülük ve bunalım yoluna sokan geleneksel kurumların yeniden değerlendirilmesi.

Bireyselliğin artması sonucunda geleneğin parçalanması da kaygan bir zeminde bizi aşağıya itiyor. Bireyselliğimizi kutlama takıntısı içinde geleneksel yapılara başkaldırmanın yolunu bulurken, "Mount Me"[7] gibi acayip bir yöne doğru, kontrolden çıkıp sarsılarak savruluyoruz.

Bu kitap benim hakkımda değil. Ama kendini daha önceden devreye sokarak okurla kişisel bir bağ yaratmak genel kuraldır. Bilmem ki işe yaramıyor mu?

Karın ağrılarıyla bu kitaba başlarken bazılarının konformizm diye adlandırabileceği bir yapı, bir standart kullandım. Bunu istemeyerek yaptım; ama işte karşınızda. Konformist antikonformizmin artmasıyla ilgili bir kitap, orijinalliğin ne kadar zor olduğunu göstermekle başlıyor.

Kurum karşıtı eğilimleri dışarıda bırakan tam bir isyankâr olduğumu göstermek için ne yapabilirim? Otuz birinci yaş günüm sırasında isyankâr olmanın göründüğünden daha zor olduğunu anladım. Benden bir buçuk yaş büyük olan erkek kardeşim, birkaç sene önce dindar oldu. Taliban düzeyinde olmamakla birlikte, onun Ortodoksluğu ve popüler kültür liberalliğinden neredeyse fanatikliğe varan dönüşümü gibi tuhaf detaylar ilgimi çekiyor. Kardeşim eski usul bir dindar olarak, Brush Dance'ın kendini gerçekleştirici ahlaki güvencesini bir yana bırakmakla isyankâr mı oldu? Tek seferde bütün hayatını değiştirerek, benim hayatım boyunca gerçekleştirdiğim antikonformist olma girişimlerimi alt mı etti?

Bütün gece hokey maratonunda patinaj yaptım; İskoçya'da hızlı akan buz gibi nehirde nasıl kayak yapıldığını bildiğime dair rol kesme cesaretini gösterdim; çoğunlukla mastürbasyonu anlatan karanlık, kısa hikâyeler içeren bir kitap yazdım; maaşlı birisiyken yarım günlük bir iş yapıyormuş gibi keyif verici maddeleri yalayıp yuttum; özellikle mangalda pişirilmiş tavuğu kıçına sokan erkek striptizci de

7. İnternetten indirip yüklemek için kullanılan yazılımın reklamında yer alan bir slogan; yükle, çerçevele, as anlamında kullanıyor yazar. (ç.n)

dahil olmak üzere bulabildiğim en sapık şeyleri içeren yeraltı kültürüne ait bir dergi çıkardım. Bütün bu yaptıklarım, eskiden hoşnutsuz, esrar içen sonra Ortodoks Yahudiliğine yönelip şirket avukatı olan ağabeyimin yanında, en azından bireyselliğim ve yerleşmiş geleneklere karşı çıkan statümü ilan etmek içindi. Buna rağmen kimse beni isyankâr olarak nitelemez, ağabeyimin geleneksel değerlere bu bağlılığı ise ailede uyuşmazlığa neden olur.

Ağabeyimin bu dönüşümü benim maskaralığımın diğer yüzü muhtemelen. İkimiz de; kafamızın karışık ve arka planda açgözlülüğün muazzam bir şekilde geçerli olduğu ergenlik dönemimizde popun, "Just do it, süper star!"[8] tezgâhından geçtik. İkimiz de isyankâr mı olmak istedik; yoksa birbirinden farklı ama paralel iki yol mu tuttuk? Birisi kültür üreten bohem bir hedonist, diğeri çok dindar aile adamı mı? Bugünlerde hangisi daha bireysel?

Bu soruların cevabı ne olursa olsun, bildiğim bir şey var: Kartları masanın çekmecesinin en arkasına fırlatmanın, ne ve kim olmak istediğimi bulmanın zamanı geldi. *We Want Some Too* adlı bir önceki kitabımda, ortak kültüre karşı isyan etmenin yollarını bulma kararlılığında olan, bağımsız kültürel yaratıcıların dünyası hakkında yazmıştım. Bölgeselliğin ufalıp küresel avamlığın yayıldığı bir dönemde poptan etkilenmiş, yarı tembel, kitle kültürünü birey ve topluluklara hizmet edecek şekilde yeniden oluşturmakta kararlı biri olarak, o asilerden birisi olduğuma inanıyordum. Ama kitaba şimdi bakıp o zamandan beri dünyada olanları gördükçe, çok fazla iyimser olduğumu fark ettim. Yararlı olduğunu düşündüğüm isyanların ne kadarı gerçekten narsistik bir benzersizlikti? Gerçekten kurum ve normlara meydan okumak yerine ne kadarı "klas olmayı" sızdırıyordu?

Kırılgan bilincimi oluşturan popüler kültürden esinlenmiş kasırga halindeki fanteziler, çöken gelenekler, spiritüel gündemler gibi birbiriyle çelişen beklentilerle yüzleşmenin şimdi tam zamanı. Gelecek yaş günümde yapacağım değişiklikleri görselleştirmekle başlayabilirim. Ailem gururlu bir beklenti içindeyken zarfın kapağını, içindeki çeki kontrol etmiyor numarası yaparak alelacele yırtarak

8. Nike'ın reklamlarında kullandığı logo: Sadece yap, düşünme, "Nike kullan" anlamında kullanılmış. (ç.n.)

açmak yerine, bizimkileri kenara çekip samimi bir konuşma yapabilirim.

Bir aile skandalını önlemek için fısıltıyla, "Anne, baba!" derim. Sizi hayal kırıklığına uğratmaktan nefret ediyorum ama ben, antikonformist değilim artık. Şimdi bekleyin, paniklemeyin, bırakın anlatayım. Demek istediğim şu ki, öyleyim ama değilim. Bu nedir deyip anlamıyorsanız, şöyle ifade edeyim: Eğer herkes bağımsız düşünüp kendini anlamakta gittikçe derinleşen bir asi ise, o zaman ben de herkes gibiyim. Antikonformizimle mutabakat sağlayan bir antikonformistim. İşte size kimlik kaybı! Hâlâ beni seviyor musunuz? Ben hâlâ ben miyim? Anne beni kucaklamaktan vazgeç! Baba, bu ciddi bir şey, para istemiyorum, cüzdanını cebine koyar mısın?

Birinci Bölüm
Şimdi Neredeyiz

1
Merhaba, "Ben Özelim" Antikonfromizmin Yükselişi

Arka bahçede sıcak, güneşli bir gün. Biçilmiş çimen, zümrüt yeşili iki metrelik tahta bir çitle çepeçevre sarılmış. Önümde uzanan çimlerle kaplı manzaraya öylesine bakıyorum. Yüksek taşlıkta ileri uzanan tentenin altında, plastik bir sandalyede oturmuşum, yarı baygın, önümde uzanan çimlerde olanlara bakıyorum:

Adamın biri yüzüne yumruğu yiyor.

İnliyor, silkiniyor. Kurtulmaya çalışıyor. Ama elleri arkasından, cırtlak renkli Hawaii gömlekli, Fantasy Island'daki[1] Bay Roarke ile yardımcısı Tattoo karışımı bir adam tarafından tutulmuş. Altın sarısı saçlı, sırık gibi uzun boylu saldırganlarla aynı yaştaki bu mağdur genç, hiddetle dövüşüyor. Üç saldırgan gözünün yaşına bakmıyor. Gencin ellerinin arkadan tutulmasını fırsat bilen saldırganlardan iki-

1. ABC televizyonunun popüler dizisi. (ç.n)

si, üst üste karnını ve yüzünü yumrukluyor. Saldırganlardan nazik beyaz teni güneşte yanmış olanın üzerinde şort, kolsuz ince bir tişört ve basketbol ayakkabısı var. Yüzünde de Friday the 13th. korku filmindeki Jason benzeri, kaleci maskesi var. Yanındakinin ise yüzü açık ama vahşi bir ifade takınmış, tekmeliyor.

Birdenbire, yumruklanan genç kurtulup, kendisine eziyet eden üç saldırganı bir şekilde devirmeyi başarıyor. Taşlıkta, sandalyelerin fırlatılışını, seyyar merdivenlerin savruluşunu, dövüşenlerin aniden çarpmasıyla tahta çitin sağlamlığının sınanışını, bazılarının çiti tramplen gibi kullanışını ve bazılarının sallanan tahtaların dibine yığılışını seyrediyoruz.

Sonra şaşırtıcı bir şekilde, Maskeli Adam havaya savrulup sırtüstü yere düşüyor. Kendisi yere çakıldığında diğerleri de yenilmiş, ayağa kalkamaz halde yayılmış yatıyorlar. Siyah beyaz çizgili hakem tişörtüyle daha da genç görünen bir çocuk, çimenlerin üstünde ona kadar sayıp maçı bitiriyor.

Boynuna astığı dijital film kamerasını kollayarak tünediği barakanın çatısından bir adam aşağıya iniyor.

Herkes fırlayıp birbiriyle tokalaşıyor.

Arka Bahçe Güreş Federasyonu Cuma Gecesi Kıyımı dansı yapılıyor.[2]

Bu haftalık bu kadar.

Eğer, ağrılar, yeni güreş teknikleri, dijital kamera açıları, verilerin yüklenmesi ve gelecek haftanın unvan maçı hakkında konuşulmasa, Kuzey Amerika'nın sıradan herhangi bir arka bahçesinde olabilirdim. Bunun yerine popüler kültürün gerçeklikle buluştuğu, önemli biri olma ihtirasının, hâkim kültürü hem aşan hem parodisini yapan amatör bir oyuncu olmaya dönüştüğü bir buluşma noktasındayım.

Mississauga, Ontario'dayım. Buffalo ile Toronto arasında alışveriş merkezlerinin yayıldığı pek de akılda kalmayan bir yer burası. Az tanınan ama kültürel olarak güçlü Arka Bahçe Güreş Federasyonu'nun (ABGF) geçici yönetim merkezi ve bugünkü arenasında,

2. Backyard Wrestling Federation BYWF: İngiltere ve ABD'de arka bahçelerde güreş severlerce yapılan amatör dövüşlerin filme alınması akımına verilen ad. (ç.n.)

bir banliyönün arka bahçesindeyim. İster inanın ister inanmayın, ABGF, ben uğradığım sırada, dünyadaki en meşhur amatör güreş birliğiydi.

Sete gittiğimde Cuma Gecesi Kıyımı'nın web sitesindeki yayınları beş ila yedi bin arasında seyirci izlemekteydi. Bir kere, 1999 yılında *USA Today*, Mississauga'ya muhabir ve fotoğrafçı gönderdiğinde seyirci sayısı on beş bine çıktı. Haberi de baş sayfada yer aldı.

ABGF "icracılarının" özel maskaralıklarından daha önemli olan, bu genç adamların kitle kültürü çağında bireyselliği yeni bir yaklaşımla ifade etmeleridir. Arka bahçe güreşi, gittikçe artan sayıda insanın, basit gözlemcilikten tatmin olmayıp, katılımcı icracı olma yollarından yalnızca biridir. Anlık öyküleri ve belgelenmiş miraslarını oluşturmaya kendilerini adamış bireyler olarak seslerini dünyaya duyuruyorlar. Farklılığı açığa vurma yolu olarak işlev gören düzenli faaliyetlerle devam eden performanslarını, gündelik sorumluluklarıyla harmanlayan ve küresel kitle kültüründe kendilerine bizzat yer açmaya çalışan arka bahçe güreşçileri, yegâneliklerine özellikle dikkat çekiyorlar. Bu yeni konformizm, kısmen sosyolojik bir fenomen, kısmen popüler kültür pratiği, kısmen kurumsal uzmanlığın eski Ortodoks yaklaşımına itiraz, kısmen de teknokapitalizm bolluğuyla epeydir vaat edilen önce ben gündeminin yayılmasıdır.

Yandaşlarının verdiği adla ABGF, basit bir fikir gibi görünse de değildir. 1998'de üç kişilik çekirdek bir grup, maçları filme almaya, rolleri dağıtıp oyun hazırlamaya ve bunları her cuma akşamı web sitelerine haftalık olarak yüklemeye başladılar. Bugünlerde, internette bir şeyler döktürmek çok heyecanlı bir faaliyet olmayabilir ama her şeyin bir ilki vardır. 1998 yılında, kendi güreş federasyonuna sahip olunabileceği ve aynı zamanda sözde "normal" bir hayat sürülebileceği anlaşıldığında, açıklanamayan ama her zaman ilgi uyandıran popüler kültür fenomeni, televizyonda gösterilen "profesyonel" güreşle büyüyen milyonlarca hayran kitlesinin içinden binlerce seyirciyi sardı.

Aslında ABGF katılımcıları durumu böyle değerlendirmiyor. Onların ilginç bir şekilde jargon ve konsept problemleri yok, sadece güreş gösterisi yapmak istiyorlar. Derin düşünmeyi, birisi yere ka-

paklandığında, içi titreyerek, "Biliyorum rol yapıyor ama eminim acıyordur" diye düşünmekten kendisini alamayan çıtkırıldım yazarlara bırakıyorlar. Tek dertleri seyirci sayısını çoğaltmak olan ABGF'nin üçlü yönetim kurulu, ellerindeki değişken listeden on ila yirmi arasında değişen güreşçiyi bir araya getiriyor. Toplantılarında yandaşlarının e-postalarında belirttikleri öneri, yorum ve beğenileri ile istatistikler hakkında konuşuyorlar. Kris Verri, diğer adıyla Dylan Foxxx, yani izlediğim maçı sonunda kazanan, mağdur, "Eğlenceli olduğu için katılıyorum" diyor. Ama eğlence tek başına bu çok yıllık faaliyetin gelenekselleşmesi için yeterli değil. Grup, kıyımı kurgulayıp intemete yüklerken işin eğlence kısmı, daha sonra hatırlamak için duvara asılan iyi bir anı fotoğrafı gibi arka planda kalıyor. Bu olayın çocukça bir işten ciddi bir eğlenceye dönüşmesini, gerçek olmasını yandaşları sağlıyor.

Maçı izlerken eski güreşçilerden, şimdi sahne ismi Jasmine olan, revü yıldızı bir kadınla konuşuyorum. *USA Today*'in maç hakkındaki yazısından sonra, birdenbire dünyanın her tarafından hayranlarının nasıl e-postalar gönderdiğini anlatıyor. Bazıları güreşirken yaptığı hareketleri beğenmiş. Bazıları evlenme teklif etmiş. Jasmine, şimdilerde bedenini sımsıkı saran giysileriyle kenarlarda salınıp, cazibesini ve Dylan Foxxx şampiyonluk kemerini göstermeyi tercih ediyor. Jasmine aslında utangaç biri, restoranda çalışma arkadaşları siteyi gördüğünde nasıl mahcup olduğunu anlatıyor, gelen e-postalardan bazılarını sayarken utanıp sıkılıyor. Kıyımın çekiminde sadece kenarda salınarak dolaşmak, en iyi olasılıkla bir dakika görünmek için makyajını, saçını başını yaptırıp gösterişli elbisesini giyme zahmetine katlanıyor. Olayın kıyısında dolaşırken ya da iş yerinde kendisiyle dalga geçenleri anlatırken öfkeli gururunu görmemek mümkün değil. Neden hayranları olmasın ya da kamera için süslenmesin ki? Jasmine, şöhretinden keyif alıyor ve utangaç ama coşkulu bir tebessüm ile durumunu savunuyor. O da Kris Verri gibi, bunu para için yapmıyor. Arka bahçe güreşçiliğinin kendisine para ve şöhret getireceğine dair bir yanılgı içinde değil. Ama Verri'nin söylediği gibi, "Her birimiz belki bir gün Dünya Güreş Federasyonu'nun süper yıldızı olacağımızı hep hayal ettik ya da ediyoruz" diyor.

Yeni nesil uzman amatörler, popüler icraatları yoluyla ilgi çekmek istedikçe arka bahçe güreşi banliyöden banliyöye, siteden siteye ve kıtadan kıtaya yayılıyor. ABGF artık feshedilmiş olsa bile mirası sürüyor. Şu anda, binlerce olmasa bile yüzlerce amatör internet dövüşünün yanında, amatör sporun başka uç örnekleri de var; Çatılardan kaykayla atlamaktan, yirmi katlı üniversite kütüphanesine tırmanmaya; karda kaykaydan, sörf yapmaya ve daha fazlası. Hepsi hayatlarını pamuk ipliğine ve internete bağlıyorlar. Yaklaşık iki yıldır arka bahçe güreşi tutkunlarından olan Ken Flatt, bir siber dünya samimiyetiyle bana, internette Kapışılan Güreş Derneği'ne tesadüfen rastladığında bu eğlenceye ulaştığını söylüyor. Bunun harika olduğunu düşünmüş. "Daha sonra ABGF'yi buldum ve uçtum. DOPDOLU GÖSTERİ! Bu Kanadalı çocukların yaratıcılığına hayran oldum" diyor.

Flatt, ABGF'yi gördükten kısa bir süre sonra kendi güreş kumpanyasını başlatmak istemiş. "Şu anda kendi federasyonumu kurmaya çalışıyorum. Nasıl organize edeceğime ve göstereceğime yönelik tavsiyeler alıyorum. Ben ve arkadaşlarım, kamera karşısında rol yapmaktan çok hoşlanıyoruz."

Flatt, pop dünyasının sahte gerçekliğinde, kendisine karakter olarak Kurumsal Ken adını seçmiş ve onu "şirketin en önemli adamı" olarak tarif ediyor. Flatt'ın, bağnaz bir işadamı olan ikinci benliği, daha abartısız olan diğer güreşçiler tarafından alaya alınıp taklit ediliyor ya da kendisine bu konuda azap çektiriliyor. Kısa zaman öncesine kadar işadamlığı, başarının bir sembolü olarak gıpta edilecek bir durumken topluma uyan antikonformistler, bu tipe haddini bildiriyor. İşadamı bugünlerde asıl kaybeden, isimsiz bir dişli parçası. Kimliğini sahiplenip özgünlüğü ilan etmiyor. İlk olarak internette arka bahçe dövüşü için sohbet odasında yaptığı yorumlar yüzünden görüştüğüm Flatt, son e-postasında, yirmi dört yaşında olduğunu, İngiltere Bristol'da öğrenci olarak yaşadığını yazdı. "Şu anda esas amaç ve hedef filme çektiğimiz gösterileri kurgulamak ve de internete yüklemek. Eğer yakın bir zamanda biterse, bir Arka Bahçe Ringi olsak bile İngiltere'nin tek faal güreş federasyonu olacağız."

Bu fikrin arka bahçeden arka bahçeye, mahalleden mahalleye, ülkeden ülkeye nasıl yayıldığını görüyoruz. Konformist olmayan konformizm yükselerek dev bir dalga haline gelirken daha önceleri saygınlık ve normalliğin sembolü olan toplu takım oyunculuğu gibi etkinlikler alay konusu oluyor. Bunun sonucunda, hemen hemen herkes şöhretli bir "bar aşçısı", DJ ya da düğünlerde fırsat kollayan rap yıldızı olma arayışı içine giriyor. Bu tür amatör popüler kültür yaratıcıları her zaman, bunun "sadece eğlence" olduğunda ısrar eder. Ken Flatt da gönderdiği e-postalarında sık sık "başarının" zaruretinden bahsetmesine rağmen, "Bunun hayatımın çok önemli bir parçası olduğunu söyleyemem, sanırım bir çeşit hobi" diyor. Birkaç gün sonra bana gönderdiği e-postada, "profiline" ilave olarak Kurumsal Ken'in fotoğrafına ihtiyacım olup olmadığını soracaktı.

Özelin Normali

ABGF'de hemen hemen herkesin, eğlenceli bir dövüşçü olacağına dair varsayım, kitle iletişiminin yarattığı süper yıldız hayalinden kaynaklanıyor. Batı dünyasının milyonlarca "normal" vatandaşı, ilerde kendilerini bir çeşit şöhretin beklediğini düşünüyor. Bu anlamda ABGF'nin yaratıcıları ne olduklarından daha çok ne olmadıklarıyla büyülüyorlar. Onlar, sanatçı, filozof, punkçı, anarşist, aktör, aktivist veya entelektüel değiller. Normal genç kadınlar ve erkekler olarak da özel olabilecekleri, olmaları gerektiği ve mutlaka olacakları fikrinin normalliğini benimsiyorlar.

Aslında bir TV gösterisi taklidi olan ABGF, kendisi bir spor taklidi olan yeni konformizm hakkında bir fikir veriyor. Gittikçe artan sayıda insan, özel olup fark edilmek istiyor ve biz de daha kapsayıcı, daha iyi hikâyeler yaratmak istiyoruz ama bunu, televizyonda gösterilen güreşler gibi oturmuş pratikleri taklit ederek yapıyoruz. Bu anlamda ABGF'nin katılımcıları yaşa, bakış açısına ve ulus kimliğine bakmadan yeni konformizmi karakterize eden bir özelliği ifade ediyor: Her şeye rağmen klişe ve gelenekler batağında samimi bireyselciliği kolayca ifade etmenin samimi arzusu.

Amerika'da yaşayan binlerce Elvis taklitçisinden biri olan, Gary Stone vakasını ele alalım. Bir internet sitesinde, "50 yaşındayım, evliyim, büyük bir şirketin muhasebe yöneticisiyim. Ohio Cincinnati'de yaşıyor, Pazar Okulu'nda öğretmenlik ve mahallemdeki kilisede papaz yardımcılığı yapıyorum. Çeşitli insanların hayatına mutluluk ve eğlence getirmek için yaşlı bir Elvis Presley taklidi yapıyorum" diye yazıyor.

Gary Stone çok geleneksel bir dünyada yaşıyor. Muhafazakâr bir hayata sahip gözüken birinin, içki ve uyuşturucudan ölen bir pop yıldızını taklit etmekte kendini özgür hissetmesi, bireysel değerler sisteminin kültürümüzde ne kadar derinlere sızdığının bir tezahürü. Aynı zamanda, Stone gibi kiliseye giden, iyi bir işi ve muhtemelen mutlu bir evliliği olan birisinin bile, daha fazla bir şeyler arzuladığını işaret ediyor. Eski stil kurumlar onu temsil etmiyor, ruhunu kontrol altında tutamıyor, tuhaf bir şekilde Elvis taklidindeki gibi, kim olduğunu ifade etmesine izin vermiyor.

Evet, bir sürü Elvis taklitçisinin dernekleri, kongreleri, kulüpleri, bültenleri, web siteleri ve protokolleri var. Gary Stone'a Elvis Presley taklit kültürü çekici geliyor çünkü iş ve din gibi kurumlar, artık bireyselliği besleyecek kapasitede görülmüyor. Elvis taklidi ise iyi, yardımsever bir kimliği, gerçek cemiyeti ve paylaşılan değerleri ifade edebiliyor. Stone'un tek yaptığının makyaj, kostüm değiştirmek ve hasta çocukları güldürmek olduğunu söyleyebilirsiniz. Stone'un hastane koğuşlarında çalıştığını hayal etmek zor değil. Ama Stone sadece bunu yapmak istese, neden bir web sitesine sahip olsun ki? Neden fotoğrafı ve biyografisini dünyanın görmesi için yayımlasın? Daha da önemlisi, neden bir palyaço ya da eğlenceli başka bir karakterin kılığına girmesin? Stone sadece Elvis taklidi yapan birisi değil, Elvis kültürünün, Elvis taklitçileri cemiyetinin bir parçası. Arka bahçe güreşçileri gibi, poptan esinlenerek oluşmuş kural ve düzenlemelere uyuyor. Böylece, kiliseye giden birisi ve bir işadamı olarak üstlendiği rolden daha özgür, hemen uygulanabilen aktif bir kimlik ortaya koyabiliyor. Gary Stone, Elvis kostümünü giydiğinde, sadece kendine benzeyen insanların arzu ve ihtiyaçlarını karşılayabileceği bir dünya ile bağlantı kuruyor. Gary Stone artık, kiliseye giden, aile

babası ve orta kademe yönetici değil, kitle kültürünün "Ben Özelim" hükümlerini kullanıp hayatını yeniden biçimlendiren, yeni bir konformist.

William H. Whyte'ın 1956 yılında şirket yaşantısını sosyolojik olarak incelediği, çığır açan *The Organization Man* kitabında bir şirket başkanı, işini iyi yapmaya talip bir grup yöneticiye tavsiyelerde bulunur. "İdeal olan, özel hayatta bireysel, toplumsal hayatta konformist olmaktır" der. Ama yeni konformizm çağında ideal tersine dönüyor: Arka bahçe güreşçisi gruplar, Gary Stone gibi çeşitli figürler, esasında konformist, muhafazakâr hayat ve inançlara sahip yaşantılarına rağmen, özgüllüğün dışa yansıyan görünümünü yakalamaya çalışıyorlar. Dıştaki bireysellik, iç konformizmi gizliyor. Kişinin kendi bireyselliğini açığa vurma ihtiyacı arttıkça, muhasebe yöneticisi ve papaz yardımcısı olmak artık yeterli olmuyor. Kişi her zaman olduğundan daha fazlası olmalı, kendini devamlı yeniden yaratmalı, yeniden ifşa etmelidir. Bir zamanlar, sadece kendi topluluğunda tanınmak, küçük ya da komşu kasabadaki birisi olmak yeterliydi. O günler geride kaldı. Gary Stone'un ortaya koyduğu gibi insanlar, farklı türde bir otantiklik için can atıyor. Hızla değişen dünyada uyduruk, seri olarak üretilmiş, anında şöhret olmak gibi başka çeşit otoritelere giderek kendimizi teslim ediyoruz.

Yeni konformizm olarak ortaya çıkan bireysellikte değişmeyen tek bir şey varsa, o da her yerde hazır ve nazır olan ünlülerdir. Ünlü doktorlar, ünlü girişimci ve sanat eleştirmenleriyle öğle yemeğine çıkan ünlü zoologlarla buluşan ünlü maceracıları tedavi ediyor. Akşam yemeklerini, aksiliği ile ünlü, Letterman[3] programına çıkmış, hiç kimseyi takmayan bir garsonun baktığı ünlü vagon restoranda yemek yiyorlar. *"Ben Özelim"* değişiminin, birçok ünlünün sanal âlemlerin siber mekânları ve TV ülkesi programlarında kendilerini duyurmalarıyla aynı zamana rast gelmesi, tesadüf değil. Söz konusu olan sadece çok daha fazla ünlünün birbirinin içine geçmiş spor, popüler kültür ve sanat alanlarında yer almaları değil, yeni kategorilerde ünlülerin ortaya çıkması.

3. David Letterman gece şov programı. (ç.n.)

Ünlü aşçıları düşünün, bir zamanlar hiç duyulmamıştı ama şimdi devamlı görülebilen bu fenomenler, restoranların dışında her yerdeler. Oradan oraya dolaşan yaratıklar, tabii kamera karşısında, baharat çeşitlerinin seyyar satıcılığına ya da maymun beyni yemek için acayip yerlere seyahat etmeye, daha fazla zaman ayırıyorlar. Gerçeküstü, harika görünümlü olduğu kadar, hem yenilikçi hem bağnaz babalar arasında popüler olan The Iron Chefs[4], podyumlardan yarışanlarla dolu mücadele alanına, "Mutfak Stadyumuna" iniyor. Ünlü aşçı modası o kadar bunaltıcı hale geldi ki bir ara *Time Out New York*, ünlü olmayan iyi aşçıları anlatan hikâye dizisi yaptı. Bu modanın ortaya çıkardığı bir başka fenomen ise barmenlik. Çok fiyakalı kokteyl menülerinde imzaları olan ve kendi buldukları kokteyl çeşitlerine çarpıcı isimler veren ünlü barmenler, yakında kesinlikle kendi özel karışımlarını, Yemek Ağı'nda dünyanın öbür ucuna giderek daha önceki maceradan bir hatırada, Amazon yağmur ormanlarında bir kabile için, apsenti timsah kanıyla hindistancevizi karıştırıcısında karıştırdıkları gibi karıştıracaklar.

Oscar Wilde, "Kişi ya bir sanat eseri olmalı ya da bir sanat eseri giymeli" diye yazmış. Wilde kendi tavsiyesine uyarak biyografisinin yazarı Richard Elmann'ın tarifiyle "şatafatlı magazin sayfalarından fırlamış gibi, sayılamayacak kadar düğmesi olan kahverengi takım elbisesiyle" Londra'nın Kings Road Caddesi'nde salınarak yürür. Wilde'ın eşi Constance da "tepesinde beyaz tüyü olan kocaman beyaz şapkası ve şapkasına uygun frapanlıkta elbisesiyle" ona eşlik ederdi. Oscar Wilde gibi figürler süzülerek dolaşır, etrafa espriler saçar, ustalıkla yaratılmış karizmalarını yayarlar. Wilde'ı dadaistler ve sürrealistler izledi. Ardından da yetmişlerin punkı geldi ki hayatını Sid Vicious'tan[5] daha iyi canlandıran olmadı. Andy Warhol gibi yıldız sanatçıların gelişi David Bowie, Michael Jackson, Madonna, Marilyn Manson gibi popüler kültürünün gizemli figürleri ve günlük hayatın sürmekte olan bir oyun olduğu fikrine örnek

4. Japon kült yemek programından uyarlanan Amerikan yemekleriyle ilgili bir TV programı. (ç.n.)

5. Gerçek adı John Simon Ritchie, Britanyalı müzisyen, Sex Pistols'ın bir dönemki bas gitaristi. (ç.n.)

teşkil eden realite TV şovlarının ilklerinden Anna Nicole Smith'in[6] kötülenen programı, herhangi bir yeteneği ya da başarısı olmayan ünlüler çağının habercisi oldu.

Michael Bracewell adlı İngiliz yazar, *The Nineties: When Surface Was Depth*'te pop figürlerinin, yaptıkları işlerden ziyade, gündelik davranışları ile ilgi çekip, talep ederek elde ettikleri şöhret konseptinin yaratılma süreçlerini belgeliyor. Eski Smiths grubu temsilcisi Morrissey hakkında yazan Bracewell, şarkıcının, "Modern Avrupa felsefesinde, bireylerin kendilerini bir mit olarak gerçekleştirebilme yetenekleri anlamına gelen 'kendini yaratma iradesi' ya da başka bir terimle 'otogerçek' diye ifade edilebilecek durumu temsil ettiğini" söylüyor.

Bugün, performansın ilgi sağlama aracı olarak kullanımı, sanatçı ve aktörlerin alanından günlük yaşama kaydı. Birçoğumuz "mit" olarak kendimizi "gerçekleştirmek" için, baskı altındayız. Banliyölerden gettolara, ana akıma kadar her yerde, her zaman üstünlük masalını anlatmalı ve biçimlendirmeliyiz fikri yaygınlaşmaya başladı. Daha da ötesi, kimlik yaratımı neredeyse bir zorunluluk olmaya başladı. Bu rolü oynayamayanlar başka bir çağa ait, eski moda olarak görülüyor. Bızdık pop yıldızları, iş dünyasının kötü çocukları ve piercing takarak radikalmiş gibi yapanlar tarafından hipnotize edilen toplum; ev hanımı, başarılı işadamı gibi eski toplumsal benzetmelerin bir parçası olmak isteyenleri ya yok sayıyor ya da alay ediyor.

Bugünlerde, kaderin her cilvesinin eşlik ettiği, sıradanların arasından seçilerek taçlandırılan taze ünlülere, kendilerini tam anlamıyla yeniden yaratma fırsatı veriliyor. Bulanık hesapların enerji şirketinin başını yakında belaya sokacağına dair, patronlarını sık sık uyaran Enron'un Başkan Yardımcısı Sherron S. Watkins'i hatırlayın. Banliyölü bir müdür ve üniversiteli kızlar birliğinin eski üyesi olan bu kadın, patronlarını, sahte hesaplara karşı iç yazışmalar yoluyla uyarmaktan başka bir şey yapmamış olsa bile, medya tarafından yolsuzluğu açığa çıkarmış kahraman olarak lanse edildi. Watkins böylece yenikonformizm rotasına girdi. Bu mite göre, aykırı olursan

6. Bir manken olan Smith 2002 yılında sunduğu bu programı iki sezon sürdürdü ve 2007'de kalp krizinden öldü. (ç.n.)

başarı kupasıyla, yani anında şöhretle ödüllendiriliyorsun. Watkins, Başkan Bush ile tanıştı, Court TV'nin Adaletin Terazisi Ödülü'nü aldı, *Time* dergisinde haftanın kişisi seçildi, film ve kitap anlaşmaları yaptı ve konuşmaları için yüksek meblağları hak etti. Kamuya açık konuşmalarında büyük şirketlerin çalışanlarına, kendileri gibi olmalarını, sahtekâr bürokrasiye ve budala patronlarına karşı cesur olmalarını söyledi. Patronların uyarılarına aldırış etmemesine ve Enron'un bozguna uğramasından dolayı bütün birikimlerini kaybeden birçok kişi olmasına rağmen, antikonformist çağın semeresini toplayarak elde ettiği başarıdan dolayı, Watkins yıldız oldu. Görüş ayrılığı illüzyonu bile buna yetti. Gammaz ödüllendirilirken Kurumsal Ken'le alay ediliyordu.

Yakında, sözümona başkaldıran Enronluya bir armağan olarak, yeni doğan bebeklere Sherron isminin verildiğini mi göreceğiz? Bugünlerde web sitesi uzmanları ve kitapları, bebek bekleyen ailelere leş üzerinde uçan akbabalar gibi saldırmak ve bebeği kalabalıklardan ayıracak kişisel bir isim bulmak arzusunda olan anne ile babanın bu arzusunu beslemek için her yeri kuşatmışlar. Gerçek yeni konformizm ruhuna uygun olarak bu isimler, dünya popüler kültüründen seçiliyor: Ünlüler ya da onların oynadıkları karakterler; Matrix'ten Trinity, seksenlerde Darly Hannah'ın başrolde olduğu Splash'tan sonra çoğalan Madison ve The Matrix Reloaded'dan Keanu gibi isimler veriliyor çocuklara. *Cool Names* isimli popüler kitap; En Yeni Klas, Önceki Klas, Sağlam Klas ve Klasın Klası. Ne olursa olsun yeter ki klas olsun değil mi? Klas isim guruları bu isimleri nasıl seçiyorlar peki? Kulak verelim: "Film yıldızlarının isimlerine ve onların çocuklarına verdikleri isimlere bakıyoruz. İlk önce çeşitli eğilimleri bir arada barındırabilen isimlere bakıyoruz, daha sonrası tamamen içgüdüsel."

Pekâlâ, bir sonraki klas isim ne olacak? Benden bir öneri: Dusty. Niçin mi? Öğretmeniyle seks yapmış biri olarak yeni filizlenen çarpık bir başarının başlatıcısı olan Dusty, dünya çapında abazan gençlerin övgüsünü alacak. Daha önce bu olayda yer alanların utanmasına neden olan, bugün fark edilmenin yeni bir çeşidi olarak makbul görüyor. Dusty Dickeson yirmi bir yaşında, Britanya Kolombiyalı bir

Sechelt[7] ve rapçi kötü çocuk. On yedi yaşındayken yirmi dokuz yaşındaki öğretmeniyle yaşadığı ilişkiyi ve bu ilişkinin nasıl bir şok yarattığını hatırlayabilirsiniz. En azından Dickeson sizin onu böyle hatırlayacağınızı umuyor. Çıkardığı, Theacher Scandal "Sunshine Coast/Teacher scandal" adlı CD'de, arka planda "Straight A" adlı grubuyla rap yapıyor. Reşit olmayan birisiyle görevliyken ilişkiye girmekten ev hapsine mahkûm olan eski öğretmen Heather İngram, on aylık cezasından sonra altta kalmamak için şehvetli ilişkisini, "Tamamen unutulmuş olan cinselliğim uyandı ve bir kasırga gibi her tarafımı kamçılayarak sardı" gibi cümlelerle anlatıyor. Bugünlerde eski sevgililer, üstelik de Ingram bir yandan kendi hikâyesi hakkında film teklifleriyle uğraşırken, bu kez Dickeson'un perspektifinden başka bir kitap yazmak için işbirliği içindeler.

Kişinin "bireyselliğinin" saplantılı bir şekilde şöhret için pazarlanması, sadece Kuzey Amerika'da değil, Avrupa ve Asya'da da görülüyor. Tayland masaj salonları kralı Chuwit Kamolvisit'in, "kız çocuklarını pazarlamaktan" ve başka suçlardan hapis yattıktan sonra işleri şimdi yolunda gidiyor. Tutuklanmasıyla birlikte, polise ve hükümet yetkilisine yaklaşık 2.5 milyon dolar rüşvet verdiğini açıkladı. Bunu izleyen medya çılgınlığını, başarılı sohbet programı Chuwit, Alone and Shabby ve çok satan kitabı *Golden Bathtub*'da kullandı. 2003 yılında bir ay hapis yattı ama daha üzerinden bir sene geçmeden, Ağustos 2004'te Bangkok valilik seçimlerinde aday oldu.

Bu arada Jean-Marie Messier, Fransa'nın Vivendi/Universal[8] yöneticisi olarak, *Fortune* haftalık magazini tarafından "Fransa'nın ilk rock yıldızı CEO'su" unvanını aldı. Messier, *J6M.COM* adında bir kitap yazdı. Altı adet M'nin anlamı; Jean Marie Messier, Moi Meme Maître du Monde, Dünyanın Hâkimi Jean Marie Messier şeklinde basitçe çevrilebilir. Mütevazı büyük kitapta, "Üstümde bir otoriteye hesap vermek zorunda olmamak, işte, beni yönlendiren şey buydu. Şanslıydım. Kariyerimin her aşamasında bağımsızlığımı kazanmakta başarılı oldum" diyor. Yakın zamana kadar bu derece kaba

7. Bölgenin yerlileri. (ç.n.)
8. Müzik, televizyon, telekomünikasyon ve internet sektöründe faaliyet gösteren bir Fransız medya kuruluşu. (ç.n.)

bir egoizm ve başarılı yüksek bir yöneticinin üstünde başka bir otoritenin olması fikrini reddetmek şoke edici bir durum olurdu. Ama yeni konformizm çağında sadece çok özel birisi.

Ünlülerimizin ışıltısında, yeniden keşfin ebedi kolonyasıyla yıkanan milyonlar, yegâneliğin daimi partisine katılmanın yollarını arıyorlar.

Bu partiye katılma yollarını bulmak, bazen ilginç şekillerde gerçekleşiyor: Güney Koreli Sonya Thomas, otuz altı yaşında ve Amerikan "yemek yeme yarışının" ilginç yıldızlarından. Thomas yirmi beş sosisli sandvic yiyerek etkileyici bir şekilde "yemek yeme yarışının Dünya Serisi'ne" girer. Bir gazetecinin bunu niye yaptığı sorusunu şöyle cevaplar: "Daha önce herkes gibi sıradan biriydim, şimdi özelim."

Bu esas olarak, Yeni Konformizmin Yeni Çağ mantrasıdır.[9] Kendin ol ama daha iyisi olmanın yolunu bul. "Daha önce sıradandım. Şimdi özelim." 29 yaşındaki Johnny Lechner'i düşünün. 12'nci sınıfta, lisede pinekleyen, acınası birisi olacakken çok etkili bir markaya dönüştü. Lechner'in ne özelliği var? Kurnaz pazarlama yeteneğinden başka hiçbir özelliği yok. Arkadaşıyla kurduğu web sitesinde kendini, teklifsiz bir parti azmanı olarak pazarladı. *Wisconsin State Journal*[10], Lechner'in gönderdiği e-postalara cevap vererek profilini yayımladıktan sonra, eğlence endüstrisinin çılgınlıkları besleyiciliği kendini gösterdi: Letterman ve Good Morning America TV programlarında yer aldı, şu anda William Morris Ajansı'nın gayretiyle potansiyel TV ve kitap anlaşmaları da yolda. *National Lampoon*[11] okul parasını ödüyor, Monster Energy adlı içecek şirketi, kendilerini 12. sınıfın "resmi enerji içeceği" ilan ederek evine haftada otuz kasa içecek gönderiyor. Johnny başka bir zamanda olsa, unutulan başarısızlardan birisi olurdu. Şimdi, yegâneler çağında, kendini rahatına aşırı düşkün biri olarak kurnazca pazarladığından, daha parlak bir gelecek onu bekliyor.

9. Sanskritçe'de dini hece ya da şiir anlamında kullanılır. (y.h.n.)
10. Madison'da çıkan günlük gazete. (ç.n.)
11. ABD'de 1970-1998 yılları arasında yayımlanmış çok satan sıra dışı bir mizah dergisidir. (ç.n.)

Sohbet programlarının Johnny'yi sevmesi şaşırtıcı değil. Bu programlar tam da böyle anlık şöhretleri cesaretlendirecek günlük figürler arıyor. O kadar ki, TV sohbet programı yapımcıları sadece gündemdeki şöhretli ziyaretçileri değil, cazibeli, ilginç, özel seyircileri de programlarında konuk etmekte çok heveslileri. Ellen DeGeneres'in TV programında seyirciler, programın başlangıcında çılgınca dans etmeye teşvik edildi. Ellen, seyirciler arasında gürültüyle çalan pop müzik karşısında kulaklarını elleriyle kapatıp, yüzünü buruşturan 74 yaşındaki emekli kadın öğretmeni, şarkıyı sürekli tekrar ettirip öğretmeni kendi isteğiyle altı kere programa davet ederek anlık yıldız haline dönüştürdü. Bu arada Martha Stewart'ın yeni programı da gündüz sohbet programı modelini canlandırmak için, bu yeni keşfedilen yegânelik arzusundan yararlanıyor. Program yapımcısı, seyircilerle ilgili olarak, "Uyarılmadan programa katılmaya hazır olmalılar" diyor. Programın bir bölümünde seyirciler, Stewart'ın hapishaneden çıkarken giydiği pançonun aynısından örenlerden oluşacak. Başka bir bölümde ise sadece Martha Stewart isimli kişiler seyirci olarak davet edilecek. Buradaki fikir: hayatta olduğu gibi televizyonda da biz ve onlar arasındaki fark bulandırılabilir, hepimiz özeliz, hepimiz ünlü pançosu örebilir, ünlü kişiyle aynı ismi paylaşabilir ve belki bir gün o programda yer alabilir, hatta belki ünlü bile olabiliriz.

Bugünlerde garson yamakları ve dışarıda yemek yiyenler bile özel olmak istiyor. New York City restoranında yapılan The Restaurant isimli realite TV programının setine, ünlü olma potansiyeliyle binlerce garson, barmen, aşçı ve başgarsonlar, ünlü aşçı Rocco DiSpirito tarafından seçilmek için hücum etti. NBC'ye programı satan yapımcı, "restoranların yeni tiyatro" olduğuna yetkilileri ikna ettiğini belirtti. Restoranda yemek yemeğe gelenler bile program tarafından belirleniyor, rezervasyon yaptırmak isteyenler NBC'nin web sitesine başvuruyor ve kendilerine niçin orada yemek yemeyi hakkettikleri soruluyor.

Realite TV'nin yeni eğlence tarzı haline gelmesinin bir nedeni var: Realite TV'nin bizi, sürekli dışa vurulan performansın ve içsel normalliğin hülyalı dünyasının içine iyice çekmesi, yeni konformizmin ayırt edici özelliğidir. Burada sıradan insanlar kendileri gibi ama

daha iyidir. Sıradanın kendine aşırı vâkıf versiyonu; maksimum tepkiyi almak ve etkili olmak için devamlı ince ayar yaparak boş zaman değerlendiren, çevrimiçi kişi gibi kendilerinin süper kopyalarıdır. The Restaurant programını seyretmek, seçtikleri pozları, gerçekten kim olduklarını ifade ediyormuş gibi göstermek için aşırı çaba harcayan insanları seyretmek demektir. Yeni konformizm, TV realite programlarına benzer şekilde rol yapmıyormuş gibi rol yapmaktır. Extreme Makeover, Who Wants to Marry Dad? ya da Survivor gibi programları seyretme gafletinde bulunarak hoşlananların anlayacağı şekilde süreç, dayanılmaz acı verir ve kıvrandırmaktan başka bir şey yapmaz. Güya, kendiliğinden bir profesyonellikle gözyaşı dökmeyi sevenlerin, TV kameraları ve ışıkları altında hile ve aldatıcılığıdır. Realite TV kişisel sunuma yeni bir hile katıyor, sahteliğe yatırılan yegânelik hem katılan hem izleyenleri istemeden piyasaya göre "artı değerli ben, ben ve fazlası" diye düşünmeye itiyor.

Realite TV, meşhur komiler, gelinler, estetik ameliyat için yakaranlar ve hatta çocuk bakıcıları ordusu ile yeni konformist ideolojinin yayılmasını sağlıyor. Herkes, kalabalıklardan ayrılabilir ya da ayrılmalıdır ve kendisinden daha fazlası olmalıdır. Kaybedenler, kalabalıklarla olmaktan hoşnut olanlardır. Kazananlar ise kalabalıklar arasından kendini yeniden yaratarak ayrılanlardır. Mesaj net: İnce bir ayarla sen de daha iyisi, daha fazlası olabilirsin.

Bireyselliğin konformist kopyası, Dylan Foxxx'un üstünlük elde ettiği arka bahçe güreşi çukurundan, yüksek eğitimin fildişi kulesine, oradan yüksek ticaretin yüksek ofis binalarına kadar yelpazenin bütününde yineleniyor. *The Ingenuity Gap*'in yazarı Thomas Homer-Dixon, şöhret olmanın hayatın her alanına yayıldığından bahsediyor: "Yıldız olma düzeni, birkaç öğretim üyesinin ve araştırmacının çalışma arkadaşlarına göre astronomik maaşlar aldığı, birçok elit üniversitede geliştirildi. Modern ekonomide, çoğu endüstri ve meslekte aynı eğilim görülüyor." Birçok insana artık yaptıkları işte basitçe iyi olmak yeterli gelmiyor, fark edilen, şöhretli ve tercihen televizyona çıkmış, tanınan bir figür olmak istiyorlar.

Bu yıldız düzeni, yeni neslin zihnine ve beklentilerine nüfuz ediyor. Nike'ın bir milyon doları on üç yaşındaki bir çocuğa armağan

etmesi, Mountain Dew'ün[12] on üç yaşındaki kayakçı bir çocukla anlaşma yapması, Lego ve Jones Soda'nın altı yaşındaki bir çocuğun kaykay yeteneğini kullanması ve Reebok'un üç yaşındaki basketbolcu bir çocuğun etrafta koşturduğu reklam filmi, süper yıldız normalliğinin bollaştığının bir göstergesi. Aksi bir yorumcu, "Herhangi bir çocuk, bir markanın imajını zenginleştirecek kadar şöhreti yakalayabilir" diyor. Bugün bir orta sınıf kölesi olarak hayatlarını geçireceklerini öngören sadece birkaç öğrenci var. *The Wall Street Journal*'ın öğrencilerle yaptığı bir araştırma sonucunda, öğrencilerin %74'ünün bir gün milyoner olmayı düşündüğü ortaya çıkmıştır.

Fabrikasyon Özel Olma

Hepimizin milyoner bir yönetici olma, seks skandalını şöhrete ya da kaykay hobisini binlerce dolarlık bir girişime dönüştürme şansı yok. Sonuçta bizler, farklılıklarımızı ve spesiyalitemizi devamlı prefabrikleştirilmiş bir şekilde sunma ihtiyacında olan insanlarız. Bugünlerde satılık olana bakın bakalım neymiş.

İnternette en revaçta olan satılık şeylerden birisi kendinizsiniz. ABD ve muhtemelen Kanada'da internet kullanıcıları arasında ilk beş sırada sanal flört yer alıyor. Gerçekten de 2003'ün ilk yıllarında Amerikalılar, 2001 yılında harcadıklarının nerdeyse üç katını, 214 milyon doları flört sitelerine harcamışlar. Bu internet siteleri niçin bu kadar popüler? Çünkü, en azından kısmen, kendilerini yeniden dizayn etmelerini, sözde bireyselliklerini ifade etmelerini, muhafazakâr özlerini saklı tutarak rollerinden sıyrılıp yenisini edinmelerini, yapar gibi görünüp yapmamalarını sağlıyor. Nerve.com servisini kuranlar, insanların, sitelerindeki fotoğraflarını ve metni devamlı değiştirerek ilanlarını "sürekli gelişen pazarlama kanalı" haline dönüştürdüklerini söylüyor. Bazıları birden fazla ilan veriyor. Yirmi altı yaşında, internet flörtü meraklısı avukat şöyle söylüyor: "Birisinde kibirli, diğerinde alçakgönüllü, düşünceli birisi olabiliyorsun. Daha geniş seyirci kitlesini hedef alabili-

12. Pepsi distribütörü. (ç.n.)

yorsun. Birisinden cevap aldığında, kendini pazarlayabildiğini anlıyorsun." Hedef, gerçek bir ilişkiden ziyade, özel birisi, özel herhangi birisi olarak fark edilip, tepki almak gibi gözüküyor.

Alışveriş merkezleri de internet gibi. Spesiyaliteyi ifade eden ürünlerin alımında yükseliş var. Bugünlerde, dev şirket markalarının kıyafet ve ürünlerini desteklememek moda oldu.

Gucci markasının kârı 2002 yılında bir önceki yıla göre %40 azalarak %10'a düştü. 2003'te, silik logolu markalar tarafından hezimete uğratılan Tommy Hilfiger, kendi markasını tekrar yenileyeceğini açıkladı. 1999'da 41.06 bin dolarlık stokları 2003'te 5.73 bin dolar düşerek dibe vurdu. Kırk dört dükkândan otuz yedisi kapatıldı, daha önce şort ve tişörtlerinin üzerindeki kırmızı, beyaz ve mavi renkli devasa büyüklükteki Tommy logosu yeni ürünlerinde yer almadı. *The New York Times*, "Modada bireyselliğe dönüş" diyerek, marka isimlerin revaçta olmadığını belitti. Tüketici eleştirmeni Juliet B. Schor bir yazısında, "Bu durum, kim olduğunuzun anonim tanımına karşı, bireysellikle ilgili daha geniş, kapsamlı marka stratejilerinin eleştirisiyle yakından ilgili" diyor. Bir perakende satış analisti de, "Gençler herkes gibi görünmek ve başka birisinin isminin eşyalarının üstüne yapıştırılmasını istemiyor" diyerek bu konuda hemfikir olduğunu belirtiyor. Kitlesel üretimde logosuzluğa yönelik bu talebi, Naomi Klein'in Kanada ve Britanya'da çok satan ve ABD'de de popüler olan, *No Logo* başlıklı kitabının başarıya ulaşmasıyla aynı anda ele alma ihtiyacı hissediyor insan. Kitabın Kanada'daki baskısının kapağında, yayınevi Knopf'un bilinen fırlayan köpek logosu var. Kitabın popülerleşmesi ve *No Logo* ile birlikte logonun kendisi tanınan bir ikon oldu. Bu durum, yeni konformistlerin kitap, pantolon, ne olursa yeniden özgürlük ve kişisel kimliği çağrıştıran ürünlere karşı olan, şiddetli arzunu ortaya koyuyor.

Bu yeni konformistler o alışveriş merkezi senin, bu alışveriş merkezi benim dolaşıp, yarı bireysel ürünlere para harcıyor, istedikleri kişi olmalarını sağlayacak kıyafet ve aksesuar bakıyorlar. Hazır ambalajlı malları istemiyorlar. Özel olanı istiyorlar. Ama kendilerine bir görünüş satın almak dışında, kendi kıyafetlerini yapmakla da çok ilgili değiller. Burada, bireyselliğin konformizmi çok açıkça görülü-

yor. Logonun gözden kaybolmasıyla modadaki tek trendin ısmarlama olması tesadüf değil. Şimdilerde Gap blucinlerini, istediğiniz gibi lekeli, beyazlatılmış ya da parçalanmış bir şekilde alabiliyorsunuz. Londra ve San Francisco Levi's mağazalarından ısmarlama kot kıyafetler edinebiliyorsunuz. Bireysel karakteri gösterecek blucinlere olan rağbetten dolayı Levi's, "yeni eski" programıyla 1920'lerin tam kopyası blucinleri kısıtlı sayıda üretti. Moda yazarlarından birisi bu konuda şöyle diyor: "Kopyalarla kişiye özel kıyafetler elde ediliyor ama özelliğin yaşanacağı hayat olmadan." Nike ise rengini kendi seçtiğin, ismini de kenarına yazdırdığın ısmarlama ayakkabı yapıyor. İddialı bir genç, ısmarladığı ayakkabıya ucuz mal yazdırıyor. Ismarlama elbise ve tişört üretenler işlerinin birdenbire patladığını söylüyor. "İçinde bulunduğumuz yüzyıl, bireysel stilin ya da bireyselliğin uzun kış uykusundan uyanıp geri tepmesi olarak mı hatırlanacak?" diye başka bir moda yazarı soruyor.

Benzer bir trend içki tüketiminde de görülüyor: Yeterli düzeyde çalıştırılmayan yağlı saçlı trend takipçileri, Pabst Blue Ribbon gibi düşük kalitede bira çeşitleri tüketiyor. 1970 yılından itibaren gittikçe tüketimi azalan Blue Ribbon'un satışları, 2002 yılından itibaren %5.3 oranında yükseldi. 2003 yılında bu markanın süpermarketlerdeki satışı yaklaşık %10 arttı. Peki, kimler Blue Ribbon içiyor? Yirmili otuzlu yaşlardaki orta sınıf; çünkü çok az bir reklamla klas gözüken mavi yakalı imajı ediniyorlar. Başka bir deyişle logosuzluğun alkoldeki karşılığı bu ısmarlama: Otantik görünen, herkes için her şey olabilecek bir marka. Pabst, bu canlanmayı mahvetmemek için uğraşıyor, birbirine benzemeyen trend takipçisi bu nesle karşı, pazarlıyormuş gibi görünmeden nasıl pazarlayacağını kara kara düşünüyor. Bir pazarlamacıya göre, Blue Ribbon'un ucuz ve az olması, marka olarak çok bilinmemesi onu "yeraltı dünyasının sevimlisi" haline getiriyor. Pabst hakkında yazan bir yorumcu, "Bu durum, elit zevk ve aşırı gösteriye karşı bireysel özgürlükle ilgili bir politika" diyor.

Bira ve modada görülen bu "kişiselleştirme", plakadan taşınabilir teknolojiye kadar her şeyde rastlanan, daha geniş bir trendi yansıtıyor. Eşyalarımızın sadece bize ait olmasını istiyoruz. Kahvaltı

gevreği üreten dev şirketlerden General Mills, 2001'de şirket mamullerinin karıştırılmasıyla herkesin kendi gevrek kutusunu yapmalarını sağlayan bir web sitesi kurdu. Mycereal.com'da Lucky Charms ile Cheerios'u karıştırabiliyor ya da renkli marshmallow'larınızı[13] çoğaltabiliyorsunuz. Tower Record mağazaları, müşterilerine kendi CD'lerini yapmalarını sağlıyor. Sony, taşınabilir net sörfünü çıkarıyor, bir dolu TV programı arasından kendi istediklerinizi kaydedip seyredebileceğiniz dijital videolar, şimdi ciddi bir şekilde tüketiliyor. Bunlardan en çok tanınanı TiVo'nun, 2005 yılında toplam 4 milyon abonesi olmuş. MP3 çalar, her yerde bulunabilen iPod gibi kendi müzik karışımını yapmanı ve sadece istediğin müziği dinlemeni sağlıyor. Bu incecik aletin Walkman'in yerine geçmesiyle müzik dinleme ve satın alma şeklimiz tamamen değişti. *Overspent American* kitabında Juliet Schor, en azından görece şekilde hali vakti yerinde olanlar arasında "bireyselleşme ve farklılık gerekli oluyor. Çünkü seri üretilen mallar çok homojen, çok sıradan. Herkes alıyor. Bunlarla ayırt edilemiyorlar" diyor. Konformist bireyselliğin yükselişi, spesiyaliteliğimizi iletme ihtiyacının yeşermesini sağlayan "bireyselleştirilmiş" malların bolluğu tarafından geniş çapta teşvik ediliyor. Yanımızdaki insanın ne kadar özel olabileceğini gösteren bir spesiyalite testi ya da emin olunacak başka yol olmadığında çoğumuz, kendi bireyselliğimizi yansıtacak daha önceden bilinen sembol ve işaretlere başvururuz. Aslında, özel olduğumuzu göstermek için sonsuza kadar temin edebileceğimiz, az miktarda basılan, el yapımı, bir kerelik ürün ve yarışmalara, çevremizdeki çalışanlar, arkadaşlarımız ve caddede yanından geçtiğimiz insanlara karşı en azından bir anlamda kendi özgünlüğümüzü ortaya çıkartacak şeylere ihtiyaç duyarız.

Florida'daki bir profesör, James B. Twitchell, *Living It Up* kitabında gittikçe daha fazla insanın cep telefonu, internette kamerası, web tarayıcısı ve ısmarlama kıyafet gibi lüks şeylere sahip olabilmesinin, bireysel mutluluğumuz ve itibarımızı artırdığını söylüyor.

Ama istediğinizi istediğiniz şekilde elde etme çabaları, kötü sonuçlar verebiliyor. Herhangi bir besin uzmanı, "kendin ol" tavrının

13. Lokuma benzer şekerleme, hatmi. (ç.n.)

negatif bir yanı olduğunu söyleyecektir. Eğer çok fazla Pabst içersen sadece sarhoş olursun. Biranın üretiminin yapıldığı Milwaukee'de yaşayanlar, üretimi durdurduktan sonra çalışanlarının emeklilik paralarını iç etmeye çalışan Miller'e küfrediyor. Batı ülkelerinde gelişen diğer trend, obezite salgınından dolayı büyük, daha büyük bedenler. Vatandaşlarının % 64.5'i obez olma yolunda ilerleyen, %31'i tıbben obez olan ABD, bu konuda başı çekiyor. Diğer Batı ülkelerinin biraz daha zayıf olduğunu söyleyebilmekle birlikte, Kanada ve Britanya'nın sadece bir gömlek daha zayıf olduğunu belirtmek gerekiyor. Kanada nüfusunun %32.5'i şişman, %14.9'u ise obez. Fransa'nın bile fast food ve tuzlu çerez endüstrisi tarafından gittikçe sömürgeleştirilmesi sonucu, obez yüzdesi ilk defa %10 arttı.

Bireysellik çağının trendi, insanlar kilo kaybetmeleri için teşvik etmeyip aşırı şişmanlıklarıyla barışık yaşamalarını sağlamak. Ralph Lauren, Tommy Hilfiger, Gap, Old Navy ve hepsinde şimdi büyük beden reyonu var. Gençlik magazini *Seventeen* yeni bir bölüm başlattı: "Yuvarlak Kızlar." *Teen Vague*'nin ilk sayısı bu başlığı destekleyerek şöyle bir başlık attı: "Kocaman olsun: Yuvarlak Kızlar Hollywood'un Cılız Standartlarını Nasıl Değiştiriyorlar?" *Teen Vague* baş editörü Amy Astley şöyle diyor: "Bahsedilen grupla ve gençlerle konuştum, onlarla çok zaman geçirdim. Kendilerine değişmeleri gerektiği hakkında laf edilmesini istemiyorlar."

Bir haber, "ulusal yetkilendirmeyle ilgili mesajı" iletilen ilkokul dördüncü sınıf öğretmeninin hikâyesinden bahsediyor. Ohio'da öğretmenlik yapan DeLores Pressley ayrıca, herkesin zayıf doğmadığını ve hepimizin özel, olduğumuz gibi olduğunu toplumun fark etmesini sağlayan bir hareketin kurucusu. Pressley'in bu "hareketi", kendisinin ekstra büyük bedenli, motive eden bir konuşmacı, muhtemelen, Gap ve Ralph şirketlerinin büyük bedenli ürünlerinin seksi görünüm kazanmasına neden olan modellik ajansı Dimensions Plus ve Plus USA Woman Pageant'ın, Büyük Beden Kadının Görkemi[14] prodüktörü olmasını sağlıyor. Bireysellik çağında her

14. 2-4 Kasım 2001'de, Downtown Cleveland'da başlatılan bu hareketin ilk faaliyeti, bir güzellik yarışmasının yanı sıra bir hafta sonu boyunca yapılan atölye ve seminerlerle büyük bedenin güzelliği, sağlık, moda ve motivasyon konularına dikkat çekmekti. (ç.n.)

şekilde güzel olabilirsin, Pressley'in bu "yetkilendirme" mesajı da tamamen bir hayal: Doğal olmayan şişkin göbekler çağında, sakinlerinin %65'nin aşırı şişman olduğu bir ülkede Pressley'in, topak topak olmanın bir zararı olmadığına bizi ikna etmek gibi iyi bir marifeti var sadece.

Batı'daki obezliğin; büro işleri, McDonald's tüketimi, yaygın araba kullanımı ve çok fazla TV seyretmek gibi bir sürü nedeni var. İçinde yaşadığımız dünya bizi şişman kılıyor. Şişmanlık neden utanç verici olsun? Yeni konformizm döneminde bunun cevabı, kendimizi veya dünyamızı değiştirmek değil, hikâyemizi değiştirmek oluyor. 1990'lar boyunca, *Bust*'tan *Heavy Girl*'e kadar yayımlanan fanzinlerde muhalif feminist kültür, patriarkal sterotip güzellik anlayışına karşı mücadele geliştirip pozitif sağlıklı hissetmenin değişik birçok yolu olduğu fikrini ortaya koydu. Ama bu pozitif "Ben Özelim" mesajı, yeni konformizm tarafından yozlaştırıldı. Karşı kültür dergilerinde kâr için olmayıp, bir gruba destek amacıyla oluşturulan yetkilendirmek fikri, değişik moda dergileri, web siteleri, danışmanlarla, "yuvarlaklık" ve "büyük beden" gibi tamamen yeni bir dile kavuşturularak, sadece fazla kilolu'ları temsil ve mutlu etme haline dönüştü. Tabii satın almaya devam etmeleri de teşvik edildi: Obezitenin ciddi sağlık problemleri oluşturduğuna aldırmayın. Durmaksızın verilen pozitif özgün bireysellik mesajı, hiç kimsenin çirkin ve hasta olmadığı, hiç kimsenin sağlıksız yemek yeme alışkanlığını değiştirmek zorunda olmadığı bir dünyaya izin veriyor ki tek yapman gereken, anlatacak uygun bir hikâye bulmak ve hayal gücünden yansıyan imgenin doğru olduğuna kanaat getirmek.

Fazla kiloları sevmeyenler için estetik ameliyatların yükselmesi, sahte bireyselliğin yükselmesiyle uyuşuyor. Midenin küçültülmesi ya da karnın cerrahi müdahale ile yarısının alınmasından artık hiç utanılmıyor. 2000 ile 2001 yılları arasında ABD'de estetik ameliyatlarda %48 oranında artış yaşandı. Cerrahi müdahale gerektirmeyen prosedürler de revaçta: Botoks %45 arttı, kimyasallarla yüz derisinin soyulmasında %116 gibi inanılmaz bir artış yaşanarak 1.4 milyon kişi bu yöntemi kullanmaya başladı, kolajen iğnesinin kullanımında da 1 milyon uygulamayla %85 artış oldu. Breastimp-

lant.com ve breastaugamentation.com[15] gibi siteler, sizi estetik cerrahlara gönderen olmak için savaşıyor.

Bu, daha iyi ve genç görünmek için olunan bir ameliyat. Ama aynı zamanda, hayat hikâyeni özel olma havasıyla yeniden anlatmanın bir yolu olarak yapılan, kolay yenilenmenin adı. Bireysellik adı altında yapılan estetik ameliyatlar, sadece Batı ülkelerinde yok. Kapitalizmi ve sahte bireyselliği deneyen Çin'de, insanlar boylarını iki santim uzatmak için riskli, acı veren ve pahalı operasyonlardan geçiyorlar. Çin Dışişleri Bakanlığı'nda çalışabilecek bir erkeğin en azından 1.50 cm boyunda olması gerekiyor. Uzun boylu olmanın statüyle ilişkilendirildiği, kurumsal iş başvurularında işe girmenin kriteri olduğu ülkede insanlar, kırk sene önce deforme olmuş uzuvları düzeltmek için bir Rus doktorun geliştirdiği uzun prosedürden geçiyor. Bir kadın *The New York Times*'a gerekçesini şöyle açıklıyor: "Eminim, cerrahi operasyonun çok avantajı olacak, daha iyi bir iş, daha iyi bir sevgili ve en sonunda da daha iyi bir koca bulacağım."

Batı'ya geri dönersek, kızlar çoğunlukta olmak üzere birçok kişi vücutlarına aynı şekilde korkunç şeyler yapıyor, kendilerini kesiyor, aç bırakıyor ve kusturuyorlar. Genç kadınların kendilerini yiyeceklerden nasıl arındıracaklarına dair birbirlerini teşvik ettikleri web siteleri var. Bu uğraşların sosyal yönden ne kadar kişinin bireyselliğini gösterdiğini ve "Ben Özelim" fikrini onayladığını merak ediyorum.

Anoreksili[16] bir öğrenci, araştırmacıya, "İdeal kilomda olsam hayatımı kontrol edebildiğimi hissedeceğim" derken, başka birisi, "Sanırım benim problemim, hayatımın kontrolünü elde etmek istemekti" diyor. *Globe and Mail*'e Toronto'dan yazan yemek eleştirmeni Joanne Kates, kızının çok ciddi yemek problemi olduğunu öğreniyor. Kates'e göre kızının üç kere hastaneye yatıp çıkmasından sonra dönüm noktası: "Hayatının kontrolünü eline almaya karar vermesiydi... Şimdi anlıyorum bunu yapabilmesi için ayrı bir eve taşınması gerekiyordu. Eğer hastalığı kontrolle alakalıysa, evden ayrılıp

15. Breast augamentation: Göğüs küçültme; Breast implant: Göğüs büyütme. (ç.n.)
16. Anoreksi, kelime olarak iştahsızlık anlamına gelmektedir. Kısa dönemli ya da kronik olabilir. Kronik formlarından biri, adı Anoreksia Nevroza olan öldürücü formdur. Diğer bir formu da Bulimiya nervoza'dır. (ç.n.)

yetişkinler için uygulanan bir programa dahil olması, tekrar aynı noktaya gelmesini engelleyebilecek tek yoldu." Anne ile kızının yazısında, kızın özel ve fark edilir olmak istemesiyle hastalığın çok yakından ilgili olduğu ortaya çıkıyor. Hastaneye ilk yatırılmasıyla ilgili olarak, "Ölümcül derecede hasta olanları kıskandım. Benden daha disiplinli olmalıydılar. Bu, kimin daha iyi anoreksik olduğunu ispatlama yarışı gibi bir şey" diye yazmıştı. Bu genç kadınların kendi hayatlarının kontrolünü ellerinde tutamadıklarına dair algılarının düzeltilmeye ihtiyacı var. İçinde bulunduğumuz şu çelişkili zamanda güzellikle zayıflık, şöhretle kendi geleceğini saptamak birlikte ele alınıyor ve zayıflık, hayatının kontrolünü elinde tutmayı temsil edip "özel olmayı" ifade ediyorsa bir anlamı var.

Bir Yıldız Savaşları koleksiyoncusunun takıntısının, Yoda hatıralarında eksik olan kısmı keşfetmekle son bulacağını söylemek gibi, kadınlarla kızların problemlerini yemek yeme bozukluğuyla aştıklarını söylemiyorum. Bütün yemek yeme bozukluklarının özel olma ihtiyacıyla açıklanabileceğini de söylemiyorum. Ama yemek yeme bozukluğu gibi bir fenomenin, estetik ameliyatla birlikte aynı anda yükselmesi, yapmak istediğimiz her şeyi yapma hakkımız olduğu inancına işaret ediyor. Aynı zamanda, içsel parçalarımızı dışsal hikâyeye dönüştürme mekanizması olarak aldığımız karar veya davranışların, hiç değilse "Ben Özelim" mantrasının, kalabalık arasından kendimizi ayırt etmek için önemli olduğu izlenimini veriyor.

Anoreksi, estetik ameliyat ve obeziteyi yeni konformizmin semptomları olarak göstermek çelişkili gibi gözüküyor. Aşçılıktan barmenliğe kadar şöhrete yönelik takıntılı açlık, Elvis taklitçiliği ve arka bahçe güreşçiliği, sıradan insanların şöhret olma rolünü üstlenmeleriyle nasıl bir arada var oluyor? Bütün bu trendler, bireyselliğin üstünlüğünün teşvik edildiği, geçerli durumla tutarlılık göstermesinden dolayı bir arada var olabiliyor. Ulusal bir gazete, "Kuzey Amerika'nın fast food ve diyet gibi birbirinin ikizi olan takıntısının, beklenilen değilse bile kaçınılmaz evliliğinden" bahsediyor. Bireysel konformizmi fark eden fast food satıcıları, menülerinde kalori ve karbonhidrat değerlerini açıklamalarının yanında kilosuna dikkat

edenlere; kızarmış patatesleri yemeyin, koka kola yerine su için gibi önerilerde bulunuyor. Sonuç olarak kendini yeniden yaratma adına, hem zevk hem yoksunluk vaizliğinin yapıldığı, çelişkili toplumsal mesajın tahmin edilen bir yansımasını görüyoruz.

Yeni konformizmin paradoksu gibi, fast food diyet yiyecek de sadece olmak istediğin yerde olmanın, hatta nerede olmayı istemen gerektiğine dair hiçbir kuralın olmadığı algısını teşvik etmeye yardımcı oluyor. Şimdi egemen kılınan, sadece, tam olarak olmak istediğin kişi olmanın eziyetli ve yakıp kavuran arzusudur. Bu durum, gösterişli spor arabanla ya da tıka basa dolu SUV[17] aracını istediğin yere çekerek hayatının dümenini elinde tutmayı içeriyor. Eğer gitmek istediğin istikamette yol yoksa, o yolu sen inşa edeceksin. Eğer o yol başka birisinin alanından geçiyorsa bu senin hayatın, onların değil.

Bu durumun içgüdüsel bir anlamı var: Eğer bir toplumun öncelikli amacı, her şekilde kabul görmek olursa nelerin yapılıp nelerin yapılamayacağına dair kuralları kim koyacak? Bize yol gösterecek hangi otorite kaldı? Kendimizi sağlıklı ekstra büyük beden olmanın kusursuz örneği olarak ileri sürdüğümüzde, diğerlerini büyük ve güzel olmak için teşvik ettiğimizde, bize yanlış yaptığımızı kim söyleyecek? Kesinlikle, aynı derecede sağlıksız ve narsist olan, inanılmayacak derecede cılız bedenleriyle televizyonda gözüken şöhretler değil. Başkalarının üniformasını giymeyi ve hikâyelerini anlatmayı gerektiren kısıtlayıcı rolleriyle aileler, polis, öğretmen, doktor ya da papaz da değil. Bunlar, başkasının üniformasını giyip, hikâyesini anlatan kurgulanmış roller. Hepsi, talihsiz Kurumsal Ken'in varyasyonları. Birçok kişi böyle yapıların rahatlığını hâlâ arıyor. Ama gittikçe daha fazla kişi özellikle popüler kültürün belirlediği spekülatör X,Y nesli ve yeni Z nesli (postBarney, postPokemon, bin yıl sonrası nesil)[18] eski tanımları bir tarafa bırakan ve her zaman kendini yenileyen bir rol model arayışı içinde. Sonuçta tamamen çelişkili ama aynı zamanda burada bahsedilen çerçevenin

17. Sport Utility Vehicle ya da SUV: Hem çekme kapasitesi hem kamyonet özelliğine sahip yolcu taşıma aracı. Araç hem küçük karavan hem kamyonet özelliklerini bir arada barındıran spor amaçlı taşıt. (ç.n.)

18. Barney ve Pokeman çizgi film karakterleri. (ç.n.)

içinde kalan bir durumla karşı karşıyayız. Spesiyalite arenasına hoş geldiniz. Yeni konformizme hoş geldiniz. İşte, turist haritanız ve broşürünüz. Şimdi elinize alın ve yolunuzu bulun.

Uzmanlar İş Başında

Sosyologlar, felsefeciler, romancılar, şarkıcılar, antropologlar, psikologlar ve profesyonel düşünürlerin çoğu yeni bir çeşit konformizm olarak bireyselliğin yükselişinin çeşitli yanlarını ele aldılar. Birçoğu son 20-30 yılda bireyselliğin "verilen" bir şey olmaktan bir "vazife" olmaya nasıl dönüştüğü hakkında yazdı. Alman Sosyolog Ulrich Beck, *Individualization* kitabında şunları yazmıştı:

"Bugünlerde, Batı'da 'kendi hayatını yaşamak' dışında yaygın hiçbir arzu yok. Kişinin kendi hayatını yaşamak için verdiği günlük yaşam mücadelesinin Batı dünyasının kolektif bir tecrübesi haline dönüştüğünü söylemek çok hafif bir abartı oluyor."

Beck'le aynı akademiden olan Zygmunt Bauman da aynı fikirde. Beck'in kitabının önsözünde, "Modern hayatın ayırıcı özelliği, neysen o olma ihtiyacıdır" diyor.

Bu, Gary Stone ile Elvis Presley ve Kurumsal Ken olarak adı geçen Ken Flatt gibi sıradan figürlerin, kendi sıradan hayatlarından oldukça farklı karakter ve hikâyeleri adapte etmelerini mi zorunlu kılan bir ihtiyaç? Amerikalı orta sınıfın değişen değerlerinin sosyolojik açıdan incelendiği *Habits of the Heart* kitabının yazarları, kitabı, "Birçok Amerikalı için hayatın anlamı, neredeyse kendini doğurmak gibi kendine ait olmaktır" diyerek bitiriyor.

Bu yorumcuların çok azı bireyleşmenin yükselişinden memnun görünüyor. Antropolog Francis Hsu, *Rugged Individualism Reconsidered* adlı kitabında, Amerika'nın bağımsız girişimciler tarafından inşa edildiğini gösteren ve bütün dünyaya başarılı bir şekilde ihraç edilen bir mit olan geleneksel imgeye hücum ediyor. Bu durumun, bireyci eğilimi destekleyen, teşvik eden yapının gelişmesine ve tehlikeli bir kopya versiyonu olan "spesiyallik" propagandası yapan kurumların yaratılmasına neden olduğunu söylüyor.

Kitabında, "Amerika'da, hem bireysel farklılıkları ortaya çıkarttığı iddia edilen zekâ testinin hem kişinin kendini daha derin ve yoğun hissettiği psikanalizin popülerlik kazanması bir tesadüf değildir" diye devam ediyor. Diğer bir değişle, SAT'da[19] başarılı olmalısın çünkü özel olman gerekir. Terapiden geçmelisin çünkü sana hayatını yeniden şekillendirmede ve özel olma yolunda yardım edecektir.

Psikanaliz bile çağdaş yaşamda bireyselliğin yeni rolünü yakalamaya çalışırken sürekli değişiyor. Yazar ve terapist Ron Taffel, kurumsallaşmış bireyselliğin problemleriyle baş etmek isteniyorsa geleneksel terapinin değişmesi gerektiğinden bahsediyor. Daha önceki dönemlerde, terapistlerin terapiye gelen gençlerin bireyselliklerini "otoriter ailelerinden" kurtarmak için çalıştıkları düşünülürdü. Terapinin rolü gençlere kendilerini bulmaları için alan yaratmaktı. Ama şimdi, "Gençler ve yetişkinler birbirlerinden o kadar izoleler ki aralarında birbirlerini ayıracak duvarlar örmenin hiçbir anlamı kalmadı" diyor Taffel.

Mutabakatçı spesiyallik yayıldıkça toplum olarak problemlerimiz değişiyor. Artık kısıtlayıcı ailelerden, dinden ve cemaatlerden kaçmaya çalışmıyoruz. Bunun yerine, kısıtlanmadan ait olma hissini bulacağımız durumlar arayan kişilerin sayısı artıyor. Kimsek o şekilde fark edilmek istiyoruz ve kibarca kim olmamız gerektiğinin söylenilmesini istiyoruz.

Taffel, kendisine gelen on beş yaşındaki üzgün bir gencin, "Sadece 'ne yapman gerekiyor sence?' sorusu yüzünden ailesine veya bir danışmana gitmekten nefret ettiğini" yazıyor.

Yeni konformizmin getirdikleriyle boğuşanlar, sadece akademisyenler ve terapistler olmuyor. "Ben Özelim" popüler kültürde de yinelenen bir tema.

Yetmişli yılların sonuna doğru Kinks'in, herkesin birer "yıldız" olduğuyla, "kim" olursa olsun herkesin filmde oynamak istemesiyle ilgili şarkıları vardı. Seksenli yılların başlarında da ebleh stadyum rock grubu Rush'ın klasiği olan Vital Signs'da "normlardan ayrılın" diye buyuruluyordu.

19. Amerikan üniversitelerinde okumak isteyen, dünyanın her tarafından öğrencinin girdiği ÖSS gibi bir sınav. (ç.n.)

Seksenlerin ortalarında David Byrne, True Stories adında garip bir film yönetmişti: Filmde kurgusal bir kasaba olan Teksas Virgil'de "Spesiyalite Kutlaması" için hazırlıklar yapılıyordu. Byrne, kasabasını ve festivali gülünç derecede acayip problemleri olan sıradan insanlarla doldurmuştu. Byrne, dünyanın En Tembel Kadını, ebediyen yalnız Louis (kaba saba sevimli John Goodman tarafından canlandırıldı) ve Yalancı Kadın gibi bütün karakterlerle çok sıradan görünüşe sahip kişilerin gerisinde, kendine özgü ve özel karakterlerin olduğunu gösteriyordu.

Byrne'ın filminde, özel olma fenomeni, herhangi birisi olarak tanınan sıradanın, tuhaf arzusunda cisimleşmiş olarak kalmıştı. Bundan on yıl sonra Chuck Palahniuk'un karanlık romanı *Dövüş Kulübü*'nde bu tuhaf saf arzu, sıradan insanların kim oldukları için değil, kim olmaları gerektiğini sandıklarıyla kabul edilmeyi içeren taleplere dönüştü.

Palahniuk, benzersizliği ifade etme çabalarını durmaksızın yeriyor. Kahramanı, bir şey, herhangi bir şey hissetmek için uyuşturucu alışkanlığı olan ve hastalıklarla boğuşan kişilerden oluşan imece gruplarına gidiyor. *Dövüş Kulübü*, çıplak elle yapılan boksu, içimizdeki rahat, kayıtsız orta sınıf varoluşundan kurtulma arzusunun metaforu olarak kullanıyor. Palahniuk, esasında Batı toplumlarının artık duygusal gerçek bir katarsise, gerçek bir tehlikeye, heyecana ve duyguya izin vermediğini tartışıyor. Bireyler olarak kendimizi samimiyetle ifade edemiyoruz. Bir sonraki romanı *Tıkanma*'da, "Kimsenin macera için alanı kalmadı" diyor. "Belki, lunaparklardaki hızlı trene binerek, filme giderek para ödeyip satın alabilirsin. Ama her zaman sahte bir heyecan olacaktır çünkü gerçek bir felaket, gerçek bir risk olasılığı yok, gerçek kurtuluş şansımız kalmadı." Her şey düzenleniyor, izleniyor, kontrol ediliyor, gerçek sevinci, gerçek heyecanı bulamıyoruz ve böylece, birçoğumuz sözde terapiyle içimize dönmekle beraber, dışsal gösterene geri dönüyoruz: Bizi özel kılacak ne yapabiliriz ya da ne alabiliriz? Sonuç olarak sahte bireysellik, Schor'a göre, ısmarlama ürünler ya da *Dövüş Kulübü* gibi sahte kıyımların yapıldığı gizli bir topluluk (ya da ABGF) vasıtasıyla ifade ediliyor. Böyle entrikalar, özel olma me-

sajını yansıtmamıza izin veriyor. İrlanda kökenli Amerikalı romancı Michael Collins, Warhol'un şöhretle ilgi atasözünü esprili bir şekilde adapte ederek, "Gelecekte, herkes on beş dakika sıradanlaşacak" diye yazıyor.

Kitle iletişim araçları, tüketimin ve sağlam bireycinin Amerikan miti "Ben Özelim" fikrini yaymaya devam ettiği sürece ne olacak? Gittikçe yükselen sayıda insanın hayatını realite TV özelleri, komedi programları, yeraltı video destanları ve günah çıkaran tek kişilik komedi rutinlerine dönüştürmelerinin etkileri ne olacak, gibi soruları beraberinde getiriyor.

Doksan yedi kişinin ölümüne neden olan, Rhode Island'daki[20] gece kulübü yangınından geri kalanlar hakkında yazılan makaleyi okuyordum. Bir annenin, ölenler arasındaki yirmi yedi yaşında, Wal-Mart gece kulübünde çalışan oğlu hakkında söyledikleri gözüme çarptı. "Müzisyenleri taklit etmek için ne yaptıklarını görmeye rock gösterilerine gidiyordu. Büyük planları vardı. Wal-Mart'da hayatı boyunca çalışmayacaktı. Rock yıldızı olacaktı." Oğlu, anlamsız başka bir rock gösterisine eğlenmeye gitmemişti, kalabalık eğlencelerin karmaşıklığını incelemek, sonunda kaçınılmaz sahne yıldızlığını planlamak için oradaydı. Şöhret için soylu bir istekle hayatı yeniden tanımlanan kurban, sadece bir oğul, bir arkadaş, isimsiz bir işçi değil, planlarını gerçekleştirme şansı olmadan göçen, potansiyel bir süper star haline dönüşmüştü. Kederli haliyle bile annesi, oğlunun hayatının çok fazla yekûn tutmadığını fark etmişti. Daha büyük, daha iyi bir hikâyeye ihtiyaç duyuyordu. Bu hikâye anneyi rahatlatmıştı. Yeni konformizmi içermesiyle birlikte, bu olayda eşitlikçi, kurtarıcı bir yan var. "Ben Özelim" dünyasında hiç kimse sıradan birisi olarak ölmek zorunda değil. Herkes zamanından önce, pop hayalini tam gerçekleştirirken, göz kamaştırıcı geri dönüşünü tam gerçekleştirecekken ölebilir.

Ama bütün bunlar bizi nereye götürüyor? Rollerimizin açık bir şekilde tanımlandığı, başarının dört odalı müstakil bir ev ve arabayla ölçüldüğü zamandan daha mı mutluyuz? Hayatımız daha mı iyi, daha mı kötü?

20. ABD'deki eyaletlerden biri. (y.h.n.)

Artık, doğumdan evliliğe, işe, çocuk sahibi olmaya ve ölümümüze kadar hayatımızı tanımlayıp belirleyen sosyal katmanlar ve beklentiler içine doğmuyoruz. Batı dünyasının üyeleri olarak biz, bu sürekli yenilenme döneminde, en azından teorik olarak her şey olabiliriz. Her zaman, cesur yeni dünyadan bir üniforma, hobi ya da daha iyi bir beden için bir karar aşaması uzaklıktayız. Bir taraftan, kişinin hayatını yenileme, kendi hikâyesini belirleme potansiyeli, pozitif, özgürleştirici bir gelişme olmakla birlikte, diğer taraftan devamlı yenilenme ihtiyacı, yeterince iyi olan bir hikâyeye ulaşamamak, sürekli endişe, korku, depresyon ve hatta delilik tohumları saçıyor.

Ama ben kendimi aşıyorum. Bir banliyönün arka bahçesinde Dylan Foxx'a nefes aldırmıyorlar. Dylan biraz sonra saldırıları bertaraf ederek kurtulacak, yaldızlı şampiyonluk kuşağını ve karton kutuyu ellerinin üzerinde kaldıracak. O, bir dakikalığına bir kahraman, galip ve yıldız. Şimdi o, bir okul öğrencisi ve yarım gün çalışan Kris Veri değil, kendisinden daha iyi ve daha fazla bir şey. Veri, fantezisini yayıp gerçek kılarak binlercesine de aynısını yapması için ilham kaynağı oluyor. Bu genç insanlar dünyaya açılıyor, iş buluyor, ibadet yerlerinde dua ediyor, seçimlerde oy veriyor, aile kuruyorlar. Tam olarak ifade edilemeyen özel olma fantezileri toplumu nasıl değiştirecek?

2
Hep Beraber Yalnız
Yeni Konformizm Geleneğe Meydan Okuyor

Bir cuma akşamı varlıklı Atlanta banliyösündeyim. Şabat[21] binlerce yıllık geleneği sürdüren Yahudiler tarafından dualarla başlatılıyor. Kuzey Amerika'nın en hızlı büyüyen sinagoglarından birinde, arka sırada oturuyorum. Vietnamlı bir kadın kürsüde ayakta duruyor. Kadın yakın zamanda yaptığı evlilikten dolayı Museviliğe geçti. Kol Emeth Sinagogu'nun hahamı Steve Lebow, kadını takdis edip kocasıyla birlikte Georgia, Marietta şehrindeki cemaate buyur edip geri çekilerek kadına konuşması için izin verdi.

Kadın, konuşmasında, tarihlerindeki "eğlendiricilikleri" ve başarılarından dolayı Yahudilere duyduğu saygıyı, çok resmi bir İngi-

21. Şabat genel olarak haftanın bir gününün tatile ayrılması ya da çeşitli inançlarda görüldüğü şekliyle ibadet edilen gün. (ç.n.)

lizceyle dile getirdi. Sami geleneğinin göçlerine, başarılarına, çalışkanlıklarına ve özgüvenlerine de değindi. Hahama, cemaate ve kocasına teşekkür ederken birdenbire ağlamaya başladı. Toplantıdaki yüz elli kişinin ya da inançlıların gözleri yaşardı. Birçoğu bu kadını tanımıyordu ya da yeni tanımıştı. Kadın gözle görülür şekilde rahatlamış, minnettar bir haldeydi. Bir anlamda, Vietnam'dan Georgia'ya, Budist tapınağından sinagoga, Asya ülkesinin yoksulluğundan Batı'nın varlıklı ülkesine varan uzun yolculuğunu tamamlamıştı. Gözyaşlarını tutup sözlerini bitirmeye çalışırken, kendi kendime, bu genç kadın ve kocası gibi insanları bu kutsal yere ve geleneğe getiren ne diye düşündüm.

Konuşma bitti, kucaklaşmalar, el sıkışmalar ve armağanların verilişinden sonra genç çift yerlerine oturdu. Sonra, haham, sinagog cemaatinin liderini ayini yönetmesi için çağırdı. Bu onur ona, sinagog cemaatine olan bağlılığı, yardım işlerinden, softbol ligine her türlü yardımından dolayı bahşedilmişti. Haham, toplantılarda aralarında muhakkak eski bir Mormon[22] bulunmasını arzu ettiğini söyleyerek şaka yaptı. Toplantıdaki erkeklerin cemaate katılmasını teşvik eden, biraderlerin Başkan'ı da dahil olmak üzere herkes güldü ve sonra ödül plaketi, uzun yıllardır cemaat üyesi olarak yaptığı hizmet karşılığında Başkan'a verildi. Eminim gelecek cuma günü de aynı şekilde kız kardeşler cemaati onurlandırılacaktır. Ben, bu seremoniyi izlerken etrafıma bakıp, katılımcılar arasında başka inançlardan ve geleneklerden gelen kaç kişinin olduğunu düşünmeden edemedim. Bunu anlamak oldukça zordu tabii. Büyükannem, gördüğü kişinin Yahudi olup olmadığını anladığını söylese de benim böyle bir yeteneğim yok; ama belki de zamanımızda durum biraz daha karışık. Şimdi Vietnamlı ya da eskiden Mormon olan birisi Musevi olabiliyor. Büyükannemin zamanında Yahudiler, Doğu Avrupa'dan gelen, Yidce konuşan ve haşlanmış, çok haşlanmış et sevenlerdi. Dönmek çok nadirdi. Kim işkence edilmek ve katledilmek için döner ki? Her halükârda, Hıristiyan inancının ön-

22. Mormonluk, Joseph Smith Jr. tarafından 1830'da başlatılan erken Ahir Zaman Azizi hareketi ve Brigham Young'ın başlattığı modern mezheplerin dinsel, geleneksel ve kültürel unsurlarını içermektedir. (ç.n.)

cülük ettiği Mormonlarda, zorunlu bir sanat formu şeklinde gerçekleşen dini propaganda, Yahudilik tarihinde yoktur. Sonradan Baptist olma törenlerinde, çeşitli ırkların ve eskiden inançları farklı olanların temsil edilmesi, sık rastlanan bir şey olsa da geleneksel Musevi törenlerinde, çok nadir şekilde bir dönmeye ya da beyaz ırktan olmayan bir mümine rastlanır.

Sinagog cemaatinden birkaçının yardımıyla ayine dahil olduk. Şarkılar, koro şefinin akustik gitarının eşliğinde, benim okulda başarısız ve aşina olduğum İbranice'yle söyleniyordu. Diğer duacılar İngilizce söylüyordu, kâğıttaki İbranice bana eski anılarımı hatırlatsa da dualar, çevirinin etkisiyle çok resmi, aşina olunamayan, kilisevari bir tondaydı. Ayin, konuşmalar, cemaatin onaylaması, görece kısa tutulan dualar ve dualarda Tanrı kelimesinin az geçmesiyle birlikte, ilk saatin sonunda pürüzsüz bir şekilde son buldu.

Hızlı bir şekilde; Şabat gününü kutlamak, daha sonra, arabalarımıza, evimize, televizyonlarımıza, çocuklar da yatmadan önce dinleyecekleri masallarına dönmeden durup, her zamanki haftalık ayin sonrası resmi olmayan bir toplantıda bulunmanın başka bir fırsatını yakalamış olarak, soda, patates cipsi ve kurabiye atıştırmak üzere hole geçtik. Daha sonra kilise cemaati başkanının kardeşi olduğunu anladığım, uzun boylu, iriyarı ve birkaç tane gümüş dişi olan bir adamla konuşmaya başladım. Onun da bir Mormon olduğunu ama genç yaşlarında, askerliği zorunlu misyonerlik görevine tercih ederek din yolundan ayrıldığını öğrendim. O zamandan beri herhangi bir inanca bağlı olmadığını söyledi. Atlanta'ya kardeşinin yanına geldiğini, karısı ve çocuklarını da getirmek için Atlanta bölgesinde ev aradığını, üç hafta öncesine kadar inanç meseleleri hakkında pek düşünmediğini belirtti. Üç hafta önce kardeşiyle birlikte cuma akşamı ayinine, sinagoga gelmiş. O geceyle ilgili bana, "Tanrı'nın varlığını hissettim, kendimi küçüklüğümden beri böyle hissetmemiştim" dedi.

Kardeşinin çocukları ve çocukların arkadaşları etrafımızda atlayıp zıplarken eski asker, eski Mormon bana, o dakikadan sonra hayatındaki boşluğun farkına vardığını anlatıyordu. Museviliğe geçmeyi

düşündüğünü ama Katolik inancının gereklerini yerine getirmeyen karısına, bu durumdan daha bahsetmediğini belirtti. "Aman!.. Kardeşim geçene kadar Museviliğe geçilebildiğini bile bilmiyordum" dedi. Eğilerek, "Ne zaman yardım kutusu dolaşacak?" diye sordu. Kendisine, Yahudi cemaatinin, her pazar yardım toplamak yerine yıllık olarak ödeme yaptıklarını söyledim. Kafasını doğrular şekilde salladı, söylediklerim anlamlı geldi. Kendisine; bir kere gelip şöyle bir baktıktan sonra dini tercihini yapmanın, doğru bir yol olup olmadığını sordum. O da bana, dini de bir müzik grubunu seçer gibi seçebilirsin, gider dinlersin sonra eğer işittiklerinden hoşlanırsan inanır ve desteklersin, dedi. Sözlerine, birçok dinin aslında birbirinden farklı olmadığını, seçeneklerin hemen hemen birbiriyle aynı olduğunu da ekledi.

Oneg Şabat'ın[23] sonuna gelindi. kilise cemaati başkanının kardeşiyle el sıkışıp birbirimize iyi şanslar dìledik.

Dini ilişki önemini kaybediyor. Bu ilişkinin getirdiği sosyal kural ve kontrol mekanizması da modern toplumun mutabakatçı bireyci gündemiyle ters düşmesi nedeniyle bozuluyor. Ben kendi hayatımda da atalarımın gittiği, çok bilinen bu yolda yürüme arzusunun önemini yitirdiğini, aynı zamanda da daha önemli bir şeye doğru, daha az yalnız olma ihtiyacına doğru çekildiğimi hissettim. Eğer gelenek yavaş yavaş yok oluyorsa, Kol Emeth gibi ibadethaneler neden çoğalıyor? Nedenini bulmak için Haham Lebow'la konuşmam gerekiyor.

Lebow'la kitap dolu odasında buluştum. Bob Dylan CD'sini kenara çekerek kanepede bana yer açtı. Haham, kel, sinekkaydı tıraşlı, baby boomer[24] neslinin gelişigüzel giyim tarzına sahip birisiydi. Çocukluğumun, çılgın beyaz sakalları, sürekli darmadağınık demode kıyafetleriyle dolaşan, heybetli hahamlarına hiç benzemiyordu. Haham, Yidce aksanıyla konuşmuyor, Tevrat'tan alıntılar yapmıyordu.

23. Oneg Sabat, Yiddiş "Şabat Keyfi" demek, resmi olmayan Şabat (ya da cuma akşamı) Yahudilerin sinagog ya da bir evde bir araya gelerek Şabat tatilinden duyulan mutluluğu paylaştıkları zaman. (ç.n.)

24. II. Dünya Savaşı'ndan (1946-1965) sonraki yıllarda artan doğumlar sırasında dünyaya gelenler için kullanılır. (ç.n.)

Çağdaş işadamı diliyle konuşuyordu. Ayrıca bir radyoda sohbet programı yapıp, gitar çalıyordu.

Bana, "Dünyevi faaliyette bulunma fırsatlarının yaygınlaştığı bir toplumda yaşıyoruz. İnsanlar devamlı öteki hayat biçimlerinin imgelerine maruz kalıyorlar. Biz de rekabet etmeliyiz bu durumla; yoksa kaybederiz. Musevilik bir süreden beri kaybediyor, Yahudilerin sadece üçte birinin sinagogla ilişkisi var. Eğer bir şey yapmazsak top yere düşecek" dedi.

Lebow bu durumun çaresine bakmaya başladı. Bunun sonucunda reklam kampanyası başlattı.

"Reklam veriyoruz, billboardlar hazırladık. Atlanta'nın en küçük sinagoguyduk, şimdi üçüncü büyük sinagog olduk. Piyasayı bombardımana tuttuk. Sinagog için pek normal değil ama kiliseler her zaman bunu yapıyor. Şimdilerde ya 'harika' ya da 'inanılmaz' olacaksın; aksi halde zevksizlik abidesisin. Kuzey Amerika'da hepimiz piyasa dolusu fikirle rekabet ediyoruz."

Lebow gittikçe bir halkla ilişkiler yöneticisine benzemeye başladı. Bana, "Diğer sinagoglardan farklı olarak ne yapmak istediğimizi anlattım. Onlara daha heyecanlı, daha canlı bir sinagog ortamı sağlayacağımızı, sosyal faaliyetlerin, sanatsal açık artırmaların, bowling ve beysbol liglerinin, gençlik gruplarının olacağını belirttim. Mesajımızı formüle ettik, vurgu noktasını araştırdık: Çocuklu aileler, iki farklı inanca mensup aileler, yabancılaşanlar. Onlara nasıl ulaşacağız? Medyayla ulaşacağız. Mesajımızı iyice keskinleştirdik ve hâlâ aynı mesajı veriyoruz. Başka türlü gelmeyecek insanları, bu şekilde sinagoga getirebiliyoruz" diye açıkladı.

Kol Emeth Sinagogu'nun büyümesinin bir nedeni de Atlanta medyasında yer alan, nadir sinagoglardan birisi olmasıydı. Lebow, "Rosh Hashana[25] ve Yom Kippur'da[26] Atlanta'dan kablolu TV yayını yapan tek sinagog biziz. Bazı kişilerin hasta ya da sinagoga bağlı olmamalarından dolayı Yom Kippur ya da Rosh Hashana'yı kaçırabilecekleri aklıma geldi. Sinagoga bağlı olmayan Yahudilerle birlikte, daha önce hiç Musevi ayini görmemiş, Yahudilerin dışındaki

25. Yahudilerin yeni yılı (18-19 Eylül). (ç.n.)
26. Kefaret günü (19 Eylül). (ç.n.)

insanlar da seyretti. 'Ama, hiç bu şekilde yapmamıştık daha önce' gibi dar görüşlü yaklaşımın yerine, medyayı bu şekilde kullanmanın hemen hemen hiçbir sakıncası yok" diye açıkladı.

Rosh Hashana ve Yom Kippur'u TV'de yayımlamak, senelerdir radyoda sohbet programı olan bir haham için doğal bir şeydi. Lebow, hevesle, "Vaaz verdiğim cemaat toplantılarından tamamen farklıydı" diyordu. Lebow, Yahudi perspektifinden program yapmaya, küçük bir radyo istasyonunda başlamış. Çoğunluğu Hıristiyan olan Güney'de, dinleyicilerin önemli bir kısmının Yahudi olmadığının hemen farkına varmış ve "programını her hafta dinliyorum" diyenler tarafından cesaretlendirilip daha büyük bir radyoya, Atlanta'daki en büyük istasyonlardan birisi olan Talk Radyo 1340'a geçmiş. Şimdi, pazartesi öğleden sonraları, genel olarak din sorunlarını kapsayan bir program yapıyor.

Bütün bu medya tanıtımı liberal, karşı koymayan, "Ben Özelim" değerleriyle ana akımı temsil etmeye başlayınca, Kol Emeth Sinagogu'nun 50 ailelik cemaat üyesinin 850'ye çıkmasında şaşılacak bir şey yok. Gerçekten de ibadethanelerin büyümesi, demografik bir trendi; yaşlanan baby boomer neslinin aile kurma, ölümler ve hatta kendi ölümleriyle yüzleşmelerini yansıtıyor. Böylece altmışlı yıllardan ilham alıp, medyayla demlenmiş bireyselliklerini ifade ederken epey arzu ettikleri büyük değişikliği gerçekleştirerek cemaat konforunu sağlayan dini bir kurum bulma çabaları sürüyor. Lebow şöyle bir açıklama yapıyor: "Bu cemaat, karşı kültürün marjinalleriyle başladı. Yeni yuppi[27] olan eski hippiler, Museviliklerinin işe yarar bir tarafı olabileceğine karar verdiler. Yeterince solcu, aynı zamanda da yeterince uyumlu bir haham arıyorlardı. Başlangıçta 50 ailelik bir gruptu. Onları bir araya getirip organize etmeye çalıştım. Onlar bir haham istemişlerdi, bir liderle karşılaştılar, bu onları bayağı uğraştırdı."

Seneler sonra çoğu, Lebow'un ya çok muhafazakâr ya da çok liberal olduğunu söyleyip sinagogu bırakmış. Bazıları radyo programına, bazıları da cemaat toplantılarında homoseksüel ve lezbi-

27. Zengin, başarılı gençler. (ç.n.)

yenleri destekleyen tavırlarına itiraz etmiş. Ama çoğu, Lebow'un önderliğindeki bu yeni gelenekte ve cemaat törenlerinin tantanaları arasında muhafazakâr liberalliklerine yer bulabilmiş.

"İnsanlar yalnız olduklarından dolayı gelebiliyor. Bara gitmek istemiyor, başka yetişkinlerle tanışabilecekleri sağlıklı bir yol bulamıyorlar. Burada ilişki kurabilme fırsatı buluyorlar. Kiliseler, ihtiyacı olan insanlar için servis veren bir süpermarket gibi... Kol Emeth'te yirmi farklı destek grubu var."

Lebow, Museviliğin diğer inançlar, cemaatler ve MTV'nin laik piyasasının atraksiyonlarıyla rekabet etmesi gerektiğini biliyor. Eğer bu durum, envai çeşit ilgili tarafa görüşme hizmeti sunması anlamına geliyorsa o, buna gönüllü.

Lebow, "Son elli yılda Museviliğe geçiş hızla arttı. Nişanlısı veya karşı tarafın ailesi istedi diye geçiş yapmak isteyenleri vazgeçirmeye çalışıyoruz. Bazıları sadece din arayışı içinde. Onlara sınıflara gelebileceklerini ama Yahudi olmak zorunda olmadıklarını, cennete gitmek istiyorlarsa Yahudi olmaya ihtiyaçları olmadığını söylüyorum. Diğerleri çok samimi, farklı farklı hikâyeleri var. Geçmişlerinde ya bir Yahudi oluyor ya da atalarına bağlılık hissediyorlar. Bir hafta önce, birçok Yahudi arkadaşı olan ve Musevilikten çok etkilenmiş birisi döndü. ABD'nin çok dindar olduğuna yönelik bir algı var ama çok fazla insanın hiçbir bağlılığı yok ve bunların çoğu, hayatlarına daha derin anlam katacak bir şey arıyor" diyor.

Kol Emeth, bir zamanlar reddettikleri orta sınıf konforuna ulaşmış, aynı düşüncedeki Yahudi eski radikallerden oluşan, küçük bir cemaatin bir araya gelmesiyle oluşmuş. Daha sonra mutabakatçı bireysellik süreçleri hippi-yuppi modelini yansıtan, daha gösterişli insanları kapsamaya başlamış. Arayışlar, Tanrı ya da gelenekten ziyade destek gruplarının gevşek çatısı, kilise cemaati, ödül plaketleri, vs gibi cemaatin onayı ve belki, en çok da hahamın söylediği gibi, "Daha büyük bir bütünün parçası olmak isteği" ile ilgili.

Yahudi geleneği hiçbir zaman farklı ırktan evlilikleri, çok miktarda dönmeyi ve gitarı kapsamamıştı. Lebow'la konuştuktan sonra, Kol Emeth cemaatinin ve daha birçoğunun, geleneğe yapışma gibi bir şey aramadığını, daha önce geleneğin sağladığı bizden daha bü-

yük bir şeye ait olma duygusunu, eski askerin de söylediği gibi "Tanrı'nın varlığını" hissetmeyi aradıklarını fark ettim. Bu duyguyu istiyoruz ama kendi belirlediğimiz şartlarda!

Kınamanın olmadığı bir gelenek arayışı, hayatımıza anlam ve düzen getirmek için yarattığımız dini kurumları değiştiriyor. Geleneksel bir gelenek olmadan, gelenek duygusuna sahip olabilir miyiz? Yeni mutabakatçı bireyciler aynen bunu istiyor: Kendi arzularını, ihtiyaçlarını ve tutkularını adapte eden dini kurumlar. Bunun sonucunda Kol Emeth Sinagogu kapılarını, homoseksüel çiftlere, dönmelere, cuma akşamları ibadet etmek isteyen ama Şabat sırasında yapılması gerekenler konusunda, dini kuralları ihlal eden Yahudilere açıyor.

Kol Emeth, "olmak" değil, sadece "hissetmek" isteyen yeni nesil bireycilerin, ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışan birçok dini kurumdan sadece bir tanesi. Hahamının eşitlik ve eşit fırsatlar sağladığı, yargılamayan, bir ibadethaneyle halkevi karışımı ortamı yaratması nedeniyle Kol Emeth, büyük bir hızla büyüyor. Buraya dua etmek için mi geliyorsun? İyi. Sinagog kredi kartı kabul ediyor, kısmi miktarda veya gecikmeli ödemeyi de kabul ediyor, spor, evlilik terapisi, kreş, İncil'i inceleyerek kendini iyi hissetme programlarından, İnsanlık için Hıristiyan Kârsız Doğal Ortamı adına ev inşa etmeye kadar, mümkün olabilen her şekilde postmodern bir ibadet konforu sağlıyor.

Hafif gelenek diyebilirsiniz ama hafife almayın. Tapınağın loş ışıkları Tevrat'ın antik sayfalarını hâlâ aydınlatıyor ve evlilikler, dönme törenleri, cenazeler Musevi ayinlerine göre hâlâ kürsüde gerçekleşiyor. Değişen, bu yarı geleneksel, yargısal olmayan cemaat toplantılarını, günlük hayatlarının bir parçası yapmak isteyen Musevi ve Museviliğe dönen katılımcılar. Niçin? Herhangi bir kural veya görev zorunlulukları olduğundan değil. Kuzey Amerika vatandaşlarının yarısından çoğunun hiçbir grupla ilişkisi yok. Bu seçimi, istedikleri için yapıyorlar. Cemaat bireyleri bu servisi satın alıyor, başarılı bir haham ve papaz ise kısıtlayıcı eski gelenekler tarafından değil, duygu gibi geçici bir şey tarafından zar zor ifade edilen bir birliktelik isteğini nasıl sağlayacağını biliyor.

Kol Emeth'te bir cuma akşamının daha sonuna geliyoruz. Georgia'nın egzoz kokan, yerlere düşmüş yapraklarla dolu gecesine çıkıyoruz. Kendimizi daha az yalnız hissederek eve gidiyoruz.

Dinin Sonu mu?

Kol Emerth gibi kurumların büyümesi ve geleneksel Musevi-Hıristiyan kültürel etiğinin yaygınlaşmasına rağmen, dinin, özellikle de örgütlü dinin başı dertte gibi gözüküyor. 2001 yılında New York City Üniversitesi'nin yaptığı araştırma sonuçlarına göre, çok dindar olduğu düşünülen ABD'de, örgütlü dine katılım her sene %1 oranında azalıyor. "Dinsizlik", Katolik ve Protestanlıktan sonra üçüncü sıraya yerleşerek demografik açıdan en hızlı büyüme oranına sahip. Bu çalışmaya göre ayrıca, ABD nüfusundaki Hıristiyan oranı 1990'da %86'yken, bu oran 2001'de %77'ye düşmüş. 2002 yılında USA Today'in yaptığı araştırmaya göre ise 1999'da kendilerine dindar diyenlerin oranı %54'ken, 2002'de bu oran %50'ye düşmüş, kendilerinin "dindar değil spiritüel" olduğunu söyleyenlerin oranıysa %30'lardan %33'lere çıkmış.

Yakın zamanlarda, Amerika'nın dini tarihine odaklanan The Barna Group tarafından yapılan araştırmada da ilginç bulgular var: Barna, 1994 yılında grafikleri oluşturmaya başlamasından itibaren, yetişkinler arasında %7 olan Evangelist Hıristiyanların oranı, son zamanlardaki tantanaya rağmen hiç değişmemiş. 2005 yılının kışında Barna tarafından yapılan çalışmada, "Gittikçe artan sayıda Amerikalının dini toplantılar için gittiği yerler arasında, bölgelerindeki kiliseler öncelik taşımıyor" tespiti yapılmış. Araştırma, birçok Amerikalının hâlâ bir çeşit ibadette bulunduğunu ama ibadet şekillerini değiştirdiğini, geleneksel cemaat toplantılarının yerine seçeneklerini, internet kiliseleri, ev kiliseleri, alışveriş merkezleri ve iş yerlerindeki ibadethaneleri içine alacak şekilde genişlettiklerini açıklıyor. Elli milyon kadar insan ya da nüfusun %22'si geleneksel inanç kurumlarını terk ederek Barna Grubu'nun deyimiyle "çeşitli farklı inanç modellerine" yöneliyor.

Roma Katolik Kilisesi, sübyancı papazları ve aşırı muhafazakâr liderleriyle uluslararası düzeyde en sert dini kurumlardan birisidir. Bir zamanların sadık Katolik İrlandasında bile pazar günü ayinlerine katılımı en düşük düzeylerde gerçekleşiyor. New York Times'da bir gözlemci, koskocaman Dublin Kilisesi'nin ikiye bölünüp "kilisenin ön bölümü seyrek yapılan ayinler için, arka bölümü ise insanların kendileri ve inançları hakkında iyi hissetmeleri için özsaygı sınıfları ve aromaterapiye ayrılmış" diye yazıyordu. İrlanda'da papaz okuluna 1960'larda yıllık ortalama 1.400 kişi giderken, 2000'lerde bu sayı 100'e düşmüş. Dünyeviliğin ve yüksek teknolojili müreffehliğin paldır küldür yükselmesiyle Kilise de Kol Emeth Sinagogu gibi, cemaat içinde yeni bir rol bulmak için boğuşuyor. Bu belki de o kadar kötü bir şey değil diyen, İrlanda kültürü konusunda uzman olan Kevin Whelan, sözlerine, "Bir kilisenin yukarıdan aşağıya doğru olan hiyerarşik yapısının parçalandığını görüyorsunuz. Ben ise ruhsal bir yenilik olasılığını görüyorum" diye devam ediyor.

Aromaterapi ve destek grupları "spiritüel yenilenme" sağlayacak mı? Ya da günlük hayatın karmaşasını ve parçalanmışlığını hafifletebilecek olan tek kurumun yok olmasını mı çabuklaştıracak? Papa popülerliğini hâlâ koruyor. Kanadalı Katoliklerin yaptığı ankete katılanların %81'i Papa John Paul II'nin bir lider olarak performansını beğeniyor. Ama %42'si yani hemen hemen yarısı, görüşlerine katılmıyor, şöhretinin gücünü beğeniyor ama hayat tarzlarının dogmalarla sınırlandırılmasından hoşlanmıyor. PapaJohn Paul'un muhafazakâr otoriter görüşlerinden dolayı ilgisi azalan %42'nin, onun yerine gelen Joseph Ratzinger'i beğenmeyeceğini düşünmek mantıklı olacaktır. Gerçekten de geleneksel hiyerarşik yapıyı sürdürmekte kararlı ve daha katı olan yeni papanın gelmesiyle Roma Katolik Kilisesi gibi bir kurumdan, nasıl bir "spiritüel yenilik" ortaya çıkacak, hayal etmesi biraz zor.

Barna Grubu'nun raporuna göre, Katolikler ve diğerleri halihazırda başka yöne döndüler: Daha kişiselleştirilmiş ev kiliselerine, internet cemaatine ya da Kol Emet'teki gibi, ünlü vaizlerin "bırakınız yapsınlar" ruh haliyle içi içe geçmiş yeni konformizminin hayat tarzına. Papa John Paul II, 2002 yılında Kanada'ya Dünya Gençlik

Günü için geldiğinde, yaklaşık 200 bin katılımcıdan oluşan kalabalık çok muazzam gözükmüştü. Ama çok azdı. 1995'te Filipinler'deki Dünya Gençlik Günü'ne yaklaşık 4.5 milyon kişi katılmıştı. 1993'de Denver'de Papa'nın gezisine ise 600 bin kişi gelmişti.

Organize din daima zamana göre yön değiştirdi, inananların ihtiyacına göre yeniden değerlendirildi, kuralları ve ritüelleri yeni öncelikler ve hayat tarzını barındıracak şekilde uyarlandı. Ama aynı zamanda, organize dinlerin kiliseleri, tapınakları, camileri ve sinagogları şimdiye kadar böyle dramatik bir taleple karşılaşmamıştı. Ayakta kalmak için giderek daha büyük bir yenilenme gerekiyor. Konformist olmayan konformistler için bir sığınak olan Kol Emeth, değişiklik sürecinde zirveye ulaştı ve dine yeni bir piyasa sağlamakta başarılı oldu.

Dini kurumlar, piyasaya ve bireysellik talebine karşılık vermek için değişiyor. Ama bu süreçte, kendilerini Tanrı'nın varlığını bir daha hissettirememe olasılığına bırakıyorlar. Eğer herkes katılabilir, her ritüel ya da kural, aylık raporlarda veya cemaatin oyuna göre tekrar değerlendirilebilirse gelenekten geriye ne kalır? Eğer gelenek yoksa, din kendisini kafadar bilimkurgu hayranlarından ya da halkevleri gibi kurumlardan farklı kılan, kutsallık ve süreklilik duygusunu nasıl besleyecek? Bir başka deyişle, medya piyasasıyla eğlence dünyasının sembol ve işaretlerinin bir parçası olmaya başlayan geleneksel inançlar, her an ölüm fermanlarını imzalayabilirler.

Bu düşüşün kanıtları ortada, bizlerin arasında bile spiritüellik ve dinle alakası olanların sayısı gittikçe artıyor. Kanada'da yapılan araştırmanın sonuçlarının benzeri ABD'de de yaşanıyor. Tanrı'ya inananların %78'inden sadece %66'sı kendilerini Hıristiyan diye tanımlıyor. Son on yıl içinde Hıristiyanlığa dönenlerin sayısında %13 artış olsa da haftalık kiliseye gitme oranı %19 azalmış. Bu araştırmayı yapanlar; katılımcı olmayan, kiliseye gitmeyen "Hıristiyanlığa bağlı olup bireysel uyarlama hakkını saklı tutan" bu dönenleri, "Kişiye Özel Hıristiyanlar" diye tanımlıyor.

Dini geleneğin ilgi ve alakasızlıktan dolayı öldüğünü söyleyen muhafazakâr yaygaracılar yanılıyor. Batı toplumlarında geleneksel organize dinin sürekli düşüş yaşadığı doğru olmakla birlikte, ironik

bir şekilde konformist bireycilerin ait olmak istedikleri bir inanç arayış var. Bu bizim bildiğimiz türden dini öldürse bile, dinin reddedilmesiyle değil tam tersine kucaklanmasıyla gerçekleşiyor.

Seksenlerin başlarından itibaren, kristaller, rüya avcısı[28], tütsüler, dua çarkı[29] gibi geleneğin parçalarını birleştiren New Age spiritüelliği, sizin için doğru olan geleneği ile birlikte, kabul gören ve hâkim olan bir fenomen haline dönüştü. Eleştiriler de bununla beraber gelmeye başladı elbette: Din, daha önceleri kendini üstün bir güce teslim etmek demekken New Age inancında, aksine dünya, senin istediklerine ve hissettiklerine teslim oluyor. Eleştirmenler, New Age inancında sorumluluk ve fedakârlık yerine narsisizm ve anlık tatmini görüyor.

Hepsi iyi de insanlar, suçlu olmayacakları, yapmacıksız bir spiritüellik istiyor; uzun soluklu tarih dersi değil. Organize din, "Ben Özelim" çağını yakalamadığı takdirde hem sıraları dolduramıyor hem para bulamıyor. İstisnai olarak küçük köktendinci gruplar büyüyor. Köktendinciliğe ilgi duyanlar, İncil'in birebir yorumuna inanıyorlar ve kendi maceranı kendin seç devrinden korkarak uzaklaşıyorlar. Nasıl ve kim olacaklarına dair devamlı karar vermeye zorlanmaktan korkarak, her şeyi ihtiva eden köktenciliği seçiyorlar.

Geleneksel inançla modern toplumun; istediğin kişi olabilir, istediğini yapabilirsin, sadece yaptıklarının sorumluluğunu almalısın ahlakı arasında büyük bir ayrım var. Organize din tam tersi bir yaklaşımla: Bizim istediklerimizi yap, yaptıklarının sorumluluğunu alıp günahlarını bağışlayacağız, diyor. Ama yeni konformistler –biz– yoga yapıp kendine değer verilmesini istiyor, günah ve bağışlanmak istemiyor, binlerce yıl önce yazılmış hikâyelerle kısıtlama değil hayat öykülerini yenileme özgürlüğü istiyor. En önemlisi kabul edilmek, şöhret ve kendine özgü olmak istiyorlar/istiyoruz. Bugün,

28. Rüya avcısı, uçlarından tüyler sarkan, yuvarlak, tavana ya da bir yere asılabilen, çeşitli yerli halklar arasında birliğin simgesi olan bir simge. Bunun Kızılderililerden ya da diğer yerli halklardan gelen bir sembol olduğu düşünülüyor. Ojibwa yerli halkı, "rüya avcılarının" rüyaları değiştirdiğine, sadece iyi rüyaların geçip kötü rüyaların, halkasının içindeki örümcek ağı şeklindeki filelere takılarak tüylerin arasından kayıp gideceğine inanıyorlar. (ç.n.)

29. Silindir şeklinde, dingil üzerinde dönen, metal, tahta, taş ve deriden, hatta kalın kotondan yapılan, Tibet dilinde "khor" denilen bu düzeneği çevirmek, Tibetli Budist geleneğinde dua etmekle aynı değerde görülüyor. (ç.n.)

bireyin kaderini karmaşık bir hiyerarşiye ve Tanrı'nın isteğine dahil etmek isteyen kurumların başı dertte.

Kiliseler, dini daha modern, daha arzu edilir hale getirmek için ünlü Rock'n Roll meraklısı haham gibi kalabalığı bir araya getirecek, yardım kâsesini dolduracak vaizler buluyor. Indiana'da, Munter'de Family Christian Centre'in Evangelist muhterem papazı Steve Munsey, motosikletiyle kürsü boyunca bir aşağı bir yukarı giderek 5000 kişilik cemaat toplantısını şenlendirmeyi seviyor. Bu arada kürsüde, Munsey'in deyişiyle "İsa'nın mezarının bulunduğu mağaranın gerçeğe çok yakın bir betimlemesi" ve İncil'deki Kudüs'ün tam bir replikası bulunuyor. Motosiklet ise ısmarlama yapılmış bir Harley. İsmi Tutku ve İsa'nın dikenlerden yapılmış tacı dekoratif amaçla motosikletin üzerine resmedilmiş.

Winnipeg şirketi, yardım tepsisi yerine banka ATM'lerine benzer, elektronik bağış makinesi kulübesi geliştirdi. Buradan para çekilip, çek ve kredi kartı işlemleri yapılabiliyor ve makine, ibadet edenler tarafından çok tutulan bir vergi makbuzu veriyor. Kiliseye gidemeyen müminler için de internette, gönüllüler koordinasyonu ve tabii ki web aracılığıyla yardım servisi sunuyor. Louisiana, Roman Catholic Diocese[30] Baton Rouge'u geliştirme direktörü Mark Blanchard, bu sistemi kullanan birisi olarak, "Bu makineyi kapınızın önüne, yüzsüzce sadece kredi kartı ödemelerinizi yapmanız için koymuyoruz. Evet, bir yararı da bu tabii; ama başka şeyler de sunuyoruz" diyor.

Kilise bankası yetmiyormuş gibi Fort Lauderdale, Florida'da Episcopal Kilisesi; evcil hayvan sahiplerine, komünyon sırasında köpeklerini doyurmak da dahil olmak üzere aylık servis başlattı. Dorian Baxter daha önce geleneksel Anglikan Kilisesi tarafından azledilmiş, Collingwood Elvis Festivali tarafından, rahmetlinin hayranlarına Elvis cenazesi tuluatı yaptığı için yıllık toplantılara alınmayacağı açıkça belirtilerek aforoz edilmiş bir papaz. Ontorino, Newmaket'da Elvis Priestley adıyla da bilinen Muhterem Dorian Baxter'ın düzenlediği, Christ the King Graceland Bağımsız Anglikan Kilisesi'nin yıldönümüne 175 kişi geldi.

30. Katolik Piskoposluğu. (ç.n.)

Bağış makinesi, köpekler için komünyon, ayinlerin kablolu TV yayını ve Elvis cemaati toplantısı... Bütün bunlardan sonra dinin bir şaka gibi algılanmasında şaşılacak bir şey var mı? Her yeniliğin peşinden koşturanlara yönelik giyecek mağazaları zinciri gibi, kilise "kitsch"i[31] de aniden moda oldu: Plastik İsa figürleri, rahibe tuzluk ve karabiberlikler, ucunda İncil, ışıklı İsa figürleri asılı anahtarlıklar ve Bakire Meryem'li kolsuz kısa bluzlar. Buna benzer şekilde, yenilikçi Yahudiler de *Hebb*[32] gibi rezalet magazinleri okuyor, quaff He'Brew Genesis Ale[33] içiyor, The Hebrew Hammer[34] gibi gülünç blacksploitation[35] türü filmler seyrediyor, üzerlerinde "Shalom Motherfucker"[36] yazan tişörtler giyiyorlar. Büyükannelerin dini komik midir? Evet. "Kitsch" olarak yükselen dinin alıcısı otuz beş yaşındaki yenilikçi genç; dinin sadece önemsizleştirilip fetişleştirilmesinin söz konusu olmadığını, aynı zamanda geçmişimizin nostaljik bir parçasına, inanç ve dogma gibi şık olmayan şeylerin temelini açıkça çürüterek yeniden sahip olmak istediği şeye dönüştüğünü söylüyor. Kitabı *Jihad vs. McWorld*'de, "Köktendincilerin itici gücü olarak din, eğlenceli bir kurgu gibi, evcilleştirilmeye, metalaştırılmaya ve önemsizleştirilmeye karşı dayanabilir mi?" diye soruyor Benjamin Barber.

Cevap, tabii ki evet, Kol Emeth modeli örnek alınırsa olur. Zaten, bugünün mahrum edilen "Ben Özelim" modasının takipçisi, yarının akşamdan kalan şefi olacak. Can alıcı soru tabii ki, sonunda mabede geri döndüğümüzde ne bulacağımız. *Habits of Hearts* kitabının yazarları sosyolog Robert Bellah, Richard Madsen, William M. Sullivan, Ann Swidler ve Steven M. Tipten; geleneksel İncil ahlakının liberalleşmiş versiyonunun, ilahi otorite ve insan görevleri gibi te-

31. Sanat değeri düşük resim, heykel, edebiyat ürünleri, sokak sanatı. (ç.n.)
32. Bir Yahudi magazini. Entelektüel genç Yahudilere hitap etmek için çıkarılıyor. İsmi antisemitik bir kötüleme anlamında söylenen 'hebe'den türetilmiş ve İbranicenin kısaltılmışı. Hicivle ve alaycı yaklaşımıyla geniş bir Yahudi kesimine hitap etmeye çalışıyor. (ç.n.)
33. İçimlik İbrani yaradılış birası. Kahverengi bir biradır. (ç.n.)
34. İbrani çekici. (ç.n.)
35. Blacksploitation, 1970 yılında ABD'de kentli siyah seyircileri hedef alan bir film türü: Kelimenin 'black' kısmı siyah, 'explotation' kısmı da sömürü anlamında birleştirerek oluşturulmuş. (ç.n.)
36. Merhaba, Anasını Beceren! (ç.n.)

maları, insanın seçim gücüne ve kabul görme isteğine vurgu yaparak insan doğasının erdeminin aşağısına yerleştirdiğini anlatıyor. Sonuç olarak evrenin gözler önüne serilmesi, "kendi Tanrımızı, kendi uğraşımızı ve ne olursa olsun sonumuzun ne olacağını seçme özgürlüğümüz hakkındaki şüphelerimizi, gideriyor".

Konformist bireyciler kiliseye geldiklerinde, kilisenin geçen yılın teselli edici işlevini artık yerine getirmediğini görecekler. Onun tersine, "Tamam, istediğin gibi olsun. Tanrı ya da daha yüksek bir güç için değil, her şey senin için. Her şey SENİNLE ilgili!" denilecek gibi gözüküyor. En kutsal geleneklerimiz ve kurumlarımız bile değişiyor ve konformist bireysellikle mutabakat halindeler. Haham Steve Lebow, "Kaidelere uyumun çok önemli olması organize dinin çekiciliğini azaltıyor. Bana göre, dini standartların olması iyidir ama herkesin kendi kendini yargılaması daha iyi olur" diyor.

Doğum, Okul, İş, Ölüm, Hiçlik

"Boomer"lar sonunda geleneksel altyapıya dönmeye karar verdiklerinde, kendilerinin biçimlendirdiği değerleri de beraberinde getirdiler. Ama sosyal konsensüsü kırmaya ve geleneği parçalamaya başladıklarında, başladıkları şeyi bitiremeyeceklerdi. Kurumlara güvensizlik, kendilerini direkt olarak etkilemeyen hiçbir şeye ilgi göstermemek, takıntılı bir şekilde kendi gücüne inanmak gibi özellikler, daha sonraki nesle de geçti. Hangi neslin daha az etkisi olduğu hakkında tartışabiliriz ama şu açık ki geleneksel yapıdan çözülmeye başlayan boomer neslinden sonra gelen nesillerin hepsi, çözülmeye devam etti.

İstatistikler açıkça bir Batı ülkesi olan ABD'de, sözde geleneksel olmayan aile ve çocukluk trendinin dramatik yükselişini gösteriyor. 1960 yılında her dört Amerikalı aileden birisi boşanırken 1994 yılında, bütün evliliklerin yarısı boşanmayla bitmiş. 1998 yılında çocukların sadece yarısı, iki ebeveynli ailede yaşıyormuş. 1976 yılında, hem annesi hem babası çalışan çocuk sayısı 1.6 milyonken 1994'de, 12 milyon olmuş. Bütün Batı ülkelerinde boşanma

oranları artıyor, doğumlar azalıyor. Ulrich Beck bununla ilgili şöyle diyor:

"1950 ila 1960 yıllarında artan çocuk doğumlarından sonra, Almanya ve diğer gelişmiş ülkelerde, doğum oranları keskin bir şekilde düştü, demograflar bu duruma çok şaşırdı. Bugün bile, Avrupa Konseyi'ne üye olan hemen hemen bütün ülkelerde, doğum oranı nüfusun aynı kalabilmesi için yeterli değil."

Beck, trendin çelişkili olduğunu söylüyor: Neden en zengin ve rahat ülkelerde daha az çocuk doğuyor? Doğu Almanya'da, birleşmeden sonra, 1989-1994 arasında doğum oranının şaşırtıcı şekilde dibe vurduğunu belirtiyor. Beck, daha farklı hayat tarzı olasılığının bu düşüşte payı olduğunu da ifade ediyor:

"Alternatifler çoğaldıkça, 'hayatını yaşamak' talebi de artıyor, ona paralel olarak çocuklara bakıcı bulmanın getirdiği belirsizlikler, riskler ve talepler, çocuk yapmanın hayatın doğal bir parçası olmasını engelliyor ve bilinçli planların, korkuların, umutların, hesapların nesnesi haline getiriyor. Kısaca, gittikçe 'çocuk sorunu' haline dönüşüyor."

Tekrar söylemek gerekirse bireyselliğe öncelik verme konusunda mutabakat sağlandıkça, geleneksel yapı ve davranış biçimleri gittikçe bozulacak.

Yeni konformizmin Batı ülkelerinde yükselmesine paralel olarak, çocuk yapmada bir düşüş yaşanıyorsa, kendine takıntılılık konusunda mutabakat sağlanması yokoluşa götürecektir demek, mantıklı geliyor. Birçok varlıklı ve istikrarlı ülkenin nüfusu, göç almasa çok azalacak. Ben, Birleşmiş Milletler tarafından yaşam standartları açısından, yaşanacak en iyi ülkelerden biri olarak değerlendirilen Kanada'da yaşıyorum. Ama çocuk doğumu açısından en düşük orana sahip ki; her bin kişiden on üçü çocuk sahibi oluyor. Bir Afrika ülkesi olan Nijerya'da ise bu oran dörde katlanıyor yani, her bin kişiden elli üçü çocuk sahibi oluyor. Dahası, Afrika'da doğan bir kişinin hayat süresi 45 yıl ve kişi başına düşen gelir 220 dolar, Kanada'da yaşam süresi 80 yıl, kişi başına düşen gelir sayısı ise 20 bin dolar.

Doğum yapma konusundaki isteksizlik, gittikçe azalan evlenme isteğiyle ilişkili bir durum. Bu, bütün Batı ülkelerinde görülüyor:

Evlilikler azalıyor, evlilik dışı çocuklar çoğalıyor. 1999 yılında ABD'de doğumların %31'i evlilik dışı ilişkilerden olmuş. Kanada'da 2001 yılında, 1995 yılına göre %20 artış göstererek, 1.2 milyon çift evli olmadan yaşıyormuş. Batı Avrupa'da evlilik dışı çocuk doğum oranı İrlanda'da %31, İzlanda'da bu oran %62'ye çıkmış. Hem ABD'de hem Kanada'da, insanları evlenmeye ve evli kalmaya teşvik etmek için çabalıyorlar. Bununla birlikte, hükümetlerin on yıllardır devam eden aile ve aile değerleri retoriği bir işe yaramadı.

Benim bu verilerle ilgili düşüncem şu: Postboomer çağında, 60'ların sahte devriminin ilhamı olmadan, evlilikten çocuk doğumu ve dini inanca kadar her şey yeniden tanımlanıyor.

Ama insanlar hâlâ evleniyor, çocuk doğuruyor, sevdiklerinin ölümüyle yüzleşiyorlar. Arizona'dan eski bir Mormon'un konuşmamız sırasında bana söylediği gibi; kısıtlayıcı dinle kötü tecrübeleri olanlar bile, dinin bize aşıladığı daha yüksek bir amaç ve anlam arayışı içindeler. Dini gelenek yıkıldıkça, günümüzün "Ben Özelim" toplumu, nasıl anlam üretileceği ikilemiyle karşı karşıya kalıyor.

Buna verilecek cevaplardan biri, "kendin üret" olabilir. Gittikçe daha fazla insan kendi rap CD'lerini yapıp, kendi güreş fantezilerini sahnelediği gibi, daha fazla insan da kendi Tanrılarını yaratıyor. *Habits of Hearts* yazarları kitaplarında, duyduklarına inanamamış bir vaziyette, kendi adıyla (Sheila Larson) bir din yaratan kadından bahsediyor. "Uzun soluklu bir terapiden geçen ve inancını 'Sheilaism' olarak tarif eden genç bir hemşire" diye yazıyorlar. Akordeon çalan komedyen Judy Tenuta, senelerdir "Judyism" vaazı veriyor ve komedyenlik içgüdüsünü, *The Power of Judyism* adında bir kitaba ve In Goddess We Trust ismiyle Grammy ödülüne aday gösterilen bir CD'ye dönüştürdü. Judy bu yaptıklarına gülüyor ama diğerleri durumu iyice ciddiye alıyor. Birçok insan kendisini bir din olarak, kendilerine ait bir din olarak düşünmeye başladı. Sheila Larson, "Ben din fanatiği değilim. İnancım beni bugünlere taşıdı. Bu, Sheilaism. Sadece benim kendi sesim" diye açıklıyor.

Sheilaism, bireyci konformizmi yayıyor ve kurumlarımızın bizi olduğumuz gibi kabul etmesi için dramatik olarak değişmesini istiyor. Birkaç sene önce bir arkadaşım bana, okul yıllarından beri ta-

nıdığı bir çifti evlendirmek için New Mexico'ya gideceğini söylemişti. Yani, onların düğününe gidiyorsun dediğimde neşeli bir şekilde, onları evlendireceğim, dedi. Görünüşe bakılırsa, sadece ad ve soyadıyla papazlık yetkisini, internetteki web sitelerine başvurarak alabiliyormuşsun. Bu arkadaşımın bir düğün seremonisini gerçekleştireceğini düşünmek, garip geliyor. Genç birisinin televizyon kanalları arasında dolaşması gibi, o da kariyer ve amaçlar arasında hızla dolaşır ve çoğumuzun bir papazın sahip olması gerektiğini düşündüğü ağırlığı taşıyacak en son kişidir. Arkadaşlarının da istediği, işte tam da bu aslında. Evlenecek çift, ilişkilerinin başından beri onları tanıyan birisini istiyorlar ve bu birlikteliği gerçekleştirmesi için herhangi bir otorite figürüne ihtiyaç hissetmiyorlar. Belki de arkadaşımın gelişigüzel sürdürdüğü hayatının; evliliğin hayata karşı, kaygısız, antiotoriter, "Biz Özeliz!" tavırlarını değiştirmeyecekleri mesajını ileteceğini düşünmüşlerdi.

İnternet üzerinden papazlık yetkisi, birçok farklı işletme tarafından veriliyor ama içlerinden, en popüler olanı, 43 yıllık Universal Life Church[37] öne fırlamış durumda. Bedava olduğu ve yetki belgesi e-mail yoluyla verildiği için popüler olan Evrensel Hayat Kilisesi'ne başvurular, 2001 yılında 51 bin iken, 2002'de iki katı artarak 100 bine çıktı. İnternet başvurusuyla papaz olan birisinin, evlilik töreni gerçekleştirmesinin yasallığı sorgulanabilirken bu yetkiyi alma başvurusunda bulunan çoğu kişi, devlet adına verilen resmi güçle değil, işin sembolik yanıyla ilgililer. İnternet üzerinden alınan papazlık yetkisine başvuruların artması üzerine, bir yazıda kendisinden alıntı yapılan 37 yaşındaki bir damat, "Eğer bir kiliseniz yoksa, siz de kendi otorite figürünüzü yaratıyorsunuz. İlişkilerinizde en çok söz hakkı olan kişiyi seçiyorsunuz" diyor. Kilise ve devletin dayandığı otorite mitini, otorite yaratarak dağıtıyorsunuz. Arkadaşınızın sizin hayatınızda bir papazdan veya devlet görevlisinden daha fazla söz hakkına sahip olduğunu kabul etmekle kurumsal otoritenin altını açıkça oyuyorsunuz. Ama yeni konformistler politik imalarla ilgilenmiyor, kendileri için en iyisi hangisiyse onu istiyorlar. 34 yaşındaki bir damat, "Antiotoriter de-

37. Evrensel Hayat Kilisesi. (ç.n.)

ğiliz sadece sahte bir otorite istemedik. 'La..la..la.. ve evlendiniz, işte çiçekleriniz değil'. Bizim papazımız olayın hakkını verdi" diyor. Episkopal Kilisesi'ne bağlı papaz, bir gazetecinin bu gibi evlilikleri nasıl gördüğüne dair kendisine sorduğu soruyu, "Basiretsizlik. Benim neslimin çok öncesine dayanan bir mirasa saygısızlık" diye yanıtladı.

İnternetten papazlık yetkisi verilen dostları vasıtasıyla evlenen çiftler, görece olarak az. Seküler bir hayat tarzına sahip, herhangi bir ibadethaneye gitmeyenlerin çoğu da dahil olmak üzere birçok kişi, hâlâ evliliklerinin belli geleneksel kaideler çerçevesinde gerçekleşmesini istiyor. Hiçbir kurumsal bağlılığı olmayan "Ben Özelim" grubundakiler, geleneksel din dışında "otantik" bir evlilik töreni gerçekleştirecek, herhangi bir mezhebe bağlı olmayan papaz bulabiliyor.

Joyce Gioia, Kuzey Carolina'nın Greensboro şehrinde, kendisine "çoklu inanç elçisi" diyen bir danışmandır. Gioia soyadı, hayat enerjisi veya toprak anlamına gelen bir New Age terimini çağrıştırıyor. New York'ta yılda elli çift evlendirirken burada şimdi, yılda on beş ila yirmi çift evlendiriyor. Bana, "Herhangi bir kurumsal din adına çalışmıyorum, evlilik törenini kim olduklarına ve inançlarına göre gerçekleştiriyorum. Dört yüzden fazla çift evlendirdim. Farklı dualar ve okunuş biçimlerinden oluşan geniş bir bilgi bankam var. Kim olduklarını öğrenince, ne isteyebileceklerini elimdeki bilgilere başvurarak çıkartıyorum ve çoğunlukla doğru çıkıyor. Çoğu çift, dini bir seremoniden ziyade spiritüel bir tören istiyor; çünkü törende söylenilen ve yapılanların hayatlarına önemli bir katkısı oluyor. Çoğu papaz, standart evlilik töreni yapıyor. Benim yaklaşımım ise tamamen farklı: Ne istersen onu alırsın. Çiftlerle beraber onlar için doğru olan töreni gerçekleştirmeye çalışırım?" diye anlatıyor.

Gioia'nın servisinin, danışma, "özgün" tören tasarımı ve kendi performansı için en azından birkaç bin dolarlık bir fiyatı var. Ama çoğu orta sınıfa mensub olan çiftler, bundan korkmuyor. Çiçeklere ve yemek servisine yirmi bin dolar vermişken törenin en önemli kısmına, yani seremoniye yatırım yapalım diyorlar. Tabii, çiftin yaşadıkları bölgenin papazı veya evliliği gerçekleştirme yetkisi olan memuru

ayarlaması, çok daha ucuz olacaktır. Peki, neden bunu yapmıyorlar? Gioia bunu şöyle açıklıyor: "Tanrı'ya inanıyorum, Tanrı'yla bir ilişkim olsun istiyorum ama belli bir dini kurum tarafından tartaklanmak istemiyorum" diyorlar. "Din, insanların inanç sistemlerine hitap etme fırsatına sahip ama çoğu zaman, kiliseye gittiğinizde size ister inanın ister inanmayın, şu ya da bu formda bir dogma dayatıyor ve sizi kiliselerine dahil etmek gibi bir dertleri yok. İnsanlar ilahi gücü hissediyor ama mezheplerin beklentisine uygun biçimde bağlılık talebi, bu hissi aynı güçle engelliyor."

Gioia gibi kişiler, geleneksel dinin intikalinin yarattığı vakuma girmekten gayet mutlular. Bu kişiler bir anlam yaratıyor: Katılmak zorunda değilsin, spiritüelliğin hakkında düşünmek zorunda değilsin, gene de dikkatlice tasarlanmış bir seremoninin konforundan yararlanabilirsin. Klasik caz, hafif caz, dans cazı ve soul caz arasından istediğin grubu seçer gibi, bir evlilik töreni seçebilirsin. Bu süreç, hemen hemen Gioia'nın tarif ettiğiyle aynı: İnsanların bir inançtan istedikleri, dogma tarafından engellenmeden "ilahi güçle" ilişki kurması. Gioia dikkatli olmalı, Haham Steve Lebow ve Kol Emeth Sinagogu da bunun farkında ve kiliselerin, aromaterapi ve köpek bakımı önerisini anmıyorlar.

Birçoğumuz; evlilik, boşanma, doğum, ölüm gibi hayatımızın dönüm noktalarında ilahi bir gücün varlığını hissetmek isteriz. Çoğu insan bu anların dışında da azar azar devam eden bir spiritüellik istiyor. Bazıları için haftalık Kol Emeth cuma akşamı ayinleri yeterli olabiliyor; el sıkışmalar, bir bardak gazoz ve geleneksel ayinin daha cana yakın olan bu versiyonuyla keder ve yalnızlık duygusunu bir yana bırakıyorlar. Ama birçok dini kurum, Kol Emeth'in geçirdiği dönüşümü sağlayan taviz ve değişim sürecini henüz tamamlamadı. Peki, bu yeni antikonformistler ordusu, ilahi gücü nereden buluyor?

Bazıları, bir zamanlar örgütlü dinin sağladığı anlamı hayatlarına katmak için çeşitli spiritüel danışmanlara gidiyor. Charmaine Semon bir "spiritüel danışman". Toronto yakınlarında lüks sahil şehri kıyılarında çalışıyor. İnsanın içine işleyen mavi gözleri, muhafazakâr şık giyim tarzı, kuaförden çıkma sarı bukleleriyle güven ve otorite

imajı yayıyor. Profesyonel kapasitesini anlatırken soyadının yerine adını kullanan Semon, rolünü şöyle tarif ediyor: "Günümüzde az bulunan, profesyonel ve kişisel bir sırdaşım. Kişisel değişim kolaylaştırıcısı, liderlik danışmanıyım." Güven krizi yaşayıp, politikacıları etkileyebilen üst sınıftan kişilerle çalışan Semon, şöyle devam ediyor: "İnsanlara, içsel olarak kendi yardım mekanizmalarını geliştirmelerine destek veriyor, ritüeller öğretiyorum. Piyasada benim işim insanların sürdürülebilir yaşam kalitesine erişmelerini sağlamak. Sekiz ya da dörder saatlik buluşmalarda bir araya geliyoruz, aralarda da destek veriyorum. Onlara, ne yapıyorlarsa o anda yaşamalarını sağlayacak, kendileriyle bağlantılarını yitirmemelerine yardımcı edecek nefes alma tekniklerini öğretiyorum. Her zaman gelecekte yaşıyorlar, durup kutlamayı unutmuşlar."

Semon'un müşterileri, işlerinde elde ettikleri başarıların kişisel yaşantıları üzerindeki etkilerini fark eden, genellikle orta yaş ya da daha yaşlı gruplardan oluşuyor.

"İlk buluşmada iki, iki buçuk saat boyunca benimle istedikleri konuyu paylaşabiliyorlar. Ben bütün varlığımla oradayım ve onları dinliyorum. İşitilmek istiyorlar, çok yalıtılmışlar. Tam anlamıyla, güvenebilecekleri birisiyim. İnsanlar zor durumda kaldıklarında, tamamen kişisel ve özel olabilecekleri birini istiyor. Sırdaşlar, arkadaşlarla, eşlerin sunamayacağı bir servis sunuyor. Başarının ne demek olduğunu, onlar için daha derin anlamını ortaya çıkarıyorum. Duygusal olarak hayatlarını iyi idare edemiyorlar."

Peki, hayatlarının daha derinindeki anlamını mesela bir kilisede neden bulamıyorlar? Neden dini bir figüre güvenmiyorlar? Semon, "İnsanlar inançlarını kaybediyor. Geleneksel kiliseler cemaatlerini yitiriyor, yeni kiliseler ortaya çıkıyor. İnsanlar spiritüel bir ilişki istiyor, geleneksel ilişki değil" diye açıklıyor.

Müşterileri, Semon'ı bıraktıklarında, "Ego egemenliğindeki bir gerçeklikten kendilerini sıyırmayı, egoları ile daha aşkın özleri arasında ilişki sağlamayı" öğrenmiş olup altı bin ile on beş bin dolar harcamış oluyorlar. Semon'ın psikoloji, sağduyu ve günah çıkartan New Age spiritüelliği karışımı; müşterilerinin "kendi ritüellerini gerçekleştirecekleri, inançlarına göre mihrap yaratacakları sessiz bir

yer" geliştirmelerini sağlıyor. Semon, "İnsanların ritüellere ihtiyacı var. Kültür spiritüel anlamını yitiriyor. İnsanların kendilerini dengeleyecek, ayaklarını yere basmasını sağlayacak ve kendileriyle ilişkilerini bütünleyecek günlük ritüeller tasarlamalarına destek oluyorum. Yirmi dakika meditasyon yapmaya ihtiyaçları var. Ofislerinde bir mihrap ya da bir kabin olmalı" diyor.

Altars kitabında Denise Linn, okurlarına kişisel mihraplarını nasıl oluşturacakları hakkında tavsiye veriyor ve mihrabın önünde düzenli zaman harcadıklarında, "Hayatınızda beklemediğiniz ve mutlu rastlantılarla karşılaşabilirsiniz" diyor. Böyle portatif ibadet yerleri, Charmaine Semon'ın müşterilerine kurmaları için yardım ettiği mihraplar gibi, ibadet eden için bir anlamı olan, fotoğraf, oyuncak bebek, deniz kabuğu, mum gibi objeler içerebiliyor. David Yıldızı ve çarmıh gibi çok nadiren organize dinlerin tuzaklarını da içeriyor.

Dini kurumlara yabancılaşma, daha fazla kendimiz olmak için çırpınma, daha iyi bir "ben" hikâyesi yaratma kararlılığı, bazılarımızı Semon ve Linn gibi spiritüel girişimcilere yönlendiriyor. Neden? Çünkü onlar özellikle kendimizle ilgili anlam ve spiritüellik bağlantısı kurmak istediğimizi anlıyorlar.

Joyce Gioia'nın, hiç tanımadığı bir çift hakkında özgün olabilecek bir hikâye yaratarak evlilik töreni hazırlaması gibi, Charmaine Semon da varlıklı orta sınıfa kendi hikâyelerini yeniden yaratmaları için yardım ediyor. Semon, "piyasadaki işinin" insanların "yaşam stillerini sürdürmeleri" için yardım etmek olarak tanımlıyor. Semon, egoyu aşmaktan da bahsediyor ama bir yardımsever kurumunda sorumluluk üstlenmek, SUV'u bırakmak ya da daha az talepte bulunan bir iş bulmak gibi tavsiyelerde bulunmuyor. Özü destekliyor, "Ben Özelim" yeni konformizmine "başa çıkma stratejileri" sağlıyor, insanların hayatlarını yeni terminoloji içinde tasavvur ederek, daha fazla kendileri olmalarına yardım ediyor. Buradaki amaç, değerlendirip değiştirmek değil, kişilerin kendileri ve ne olduklarıyla ilgili rahat hissedecekleri bir hikâye bulmak. Charmaine Semon ve onun; geleneksel terapinin dayanağı olan insan doğası, amacı ve varoluşu hakkında düşünmeyi ve belli düzeyde sorumluluk almayı gerektir-

meyen "özel olma" ve "bireysellik" duygusu veren vaazları, anlamlı bir değişimden ziyade, aynı kalıp, daha iyi ve farklı olma disipliniyle alakalı bir şey. Kendi hikâyem artık işime yaramıyor, yeniden nasıl yazabilirim?

Büroda Özel Olmak

Bu hayat hikâyelerini yeniden düzenleyenler, çok inançlı evlilik töreni danışmanları, kişisel sırdaşlar ve spiritüel danışmanlar, yeni konformizme daha iyi uyum sağlamak için Batı geleneğinin başka bir yanının da dramatik olarak değişmesine yardım ediyorlar. Mutabakatçı bireylerin çoğalması, geleneksel iş modelinde çalışanlarla ilişkileri de değiştiriyor. Bugünkü danışmanlara göre, işverenin başarılı olmak için çalışanlarına bir arkadaş gibi davranması gerekiyor. Kendilerini nasıl hissettiklerini, bir şey isteyip istemediklerini sorup işte yükselmelerini sağlamaları gerekiyor. Kısa bir süre önce, çalışanın işe gelip düzgün bir iş çıkartıp, buna mukabil düzgün bir maaş aldığı düşünülürdü. Şimdi, çalışma hayatı, çalışanın kendisinin ve kimliğinin değerli görülmesi etrafında yeniden şekillenmedikçe, doğru düzgün bir maaş çalışanın yaptığı işi düzgün yapması için yeterli görülmüyor. New Age danışmanları şirketlere, çalışanlarına farklı bir hikâye anlatmalarını tavsiye ediyorlar: Kâr ve şirketin başarısı değil esas olan... SENSİN!

Hem Charmaine Semon hem Joyce Gioia'nın iş dünyasıyla güçlü bağlantıları var. Semon, yönetim kurulu üyelerinin danışmanlığını yaptığı şirketin kurucusu. Gioia, evlilik törenlerinin yanında, yeni trendlerden nasıl kâr sağlayacağını araştıran şirketlere danışmanlık yapan ve kendisini "fütürist" uzman danışmanlar grubu diye tanıtan The Herman Group'un başkanı. Her ikisi de iş kültürünün tamamen hastalıklı olduğuna inanıyor. Her ikisi de şirket hayatının hastalıklı durumunun, sağlıklı bir "Ben Özelim" formülüyle düzeltilebileceğine inanıyor.

Gioia bir keresinde, çalışanlarını elinde tutamadığı için kötü durumda olan bir şirketin danışmanlığını yapmış. Devamlı değişen ça-

lışanların %300 olan oranını, beş aylık bir zamandan daha az bir sürede %25'in altına düşürmüş. Bu müthiş başarısını, şirketin yöneticilerine yeni çalışma hayatının gerçeklerini anlatmakla sağlamış: Şirkete bağlılık diye bir şey yok, herkes en iyi olmak istiyor. Dolayısıyla çalışanların işlerinde devam etmesi için yapılacak tek şey, yaptıkları şeyin sadece bir iş olmadığını, kişisel gelişimleri için bir fırsat olduğunu hissetmelerini sağlamak.

Gioia bu konuda şunları söylüyor: "Yapmamamız gereken şey, şirkete, bireyin aydınlanmış kişisel çıkar sağlaması açısından yardımcı olmak. Bugünlerde insanların önem verdiği şey, pazarlanabilir olmak. Şirketin bireysel gelişim için eğitim vermesini sağladığım zaman, insanların işlerinde kalmalarını da sağlayabilirim çünkü; 'eğer kendimi geliştiriyorsam neden işten çıkayım?' şeklinde bir algı var."

Charmaine Semon, iş ve çalışan ilişkisinin de değişeceğini düşünüyor: "Birlikte çalışma kültüründe liderlik için destek sistemi başlıyor çünkü bu durum, sonucu çok etkiliyor. 21. yy. birlikte çalışma sisteminin dönüşmesi demek: Böylece insanlar daha anlamlı bir yerde faaliyet gösterecek. Bir şirketin yöneticisiydim. Kendi komisyoncu firmam vardı ve insalcıl yaklaşımımdan dolayı çok başarı oldum. İnsanlar yaralı, ruhları daha kapıdan dışarı çıkmadan iş yerlerinde yaralanıyor. Sonucu etkileyen şeyin, çalışanların tavırları ve hoşnutsuzlukları olduğunu fark eden şirketler, şimdi daha pozitif bir yaklaşım içindeler ve liderlerin etrafındakileri nasıl yönettikleri hakkında daha bilinçliler."

Joyce Gioia, "Gelecekte şirketler değil bireyler odak noktası olacak. X kuşağı[38] bağımsız olmaya, kendi başına iş yapmaya alışık. Baby boomer kuşağının etrafında bir sürü insan vardı: Dışarıda oynardık, annelerimiz bütün gün içerde evdeydi. X kuşağı ise evde oynamak zorundaydı, onların başında onları izleyen bir büyük yoktu. Kendi başlarına, bağımsız çalışmaya alıştılar, Milenyum kuşağı ise[39] daha da kötü. İşleri hâlâ ekip olarak yürütmek durumundayız; sadece, insanların ekipte kendilerini rahat hissetmeleri lazım" diyor.

38. Baby boomer neslinden hemen sonra, 1961-1980 arasında doğan nesil. (ç.n.)
39. 2000'li yılların çocu[k]ları. (ç.n.)

Antikonformizm çağında mutabakat sağlama yolunu bulmaya çalışan şirketler, çalışanlarına bağımsızlıklarını ve kişiliklerini öne sürmeleri için daha da güven veriyor. Çalışanlar şirketlerden daha da fazla özgürlük istemeye başladılar. Bunun sonucunda, *New York Times* yazarı Michael Lewis, "Kimliklerini dev şirketlere tabii kılan çalışanlar artık çok demode, kültürel olarak yok olsalar çok daha iyi olacak" diyor. Lewis birlikte çalışma ortamının, despot, kimliksiz bir kurumdan arkadaşça, "Sen Özelsin" fikrini üreten yerlere dönüşmeye başladığını belirtiyor. Şirketler kendi yatırımcılarını zenginleştirmekten başka bir şey yapmadığı için şirkete sadakatin sonunu getirirken, sınır tanımayan hukuk davalarıyla bağımsız hayat tarzları çağı da ne yapman gerektiğini söyleyen patron figürünün sonunu getiriyor. Lewis, patronların rollerinin artık izlemek, idare etmek ve kontrol etmekten ziyade, "kendisine rapor sunan maaş kölelerini; yenilikçi, bulunduğu yerde dönen mevlevi dervişlere dönüştürmek" olduğunu gerçekten de anladıklarını söylüyor. New Age danışmanlarımızı yansıtan Lewis, "Yeni birleştirici dil, insanların işlerinin aslında sonsuz bir orijinallik arayışı olduğuna inanmalarını desteklemek için yaratıldı" diyor.

Lewis, "orijinal ve yaratıcı ol" ifadesinin çok popüler olmasını; "İfadenin kendisinin bir çeşit konformizm" olmasına bağlıyor. "Evinde çıplak şekilde çalışmak, artık ilginç ve mutlu bir kişi olduğunun bir kanıtı olmuyor" diyor.

Şirket yaşamı; yeni fikirlerle donanmış, bireysel olarak takıntılı işçiye hitap edecek şekilde yeniden yazılıyor. Bunu, küçük, tuhaf detaylarda görebiliyoruz. Mesela, muhafazakâr halkla ilişkiler şirketi Hill ve Knowlton'un Kanada'daki yönetim merkezinin koridorlarında cuma akşamı, içkili içeceklerle dolu bir el arabası dolaşıyor. Gerçekten de Kuzey Amerika'daki bürolarda düzenli, yarı zorunlu içki içme seansları uygulanıyor. Mantık hep aynı: Çocuklar yani genç çalışanlar seviyor! Sebep sadece bu değil, biraz da gevşeyip çalışma arkadaşlarıyla fikir alışverişinde bulunma fırsatı vermek. Bu süreçte; fark edilmiş, istenmiş ve tanınmış, yani "özel" olacaklar. Benzer şekilde insan kaynakları danışmanı, geçenlerde yapılan araş-

tırmada birçok şirketin, esnek çalışma saatlerine, çalışanları için sağlık ve spor programı uygulamasına geçtiğini belirtiyor.

Sahte bireyselliğin yükselmesi ve geleneğin kısmen yıkılması, daha fazla belirsizlik, hatta antipati yaratıyor. Bir zamanlar aile, kilise ve iş rabıtasında belirlenen ortalama statümüzde görece daha mutluyduk. Şimdi daha fazlasını, daha iyisini ve hızlısını elde etmek için deli oluyoruz. Ne arıyoruz? Kendi öykümüzü kendi koşullarımıza göre inşa edebilecek ve kendimizi medya dünyasının içine atıp özel kılacak bir fırsat arayışımız giderek artıyor.

Bu talebi soyut düzeyde dile getirmek kolay, özellikle çoğumuz oldukça "sıradan" bir yaşantıya sahip olduğumuzu söyleyeceğiz. Aramızda eskisinden çok daha fazla sayıda kişi serbest çalışıyor; ama çoğumuz kariyer seçimlerimizi bira servisinin sıklığına göre yapmıyoruz. Ne kendimize spiritüel danışman buluyor ne de bizi "Ben Özelim" dünyasına sokacak türden bir şey yapıyoruz. Buna rağmen yeni konformizm, hayatımızı ve algılarımızı, farkında olsak da olmasak da etkiliyor.

Uzun boylu ve karizmatik Matthew, otuz iki yaşında, Toronto'da bir grafik tasarım şirketinin kurucu ortağı ve sahiplerinden. Dışardan bakıldığında, bütün dünyada övgüye değer geleneksel girişimciliği takip eden, görece muhafazakâr birisi gibi görünüyor. Ama çoğu yeni konformizmin etkilerinden kaynaklanan, bir dolu çelişkiyi içinde barındırıyor. Şirketinde altı kişi, beş senedir tam kapasiteyle çalışıyor. Görüşmemiz sırasında Matt'in Kuzey Amerika standartlarına göre oldukça saygın bir hayat sürmesini sağlayacak derecede kazancı vardı. Her şey yolunda gibi gözüküyor değil mi? Şirketini kuruyorsun, çok etkili bir müşteri listesine sahip olup işleri oturtana kadar çalışıp didinerek, rekabet ettiklerinden daha hızlı, iyi ve akıllıca iş yapıyorsun. Ama Matthew böyle görmüyor meseleyi.

Matthew, "Dört sene önce daha heyecanlıydı, o zamanlar üç bin dolarlık hesap müthiş bir şeydi. Şimdi büyüttük, biz sahneden çekilebiliriz. Günler daha uzun geçiyor benim için artık" diyor. Matthew, şirketin mücadele ettiği zamanların daha heyecanlı olduğunu ve

daha çok zevk aldığını söylüyor. Müşterinin iyi bir tasarım dışında farklı şeyleri amaçlamasıyla birlikte, yaratıcılığının sınırlandırılması onu yıldırıyor.

"Vizyonu hiç olmayan müşterilerle uğraşıyoruz. Çok fazla rekabet ve doygunluk var. Bütün müşterilerimiz, işin bir sonraki hafta ortaya çıkmasını, piyasada ilk olmayı istiyor. Ne yaptığımız önemli değil, sadece ilk olmak istiyorlar."

Tasarımın ne kadar yaratıcı ve ilginç olduğuyla ilgilenmeyen şirketlerin, parmak sallamaları altında çalışmanın kasvetiyle karşı karşıya kalan Matthew, şirketi için epey iddialı olan yeni bir proje geliştirmenin eşiğine gelmiş durumda. On sekiz ile otuz beş yaşları arasında, bu konuda oldukça hevesli kesim için, modern bir erkek modası dergisi çıkarmak istiyor. Bu fikir üzerine bir yıldır çalışıyor ve yatırım yapacak ortaklar arıyor. "Gerçekten çok yetenekli kişiler çalışıyor bizde ve tasarım fikirlerimizi göstermek için bu çok önemli bir fırsat. Sipariş üzerine baskı çıkaracak bir şubeye dönüşmesini ümit ediyorum. Müşterilerin yaptıklarımıza kısıtlama getirmesi gerekmeyen bir şey yaratmaya çalışıyorum."

Matt halihazırda kendi işinin sahibi ama kendi hikâyesini de kontrol etmek istiyor. Hiçbir neden olmadan, sürekli ne yapması gerektiğinin söylendiği önceki işini şöyle tarif ediyor: "Mideme koca bir düğüm atmışlar gibi uyanır, işte bu kadar, iş böyle bir şey derdim." İşi bırakıp kendi işini kurmak için çalışmış. "Eğer stres altında olacaksam, nedenini bilmek, sorumlu olmak isterim. Eğer başarısız olacaksam kendi başarısızlığım olsun isterim, başarılı ya da başarısız olmak pek umurumda değil ama denemek isterim. Annem dövmem hakkında başımın etini yiyor, pişman olacağımı söylüyor. Ama yaptığım şeyler yüzünden pişman olmayı, yapmadığım şeylerden dolayı pişman olmaya tercih ediyorum. Hayatta bir şey için sadece bir kere fırsatınız olur" diyor.

Matt'in bugünü değerlendiren yeni konformist tavrı, hedefin net olduğu eski tarz, "başarılı bir iş kur, şirketleş" girişimciliğinden farklı gözüküyor. Matt, iyi maaşlar ödeyen rekabetçi bir başlangıçtan daha fazlasını istiyor. Diğer ortağıyla yaptığı toplantıda ortağının, "Eğleneceğimize mi yoksa para mı kazanacağımıza karar vermemiz

gerekiyor" dediğini ama kendisinin, "Seçeneklerimizin bundan ibaret olmadığına inanıyorum" diye karşılık verdiğini söylüyor. Birçok yeni konformist gibi Matt de her ikisini birden istiyor, belki de bu yüzden enerjisini, tasarım denemesine biraz fırsat verebilecek bir magazin çıkarmaya yönlendiriyor ama bunun radikal bir yaratıcılık denemesi olduğu da pek söylenemez.

Yaptığı iş, Matt'in kim olduğunu ve değerlerinin ne olduğunu belirliyor. Hayat hikâyesinde herhangi bir değişiklik, işinin odak noktasının da değişimini getiriyor. Matt, erkek dergisini çıkarırken son moda, kural tanımayan ve oldukça kârlı bir ürün çıkartarak iyi şeyler yapan, işkolik, başına buyruk bir tip oluyor.

Başarılı, zeki, evli ve sağlıklı iki çocuk sahibi kutsanmış birisi olan Matthew, iyi bir hayatın somutlaşmış hali. Ama hayatının hikâyesini yaratıcı şekilde saptama ve başka şeyler yapma arzusu gibi tatmin olmayan beklentilerinin, geleneksel şirket yetkileri yoluyla hiçbir zaman mümkün olmayacağını bilmesi nedeniyle de öfkeli. Aynı zamanda birçoğumuz gibi o da rahatça harcayabileceği miktarda para kazanmayı reddetmeye hazır değil. Matt, bağımsız ama aynı zamanda başarısı muhafazakâr firmalara bağlı olduğundan, var olmayan gerçek bir özgürlüğün hasretini çekiyor. Çoğumuz gibi o da başarıyı, yaratıcılığın ve özgürlüğün efsanevi özellikleri etrafında şekillenen konformist bireysellik bağlamında, yeniden tanımlıyor. Matt, mutlu, zengin ve şanslı. Ama aynı zamanda huzursuz, isteklerini gerçekleştirememiş ve gelecek sene, hatta gelecek ay ne yapacağına dair hiçbir fikri yok. İşadamlığı, evlilik, babalık gibi kurumsal rollerinin hayat hikâyesindeki gücünü sınırlayıp, kendini her an yeniden yaratabilme kabiliyetine tutunsa da kurumsal rolleri derinlere kök salmış gibi gözüküyor. "Özel olma" çağına yakalanmış birisi olarak, yeni konformizmin bütün olasılık ve çelişkilerini temsil ediyor. Ona acımalı mıyız? Kendi kaybolmuşluğumuz, sürekli olarak hayal ile gerçeklik arasında, tanınmanın ve şöhretin spot ışıklarında sönükleşen başarılarla önemli başarılar arasında kıstırılmışlığımız ne kadar acınası bir durumsa, o da o kadar acınası durumda.

Özgüven Fantezisi

Kendimizi gösterip, özel olduğumuzu açıklama konusundaki kararlılığımız gittikçe artıyor. Hayatımızın antik çağ geleneğiyle sınıflandırılmasını kabul etmiyoruz. Ama dikkati kendi üzerimize ne kadar çekersek, kendimizi o kadar yalnız hissediyoruz. Tek başımıza yaptıklarımızda bir anlam bulma ve kim olduğumuzla ilgili tatmin olma konusunda daha kabiliyetsiziz. Böylece, geleneksel yapılarla flört etmeye devam ediyoruz. Bu kurumlar, güvenmememize rağmen amaç ve anlamlandırma eğilimimizin en güçlü halkası. Bunu fark eden geleneksel yapılar şüphelerimizi gidermeye çalışarak anlam ve istikrar ihtiyacımıza göre davranıyor. Reddedilmekten yoruldular. Hem geleneğin konforunu hem yeni hikâyelerinde bu geleneği tanımlama özgürlüğüne sahip olmayı isteyen bireylerin, dalgalı ihtiyaçlarına ayak uydurmak için mümkün olduğunca esnek olacak şekilde, kendilerini yeniden keşfediyorlar. Yani, yeni konformizm hafif geleneği doğuruyor. Taahhütsüz, şart koşmayan bir gelenek bu. Hafif geleneği isteyen çok fazla sayıda insan, kurumları değiştiriyor, bazılarına göre ise içini boşaltıyor. Kurumlar da sıcak bedenlerin oturduğu dolu sandalyeleri katı ritüellere tercih ediyor.

Bu durum bizi ilginç bir pozisyona sokuyor. Hayatımıza anlam vermek için geleneksel kurumlara döndüğümüz zaman, o kurumların da bize "Ben Özelim" diyebileceğimiz yanımızı keşfetmememiz için alan tanımasını istiyoruz. Böyle olduğu halde, kurumlarımızı değiştirdiğimizde, yenileri artık hayatımıza bir anlam katamayabilir, bizi eğitemeyebilir ya da iş bulmayı garantileyemeyebilir. Bu yüzden tekrar kendi kendimizle kalıyor ve yeni bir gelenek mi keşfetsek yoksa eskisini mi canlandırsak diye karar vermek zorunda kalıyoruz. Yahut, gelenek, cemaat ve devamlılığı tamamen bir tarafa bırakıyoruz.

Aynı zamanda, tek başımıza ilerlemeye de çok hazırlıklı değiliz. Ezici çoğunluğumuz hâlâ iş dünyasında tanınmak, kilisede fark edilmek ve evlilik vaadini yerine getirmek istiyor. Ama sadece tanınmak ve başarı istiyoruz, sorumluluklarla sınırlandırılmak istemiyoruz. Matthew gibi, hem bir şirket için çalışmayı hem şirket için çalıştığımızı inkâr edebilmeyi istiyoruz. Sonunda kronik bir tatminsizlik ya-

şıyoruz; çünkü her şeye rağmen düzen, bağlılık ve daha yüce bir anlam sağlayan kurum ve otoritelerin hepsinden bağımsız olarak idealize edip, günlük yaşantımızda içselleştirdiğimiz bir özgürlük yok.

Yeni konformizmin tam göbeğinde, başarı, özgüven fantezisi ve bu değerlerin hikâyeleşmiş projeksiyonu yatıyor. Bu fantezi iş, aile, inanç ve eğitim gibi hemen hemen varolan her kurumsal yapıyla ilişkimizi değiştirdi. Daha önce birçok kişi, bize nasıl dua etmemiz, çalışmamız, evlenmemiz hatta sevmemiz gerektiğini söyleyen bu kısıtlayıcı kurumların boyunduruğundan kurtulma mücadelesi vermişti. Şimdi ise yine birçok kişi, tam ve eksiksiz bireyselciliğimizi açıkça belirtme arzumuzdan ödün vermeden, bu şeyleri nasıl yapmamız gerektiğini söyleme biçimini bulmak için mücadele ediyor. Hafif geleneğin, bütün inançları kapsayan gelenekten daha fazla ya da daha az aldatıcı olduğuna dair söylenecek bir şey yok. Ama daha önce, hayal kırıklıklarımızı ve tatminsizliklerimizi hükümet, şirketler ve kiliseye yüklerken bugün, bütün hayal kırıklıklarımızı içselleştiriyoruz: Kendim olamıyorum, inanmadığım halde, dinin nasıl evleneceğimi söylemesine izin veriyorum; işimde başarılıyım ama olmam gerektiği gibi, asi bir maceraperest olarak bilinmiyorum. Bu durum, eksiksiz bir özgürlük fantezisi olan, başarılı bir girişimci ve aile babası Matthew gibi birisinin, her zaman tatminsiz olmasına, ilerlemek için daha yaratıcı ve atılgan olması gerektiğine ve bugün, yarın, gelecek sene veya gelecek ay hayatı yeniden keşfetme isteği duymasına neden olacak kadar hayatımızı devamlı baltalıyor.

Yeni konformizmin yükselişi, kurumlarla ilişkilerimizi değiştiriyor ve kurumlar bu değişiklik karşısında hoşgörülü yeni yapılarıyla bizi, kur yaparak geri getirmeyi umuyor. Birdenbire, istikrar ve sorgusuz sualsiz kabul etme karşılığında anlam temin eden kurumlar; sübjektif, esnek, kusurlu, tartışılabilir, görece ve sana bağlı oluyor. Bunun sonucunda; çoğumuz, geleneksel kurumların yapmaları gereken şeyleri yerine getiremediklerini, bize daha derin anlamlar katıp yön verecek, denetim altında olan bir mekanizma sağlayamadıklarını görüyoruz. Gitgide, daha derin bir anlam için yarış alanları arıyor, özel oluşumuzun tanınacağı, özellikle yeni konformizmi destekleyen popüler kültürün fantezi dünyasına giriyoruz.

İkinci Bölüm

Bireyin (Yeniden) Yaratılması: Popüler Kültür Konformizmi

3
Herkes Yıldız
Popüler Kültürün Yeni Konformizmi Yaratması

Pop yıldızı olmak isteyen binlerce genç, hazır vaziyette, çakıllarla dolu bir alana kapatılmış, hakemlerle geçirecekleri otuz dakikayı bekliyor. Batı dünyasının herhangi bir yerinde olabiliriz. Bu kesinlikle aşina olduğumuz bir görüntü. İpotek komisyoncusu titrek bir sesle şarkı mırıldanıyor, bir anne, dövmeli, göbek deliğine piercing takan on altı yaşındaki kızını yorgun bir şekilde seyrediyor, yirmi yaşındaki sekreter kız, boynundaki haçıyla oynayıp gözlerini kapatarak bir saniyeliğine başardığını hayal ediyor.

Söylediğim gibi, herhangi bir yerde olabiliriz. Ama burası Kanada, sene 2003 ve ilk defa, Kanadalı İdol denemesi Toronto'da yapılıyor. On altı ile yirmi altı yaş arasındaki gençler, Metro Kongre Salonu'nda, Britanya'daki gösterinin bir versiyonu olan Amerikan

yetenek gösterisinin Kanada uyarlaması olan ses yarışmasında, bir araya gelmişler. Herkesi şaşırtacak derecede kalabalık olan popçu kitlesini yerleştirmek için organizatörler çırpınıyor. Pazartesi sabahı yapılacak denemeler için kapıda beklemeye kararlı bir grup, cumartesi sabahından gelmeye başladı. Cumartesi bütün gün, pazar akşamı topluca ve son olarak haberlerle teşvik edilmiş inanılmaz yığınlar halinde, pazartesi sabahı da gelmeye devam ettiler. Özel güvenlikçiler, tutulmuş polisler ve İdol hizmetkârları tarafından gözetlenen pop yıldızı tutkunları, sahici yeni konformist bir güruhla karşı karşıya gelmek için, plastik bariyerlerin arkasında bekleyip, tedirginlikle koridoru arşınlıyor. İşte, çelişkili ihtişamıyla "Ben Özelim" tekdüzeliği. Binlerce genç, birbirinin aynısı olan şarkıları söylemeyi planlayıp aynı hayali kuruyor: Her biri kendisinin özgün bir birey olduğuna ve seçilerek, yıldızlığın mihrabına çıkacağına inanıyor. Bu, yeni konformistin topluma katılma partisi, ele geçirilmesi zor olan spesiyallik duygusunu arayan ebedi gençler nesli için, bir dönüm noktası.

On altı yaşındaki Brooke, "Herkes istediğini yapabilir. Eğer gerçekleştiremezse peşini bırakmaması, devam etmesi gerekir" diyor. Yirmi altı yaşındaki Delilah, öğleden sonra saat 16.30'dan beri bekliyor ve Salvation Army'de[1] çalışıyor. "Küçüklüğümden beri şarkı söylüyorum. Bu alanda ilerlemek benim hayalim" diyor. Ben, yirmi yaşında bir üniversite öğrencisi, tiyatro eğitimi görüyor, pazartesi günü sabah 3.30 civarında gelenlerden; "Hayatıma ara vermek, bir tecrübe kazanmak ve zevk için katılıyorum, rock yıldızı olmak istiyorum" diyor.

Konuştuğum herkes, yaşı, etnik kökeni, Ontorio'nun neresinden gelmiş veya kaç saattir kalabalığın içinde beklemiş olursa olsun, aynı şeyi söylüyor. Herkes, şöhret olma şansının olduğunu ve hayalinde hep şarkı söylemek istediğini söylüyor. Onlarla birlikte bekleyen on bin kişiyi kastederek kendilerinin ne farkı olduğunu sorduğumda, hepsi, tutkuları ve hayallerini gerçekleştirmek istedik-

1. 1865 yılında William ve Christian Booth tarafından, Doğu Londra Hıristiyan Misyonerliği olarak, sözde ordu düzeninde kurulmuş, Hıristiyan Kilisesine bağlı Evangelist hareket. (ç.n.)

lerini söylüyor. Eğer reddedilirlerse kendilerini nasıl hissedeceklerini sorduğumda, ona da hazır olduklarını söylüyorlar. Sıradaki çocuklar anlık yıldız olma mitini o kadar benimsemişler ki, kabul edilmemelerinin bile kendileri için ne tür olanaklar yaratabileceğini düşünüyorlar. Yirmi üç yaşındaki Afrodhasia, son bölüme kalamasalar bile, "Başkaları tarafından fark edilebilir ve başka bir film, şarkı ya da dans için seçilebilirsiniz" diyor. Mark Albay, on yedi yaşında ve eğer onun hakkında bir şey yazarsam soyadını kullanmamı belirterek, seçilmese bile çok önemli olmadığını, meselenin pazarlama olduğunu söylüyor. "Ben kendimi bir şarkıcı olarak görüyorum, buradayım çünkü kendimi tanıtmak istiyorum" diyor. Badanacılık yapan Billy, arkadaşının yanında gelmiş ama yıldız olma isteği ona da bulaşmış. Şimdi o da katılmak istiyor, arkadaşının hatırlatmasına kadar şarkının adını bile hatırlamıyor ama, "Kendime güveniyorum, başaracağım. Denemediğim için pişman olmak istemiyorum. Eğer bir şeyi yapmak istiyorsan her zaman bir yolu bulunur, eğer hayallerin yoksa neyin var ki?" diyor.

Kaçınılmaz şekilde reddedilen ve morali bozulanlar oluyor. Organizasyonun kötü olduğundan, katılımcılara gerekli ilgiyi göstermediklerinden yakınıyorlar. Ön eleme çadırında, yirmi saatten fazla bekledikten sonra otuz saniye vakit tanınmasından yakınanlarla konuştum. Grubun üçte biri, ertesi gün gerçekleşecek iki dakikalık denemeye hak kazandıklarını gösteren katılım bantlarını bileklerine takmışlardı. Saatler sonra bile çakıllı park yerinde kalanlara, dağılmaları ve güvenlikçilerin de evlerine gidebilmeleri için, katılım bantları şeker gibi dağıtıldı. Katılım bandı alamayan üçte ikilik grup başarısızlıkla yüzleşmek zorunda kalıyor, reddedilenler bile hâlâ pop hayaline sımsıkı sarılmaya devam ediyordu. Genç bir kadın olan Bianca, hayal kırıklığına rağmen kendine güvenini muhafaza ediyor: "Bu benim hâlâ hayalim, son olmayacak. Biliyorum, yıldız olacağım. Hayalinizin gerçekleşmesini engelleyecek tek kişi, kendinizsiniz" diyor.

Kanadalı İdol denemelerindeki gençler, özgürlüğü arıyorlar. Pop yıldızı olma hayallerini gerçekleştirdiklerinde, aradıkları özgürlüğe kavuşacaklarını düşünüyorlar. Onlara göre ünlüler, okul, aile, iş ve

günlük yaşamın angaryasından kurtulmuşlar. Ünlüler normal olanın sıkıcılığından bağımsız, fark edilmiş, özgün, özeldirler. Yirmi beş yaşındaki ipotek komisyoncusu Even Denham, şansının çok az olduğunu bilecek kadar zeki ama bana, bırakıp eve döneceğini söyledikten sonra beklemeye devam etti. Hâlâ hayal etmeye devam ediyor, vazgeçemiyordu. Even, "Şarkı söylemeye çok daha önce başlamalıydım. Çok daha önce bunun bir yetenek olduğunu düşünüp, harekete geçmeliydim" dedi.

Kanadalı İdol denemesinde, her biri yeni konformist olan binlerce zeki, komik, ilginç ve çok kötü kandırılmış insanlara rastladım. Hepsinin hayali aynıydı ve aynı şekilde gerçekleştirmeye çalışıyorlardı. Bir rastlantı mı? İnsan doğası mı? Zannetmiyorum.

Pop Temasının Tanıtımı

Popüler kültürün, yeni konformizmin ideolojisiyle çok benzer bir mesajı var: Bu senin hikâyen.

Madonna da şarkısı "Vogue"da hepimizin süper yıldız olduğunu söylüyor. Nike, "Sadece yap!" diyerek teşvik ediyor. Bunlar, bizi her gün bombardımana tutan ihtişamlı popüler külfürden akılda kalanlar. Popüler kültürün her bir tezahürü, tanınmak, başarı ve mutluluk elde etmek için bireylerin ve yığınların, nasıl her türlü engeli aşarak özel bir insana dönüşebileceklerinin iddiasını taşır. Hikâye, ezik zengin bir adam için çalışan, farklı çevreden şehvetli bir hizmetçi [90'ların TV komedisi The Nanny ya da Jennifer Lopez'li Maid in Manhattan] hakkında olabilir. Bizim gibi sıradan insanların kendi sınırlarını nasıl aşabilecekleriyle ilgili olan bu hikâye, bize nasıl hissedeceğimizi, çalışacağımızı, yaşayacağımızı ve seveceğimizi anlatıyor.

Popüler kültür satıcıları seyircinin, yarattıkları karakter, şarkı veya mesajla bağlantı kurmasını istiyor. Tabii ki bu ekonomik bir mesele, insanlar bu bağlantıyı ne kadar kurarsa o kadar çok bilet ya da filmin bir kopyası satılacak. Ama popüler kültürün kendine özgü bir işlevi de var. Ne de olsa, bizi ağlatıp güldüren ve bazı anlarda

hayatımız hakkında yeniden düşündüren, kitlesel olarak üretilen tek meta. Çim biçme makineniz bunu yapabiliyor mu? Yeni şapkanız yapıyor mu? Popüler kültür içimize öyle işliyor ki eski stil sanat, bunu hiçbir zaman yapamadı.

Ergenlik çağındaki gençlerin psikoloğu Ron Taffel, *The Second Family* adlı kitabında, gençlerin gerçek ailelerinden çok, ticari popüler kültüre ve emsal yaratan ilişkilere önem verdiklerini söylüyor. Juliet B. Schor, *The Overspend American* adlı kitabında, "Gerçek arkadaşlarımız hâlâ önemli olmakla birlikte, onlara 'medya' arkadaşlarımız da eklendi. Televizyondaki ailelerin yaşamını seyrediyoruz, hayran olduğumuz ünlüler ve diğer tanınan figürlerin hayatlarını okuyoruz. Bilincimiz ya da bilinçaltımızda bu bilgileri asimile ediyoruz" diyor.

Peki, yeni popüler kültür ahbaplarımızla ilgili özümsediğimiz "bilgiler" nedir? En azından, iddia ettikleri kadarıyla sekreter, doktor, kapıcı, boşanmış, kılıbık koca ve küskün kız evlat olduklarını biliyoruz. Popüler kültürün mesajlarından birisi; sıradan hayatı, macera, abartılmış heyecan ve bitmeyen aşk, lüks ve amaç karışımı toplu bir fast food siparişi gibi kaçınılmaz başarıların birleşimiyle dönüştürmektir. Popüler kültür hikâyelerinin her birisi bize, sıradanlığımıza rağmen özel, süper, fark edilir, keşfedilir ve başarılı olabileceğimizi anlatır: Sen de hayatının hikâyesini değiştirebilirsin, U dönüşü yap, daha iyi bir insan ol, daha fazla kendin ol. Popüler kültürün mesajı; kalbinin sesini dinleyen, sisteme karşı gelen, istisnai, bir efsaneyken de tamamen normal olabilen, her zaman sıradanın, sen de kahraman olabilirsin cinsinden zaferidir.

Epik şiir, oyun ve roman gibi sanat formları, her yerde görülen bu hikâyelere bir zemin yaratmış olmakla birlikte Hollywood, muğlaklığı ortadan kaldırıp seyirciyle kurulan anlık bağlantıları mükemmelleştirerek sonunda, "normal" film yıldızlarının kaçınılmaz zaferini sağladı. Romanlar, kabul etmeliyiz ki çok fazla mesafe ve soyutlamaya yer veriyor. Filmler hazır, sizi gerçeklikle paralel bir konuma sokuyor, olabileceğiniz bir karakter izliyorsunuz. Her ikisinde de Julia Roberts'ın oynadığı Pretty Woman ve Erin Brockovich adlı filmler, zengin ve güçlüler tarafından, gerçekten ne kadar

özel oldukları anlaşılan çalışan kadınların statülerindeki yükselmeyle ilgiliydi. Her ikisinde de Robin Williams'ın oynadığı Patch Adams ve Dead Poets Society filmleri, eğitim sisteminin kemikleşmiş yapılarına meydan okuyan, asi olma ihtimali zayıf olan ve "günü kurtaran" kahramanla ilgiliydi. Her ikisi de ya kısmen ya tamamıyla Sly Stallone tarafından yazılıp oynanan Rocky ve Rambo filmlerindeki kaslı ve pek zeki olmayan kahramanlar, bütün topluma ve gittikçe çoğalan kötücül karakterlere rağmen başarır. Tabii, gişe rekoru kıran Yıldız Savaşları ve Yüzüklerin Efendisi trilojileri, bildiğimiz biçimdeki bir dünyanın sonuna karşı, bir umut olduğu anlaşılan gezegen muadili Idaho'da çakılı kalan, yalnız çiftçi bir çocukla ilgilidir.

Güçlüklerin üstesinden gelen yalnız bireyler teması, başlangıçtan beri Hollywood filmlerinin koruyucu duvarı olmuştur. It is a Wonderful Life (1946) ile bilinen Frank Capra'nın filmlerini düşünün. Mr. Deeds Goes to Town (1936) filminde, zengin her adam, birdenbire ortalama Joe statüsünü elde etmek için mücadele ediyor. Adam Sandler'in, Mr. Deeds ismiyle yeniden çektiği filme yaptığı tek katkı, "Ben Özelim" ifadesini daha fazla klişeleştirerek görünür kılmak olmuş: Para önemli değil, önemli olan sendeki cevher, hepimiz kendi özgünlüğümüzle önemliyiz. İki film arasında nerdeyse yetmiş yıl olmasına rağmen, Hollywood filmlerinde özellikle daha iyi ayrıca, daha zengin, ünlü ve sevilen bir insan olmak için zorluklarla baş eden sıradan karakterler nadiren değişir.

Bu, tabii ki gurur ve gösterişin bir ideal olarak yüceltilmeyip cezalandırıldığı, önceki yılların geçerli etiğiyle çelişiyor. Yunan dramlarından Shakespeare ve Hans Christian Andersen'e kadar hepsinde, devamlı kendi haline yanma, kendi mutluluğu ve statüsüyle ilgilenme durumu kutlanıp ödüllendirilmiyor, delirme ve trajedilere neden oluyordu.

Bu devirler çoktan geride kaldı. Şimdi kitle kültürü ürünleri, seyircilerin iç karartıcı bir içerik gibi önemsiz bir problem yüzünden erişimi ve hevesinin kırılmasına karşı, titizce test ediliyor. Aynı zamanda, popüler kültürün her şeyi saran, normal olmayan şartların üstesinden gelen normal bireyler teması, kültürümüzde süreklileşti.

Frank Capra'da bile popüler kültürün ilk örneklerini görüyoruz, kitle kültürü, sinemalardan oturma odamıza girmiş durumda. Televizyon, popun olağanüstü birey temasını yaymak için mükemmel bir araç haline geldi. TV; mütevazi görünen, gelecek vaat etmeyen işleri ve koşulları olan ve bizden daha zor durumda olmalarına rağmen, aniden çok daha heyecanlı ve başarılı hayatlara sahip olan karakterleri, tekrar tekrar gösteriyor. TV aynı anda her yerde izlenme özelliğinden dolayı; istisnai, sıradan dünyaları ifade etmenin mükemmel bir aracı oldu. İyi ve yaşlı iki çocuğun sistemle mücadelesini anlatan The Dukes of Hazzard'tan, uyumsuz ayaktakımının zavallılara yardımını anlatan The A-Team'e ve M*A*S*H, ER, NYPD Blue, Letterman, Cheers, Buffy gibi yukarda bahsedilen "İdol"ün yan ürünleri ve daha görmediğimiz bir sürü program, sıradan bireyin özel olmasını teyit ederken bütün bir on yılın uyduruk hatıralarını naklediyor.

Ah, ah hangi hatıralar? Yasalar, patronlar, yöneticiler ve vampirlerle dövüşen okul çocukları, yetimler, hizmetçiler, barmenler, polisler, suçlular, garsonlar ve köylüler gibi her türlü başarısızlar takımı hikâyelerinin toplu pazarı. Bu şartlar, karakterler ve hikâyelerle ne kadar vakit geçiriyoruz? Televizyonun bu ana şablonu seneler içinde ne kadar değişti? MTV'nin video klipleri bile güçlüklerin ve otoritenin üstesinden gelen veya kötü ayrılık acıları ifade eden mesajlar içeriyor. Bir eleştirmen, "MTV, özgürlüğün tadının çıkarılması ve otoritenin aşağılanmasının anlık görüntüsünü sağlıyor" diye yazıyor. Böylece görünüşte başkaldıran ve huzursuz MTV, devamlı kişilik vaizliği ve gerekli miktarda isyan, özgür irade, stil ve nihai onayı içeren bireysellik reçetesinde, diğerlerine katılıyor.

Temalı Dünyada Kapana Sıkışmak

John Conte, Noel gecesinde ve ertesi güne kadar ara vermeden piyano çalmayı planlıyor. Elli saat durmaksızın piyano çalarak dünya rekorunu kırmayı umuyor. Ama 2002 yılının Aralık ayından birkaç hafta önce, otuz dokuz yaşındaki klasik müzisyen çok hevesli

görünmüyordu: "Eğer kariyerinıi ilerletme konusunda bir katkısı olsa tamam ama; pek güvenilir bir başarı değil. Hangi konuda yardımcı olacağından pek emin değilim" demişti.

Greenwich Village Cornelia St. Café'de elli saat durmaksızın sahnede olmak; nedensiz, öylesine yapılacak bir şey değil. Dolayısıyla sorulacak soru belli: Eğer Conte bunu kariyeri için yapmıyorsa ne için yapıyor? Conte, "Bu etkinliğin belgeselini çekeceğiz, her şey bunun için. Jersey City'de bir radyo programı her hafta bizim gidişatımızı izliyor" diye açıklıyor.

Bu olayın kayıt altına alınmasıyla, Conte'un bu rekoru kırma kararı alması arasında ne gibi bir bağlantı var? Conte, bağımsız bir yapım şirketine yardımcı olmak için yaptığını söylüyor. Şirketin iki film müziğinin notalarını yazmış ama dağıtıma girenıemiş. Yönetmen, kendi şirketine acilen ilgi çekmek için birlikte reklam yapmaya karar vermiş. Conte, "İlk önce çok daha büyük bir plan yapıldı: Birkaç kişiydik ve her birimiz eş zamanlı olarak farklı rekorlar kırmayı deneyecektik. Ama bir tek ben kaldım" diyor.

Yani, Conte yönetmenin kariyeri için mi bu işe girişti? Tam olarak değil. "Bu iki kısa filme ilgi çekmek istiyoruz. Bu yöntemle bunu yapabileceğimizi düşündük" diyor Conte. Plan, belgeseli Sundance Channel'a satıp, bu süreçte satıcıların ilgisini diğer iki filme çekmek. Diğer bir deyişle gösteri, yönetmen ya da dünya rekoru denemesinden daha çok, iki filmle ilgiliymiş.

John Conte kim? Ne istiyor? Avangarda ilgisi olan klasik müzik piyanisti. "Fantastik" bir orkestranın on iki yıllık emektarı ve orkestradan "bir türlü ayrılamadığını" itiraf ediyor. Rekor kırma becerisinin, müzisyen olarak kariyerine çok fazla faydası olmayacağını bildiğini ama "farklı bir şey yapma" arzusu olduğunu da belirtiyor. Conte, ufukta beliren başarı hakkında kararsız ve büyük bir ihtimalle de başaramayacağını düşünüyor. Ama hemen, "Gene de bir filmimizin olması iyi olacak" diye ekliyor.

Conte, popun, ihtimal dahilinde olmayan figürleri bile sahte masallar diyarı ve radikal huzursuzluğa çekerek ne kadar geniş bir kesimi etkilediğinin bir örneği. Şans eseri, "en uzun piyano maratonu" dünya rekorunu kırdı: Hiç durmadan 52 saat 20 dakika çaldı.

Özel olmanın albenisine kapılan sadece Conte değil.

Ken Hechtman, Montreal bilgisayar programcısı olarak haftalık alternatif bir gazeteye hikâye bulmak için, Güney Afganistan'ın ön cephelerinde dolaşırken Taliban tutuklusu olarak altı gün hapis yatıyor. Savaş muhabirliği tecrübesine dayanan Kanadalı bir gazetenin söylediği gibi Hechtman, "büyük ölçüde '*Soldires of Fortune*' dergisini okuyarak" Afganistan'a gitti. Orada ne arıyordu?

Kısaca ifade etmek gerekirse, Hechtman, fark edilmek istiyordu. Yakalanması ve öldürülebilme olasılığı ile ilgili raporunda maskaralığının sonuçlarından memnun gibi gözüküyor. Neden olmasın ki? Gazetecilik açısından kazancı ise şuydu: *Montreal Mirror*'da ve çevrimiçi dergi www.straightgoods.com'da, "Taliban tutuklusuydum!" gibi garip, şaka yollu bir yorumu çıktı. "Dört no'lu hata" diye şaka yaparak, Taliban askerlerinin hareketlerini açıklamaya çalıştığı not defterindeki bilgileri toplamasını anlatıyor. "Bir öğleden sonra internette araştırma yaparak toplanabilecek askeri sırları kimse duymak istemiyor ve buna Taliban da dahil" diyor. O zamanlar Afganistan'da insanlar ölüyor, aileler açlıktan kırılıyor, yüzlerce ve binlerce insan yerlerinden oluyordu ama işte Hechtman, Hechtman'dı. Hayatta kaldığı için şanslıydı ama çok memnun olduğu anlaşılan raporuna göre, iki saniye içinde Afganistan'a tekrar gidebilirdi.

Conte'un isteksizliğinin ve kararsızlığının tersine, Hechtman herkesin anlayacağı birisi. Neticede, ortalama genç idollerden biraz daha uç bir tipten başka ne ki? İşte, size popüler kültürün beslediği, "*Soldiers of Fortune*" okuyan bir programcı, popun bireyci görüşüne sahip çıkmak için hayatını tehlikeye atan birisi. Hechtman bu hüner gösterisinden zengin oldu mu? Hayır. Fark edildi mi? Evet, bütün dünyada ve özellikle kendi ülkesinde. Böyle olduğu halde, bu macera alışılagelmiş şekilde sona ermiyor. Böyle bir şeyin film versiyonunda kurtarılacak bir aile, George Clooney'nin başını çektiği Three Kings benzeri, çözülmesi gereken bir ilticacılar meselesi olurdu. Gerçek hayatta, kurtarılması gereken Hechtman, rapor veren Hechtman, sadece Hechtman var. Eylemi, ne finansal bir kazanç ne de fedakârlıkla tetiklendi, bir çeşit boşluk yarattı. Hechtman, bir film yıldızından çok, John Conte'a benziyor. Hechtman, Conte ve İdol-

ler, hepsi günlük hayatlarının yavanlığının üstesinden gelmek için, popüler kültüre eklemlenmenin yollarını arıyor. Hepsi, daha fazla ve büyük bir şey arıyor. Çabaları belirsizliğin karanlığında son buluyor; yaptıklarını yapmaları gerektiği için değil, bir şeyler yapmanın hikâyesini oluşturmak için yapıyorlar.

Bu, marjinal bireylerin anlamlı bir sonuç elde etmeden yaptığı, garip kültürel soytarılıklar meselesinden daha öte bir şey. Hechtman meselesi ölümle sonuçlanabilirdi. Conte'un kararı, potansiyel çözülmeyi ve şöhretten sakınan yüksek sanat estetiğinden radikal bir kopuştu. Kuzey Amerika ve dünyada İdol ve benzerleri, geçen beş yıl içinde yüzlerce, binlerce kişiye ulaştı. İnsanların hayatlarını ve uzuvlarını riske atmasını, sıcak, çakıllı otoparklarda yirmi saat beklemesini, hayatı boyunca edindiği sanatsal kanaatini bir çırpıda kenara atmasını sağlayan nedir?

Conte'un hüner gösterisi, popüler olma hayalinin çağdaş düşünceye ne kadar nüfus ettiğinin bir göstergesidir. Artık sadece banliyödeki uçarı kızların hayatlarını değil, klasik müzik icra eden, tecrübeli bir müzisyenin düşüncelerini de etkiliyor. Hechtman ve İdoller, eylemlerinin konformizmini fark etmeyebilir. (Kendime not: Programcı olarak işime son veriyorum ve savaş bölgesi çocukluk takıntımı gerçekleştireceğim.) Conte ise popüler kültür oyununa katılımını bir ahmaklık olarak nitelemekte daha istekli. Ama, her şeye rağmen o da dahil oldu. Her iki adam da farklı yollarla, nihai bireysellik dağıtıcısı popüler kültüre dahil olmak için hayatlarını değiştirmenin bir yolunu bulmaya çalıştılar.

Conte, bana o gece rekor kırma başarısının, *Albany Times Union*'dan *Clevland Plain Dealer* ve *Regina Leader Post*'a kadar ABD kıtasındaki bütün gazetelerde, "Eğer bunun bir bedeli varsa, bir çeşit saçmalık kutlaması" olarak geçeceğini söyledi.

Dalkavuk Psikolog: Popüler Kültür Her Yerde

John Conte ve Ken Hechtman'ın bize gösterdiği gibi, saçmalık artık her yerde. Evlerimize, kitle kültürünün bazı veçhelerine bir

platform sağlayan TV seti, DVD, stereo, dizüstü bilgisayar ve başka formlardaki araçlar vasıtasıyla girdi. Eğlence kültürünün akıncı dalkavukluğu ve sürekli tahrikle yapılan pop teması vaizliği, popüler kültürü birdenbire yenilmez ve görülmez, her yerde ve hiçbir yerde kılıyor. Yaşam alanınızın kaçta kaçı, popüler kültürle iştigal etmenizi sağlayacak araçları rahat kullanmanız ve kişisel görüş alanınız için düzenlendi? TV setinin oturma ve yatak odasında veya mutfakta olması, MP3 indirmek, kendinizi adadığınız popüler kültür faaliyetlerini izlediğiniz web sitelerine bakmak ve oyun için kablosuz dizüstü, DVD, VCR, Gameboy, Stereo gibi popüler kültür tüketimini sağlayan araçlar için oturma odanızı ayarlamak olağanüstü bir durum değil.

Bu durum her zaman böyle değildi. Ben VCR, kablolu yayın ve uydu öncesi, annemler TV öncesi, büyükannemler radyo öncesi dönemde büyüdü ve onun ailesi de derken böyle sürüp gidiyor. ABD'de eğlence ve dinlenmek için yapılan harcamalar, enflasyonla orantılı olarak; 1970 yılında 91.3 milyar dolardan, 1990 yılında 257.3 milyar dolara sıçrayarak, yılda ortalama %9.1 oranında artışla, %1 olan nüfus artışını geçiyor. Yani son yirmi yıl içinde, toplam kazançların kabaca %5'i dinlenme ve eğlenceye ayrılırken bu oran, %8'e çıktı. Eldeki delillere göre bu rakam gittikçe artmaya devam ediyor ve insanlar, istedikleri zaman istedikleri şeyi elde etmelerine yarayan TiVo, uydu TV, video oyunları, yüksek hızlı internet ve her türlü ısmarlama eğlence teknolojiye yatırım yapıyor.

Aynı zamanda 2003 yılında yapılan bir araştırmada Kanadalı vatandaşların, eğlenceye yönelik harcamaları ABD'dekine paralel olan %77'si, yeni teknolojilerin gerçek yararının eğlence ve bilgiye erişimin kontrol edilebilmesi olduğunu belirtmiş. Başka bir deyişle, kültürel hayatımızda eğlenceye, marjinal anlamda olsa bile seçim yapmak için ödediğimiz kadar ödemiyoruz. Niçin? Çünkü pop, daha önceki hiçbir kültür ve çağda hayal edilemeyecek kadar önemli hale geldi.

Hayatını başarı hikâyesine dönüştürme mesajı her yerde, direkt olarak beynimize yayın yapıyor. Konu; tam olarak beyin yıkamak değil. Bu şeyleri istiyoruz. İçimiz gidiyor. Arıyoruz. Kendimizi iyi

hissediyoruz. İster filmde, ister TV'de ya da şarkıda olsun küçük adamın iyi şeyler yapmasını devamlı görmek ya da işitmek istiyor ve sıkılmıyoruz. Zengin veya fakir, başarılı veya başarısız, siyah veya beyaz, homoseksüel veya heteroseksüel olsun, hepimize hitap ediyor bu durum. Bu küçük adama kim karşı gelecek? Kendimiz gibi haklı mücadele veren ve bu kurgusal mücadelesi sonucunda kazanacak birine tezahürat yapmak varken şirketler, hükümetler ya da egemen çevreler için kim tezahürat yapar? Günlük işlerimizde bizi çalıştıran statükoya mı tezahürat yaparız; yoksa statükoya karşı baskın çıkan ve en önemlisi, her zaman yenen yalnız birisine mi?

Bir zamanlar sadece filmler, fizikötesi yenilenme fantezisinin seyyar satıcılığını yapıyordu. Şimdi pop şarkıları, TV gösterileri, video oyunları ve magazin var artık. Bu materyaller kendinle tamamen yeni bir ilişkiyi teşvik ediyor: "Ben Özelim" felsefesiyle sadece lüks evlerde yaşayıp, pop yıldızlarınınki gibi arabalar kullanmak değil; güçlü karakterlerini dışarıya sızdırdıkları kimse, o olmanın geçerliliğini de arzu ediyoruz.

Toplumun, seyirciler ve hayallerini nakleden pop yıldızları arasında sürekli bağlantı kurma ihtiyacı, o kadar zorunlu hale geldi ki medyada, ünlülerin sıradanlıklarını göstermek bir trend oldu. Aynı ay bir heavy metal yıldızının işlevsiz ailesinin sergilendiği TV realite şovu olan Osbournes yayımlanmaya başladı, *US Magazine* "Yıldızlar, Onlar da Bizim Gibi" adlı yinelenen bir fotoğraf serisi başlattı. Fotoğraflarda sıradan şeyler yapan, örneğin, elinde lavabo pompası tutan eski Spice Girls grubundan Geri Halliwell ve benzin pompalayan oyuncu, Bond kızı Denise Richards ünlüler sergilendi. Bunların benzerlerini, gösterişli magazinlerden bar dövüşleri, trafik cezaları ve Hollywood boşanma haberleri veren, Celebrity Justice gibi tabloid TV gösterilerine kadar her yerde, düzenli bir şekilde görmek mümkün.

Oyuncular kendi sıradanlıklarını ifade eden oyunlarda yıldız olmayı da öğrendiler. Jennifer Lopez, muazzam şöhreti ve zenginliğine rağmen "komşu kızı Jenny" olarak kaldığına dair, hayranlarının güveninin tazeleme ihtiyacı hissetti. Bu ünlü şarkısından sonra Maid

in Manhattan filminde, aşağı sınıftan gelmesine rağmen, onu sevecek bir milyoner tarafından keşfedilip ve cesaretlendirilen fakir bir hizmetçiyi oynuyor. India Arie, satış patlaması yapan Voyage to India albümünde, sıradan Arie ile videoda gösterilen, "her zaman seksi bebek" halinin tezatlığını konu edinmiş. Bu göz kamaştıran pop yıldızı, bizi o kadar da hoş olmadığına, sadece pop temasından faydalananlardan birisi olduğuna inandırmaya çalışıyor. Bunu başardı da çünkü gerçekti, kendine inanmıştı vs. Göz kamaştırıcı ve yüzeysel de olmadığına göre, ima edilen: Eğer o başarmışsa sen de başarabilirsin!

Kanadalı İdol yarışmasına katılan birkaç kişinin Lopez ve India şarkılarını söylemeleri bir tesadüf mü? Ünlüler, insanların şöhretin arka planını görme arzularını gidermek için "samimilik kokan" ve Michael Bracewell'in, "Dikkatlice edit edilen stilize bir 'belgesel drama' " diye adlandırdığı, bir formda tanıtılıyor. Ama India Arie, tersini söylese de çok çekici bir kadın. Lopez'e gelince o da söylenenin tersine, artık, ezilenler ve fakirler için de aynı fırsatların olduğunu gösteren bir yaşama sahip komşu kızı değil. Lopez bir zamanlar neyse ne ama şimdi; jet sosyete hayatıyla tümüyle çelişen, Güney Amerika kökenli fakir Amerikalıların sevgisiyle, hazır ve nazır özel pop temasının çıtasını yükseltmeye çalışan uyanık birisi.

Amerikalı halkla ilişkiler uzmanı Philip Lesly 1974'te, "Etrafında olan biten neyse, kişi bu durumu kabul edip doğal karşılıyor. Yaşadığı atmosferin bir parçası haline geliyor. Etrafının sarıldığını fark edip bu havayı içine çekiyor" demişti. "Fikirler havasında" demlenen birçok kişi, herkesin yeni yüksekliklere çıkacağı pop vaadini değerlendirmek istiyor.

Popun mesajı bizi, aslında güzel, ilgiye ve fark edilmeye değer olduğumuz için daha fazla kendimiz olmaya mecbur ediyor. Ama popüler kültür, ne bizim gerçekten neden bu kadar özel olduğumuzu ne de yenilgimizin fark edilen başarısını nasıl depolayacağımızı söylüyor. Yarı çaresiz John Conte örneğinde olduğu gibi, fark edilme dürtüsü sık sık karmaşıklığa ve hatta bazı açılardan üzüntüye neden oluyor. İşimizi bırakmayı, sorumluluklarımızı terk etmeyi, güne göre davranmayı ve rekor kırmayı sahiden istiyor muyuz?

Ama günü değerlendirme tavrını uygulamak da çoğunlukla çok kolay olmuyor. Bütün bunlar; hangi tutkularımızı besleyeceğimiz, dünyamızı değiştiren hangi faaliyete girişeceğimiz net değil. Çoğunlukla, göz alıcı pop yıldızlarının "sadece yap" kışkırtıcılığı, hayatımızın gittikçe sıradanlaşmasına, moralimizin bozulmasına ve kendimizi değersiz hissetmemize neden oluyor.

Ne aniden zenginlik statüsünü elde ediyor ne de pop yıldızı olarak tanınıyoruz; ama gizemli düşlerle tatmin olmaya yöneliyoruz. Eğer işte veya sahnede başarılı bir şöhrete kavuşamazsan, hayat hikâyene hâlâ yeniden şekil verebilir, şöhret ve özel olmakla bir ilişki kurabilirsin. Bunu, video oyunları bağımlılığından güreş hayranlığı ve Elvis taklitçiliğine kadar gittikçe büyüyen, katılımcı pop trendinde görüyoruz. Giderek artan bir kalabalığın, hayatlarına bir kimlik kazandırıp düzen vermek için popüler kültüre adım atmaları tesadüf mü?

Video oyunlarına afallatıcı miktarda harcanan paralar, internet üzerinden eğlence ve popüler kültüre katılmak için isteyerek ne kadar para harcadığımıza birer kanıt teşkil ediyor. Price Waterhouse Coopers şirketi, dünyanın ikinci büyük video oyunu piyasası olan ABD'de, oyunlardan elde edilen gelirin 2004'te 8.2 milyar dolardan 2009'da 15.1 milyar dolara yükseleceğini tahmin ediyor. Bu arada, Amerikalıların 2004 yılında internetten en fazla ne satın aldıklarına dair yapılan bir çalışmanın sonucu, "2004'te en fazla eğlence alanında artış oldu, 2003'te 217.6 milyon dolar olan harcama oranı, %90 artışla 2004'te 413.5 milyon dolara çıktı" oldu.

İstatistiki kanıtlar anlatılanlarla çok iyi uyuşuyor. Bir Japon yazılım programcısının web sitesi, Björk sonrası şarkıları harmanlamak isteyenlerin alanı haline gelmiş. On binden fazla insan kullanıyor bu siteyi! Matthew Mirapual, New York Times'da "İnternetin teşvik ettiği dijital teknoloji, hayranları artistik süreçte pasif yardımcılardan aktif katılımcıya dönüştürüyor" diye yazıyor. Ateşli arka bahçe güreşçilerinde görüldüğü gibi, her gün pasiflikten aktifliğe geçen insan sayısında artış olduğu, yadsınamayacak derecede doğru.

Başka bir New York Times modası örneğinde, kendi CD'lerinin kaydını yapmak için para ödeyen sıradan insanlar tartışılıyor. Maka-

le, sanat bölümünde değil stil bölümünde yayımlanmış. Bunun anlamı, yirmi ila otuz yaşlarındaki bu yetişkinlerin kültürden çok, geçici heves ve modaya düşkünlükleridir. Makale ilgili ama hafife alan bir tonda yazılmış: "Gösteriş CD'leri, şifoniyer çekmecesine konulan bir romanla kültürel açıdan eşdeğer olmuş, gündelik baskılarla yaratıcı hayalleri terk etmeye karşı, nazarlık haline gelmiştir." Makale, bir stüdyo sahibinin şu sözlerini de alıntılamış: "Herkes CD çıkarıyor, beceri eşiği hayli düşmüş." Bu makale, günlük gazetede, sadece tüketen değil kültürel ürünler yaratan "gerçek" yani halihazırda ünlü olmayan insanların hayatlarının tartışıldığı birkaç makaleden biri. Gazeteci, kayıt stüdyolarına ortalama %35 gibi gelir getiren bu insanlarla dalga mı geçsin yoksa arzularına sempati mi göstersin karar verememiş. Gene de biz, yirmi beş yaşındaki bir öğretmenin CD'sine 10.000 dolar gibi bir para harcadığını ve yirmi sekiz yaşında, sahne ismi Storm olan, borsada oynayan birisinin kendi bağımsız rap şaheserini bitirdiğini öğreniyoruz. Arka bahçe güreşinde olduğu gibi, bu insanlar kim ve niye bunları dert etmeliyiz, diye merak etme eğilimindeyiz. Borsacı, "Amerikan kültürü eğlenti etrafında odaklanmış, CD yapmak bunun bir parçası olmanın en kolay yolu" diye açıklıyor.

Pop teması gerçekten o kadar yaygın mı? Her şeye rağmen, çoğumuz arka bahçe güreşleri ligine çıkmıyoruz, dünya rekoru kırmaya yeltenmiyoruz, boş zamanlarımızda kendi rap CD'mizi yapmıyoruz. Ama diğer taraftan bazılarımız bunları yapmaya çalışıyor ve daha birçoğumuz en azından kısmen popüler kültürün bazı taraflarına katılma yoluyla hayatını yeniden tanımlama yollarını kesinlikle aramıştır. İnsanlar kitle kültürüne birçok farklı yolla girmeyi deniyor: fanzin formunda çıkartılan amatör süreli yayınları basarak ve bloglarda yazarak, korsan radyo istasyonları kurarak, bağımsız amatör CD kayıtları yaparak, Yüzüklerin Efendisi'nin geleneksel toplantılarına katılıp Gollum ve Gandalf kostümü giyerek. Diğerleri, ünlülere ait övgü sitelerini ve başka şeyleri derleyerek hâlâ taraftar oluyor. Bir zamanlar marjinal düzeyde bile olsa ünlü olan herhangi birisini seçin, Manitoba, Maine, Monaco veya Münih'te başka bazı insanların, onun için sanal bir dünya oluştur-

duğunu görmeniz çok mümkün. Google'da, seksenlerin gözden düşen yıldızı Corey Haim'i aradığınızda, karşınıza çok ilginç olmayan bu konu hakkında tartışan birbirinden bağımsız yüzlerce web sitesinin çıktığını görürsünüz.

Popla yakınlık kurup, onun bir parçası olma ihtiyacında olmayanlar da web'in sağladığı mesafeyle cevaplandırılır. Çok aşırı uçlarda, medya düşkünü seri katiller, popun vaatlerini gerçekleştirmek için iz süren, taklitçi hatta suikastçı olan, gözü dönmüş hayranlar; küçük ya da büyük ekranda, hiç kimsenin ölmediği ya da zarar görmediği, herkesin sonsuza dek mutlu olduğu popüler kültür dünyasında kendisini göstermek için gerçeklikle bağlarını koparabilir.

Birçoğumuz ünlü bir iz sürücü tanımıyor olabiliriz ama, biraz fazla hevesli hatıra objeler koleksiyoncusu, devamlı yazdığı oyunu düzenleyen, yönetmen yazar olan bir garson, gösterilerden sonra oyuncuların içmeleri için kasalarca su şişesini parlatmaktan gocunmayan pop düşkünü, Gus Van Sant[2], Pavement[3] ve Lucianda Williams[4] hakkında keskin eleştirileriyle arkadaşlarını kızdıran amatör bir eleştirmen ve sonunda, her ödül törenini seyreden, plakları, videoları, filmleri alan, idolünün şarkılarını söyleyen ve bir başlama işareti için ağlaşan sessiz hayranlar gibi tipleri biliyoruz. Popüler kültür tarafından yönlendirilmiş düşünce, fikir ve hatıraları olmayan çok az kişi var. Bugünlerde çoğumuzun, diğer birçok ülkenin şehirleşmiş vatandaşları için de geçerli olmak üzere, dünyada popüler kültürün hayal âleminden kaçabilmiş bir insana rastlaması mümkün gözükmüyor.

Zamanla, ilişki doyurulmamış bir arzu haline geldi: Biz de varız. Çoğumuz sistemi yok etmek, kültürü değersizleştiren piyasa kapitalizmine kafa tutmak ve şöhrete tapmayı bir sahtekârlık olarak ifşa etmek istemiyoruz. Tersine, sistemin tarafını tutuyor, sistem için yaşıyoruz. Çoğumuzun popüler kültür içine dahil olmak için harcadığı enerji, sistemi ne kadar sevip parçası olmak istediğimizi ortaya koyuyor. Told Gitlin, kitabı *Media Unlimited*'de şöyle yazıyor:

2. ABD'li yönetmen, senaryo yazarı ve müzisyen. (ç.n.)
3. 1990'ların ABD'li bağımsız rock grubu. (ç.n.)
4. ABD'li rock, folk müzik grubu. (ç.n.)

"Bugün, sohbet programı konuğu, stüdyo seyircisi, web sitesi sahibi, ticari amaçlı olmayan televizyon için kaynak sağlama turlarına katılan gönüllü, internet üzerinden indirdiklerini satan veya CD satan amatör bir oyuncu, süper loto tutturan, vurulma olayına şahit olan birisi, yakınında gerçekleşen kapkaç olayında kameraya çıkan yan komşu gibi 'Bana bak, ben de buradayım!' dedirten, 'gerçek hayatın' kenarlarında zorla ilerleyen karakterler için çok fazla mini şöhret olanağı var."

New York Times'da B tipi filmlerin[5] aktörleri, genç yıldız adayları üzerine çıkan bir makale, popun aynı acımasız yolla onları şöhreti yakalamaya nasıl zorladığını gösteriyor. İşleri arasında, gerçek bir video çekimi klasiği olan Shark Attack 3: Megalodon'da oynayan Jenny McShane, "Liseyi beşincilikle bitirdim" diyor ve devam ediyor: "Ulusal Onur Topluluğu grubundaydım. Her türlü işi yapabilecek kapasiteye sahip olduğumu biliyorum. Bu işi sonuna kadar götürmek istiyorum, Katharine Hepburn gibi olmak istiyorum" diyor.

Otuz yaşlarında, şimdiye kadar Rats ve Death Train gibi filmlerde, iğrenç yaratıklar ve seri katilin oltasına yakalanan yem rollerinden başka roller almamış bir aktör olan Tarri Markel, "Ne gerekiyorsa onu yapacağım. Yarın, altı ay veya altı yıl sonra, zaman sınırım yok, mutlaka başaracağım" diyor.

Birçoğumuz çemberin içine girmek için ne gerekirse yapıyoruz, kendi kayıtlarımızı yapıyor, kendimizi pazarlıyor, network oluşturuyor, bir acente servisini elimizin altında tutuyor, İdol yarışması için sıraya giriyoruz. Başvurularımızı yapıyoruz, yaklaşık %99,9'umuza bu işi unutmamız söyleniyor. Bu bizi vazgeçiriyor mu? Eğer, Toronto'da çakıllı alanda altı bin kişi bir göstergeyse; kesinlikle hayır. Peki, neden bu kadar heves ve ümitsizlik? Bütün bunlardan sonra bu insanların çoğu belki kibarca, birkaç tatlı söz söylenerek reddediliyor. Buna rağmen sistemin, pop hayalinin bir parçası olma şansı doğuyor.

İdol önseçimlerindeki coşku gösteriyor ki, popüler kültüre girebilme platformu sağlandığında, karıncaların şekere üşüşmesi gibi

5. Çabuk ve ucuz şekilde üretilen filmler. (ç.n.)

üşüşüyoruz. Amazon.com, kim daha çok kitap yorumu postalayacak yarışması yaptığında, kazanan kişi 2.164 gibi inanılmaz sayıda yorum yazısı göndermişti. Yarışmada ikinci gelen kişi sadece 1.464 adet göndermiş olmasına rağmen, kendi Review Don Mitchell's Reviews[6] adlı web sitesini, sitesine girip yorumlarına katkıları olanlara ödül vereceğini söyleyip kullanıma açarak Amazon.com'da profilini yükseltmiş.

Bu arada milyonlarca insan, özel olma fantezilerini günde yirmi dört saat yaşamak için internette, paralel dünya video oyunlarına akın ediyor. Dünyada yüz milyondan fazla kişi, haydut, büyücü, baştan çıkaran peri olabilecekleri, Warcraft, Magic Land ve Second Life gibi oyunlar için aylık abonman ücreti ödüyor. Her sene 3.6 milyar dolar gibi inanılmaz miktarda abonman ücreti ödeniyor. Bu fenomenin öylesine bir eğlenceden fazlası olduğuna dair en iyi delil, altın stokları, güçlü büyüler ve hatta bazı durumlarda bütün bir ada ve kişilik elde etmek için oyuncular arasında ödenen gerçek paraların ekonomik boyutudur. Sadece günlük yaşantılarından kendilerini bir an olsun koparmak için değil, gerçek hayatta hiçbir zaman elde edemeyecekleri anlık güçlü şöhrete sahip olmak isteyen Batılı Özeller tarafından, yüz binden fazla Çinli erkek istihdam ediliyor. Heyhat, bu çok etkili ve oyunculu oyunları oynamak için kimin yüzlerce, binlerce saat vakti var? Yüz bin Çinli istihdamıyla canavarı öldürmek ve böylece altın stoklarını artırmak, daha sonra da Amerikalı ve Japon oyunculara bu stokları satmak, binlerce Ebay[7] postası yoluyla gerçek paralar karşılığında gayrimenkul, silah ve karakter satmak; bütün bunlar bize birçok kişinin gerçek hayatta asla gerçekleştiremeyeceği pop hayallerini gerçekleştirme fırsatı sunduğunu anlatıyor. İnternette, seni gerçekten özel olan birisi gibi hissettirecek bütün güçlü karakterler bir kredi kartı uzaklıkta.

Popun her yerde olma özelliği, acayip yollarla kendini gösteriyor. Leicester Üniversitesi'nde psikologlar, şöhrete tapınma sendromu (ŞTS) olarak tanımladıkları bir akli dengesizlik teşhis ettiler. Çalışma; Britanya'da her üç kişiden birisinin, bu hastalığın bir türe-

6. Don Mitchell'in Yorumlarını Yorumla. (ç.n.)
7. İnternet alışveriş servisi. (ç.n.)

vinden mustarip olduğunu iddia ediyor. Dr. John Maltby, *Journal of Nervous and Mental Disease*'de yayımlanan çalışmasında, "Çalışmalarımızda, birçok insanın şöhret tapınmasının sadece eğlence düzeyinde kalmadığını, tersine, şöhrete tapınmakla ilgili tavır ve davranışların klinik bileşeni olduğu fark ediliyor" diyor. Diğer bir deyişle şöhrete tapınma, çocukların yaptığı bir saçmalık olmaktan çıkıp, teşhis edilebilen akli dengesizlik diyarına giriyor. Doktor Maltby ve arkadaşları, şöhrete tapınmanın üç değişik boyutu olduğunu tespit etti: En zararsız boyutta, bazı ünlülerin hayatlarını ve kariyerlerini gelişigüzel takip edenler, orta derecede "idolleriyle daha yoğun kişisel ilişkileri" olduğuna inananlar, son olarak ise Maltby'ın tabiriyle "çetin ŞTS hastaları", "şöhretli kişinin kendisini tanıdığına inanan ve yalan söylemeye veya kahramanı için ölmeye hazır olanlar". Bunların şöhret tapınması "sınırda patolojik" diye tanımlanıyor. Maltby, ŞTS'nin, aile ve topluluk ilişkileri gibi geleneksel ilişkilerin azalmasıyla ortaya çıktığını ileri sürüyor.

Gerçek bir rehberle insani yakınlığın küllerinden, popla işlenmiş ünlülerle ilişki kurma arzusu ortaya çıkıyor. Ne yazık ki birkaç kişi olan biz azizlerin, ünlülerle gerçekten anlamlı ilişkileri olabilir. Ama bunu yapma ihtiyacımız; oyuncularımızı tanımamızı, filmlerini izlememizi, sözde en kişisel krizleriyle dolu olan şarkılarını dinlememizi, biyografilerini ve her şeyi anlattıkları röportajlarını okumamızı ama bu insanlarla iletişim kurma hakkımız olduğunu hiç düşünmeden sadece talepte bulunan, pasif ve ödeme yapan hayranlar olmamızı isteyen popüler kültürün içine gömülmüş durumda. Evet, Maltby'a göre bu tansiyon, bir zamanlar hayatımıza anlam veren geleneksel kurumların azalan etkisinden dolayı ikiye katlanarak, duygusal kriz ve akli dengesizlik olarak kendini gösteriyor.

Popüler kültür taraftarlarını, şöhretin cazibesinin gerçekte bir akıl hastalığı problemi olduğuna inandırmak çok zor olabilir. Şöhrete tapınma sendromu ile ilgili internette yaptığım araştırma sırasında, pop yıldızı Kylie Minogue hayranlarının sitesine ulaştım. ŞTS hakkındaki bir gazete makalesinde Minogue, alıntı yapılan şöhretlerden birisiydi ve sitenin yaratıcısı "Kylie'ye Tapıldı" başlığıyla yazılmış bir hikâyenin linkini vererek, "Gördünüz mü, Kylie hay-

ranlarının ne düşündüğünü hemen hemen duyabilirsiniz. Yalnız ben değilim!" diyordu.

Şöhrete tapınma sendromunun teşhisi, popun günlük yaşantımızla ilişkimizi ne derece değiştirdiğine bir işarettir. *The Houston Chronicle*, yeni bir akımdan, Amerika'da milyonlarca insanın çok para harcayarak hip-hop ve rap sanatçılarını taklit edebilmek için dişlerini ya tamamen ya kısmen altın kaplattıklarından bahsediyor. Bu, sevimli bir işkenceden geçmişlik görüntüsü veriyor. Alan Wolfe, *Moral Freedom* adlı kitabı için Greensboro, Kuzey Carolina Üniversitesi öğrencileriyle yaptığı görüşmeyi şöyle anlatıyor: "Görüştüğümüz çok sayıda öğrenciye vice'ın[8] anlamını sorduğumuzda hemen akıllarına bir televizyon programı olan Miami Vice geldi?" Rusya'da insanlar, Harry Potter and the Chamber of Secrets filmindeki elf Dobby, başkanları Vladimir Putin'i andırdığı için öfke duyuyor. Rusya'daki *Novaya Gazeta*'ya göre, Moskova'daki büyük bir avukatlık firması, filmdeki karakteri Rus başkanına benzetme hakları olmadığına dair Warner Brother'a dava açma hazırlıkları yapıyor. Bunlar garip ama popun bilincimize nasıl yerleştiğini iyi anlatıyor.

The Ingenuity Gap'da Thomas Homer-Dixon, Hindistan şehirlerindeki yoksulluğu tarif ediyor. Sinirli bir şekilde; birçok kişinin, karnını doyuracak yemeği olmamasına rağmen çok gururlanğı bir televizyonu olmasından bahsediyor. O, bu ihtiyacı anlamamış olabilir ama, ailenin üçüncü üyesi olarak televizyonla büyümüş kişilerin anlayacağı gibi bu kara kutu, bize kişisel alameti farika denilebilecek belli değerler telkin ediyor. Televizyonu sadece sizin için yapılmış bir eğlenti gibi seyredersiniz. Özel, hedef alınan bir kişi haline gelirsiniz. Televizyon, yoksulluğun yakıcılığından kaçmanın bir aracı haline gelir. Sunduğu eğlentinin çok harika bir standardı olmasından değil bu özelliği; sözde normal insanların hayatlarını düzenli olarak göstermesinden, seçim yapabilme illüzyonu sunmasından, "bedava" ve sürekli olduğu için sizi her zaman kabul etmesinden, yani, eğlenmeye hazır olduğunuzda sizi eğlendirmek için hazır ve nazır beklemesinden. Son olarak da ne kadar yoksul ve güç ilişkile-

8. Ahlaksızlık. (ç.n.)

rinin uzağında olursanız olun, sizin dünyadaki ünlüler, ürünler ve iyi hayatla bağlantınızı sağlamasındandır.

Popüler kültür ve onun özellikle "bedava TV" armağanı bize, başka şekilde tanıyamayacağımız dünyaya ulaşma olanağı sunuyor. Amazon yağmur ormanlarından Michael Jackson'ın malikanesindeki operasyon odasına, oradan uyuşturucu mafyası kralının gizemli hayatına kadar, kendi günlük mevcudiyetimizden daha gerçekmiş gibi görünen, çok daha heyecanlı yerlere ulaşabiliyoruz. Aynı zamanda bu süreç bize, hayatımızda benzer heyecan ve yoğunluğu tatmayı arzulamamızı telkin ediyor. Sadece film seyretmiyor, video oyunu oynamıyor ve şarkı söylemiyoruz, aynı zamanda günlük hayatımızda bu senaryoları kopyalıyoruz. Tüketim kültürü eleştirmeni Juliet Schor yaptığı araştırmada, kişinin ne kadar çok televizyon seyrediyorsa o kadar çok para harcadığı sonucuna varmış.

Pop temasının her an her yerde olması, kendi beklentilerimiz hakkında dürüst değerlendirme yapmak için, yeterince uzakta kalmamızı engelliyor. Eğitimciler bile pop başarısına gelince perspektiflerini kaybediyor. Avril Lavinge'in genç pop yıldızı olarak şöhret olduğu ilk zamanlarda eski okul müdürüne, dünyanın her tarafından günde en az yirmi telefon geliyormuş. Bu fırsatı değerlendirip Lavinge'in on altı yaşında okuldan ayrılma kararını sorgulayacağına, bir banliyöde, Ottawa Napanee Bölge Lisesi'nde müdür olan Kerry Steward, büyük bir görev duygusuyla, "Başarısından dolayı çok heyecanlandım, müthiş hayalleri olan öğrenciler için çok iyi bir örnek olduğunu düşünüyoruz" diye konuşmuş.

Sıradan iş ve eğitim dünyası, pop yıldızlarının müthiş hayallerine sıra gelince bir kenara bırakılıyor; popüler kültürün hayatımızdaki cazibesi ve çok derinlerde yer edinen herkesin yıldızlığa nail olacağı miti güçleniyor. Sonuçta dünya; popüler kültür dilencileri, heveslileri ve takıntılılarıyla doldu. Sıradan bir kişinin uluslararası bir başarı elde etmesi, bilinçdışında kodlanan evrensel bir fantezi haline gelmiş durumda. Bu, sosyolog Ulrich Beck'in "Kişinin sadece kendi biyografisini değil, onu saran bağlantı ve ağları da yaratıp sahnelemesi, paradoksal bir tutku olsa da bir tutkudur" diye tanımladığı, yeni konformizmdir.

Mule Skinner Blues

Popüler kültürün "just do it" kültürü, en mağdur hayatlara bile girdi. Mule Skinner Blues (2001) belgeselindeki insanlarla tanıştığımızı düşünün. Film, Mayport, Florida ve römorklar parkında geçiyor: Beanie Andrew, altmış altı yaşında, goril kıyafetleriyle, güneydeki eski bir bataklıktan çıkacağı bir korku filmi yapma hayalini her zaman taşımış, alkolik bir rockçı. Madde bağımlılığı olan Steve Walker ise bölgedeki bir barda grubuyla çalıyor. Yetmiş yaşlarındaki yodeller[9] Jeannie, eski daktilosuyla düzenli şekilde hiçbir zaman basılmayan korku hikâyeleri yazan orta yaşlı hademe Larry Parrot, hikâyedeki karakterlerden bazıları. Mayport, bazı hevesli animatörler için bir vitrin mi? Hiç de değil. Film yapımcılarının bir tesadüf eseri, yanlışlıkla girdikleri bir taşra kasabası. Bağımsız korku filmi çekmeye çalışan yoksul film tutkunlarının belgeseli olarak iyi bilinen "American Movie" benzeri olsa bile, Mule Skinner Blues, Batı dünyasının herhangi bir yerinde, pop yıldızlığının gerçekleşmesinin mümkün olmayacağına dair bütün delillere rağmen, hayallerine sarılmış yalnız ve dışlanmış karakterleri içeren bir film izlenimini veriyor.

Mule Skinner Blues belgeselini yapan Stephen Earnhart ve Victoria Ford, belgeseldeki bütün insanların pop dünyasında tanınmak isteme takıntıları olmasının bir tesadüf olmadığını söylüyor.

Earnhart, tereddütsüz bir şekilde, "Toplumumuzun bir yan ürünü" deyip ekliyor: "On beş dakikalık şöhret klişesi, filmde oynama, şöhret olma isteği, TV'de gördükleri bir hayat tarzına niye bu kadar takıntılı oluyorlar anlamıyorum."

Ford, "Dışlananlar ve alaşağı edilenler için bu, daha da geçerli; 'bir şeye yarıyorum' anlamında mevcudiyetlerinin tanınıp, geçerli kılınması durumu" diye ekliyor.

Sinemacılar, yıldızlık ve şöhret hayalinin idame ettirilmesine yardımcı olduklarını düşünüyorlar mı?

Earnhart, "Bu sanatsal form olarak karşımıza çıkan bir sorun" diye cevap verip, "Şöhret ve başarı miti: bunlar bizim mitlerimiz, bilinçdışımıza anlatılan hikâyeler. Bu hikâyeleri kitle kültürümüz-

9. İsviçre folk şarkıları söyleyen. (ç.n.)

den ayırmak çok zor. Eğer adamın birisi ormanda büyüse, böyle hikâyeleri olur mu?" diyor.

Mule Skinner Blues, her türden pop düşü gören topluluğun hayallerini tarihe geçiriyor. Fakat yapımcılar kameraları, film için gerekli diğer gereçleri ve tecrübelerini ortaya koyarak Larry Parrot'ın senaryosuyla Andrew'in baş rolü Walker'la paylaştığı film, yapımına sinemacılar yardım ettiğinde yörüngesini buldu. Mule Skinner en azından kısmen, bireyin her zamanki gibi hayallerine yapışıp gerçekleştirmesiyle sağladığı hâkimiyetin zaferini kaydediyor.

Earnhart, "İnsan ruhunun bir parçası umut yaratmaktır. Eğer umudun yoksa bir çeşit ilkel güdüyle birilerini öldürebilirsin. Eğer, Steve Walker gitar çalmıyor olsaydı, alkolden ölebilirdi. Hayali konusunda eleştirel olabilirsin ama hayalin anlamı konusunda eleştirel olamazsın. Eğer hayal etmeyi bırakırsan, yürüyen bir ölü yaratırsın" diyor.

Ford, "Bu filmi ilginç kılan şey sanırım, bu insanların herkesin sahip olabileceği arzularını ifade ediyor olması. Bu anlamda film, sonuçtan daha çok, arzu ve iradeyle ilgili" diye ilave ediyor.

Başka bir deyişle, Mule Skinner, "Ben Özelim" teması klişesinden kurtuluyor. Çünkü her zaman hayallerin gerçekleşmesiyle pozitif bir sonuç elde edilen bir hikâye değil, bu temanın anlamını araştırıyor. Filmin en anlamlı bölümü, bütün hayatını şarkıcı ve söz yazarı olarak geçirmiş Bayan Jeannie ile yapılan görüşmeydi. Bir ara, şöminesinin üzerinde duran plaketini alıp kameraya gösterdi. Bir takdir belgesinden başka bir anlamı olmadığını belirtip, elli sene şarkı söyledikten sonra kariyeriyle ilgili göstereceği tek şeyin bu olduğunu söyledi. Popun vaatlerinin, yükseltebildiği gibi değersizleştirebildiğini anlatan bir sahneydi. Bayan Jeannie'in göstereceği sadece bu muydu gerçekten? Çevresindeki insanlara zevk ve mutluluk vermedi mi, hayatlarına girmedi mi? Bu, çok güçlü olan o eğlence endüstrisine girmek kadar önemli ve güçlü bir şey değil mi? Bu durumun Bayan Jeannie ve Mule Skinner Blues'daki diğerlerini ilgilendirmediği çok açık. Önemli olan TV'de olmaktır. Önemli olan, Victoria Ford'un söylediği gibi kişinin, dünyamızı biçimlendiren popüler kültür tarafından tanınan mevcudiyetidir.

Sonunda, Andrew ve ekibinin lame korku[10] filmi yapmaları için yardım ederek, Mule Skinner, popun sıradana dönüştürme temasından uzak duramadı. Earnhart, "İnsanlara bu filmle siz de gidip yapabilirsinizi göstermek istedik, felsefemiz buydu. Hepimiz aynı gemideyiz. Hepimiz yaratıcı olma tutkusuyla yanıp tutuşuyoruz" diyor. Hepsi çok iyi ama sahiden gidip yapabilir misiniz? Bir New York film ekibi olmadan Andrew filmini yapamaz, film yapımcılarının yardım edip sonra Mule Skinner'e ilave ettiği diğer proje olan Bayan Jeannie de video filmini yapamazdı.

Birbiri arkasına korku filmi yapacak daha ne kadar Larry Parrots var? Bağırabilecekleri bir arenayı ve MTV'ye çıkmayı hayal eden, uzun tel gibi saçlarıyla dövmeleri olan rock şarkıcıları, küçük kasaba tavernalarını dolaşan daha kaç tane Steve Walker var? Mule Skinner Blues'un yetenekli yapımcıları, bağımsız pozitif yaratıcılık mesajı veriyor, dürüstlüklerinin ve filmin az bütçeli estetiğinin, "sen de yapabilirsin" pop fantezisinin başka bir ifadesi olmasını engelleyeceğini umuyorlar. Ne yazık ki varolan pop fantezisini, taraf olmadan gösterebilmenin mümkün olduğundan pek emin değilim. Stephen Earnhart, fantezinin her şeyi kaplayan bir şey olduğunu kabul ediyor ama dünyadaki küçük bir aralıktan, ücra bir köşede yaşayan talihsizlerin fantezilerinin gerçekleşmesi için adım atıyor. Peki, biz ne yapacağız? Bizim New York film ekibimiz nerede? Fantezinin yanında mı yoksa karşısında mı? Pop vaatleri su üzerindeki yağ tabakası gibi yayılıyor ve herkese, her şeye yapışıyor.

Simmel: Dışarıda İçeri Bakmak

Popun ve bireyin yenilenip telafi edilmesi mesajının, hayatlarımızı etkilediğine dair yeterince delil olmasına rağmen, bu fikirleri teorik bir çerçeveden anlamlandırmak istiyorum. Kitlesel hikâye üretiminin işaret eden, elde edilemeyen, çelişkili ve sık sık yabancılaştıran bir mevcudiyeti nasıl yarattığını açıklamak için, birisinin pop dünyasına soyut felsefi bir yaklaşım getirmesi gerekiyor. Ben

10. Sinematik açıdan sahnelerdeki açık şiddetten dolayı, hafif porno stilinde. (ç.n.)

aradığımı, yirminci yüzyılın ilk yarısında yazan filozof Georg Simmel'in fikirlerinde buldum.

Simmel, kitle kültür üretimi ve hizmetlilerinin propaganda ile eğlenceyi artırmasıyla bu kültürün yeni gelişmeye başladığı bir dönemde yaşadı. Dünyada hızla gelişen kitle kültürü ile görkemli yüksek sanat arasında kalan Simmel, zamanının kültürünün, bunu üreten ve sürdüren insanların dışında bir varlık olduğunu gördü. Yani, birbirinin aynı model ve formatta kültürel ürünler ortaya çıkaran bir kültür endüstrisinin geliştiğini gören ilk kişi oldu.

Simmel, kültürün, insan ruhunun bir parçasının direkt göstergesi olmadığını, tersine daha uzak ve hatta bazen tehdit edici olduğunu söylüyor. Kültür, insanlıktan ayrılıyor. Şarkı söylemek, hikâye anlatmak, bir enstrüman çalmak, uzman ve teknokratların eline kalıyor. Simmel, artistik yaşamda, "Hayat olmayan, hayata karşı kendi geçerli iddiaları olan, ne yapıp edip yaşamı yok eden bir şey üretiliyor. Hayat, kendi bağımsız varlığı ve anlamı olan bir şekil dışında kendini ifade edemez. Bu gerçek bir paradoks, her yerde olan kültür trajedisidir" dediği koşullarından bahsediyor. Simmel'e göre, bireyin zihninden kaynaklanan kültürel tezahürler, insanın bireysel mevcudiyetinden bağımsız, bizim dışımızda, geliştiren veya hatta sömürgeleştiren bir güç olarak hareket ediyor. Hayat, sonuçta kendi "geçerli iddialarıyla" onunla paralel ve karşı düzlemde olan bir kültürün talepleriyle kapsanma tehlikesiyle karşı karşıya.

Hayatla kültürün birbirlerinin dışında, birbirlerini etkileyip karşı durması fikri, mesela John Conte'un piyano rekorunun ve belgesel filmin ne kadar saçma olduğunu görerek katılmadan edememesi gibi, popüler kültürün hayatın dışında kalmasını açıklamaya yardımcı olur. Popüler kültür seri üretim hattının bulaştığı Conte, hiç kimsenin ilgilenmeyeceği bir belgesel için istemediği bir dünya rekoru kırdı.

"Hayata karşı" bir kültürle afsunlanırken Simmel, bireysel hayatla bağlantılı bir şey olarak başlayan popüler kültürün, bizim dışımızda kendi hayatı olan bir varlık haline nasıl geldiğini anlamak için bir çerçeve sunuyor. Simmel, popüler kültürün bizim dışımızda kalan ve bize bulaşan bir varlık olarak gerçekte, kendi haşin tanı-

mıyla "hayatı yok ettiğini" söylüyor ve karşılaşılan paradoksu şöyle tarif ediyor: "Asıl gerilim, yaratma arzumuzla, yarattığımızdan dolayı fark edilmek ve yaratımın kendisinin bir varlık olarak bizim dışımızda, ayrı, yabancılaştıran, sömürgeleştiren her yerde hazır ve nazır fantezinin bilincimize ve bilinçdışımıza nüfus etmesi arasında." Simmel, "Öyle gözüküyor ki manevi hayatın doğası, sadece kendi yasaları, amacı ve onu yaratan spiritüel dinamikten özerklik derecesine bağlı olan istikrarla ifade edilebiliyor" diye uyarıda bulunuyor.

Bu dâhi teorisyen, politik sistemden dini kurumlara ve hatta evliliğin kutsallığına kadar her şeyi etkileyen, hızla gelişen kültürel değişim sırasında; yeni tür özerk kültür ve bu kültürün gelişimiyle ortaya çıkan "şeylerin dünyası" arasında bağlantı kuruyor. Simmel'in bu terimle kastettiği, fikir ve eğlence bolluğu içindeki yalnız benliğimizden çok daha fazla şeye muktedir gördüğü kitlesel üretim dünyasının, "parçalanmaya" ve "kendiliğinden gelişen bir tatminsizlik ve aşırı doygunluğa" neden olacağıdır.

Simmel'in yirminci yüzyılın başında "teorik" olarak sezinlediğini şimdi, günlük hayatımızda gözlemleyebiliyoruz. John Conte, Ken Hechtman, Bayan Jeannie ve İdoller, kültürel olarak teşvik edilen parçalanmayı temsil ediyorlar. Hepsi başarılarından dolayı tatminsizlik içinde ama hiçbirisi açlık ya da çaresizlik içinde yaşamıyor. Nitekim duygusal ve fiziksel ihtiyaçları da fazlasıyla karşılanıyor. Bugün, Simmel'in tahmin ettiği gibi Batı dünyası parçalanmış, aşırı doymuş ve tatminsiz. Bizim şeyler dünyamız, özellikle popüler kültür, gittikçe daha fazla davetkâr ve cezp edici hale geliyor. Beklentilerimiz yükseliyor ama yaşadığımız dünya –yarattığımız dünya!–, popüler kültürümüzün bize vaatettiğini karşılamaya muktedir değil. Vaatlerle şişen, fırsat yoksulu olan büyük çoğunluğumuz; reçeteyle ya da başka yollarla elde edilen kafa yapıcı maddeler, TV denemeleri, vücuttan yağ aldırma, savaş alanlarına yapılan kötü planlanmış geziler ve açlığı tetikleyici yemek yeme bozukluğunun öldürücü salgını aracılığıyla pop dünyasına girmenin yolunu arıyoruz. Kültürümüz bizden ayrılıyor. Fantezilerimizi yenileme taleplerimiz için verdiğimiz mücadelede, kendimizden gittikçe uzaklaşıyoruz.

The Hard Rock Academy'de Şöhreti Yakalamak

Yeni nesil, bütün hayatları boyunca söz verilen fantezilere nasıl ulaşacak? Üniversite eğitimlerine fon ayırmamız gerekirken, yakında The Hard Rock Academy gibi yerlerin taksitlerini ödeyeceğiz. İşte Hard Rock Academy; ritüelleri ve pratiklerine alışarak şöhret için çabalamaktan ibaret. Bu, bir anlamda Simmel'in biz olan ama aynı zamanda bizden ayrı, yabancılaştıran ve işaret eden kültür tanımının tam olarak cisimleşmesidir. Akademi, Hard Rock Cafe zincirine bağlı bir şirket olup bir müze duvarında Madonna'nın elbisesi, Lenny Kravitz'in gitarı, NSYCN'nin tişörtü[11], tam ortasında da bir öpücüğün yer aldığı el ilanlarında, büyük harflerle YER VAR yazıyor. El ilanında, "Bu yeri doldurmak için gerekeni keşfedin" diye bir çağrı da bulunuyor.

The Hard Rock Academy, kurucularından olan işadamı Don Wood'un yaşadığı Florida patentli. Wood, akademiyi "Performanslarının ne düzeyde olduğunu görebilecekleri acemi kampı" olarak tanımlıyor. Gençler bir ya da iki hafta arayla bir araya gelip, şarkıları, dansları ve genel görünümleriyle ilgili çalışıyor. Bir CD kaydediyorlar. Bir pop yıldızını oynamadıkları zaman, Hard Rock Cafe'nin ünlüleri hatırlatma turuna çıkıyor ya da bitiş partileri için limuzin turu yapıyorlar. Wood, şevkle, "Müzik işinin ne olduğunu, nasıl imaj yaratılıp, pazarlandığını ve perde arkasında neler döndüğünü anlamak için iyi bir fırsat" diyor.

Wood, çoğu çocukla ailesinin, yeteneğin nasıl geliştirildiğine dair bir fikri olmadığını ve daha kötüsü, bağlantıların yetenekten daha da önemli olduğunu anlamadıklarını söylüyor. Wood, "İnsanlar yeteneklerinden ötürü keşfedilmiyor, dünyada yetenekli birçok insan var, bazıları başarılı olurken bazıları olmuyor" diyor. Akademi, bugünün amansız müzik endüstrisinde çocukların ne yapmaları gerektiğini anlamaları için yardımcı oluyor. "Onlara, çok çalışın ve aklınızı kullanın, eğer gerçekten başarmak istiyorsanız, ailenizin elli bin dolarını harcayarak hiç kimsenin umursamadığı bir CD çıkarmadan önce bilmeniz gerekenler şunlar, demek istiyoruz."

11. Grup adı: Justin Timberlake, J. C. Chasez, Joey Fatone, Chris Kirkpatrick ve Lance Bass'ın isimlerindeki bazı harflerin bir araya gelmesinden oluşuyor. (ç.n.)

Herkes, The Hard Rock Academy'ye kayıt olabilir. Kayıt olmak için denemeden geçmiyorsunuz, sadece oldukça yüksek miktarda giriş ücreti ödemeniz gerekiyor. Bir koç ve yıldızların koreografları ile çalışıyorsunuz. Wood'a göre, bitirdiğinizde kendinize olan güveniniz ve sonuna kadar gitme inancınız artıyor. "Bir genç adam buraya geldiğinde, hayatında ne dans etmiş ne de şarkı söylemişti ama ayrılırken bunları yapabileceğine inancı tamdı. Şöhret sözü vermiyoruz, tecrübe kazandırma sözü veriyoruz. Bir yıldız olmanın ne demek olduğunu takdir etmeleri için çalışıyoruz."

Çocuklara bir aşamada asla yıldız olamayacaklarını söylemek yerine, yıldız olmayı takdir etmelerini söylemek; "tecrübenin" gelecek şöhreti içerdiğini söylemek demek oluyor. Gene de el ilanları açıkça gelecek şöhreti ima ediyor, akademiyle ilgili kaliteli broşürde, çocukların, ünlülerin grupları ve endüstrinin uzmanlarıyla çalışacakları tekrar tekrar belirtiliyor. Don'la tanıştığımda, akademi uygulamaya daha yeni başlamıştı ve sadece bir grup çocuğa ev sahipliği yapıyordu. Don yine de akademidekilerin yeteneklerine bakacaklarına ve önemli gördüklerinin kariyerini ilerletmeleri için bağlantılarını kullanacaklarında ısrar ediyordu. "Plak şirketleri ve yönetim şirketleri, bizim programdan çıkacak yetenekleri görmek istiyor. Bu yüzden çok fırsat var" diyor.

The Hard Rock Academy potansiyel şöhret vaat ediyor. Ama tabii ki sadece, sevimli limuzin turu, kayıt yapma seansları ve şöhret donatılarına yakınlık sağlayarak bu şöhretin, önceden paketlenen tadını sunuyor. Akademi promosyonları, gençlerin ayaklarını yerden kesen potansiyel şöhretin kanatlarıyla ilgili anıştırmalarla dolu olsa da keşfedilmenin ihtimal dışılığından hiçbir zaman bahsetmiyor. Bu, aslında fark edilme ihtiyacımızın kâr için kapitalist hayat biçimiyle birleştirilebildiği yeni konformizm fabrikası. Aynı zamanda hem şöhretin nasıl olabileceğinin tadı hem pop piyasasıyla ciddi bağlantılar sağlama girişimi, akademi sizin için her şeyi yapıyor, size sadece bir şey istemek kalıyor: Daha fazlası.

Wood, The Hard Rock Academy'ye iki haftalık kayıt olmanın bir genci şöhrete hazırlamak ve akademinin bir sonraki genç yıldız adayını keşfetmek için yeterli olduğuna gerçekten inanırmış gibi gözü-

küyor. Aynı zamanda katılanların çoğunun yeteneksiz olduğunu, hiçbir zaman keşfedilemeyeceğini ve beklentilerini asla gerçekleştiremeyerek akademiden ayrılacaklarını da gayet iyi biliyor. The Hard Rock Academy, İdol denemesinde olduğu gibi herkesin hissesine bir şeyin düştüğü bir atmosfer sunuyor. Gençleri pop hayallerini gerçekleştirmekten kim vazgeçirir bugün? Don Wood vazgeçirmez, The Hard Rock Academy'ye katılsın diye kayıt ücretlerini ödeyen aileleri de vazgeçirmez, pop başarısına büyük saygı duyan içinde yaşadığımız toplum hiç vazgeçirmez. Don Wood'a göre işleri halletmenin bir yolu var: Eğitim, yani uzun dönemlik plan ve dikkatlice işlenmiş bağlantılar yardımıyla mükemmellik için, bilenen ve piyasada serbest bırakılan özgün ürün. Her halükârda Wood'un vizyonu; kendi başına, bodrum katına tıkılarak mücadele ettikten sonra, bilhassa orijinal ve gerçek yeteneğin başarı kazandığı popla Hard Rock çeşidi vaatlerin vizyonunun antitezi.

Çoğumuz gibi Wood da Georg Simmel'e göre gerçeklik ve fantezi arasında kalmış. Ya da ona çok mu inanıyorum? O, rock hayaline inanlardan mı; yoksa durmadan "Sen de yapabilirsin" kapanını satan popüler kültür metodolojisini para kaynağı olabilecek yeni bir yola sokan uyanık bir işadamı mı? The Hard Rock Academy, popüler kültürün ortaya çıkmasıyla birlikte bir alay uzmanıyla olduğumuzdan daha fazlasını olma arzumuz üzerine yatırım yapan, aynı ayarda birçok kurumdan yalnızca bir tanesi. Saf heveslileri tuzağa düşüren, kitabı aldığınızda dahiyane eserinizin de otomatik olarak antolojiye dahil edildiği şiir antolojisi dalavereleri, film akademileri, modellik okulları gibi kurumlar, her zaman popüler mirasın bir parçası oldular. Ama The Hard Rock Academy gibi kurumlar, sadece popülerle olan duygusal bağımıza yatırım yapmıyor, aynı zamanda genç müşterilerine yıldız olmanın gerçekten ne demek olduğunu ve gerçekten kendin olmayı sunuyormuş gibi yapıyor. Don Wood, yeni konformizden doğan ekonomik fırsatı fark ediyor ve aynı zamanda Kuzey Amerika'da pop hareketi başlatmanın ne anlama geldiğinin de anlaşılmasını istiyor. Maalesef, hem müzik endüstrisini eleştirip hem endüstrinin bir parçası olunamaz. Burada da popüler kültürün insanlığa nasıl el koyarak vereceğinden fazlasını, daha faz-

lasını vaat ettiğini görüyoruz. Nihayetinde, The Hard Rock Academy, inanmak istediğimiz, sürekli olarak tatmin edilmeyen pop vaatleri ve yalanlarının satıcısı olan başka bir kapı olacak.

Öğleden sonra bilgisayarımı kullanmaya ara veriyorum. Gitarımı çıkarıyorum. Senelerden beri şarkı sözleri çiziktirdiğim pejmürde görünüşlü defterimi çıkartıyorum. Bir tane şarkı seçerek söyleyip çalıyorum. Yalnızım ama kendim için söylemiyorum, seyirci olduğunu, bana tapan hayranlar olduğunu hayal ediyorum. Burnumdan çıkan sesime, Al Green nezaketi ve çalkantılı gitar çalışıma punk dokunuşu verecek stüdyo müzisyen ve teknikerleriyle kontrat imzalandı. Yakında dedikodusu hızla yayılır. Yüksek sesle söyleyip, çalıyorum. Kanadalı İdol katılımcıları, John Contes, Ken Hechtman ve The Hard Rock Academy, hepsini unutuyorum. Yarın ve dün yok oluyor. Her yerde ve hıçbir yerdeyim. Fantezimle yalnızım.

Birkaç saniye sonra şarkı bitecek. Gözlerimi kapatıyorum. Açana kadar bir yıldızım.

4
Kitle Kontrolü
Konformizm Popüler Vaade Karşı

Ekrandaki pop yıldızları, bir lisenin karanlık konferans salonunda ergenlik problemleri hakkında ciddi ciddi konuşuyor. Bir çeşit görev bilinciyle "Eksantrik, başarısız, özgüvensiz" genç izleyici topluluğuna güven aşılıyorlar. Video kliplerin arasına onar saniyelik kısa konuşmalar giriyor. Güzel sunucu duyarlı duyarlı kafa sallıyor.

Parkdale Koleji, Toronto'nun merkezinde bulunan yoksul bir mahalle okuludur. Farklı ırktan ve etnik gruplardan gelen öğrencilerin çoğunun ortak özelliği, ailelerinin düşük gelir grubundan olması ve yakın zamanda yaşadıkları göç tecrübeleri. Onlar geçmişle başa çıkma ve daha iyi bir geleceğin peşinde koşma mücadelesini çok iyi bilirler.

Buz gibi bir şubat sabahı, kendince bir gençlik terapisti olan Karyn Gordon'un okulun konferans salonundaki sunumuna girebilmek için dolanıp durdum. Yirmilerinin ortasında zayıf, mavi gözlü bu sarışın kadın, Kuzey Amerika'nın her tarafında, gençlerin kendilerine olan saygılarını pekiştirmeleri konusunda sıradan konuşmalar yapıyor. Bu çocuklara ne anlattığını, gençliğin etrafında av peşinde köpekbalığı gibi dolanan, popüler vaatle onların gerçekliği arasında, nasıl gidip geldiğini görmek istedim: Yapabilirsin, istediğin her şey olabilirsin, yeterince sıkı çalış ve hayallerini gerçekleştir.

Konferans salonu, yaklaşık iki yüz öğrencinin gelmesiyle tamamen dolmuş. Öğretmenler, odanın etrafına dizilip, arka duvara dayanmış, şamatacı davranışlardan gözlerini ayırmıyor. Önümdeki sırada oturan iki genç kadın, bana sunumun konusu hakkında hiçbir fikirleri olmadığını söyledi. Kıkır kıkır gülüyorlar, dersten kaytardıkları için mutlular. Öğrencileri susturmak, özellikle de tanıtım boyunca gürültülü bir şekilde kahkahalar atan, son moda hip-hop tarzında giyinmiş gürültücü bir topluluğu susturmak, bayağı zaman alıyor. En sonunda, peri kızı Gordon sahne alıyor. Kabloluda birkaç sezon yayımlanmış, düşük bütçeli bir iş olan TV şovu Spill Your Guts'ı anlatmaya başlıyor. Bu şov, ekrana ilk defa, "Gordon, pop yıldızlarıyla ergenlikte karşılaştıkları sorunlar hakkında konuştu" diye çıkmıştı. Işıklar sönüyor, öğrencilerin çoğundan homurtular yükseliyor, en gürültücü topluluksa bağırıp çağırıyor.

Şovun art arda yayımlanan en önemli bölümleri, ekranda beliren logolarıyla Pepsi, Pizza Pizza ve Doritos sponsorluğunda yapılmış. Şimdiden demode olmaya başlamış pop yıldızlarının videolarının bir araya getirildiği bir sahneye geçiliyor. Popüler olmayan bir müzik grubu ekrana çıktığında yuhalıyorlar, sevdikleri bir müzik grubu göründüğündeyse sevinç çığlıkları atıyorlar. Bunu heyecan duymakla karıştırmayın. Bu, onların bir okulun konferans salonundaki kötü bir video projeksiyonu esnasında bile patlak veren ve hisleri öngörülebilir şekilde harekete geçiren Pavlovvari tepkisidir. Şov, lisede karşılaştıkları en büyük sorunun, özgüven eksikliği olduğunu söyleyen pop yıldızlarıyla yapılan on beşer saniyelik ufak röportajların arasına serpiştirilmiş, video kliplerden oluşmuş ve neredeyse

kalıplaşmaya başlayan bir formatta devam ediyor. İtirafları da şarkı sözleri kadar zorla yapılmış görünüyor. "Kendimi gerçekten özgüvensiz hissediyordum" diyor biri. Modaya uygun güneş gözlüğü ve kusursuzca şekil verilmiş kirli sakalı olan bir diğeri, "Ben bir inektim" diyor. Güzel bir şarkıcı Gordon'a eskiden yemek yeme düzensizliğinin (bulimia) olduğunu anlatıyor. Ama "Grubu ve müziği bulunca" sorunun ortadan kalktığını da ekliyor.

Video, Gordon'un farklı farklı şöhretlerle gözüktüğü kliplerden sonra uğultuyla bitiyor. Gordon, özsaygının başarıda ne kadar önemli olduğu hakkındaki özlü sözlerini söylemeye yeniden başlıyor. Gün boyunca aldığımız her karardan nasıl etkileneceğimizden bahsediyor. Sonra da bir skeçte rol almaları için dinleyicilerin içinden dört öğrenci çağırıyor. Her biri 12 ila 25 yaşında kardeş olarak tanıtılan dört genç, birer sandalyeye oturuyor. "Yirmi beş yaşında" olan, ailesinin geri kalanının başarısız olduğunu söylüyor. "On dört" ve "on beş yaşında" olanlar, ağabeylerinin söylediği bu şeyi kabul etmiyor. On iki yaşında biri rolünü yapan kız, başarısız olduğunu ve erkek arkadaşı olmadığı için kendini kusurlu biri gibi hissettiğini söylüyor. "Yirmi beş yaşındaki", birçok kız arkadaşı ve yığınla manitası olduğunu herkese ilan ediyor.

Skeç bitiyor. Gordon, en büyük kardeşin hakaret ve dayılanmayla özsaygı ve özgüven eksikliğini maskeleyen bir kabadayı olduğunu, ortanca kardeşlerin dengeli oldukları ve kendilerine saygı duydukları için onu nasıl da reddedebildiklerini, en küçük çocuğun ise nasıl özsaygı eksikliği çektiğini, bu yüzden de varlığını lüzumlu kılmak için bir erkek arkadaşa ihtiyaç duyduğunu ve bütün bunların ne kadar kötü olduğunu açıklıyor. Görünüşe göre, doğru davranış içinde bulunanlar olarak "mükemmel olmaya çalışan ancak olamadıklarında da kendilerini hırpalamayan" ortanca çocukları örnek göstermeye devam ediyor.

Gordon, kendilerine saygıları sarsıldığında hayatları da kötü bir şekilde sarsılan çocuklara uygulanan özel terapiden ve başka terapilerden de örnekler veriyor. Lisede başarısız olmasına rağmen, koleje gitmek ve sanatçı olmak isteyen bir gençten bahsediyor. Başaramayacağından korktuğu için denemekten de korktuğunu açıklıyor. Gö-

rünüşe göre, bunun farkına varması sağlandığında çocuk, hayalinin peşinden koşmaya başlıyor. Gordon bize, kendisinin de ergenliğinde, tanımlanamayan bir öğrenme bozukluğu çektiğini anlatıyor. Yeteneklerine her zaman güvenmek için kendi kendine söz verip, ne olursa olsun çok çalışarak bunun üstesinden geldiğini anlatıyor. Şimdi de kendi TV şovu var ve "evlilik ve aile terapisi" hakkında doktora yapıyor.

Gordon, özsaygı için gerekli üç şartı şöyle sıralıyor:

1) Kendi sorunların için başkalarını suçlamayı bırakmak,

2) Önüne gerçekçi hedefler koymaya başlamak,

3) Olumlu örnekler aramaya başlamak.

"Bu kolay değil" diye uyarır huzursuz dinleyicilerini, "ama imkânsız da değil!"

Dinleyiciler arasında sessizliğin sağlanması için birçok kez sunumunu keserek beklemek zorunda kalan Gordon, formalite icabı olan alkışlardan sonra, Parkdale Koleji'nin mükemmel bir dinleyiciye sahip olduğunu beyan etti. Aslında, huzursuz ve dikkatsiz bir dinleyici vardı. Ama böyle söylemek, duyguları incitip hayat boyu sürecek bir hayal kırıklığına yol açabilirdi. Sonra da Gordon, sahneye çıkıp konuşma hakkındaki yorumunu bildiren her öğrencinin bedava Pizza Pizza kuponu alacağını ilan eder.

Hepsi Senin Suçun: Kişisel Gelişim Endüstrisiyle Tanışalım

Karyn Gordon, sosyolojik bir araştırma olan *Habits of the Heart* yazarlarının deyişiyle "Endüstriyel toplumun işlevsel organizasyonunun, hayatımızda hiçbir soruna yol açmadığını varsayan" devasa terapi endüstrisinin bir parçasıdır. Kendimize daha çok saygı duymayı bir sürü kişisel zorluğun çözümü olarak sunan bu modelin hedefi, yine Habits yazarlarının yazdığı gibi, "Ekonomik olarak imkân dahilinde, psikolojik olarak tahammül edilebilir bir hayat tarzı ve mesleği birleştirmek". Başka bir deyişle "özsaygıyla her şeyi yapabilirsin" popüler mitinin telkinleriyle, çoğu popüler konuşmacı ve

TV karakteri (Dr. Phil ve Oprah'ı düşünün) ya da itibar kazanmış profesyoneller olan terapistler, birdenbire her şeyi yapabileceğine inanan ama her şeyi yapmayı başardığı için olsa gerek, bir süper yıldıza milyonda bir rastlanmasına hiç de kızgın olmayan, küçük, iyi bireyciler yaratmayı amaçlar.

Yeni konformizmde, sistemi sorgusuz sualsiz kabul ederiz ve ona cidden karşı çıkmayız. Bunun yerine, sisteme girmenin mümkün olduğuna ve bütün enerjimizi sistemin ne istediğini anlamaya yönlendirmemiz gerektiğine, böylece bu ihtiyacı karşılayabileceğimize tüm kalbimizle inanırız. Karyn Gordon ve diğer terapistler, bu amaç doğrultusunda kendimizi yeniden keşfetmemiz için bizi destekler. Bunun için özsaygıyı, kendimize özel bir statü sağlarken tecrübe ettiğimiz tüm hataların kaynağı ve ilacı diye pazarlarlar. Bu terapistler aslında popüler kültürün misyonerleridir, bizi özgüven, kendini yeniden keşfetme ve birey olma ideallerine inandırmaya çalışırlar. Bu mantra, yükü zorla sırtımıza atar: kendi sorunların, kendi benliğin, kendi ihtiyaçların. Sen, hayatını daha iyi bir hale getirmek için ne yapabilirsin? Odak, sistemden ve nasıl çalıştığından kaydırılıp, bireye çevrilir: Ah, bir film yıldızı olmak istedin de olamadın mı? İyi ama güzelim, sadece yeterince çalışmadın. Sisteme karşı gelip de maaşına zam ve köşe başını tutan bir büro kazanan genç bir asi olamadın mı? Pekâlâ, kendine duyduğun saygı az, diğerleri senin auranın sınırlarını hissedebiliyorlar, imajını yenilemelisin.

Çocukların, yoksulluk, ırkçılık ve kültür karmaşasının baskısını hissettiği Parkdale Koleji'nde, onların hayatlarındaki hayal kırıklıklarının hepsi özsaygılarının az olmasıyla mı alakalıdır? Özsaygı, tam da söylendiği gibi neyi yapmayı başardığın veya başaramadığınla ilgili bir şeydir. Elbette içinde, ihtiyacın olan şeyin yeni bir tavır, yeni bir imaj ve yeni bir içebakış olduğuna dair bir anlam saklıdır. Charmaine Semon'un şirket kodamanlarına verdiği tavsiye gibi çözüm, değer ve beklentilerini dünyaya uydurmaktır, bu da etrafındakilere sadece doğru açıdan bakıp bakmama meselesidir.

Özsaygı endüstrisi vurguyu sana, senin arzularına, ihtiyaçlarına, beklentilerine, özverilerine ve çok çalışma isteğine kaydırır. Bizi sadece hayatımızın kontrolünü elimize alıp ve onu değiştirmek için

yeterli olduğumuzu düşünmemiz için cesaretlendirmez, aynı zamanda hayatımıza yön veren tüm bu sistemi sorgulamaktan da vazgeçirtir. Popüler başarı şansının gerçekle uzaktan alakalı bir tanıtımını göstermekte başarısız olan özsaygı mitolojisi, hataları ve engelleri içselleştirip hayal kırıklığıyla, pişmanlıklarla dolu bir hayatı kabul etmeye şartlanmamızı öğretir. Özsaygı mantrasına inanırsak, hatalarımızın kaynağının her zaman kendimiz olduğuna da inanırız. Ender gerçekleşen popüler kültür vaadine inanıp da hayatımızı mahvedersek, ne olmaya çalışırsak çalışalım kendimizi aciz hisseder ve kendi hatam, kendi kusurum deyip dururuz.

Kültürümüzü inceleyen bir uzaylı, Kuzey Amerikalıların başındaki en büyük derdin, Tanrı ve devletle ilgili hayal kırıklıklarından, kanser ve kalp hastalıklarından, servet ve kaynakların bölüşülmesiyle ilgili büyük eşitsizliklerden daha çok, özsaygı eksikliği olduğu sonucuna varabilir. Sonuçta, öteki meselelerin hiçbiri, kültürümüzde güzelim özsaygının dörtte biri kadar bile yer tutmaz. Clintonların kendisine akıl danışmasıyla ünlü olmuş, New Age gurusu Marianne Williamson'ın kitabı *A Return to Love* iki milyon kopya sattı. Temel argümanına göre, bireyler gerçekten ama gerçekten sevebileceklerini anlarlarsa canlarını sıkan her şeyden kurtulabilirler. Amazon'a "self-esteem" yazdığımızda, bizi sersem eden dört yüz başlığa ulaşırız. Bunlardan hangisini seçeceğiz? Her birinin çarpıcı bir başlığı ve uzun bir altbaşlığı olan ve akla gelen her senaryoyu kapsayan özsaygı kitapçıkları var: *Heart at Work: Stories and Strategies for Building Self-Esteem and Reawakening the Soul at Work*, *The New Hide or Seek: Building Self-Esteem in Your Child*, *Higher Powered: A Ninety Day Guide to Serenity & Self-Esteem*, *The How to Book of Teen Self Discovery: Helping Teens Find Balance, Security & Esteem*, *Building Your Mate's Self-Esteem* ve kişisel açıdan favorim olan, *Life's Too Short: Pull the Plug on Self-Defeating Behavior & Turn on the Power of Self-Esteem.*

Bu on binlerce başlığın terapistleri/yazarları bizi yönlendirip postmodern hayatın birçok hayal kırıklığından, perspektif numarası marifetiyle kurtulmayı öğretirler. James Twitchell, *Living It Up*'ta, "Modern zamanların verdiği huzursuzluğun çözümü, gerek psikolo-

ğa, gerek alışveriş merkezine giderek, benliğini doyurmaktır. Psikolog, kişiliğinize uygun bir tedavi önerir, alışveriş merkezindeyse diğeri kadar farklı çeşitleri olan, uyarlanabilir hayat tarzları sunulur" diyor.

Karyn Gordon ve meslektaşlarının çalıştıklarına yakından bakarsak; popüler kültürün güçlü bir gösterisinin ve özsaygı mitolojisinin, seçenekleri kısıp suni bireycilik parametrelerine uymamızı sağlamak için, birlikte çalıştığını görürüz. Gordon, çocukları gerçek hayatta her şeyi başarabileceklerine ikna ediyor. Ama Gordon'un bu vaadini ifade etme yöntemleri olan havalı ve hızlı TV şovu, havalı ve hızlı internet sitesi ve kendi hayatı ile özel terapilerinden cici senaryolarla dolu kitabı, onu gerçek hayattan uzaklaştırıyor. Gordon, sunumunda makul hedeflerden bahseder; oysa TV şovuna banka memurlarını, öğretmenleri, çöpçüleri hatta balerinleri bile değil sadece pop yıldızlarını çıkarır. Pop yıldızı olmaya çalışmak makul bir hedef midir? Elbette video öyle olduğunu ima eder: Bir kere özsaygı eksikliğinin önüne geçtin mi, dilediğin her şeyi yapabilirsin. Fakat Gordon'un popüler kültür figürlerine bel bağlaması, onu kitlesel kültür dünyasına sokup pop ikonluğuna yükseltir ve Toronto gençliğinin Dr. Phil'i haline gelir. Popüler tema, Gordon'un kendi hayatında cisimleşir: Öğrenme bozukluğu gibi zorlukların üstesinden gelerek kitle kültüründe, başka bir ifadeyle ünlü şahsiyetler olarak da bilinen yıldızlar arasında, varlık göstermeyi başarmıştır. Yeter ki özsaygınız olsun, sizin de kendi kitabınız, TV şovunuz ve konuşmalarınız olacaktır. Bir eğlence vektörü adıyla, sanıyla, tarzı ve ticari sponsoruyla süper özel olacaksınız.

Pepsi ve Pizza Pizza logolarıyla gururla bezenmiş gençler için, kişisel gelişim kitabı olan *Analyse Yourself*'te Gordon, Jessica adlı bir hastasından bahseder: "Jessica'yla geçirdiğim süre boyunca, onun benzersizliğine odaklandım. İnsanlara bir arkadaş olarak neler sunabilirdi? Jessica ve ben, onu özel yapan şeyi keşfetmeye uğraştık."

Daha iyi bir hayata ulaşmamız için gereken şey, hikâyemizi yeniden yazmaktır, bu sayede kendimizi özel hissederiz; tabii yanlış arkadaşlar edinmenin genç sosyetesinden aforoz edilmekle eşdeğer

olduğu bir sosyal ortamı boş verirsek! Karyn Gordon, mükemmellik peşinde koşup da makul kalmaktan bahseder: Başaramasak bile bu, dünyanın sonu değil. Mükemmellik peşinde koşan bir insan, vasat olmayı kabul edebilir mi? Gordon'un skeci, dengeli olanı kelimenin tam anlamıyla "ortaya" koyar: Orta sıradaki sandalyelerde, sahte ortanca üyeleri. Ortadaki başarır. Öfkelenmeyin. Üzülmeyin. Duygusal olmayın. Ortanca çocuklar dengelidir. Erkek arkadaş ya da kız arkadaşa ihtiyaçları yoktur. Öfkeli ağabeylerini dinlemezler. Toplumumuzda dengeli; parçalara bölünmüş, yalnız, tek başına olan ve tek başına olmanın külfetiyle başa çıkabilen anlamına gelir. Popüler kültüre batmış yeni konformist toplumun ideali budur: Özsaygı felsefesinin uygun ifadeleriyle nasıl bir güvenlik ve güven tasavvuru yapılacağını öğrenmiş yalnız figürler. Ortadakinden ideal bir tüketici ve vatandaş olur. Pasiftir, kendine odaklanmıştır, kendini diğerlerinden farklı gösterebileceği eşyalar alabilmek için çok çalışmaya can atar. Kabadayı öfkelidir. Başarısız öfkelidir. İkisi de sorun yaratabilir, kendi problemlerinin kaynağı olduklarına dair iddiayı reddedebilirler. Ortanca işe gider, her tarafından "Ben Özelim" akan ürünler satın alıp, işler yolunda gitmediğinde kendini suçlar ve kendi içine dönerek, terapi, imaj düzeltme, mihrap konsültasyonu, yoga ve/veya yaratıcı yazarlık derslerine başlar.

Gitgide daha fazla insan özsaygının gücüne kapılıyor ama pek azı böyle yaptığında daha mutlu görünüyor. Depresyon, stres, endişe ve intihar oranları tırmanmaya devam ediyor. 1999'da intihar, Amerikalıların önde gelen ölüm nedenleri arasında 8. oldu. İntihar edenlerin %90'ının bir akıl hastalığına, çoğunlukla depresyona yakalanmış olduğu hesaplandı. *Journal of the American Medical Association*'daki 2003 tarihli bir çalışmaya göre, Amerikalıların %16'sı, yani yaklaşık 35 milyon kişi, ilaç tedavisi gerektirecek kadar şiddetli depresyondan mustarip. Depresyon, Batı dünyasının başına bela oldu. Dünya Sağlık Örgütü depresyonun gelişmiş ülkelerde bir numaralı maluliyet sebebi olduğunu belirtiyor ve 2020 yılına kadar dünya çapında ikinci sıradaki maluliyet sebebi olacağını öngörüyor. Kanada'da 1988'den 2002'ye kadar antidepresanlar için yazılan reçetelerin sayısında %95'lik bir artış yaşandı.

Halinden memnun, mutlu insanların sayısı azalıyor ve Parkdale Koleji'ndeki gençler, tek başına özsaygıyı onları okulda havalı gösterecek ya da yoksulluktan çekip çıkaracak bir şey olarak görmüyor. Yıldızlık mitiyle birlikte elde edilse bile özsaygıya duyulan inanç, yine de bertaraf olmuyor. Ne de olsa bir başlangıç, olasılık, naif bir umut: Hey, eğer kendimi değiştirirsem dünya da değişir. Böylece, Parkdale öğrencileri, özsaygıyla ilgili moral motivasyon konuşmalarına karşı duyarsız kalsalar da Gordon'un dediklerini sezgisel olarak anında kavrıyor gibi görünüyor. Gençler, Gordon'un özsaygı sunumunda karışık mesajlarını çözmek için çaba gösteriyor. Onlara pop videosu gösterdikten ve öğrenme bozukluğu olan perişan bir gençken, âdeta bir gençlik rehberliği acentesi nasıl olduğunu anlattıktan sonra Gordon, öğrencilere "makul" hedefler belirlemelerini söylüyor. Bütün o şöhret kliplerinin arasında makul kelimesini duyarlar mı? Gençler âdeta popüler kültüre karşılık vermek için eğitilmişe benziyor. Popüler kültüre otomatik karşılık veriyorlar: Gözler parlar, kulaklar kabarır, kalp daha sert atmaya başlar; işte, heyecan başlıyor, işte, hayatı yaşamaya değer kılan bir şey oluyor. Gençler tıpkı bedava pizzaya kapıldıkları gibi, pop vaadinden de uzaklaşamıyorlar: Özsaygı artı, hikâyeyi yeniden yazmak, eşittir şöhretvari özellik.

Sistem: Dışlama, Tesadüfi ve Başka Yolla

Medya/popüler kültür endüstrisi, aşırı homojenleşmiş, kâr takıntılı, çok başlı bir hidra[12] haline gelmiştir. Buna en iyi örnek filmlerdir. Filmlerin ve video kamera kullanımının artmasına, sayısız film okuluyla küçük bir sanat filmi alt kültürüne rağmen, toplum olarak sürekli birbirinin aynı filmleri izlemeye başlıyoruz. ABD'de, 37.500 civarı sinemada yılda yaklaşık 500 film gösteriliyor: 300 milyonluk bir nüfus için yılda 500 film. Her filmin ortalama yapım ve pazarlama masrafı yaklaşık 89 milyon dolar. Sinemalar birbirinden elbette

12. Hidra: Hidralar takımından, 1 santimetre uzunluğundaki vücudu torba biçiminde olan tatlı su hayvanı. (y.h.n.)

hiçbir farkı olmayan yapımlara doyuyor. Bu kadar paranın geri dönmesi için her bir sent, eğlenceden çıkarılmalıdır. Hiçbir film stüdyosunun gücü yerel bir yeteneğin bağımsız filmini bir kere bile olsun vizyona sokmaya yetmez. Şimdiki teknik, bir filmi mümkün mertebe en fazla sayıda sinema salonunda birden göstermektir. Böylece, çok kalitesiz olsa dahi, sinemaya giden izleyicilerin yanlışlıkla buna gitme olasılığı artar. İlk ya da ikinci haftasonunda film kendini kurtarır. Eğlenceye aç kitleyi vazgeçirecek olan dedikodu ve eleştiri yazılarını neden beklesinler ki?

Amerikan pazarının tamamen doyuma ulaşması ve sinemalarla film yapımcılarının kartelleşmesiyle birlikte Hollywood, film sektörü üzerinde mutlak hâkimiyetini kurar. Birkaç tane dikkate değer istisna, bağımsız film yapımcılarını başarı elde edebilecek Hollywood benzeri bir film yapma çabası içine soktu. Bu, bağımsız film ve video üretimi dünyasının pratikte yok olup gittiği anlamına gelir. Cannes ve Toronto Uluslararası Film Festivali gibi prestijli film festivallerinde alkışlarla karşılanan ve dünyadaki tüm önemli yayınlarda övgüyle söz edilen filmler bile, ortadan kaybolmadan önce birkaç şehirde, bir iki küçük sinema salonunda kısa bir süre gösterilir. İnuit dilinde çekilmiş ilk uzun metrajlı film olan benzersiz Atanarjuat: The Fast Runner'ı kaçımız gördü? Denys Arcand'ın Cannes ödüllü Les Invasions Barbares filmi şehrinizde vizyonda ne kadar kaldı? Küresel çapta beğeni toplamış bu filmleri görmenin bile nispeten zor olduğu gerçeği, yeni çıkan bağımsız film yapımcılarının bir filmi gösterime sokmaya çalıştıklarında nelerle yüz yüze geldikleri hakkında fikir verebilir.

Hollywood, film sektörü üzerinde mutlak bir hâkimiyet kurmuştur kurmasına ama, bunu devam ettirmenin yükselen maliyeti yüzünden, ara sıra müsaade ettiği birkaç riskli, ilginç film için gösterim süresi elde etmek, artık daha da zorlaşmıştır.

2003 yazında vizyona, 2002'deki sayıyı ikiye katlayarak, on altı devam filmi, ön bölüm ya da seri film girdi. Sizi bilmiyorum ama ben yazın hit filmleri Legally Blonde 2 ve Scary Movie 4 hakkındaki anılarıma büyük değer veriyorum. 2005 yazı da bundan daha iyi değildi: Eleştirmenlerin hepsi, The Dukes of Hazzard'ın beyazperde

versiyonuna sert eleştiriler getirmek için çok istekli görünüyorlardı ama filmin, binlerce sinema salonunda birden gösterime girmesinin ve hafta sonunun en yüksek gişe hâsılatını yapmasının önüne geçemediler.

Doyum, tekelcilik ve şöhret yaratma tekniklerini kendi ülkesini fethetmek için başarıyla kullanan Amerikan film endüstrisi, gözünü dünyanın geri kalanına diker. Kuzeydeki komşular hızla boyun eğer: Kanada sinemalarında vizyona giren filmlerin %95'i, Hollywood sisteminden çıkan Amerikan filmleridir. Bir zamanların mağrur Avrupa film endüstrisinin boynu büküktür. Artık Avrupa'da gösterilen filmlerin %80'inden fazlası Amerikan filmidir. ABD film endüstrisine resmi olarak düşman olan ülkeler bile onun pençesinden kurtulamamıştır. Benjamin Barber, *Jihad vs. McWorld* kitabında şöyle yazar: "Çin ve Küba... Amerikan zırvalıklarını ithal edemez... kendi propagandalarında ayıplayıp sansürledikleri seks, şiddet ve pembe dizi gibi Amerikan takıntılarını taklit ettikleri, kendi zırvalıklarını üretirler."

Dağıtım ve pazarlamadaki tekelleşme, aslında hâkim kültürde anlamlı rol oynayabilecek bireylerin sayısını ciddi biçimde azaltır. İstediğin her filmi yapıp, makale veya hikâyeyi yazabilir, her şarkıyı söyleyebilirsin. Ama mağazalara, kablolu TV'ye, gazete ve dergilere, radyo istasyonlarına, sinemalara vs giremezsin. Sinema ve videoculara her yıl sadece beş yüz film geleceği için, kendi filmimizin gösterime girme şansını aklımızdan rahatça çıkarabiliriz. Patrick Colm Hogan, "Sistemin aldığı şekil, sıradan insanların düşünceleri gibi görünen fikirlerin işini kolaylaştırmıştır. Ancak sistem aslında bu düşüncelere yer vermez, ifadelerine fırsat tanımaz, icra ettikleri şeylere şans tanımaz" diye yazar *The Culture of Conformism*'de.

ABD'nin kültür endüstrisi, Amerika kıtası ve giderek bütün dünyada gündemi belirliyor. Eğer özsaygı endüstrisi ve popüler potansiyel yıldızlık vaadi, "her şeyi yapabilirsin" retoriğini pompalarken kültür mucitlerinin seçeneklerimizi nasıl kısıtladığını gerçekten anlamak istiyorsanız, "sıradan" insanların medyaya erişimlerinin ne kadar az olduğuna bakmanız yeterlidir. Clear Channel şirketi, şaşırtıcı bir şekilde ABD'de iki yüz radyo istasyonuna sahiptir: bunun

rock/pop pazarının %60'ı olduğu tahmin ediliyor. Devamlı büyümeye çalışan şirket, 2001'de Washington D.C.'nin kalabalık pazarında yeni bir radyo istasyonu kurma izni aldı. *Washington Post*'un deyimiyle "Rakip Z104'ün tam bir taklidi" olan Hot 99.5'i kurdu. Film stüdyolarının metotlarını izleyen Clear Channel, ABD'nin her tarafında bir sürü stadyum ve kulübün kiralama hakkını aldı. Başka bir deyişle, yayın araçları gibi canlı müzik sahnesini de kontrol ediyor ve tüm sektöre hâkim olma amacı bir kenara, seçilen müzisyenlere dinleyici çekebilecekleri konusunda güven vermek için ikisini de kullanıyor. Clear Channel ve sayıları azalmakta olan rakipleri, aynı şeyin farklı çeşitlerini sunuyor. Radyo frekanslarının neredeyse tamamen birleşmesinin gölgesinde onlara şöyle bir göz gezdirirsen, her kanalda aynı şarkıları bulursun: Yeni country hitleri, pop hitleri, hip hop hitleri, eski hitler. Çeşitlilik yok, tekdüzelik her yerde. Yeni sanatçılar stüdyolarda, şarkı yazmaya ilham veren anlarda, hatta kamuoyunun oynak dünyasında saptanmıyor ya da gözden düşmüyorlar. Bunun yerine, sanatçının şöhreti Clear Channel'ın "arama" düzeni aracılığıyla belirleniyor: Bir şarkı 150-200 kere çalındıktan sonra dinleyicileri rastgele arıyor ve şarkının ilk on saniyesini çalıyorlar. Eğer yeteri kadar insan bu şarkıyı daha önce duyduğunu ve sevdiğini söylerse, Clear Channel bunu çalma listelerine ekliyor. Aslında, bir şarkıyı Top 40 tipi bir istasyonun çalma listesine ekletmek çok para tutuyor. ABD müzik sektörü hakkındaki bir *New York Times* makalesinde; Top 40 radyosunda bir single çaldırmanın, 250.000 ila 1 milyon dolar olduğu belirtildi. "Homojen çalma listeleri ve pis hilelerin yaşam tarzı olduğu bir şirket kültürü" diye yazar bir salon eleştirmeni ve "Clear Channel'ın dünyasına hoş geldiniz! Radyonun kabadayısı" diye ekler.

Endüstri ve hükümet, korsan radyo istasyonlarının kökünü kazımak için birlikte çalışmaya devam ediyor. ABD Federal Communications Commision (FCC)[13] korsan radyo istasyonlarına soluk aldırmaması, aletlerine el koyması, ceza yazması ve hapisle tehdit etmesiyle tanınıyor. Bu kurum 2000'de, San Francisco'daki bir radyo endüstrisi mitinginde, radyo tekellerine karşı yapılan bir protes-

13. Federal Haberleşme Komisyonu, FHK. (ç.n.)

todan sonra, Illinois Springfield'de on üç yıldır faaliyet gösteren efsanevi İnsan Hakları Radyosu da dahil, düşük frekansta yayın yapan radyoları kapatmaya başladı. Neden? Birey ve topluluklara daha fazla ses, kendilerini duyurmaları için daha fazla fırsat vermekten başka ne zararları vardı? Bunun da güzel bir şey olması lazım, değil mi? Eleştirmenler, FHK lisans davaları açma gücünü hâlâ elinde bulundururken ve frekansları en yüksek fiyat verene azar azar dağıtırken, televizyon ve radyo endüstrisindeki muazzam liberalleşmenin ikiyüzlülüğüne dikkat çekiyor. 2000'de FHK, düşük güçte FM radyo programlarının 1978'deki iptalini tekrar yürürlüğe soktu. 3400 istasyon başvurdu, başvurular zar zor 3000'i bulmuşken komisyon, düşük güçte yeni radyo istasyonu başvurularına süresiz olarak kapıları kapadı. Bundan sonra, istasyonların sadece küçük bir bölümü onaylandı. Bu, hiç yoktan iyi ama kendi yöresinde yasal, kâr amacı gütmeyen radyo istasyonu isteyenler için oldukça moral bozucu. Prometheus Radio Project'in arkasındaki avukatların Kongre'ye yazdıkları en son öneri mektubundaki gibi artık, "ABD Başkanı bile kapanan kapıların ne zaman açılacağını bilmiyor".

Dergi endüstrisi de daha az şirketin sahip olduğu daha az markayla, muazzam bir birleşmeye gidiyor. Gazete bayileri, giderek, çok sattığı ispatlanmamış hiçbir şeyin stoğunu yapmak istemiyor. Dağıtım ve pazara erişim, yine kontrol altında bir endüstri yaratıyor. 1995'te ABD'de 320 dergi dağıtımcısı vardı, 2002'de pazarın %90'ını sadece dört şirket kontrol eder hale geldi. *New York Times*'daki bir makalede söylendiği gibi, "Atıklar, yeteri kadar satmayan ya da büyük bir şirketin bünyesinde olmayan dergilerin, tüketiciye ulaşamadıklarını gösteriyor".

Yeni dergiler okur bulamıyor çünkü dağıtımı kontrol edenler, gazete bayilerine giriş yapmalarını engelliyor. Gazete bayilerinde bulunmadıkları ve çok sayıda insana ulaşamadıklarından, bu dergiler sayfalarına reklam verecek olan reklam ajanslarının ilgisini çekemiyor. Reklam ajansları, devasa okur kitleleri için büyük dergileri tercih ediyor. Yatırım ve kapsamı belirleyebilen prestijli müşteriler istiyor. Bugün, ABD'de dört reklam ajansı devi, endüstrinin iş sahasının yarısını kontrol ediyor. *New York Times* yine şöyle açıklama

yapıyor: "Müşterilerinin reklam bütçelerini ne zaman ve nereye harcayacaklarına karar vererek, dolaylı açıdan televizyonların yayın akışını belirliyor ve dergilerin açlıktan ölmelerini ya da büyüyüp gelişmelerini sağlıyor."

Büyük indirimli satış mağazası zincirlerine bağlı Costco, Wal-Mart ve Kmart gibi en popüler ve hızlı büyüyen mağazalarda, sadece en popüler dergi, kitap ve müzik türleri bulunuyor. Bunlar kültürel manzaraya empoze edilen artan konformizm ve tertipliliğin bir yüzüdür. Özellikle çeşitli küçük mağazaları iflas ettirir, şehrin mahalleleri ve benzer alışveriş merkezlerinin bütün gücünü alırlar. Bu mağazalar, "aile değerleri" dedikleri şeyleri bulundurmaya çalışır ve bu yüzden tüketicilerin farklı kültürel ürünleri bulma seçeneklerini kısıtlar. Mesela Wal-Mart, "Maxim" ve "Stuff" gibi erkeklere yönelik dergileri yasaklamıştır. Eminem'in müziğini bulundurmaz. Kurt Cobain'in günlüklerini satmaz. İçinde mağazayı silah sattığı için eleştiren bir şarkı bulunduğu için Sheryl Crow'un bir albümünü yasaklamıştır. Bana ne, bunları isteyenler gitsin başka yerden alışveriş yapsın, diyebilirsiniz. Ama bunlar, sadece başka yerlerde bulabileceğimiz markalaşmış örneklerdir. Bu "aile dostu" mağazaların hiç kimsenin bilmeyeceği şekilde gizlice ezdiği kültürel ürünler nelerdir? Wal-Mart bir şeyi kolayca hit yapacak ya da karanlığa gömecek güce sahiptir. ABD'de, çoksatan albümlerin yarısından fazlasını, çoksatan kitapların %40'ını ve çoksatan DVD'lerin %60'ından fazlasını, indirimli alışveriş zincirleri satmıştır. Bir yorumcunun deyişiyle "Popüler kültürü görece muhafazakâr olan tüketicilerinin zevklerine" göre bükme güçleri vardır.

Şimdiye kadar resmin tamamını anlamaya başladığınızdan eminim: Bağımsız mağazaları iflas ettiren daha fazla zincir, bağımsız kültür ürünleri için daha az perakende satış şirketi demektir. Tabii bu ürünlerin Wal-Mart'ta satılması, sizin şu anda Mars gezegeninde yürüyor olmanız kadar uzak bir olasılıktır. Bu birkaç mağaza o kadar güçlüdür ki sevmedikleri bir şey büyük olasılıkla yok olur. Hatta üretilemez bile. Sonuç, daha fazla dışlama, birleşme ve homojenleşmedir. Tüketiciye sadece bir avuç şirket onaylı, popüler kültür ürününün ulaştığından emin olmak için hepsi birlikte çalışır. Bu bir

komplo değil. Clear Channel ve film stüdyolarının yöneticileri gibi büyük mağazaların da standart savunması; tüketicilerin aradıklarını bulmasıdır. Bu zincirlerin temsilcileri *New York Times*'ın bir muhabirine, "Kültürel etkileri için değil, sadece müşterileri için kaygılandıklarını" söylemiştir. Ama biz, etkileri için kaygılanmalıyız çünkü dev perakende zincirleri, monokültürün bir parçasıdır. Film ve pop müzik endüstrisiyle birlikte gazeteler, TV kanalları ve reklam ajanslarının desteğiyle gerçek çeşitliliğin yerine, her biri kendinden öncekinden daha heyecan verici olduğunu iddia eden, benzer ürünlerin bitmek bilmeyen tekdüzeliğini koyar.

Bağımsız kültür arayış ve ürünlerine sistematik baskı, Kuzey Amerika'dan dışarı taşar. Çokuluslu ABD tipi eğlence, dünyaya saldırganca yayıldıkça, yeni konformist refah toplumunun kafa karışıklığı ve parçalara ayrılmışlığı; bir zamanlar kültürel farkların, popun dönüştürücü anlayışında çok büyük bir uçurum yarattığına inanılan ülkeleri, daha fazla etkisi altına alıyor.

Münihli müzik şirketi BMG Germany'de üretim ve pazarlama müdürlüğü yapan genç bir kadın olan Antje, Alman yerli müzik endüstrisinin çok güdük olduğunu söylüyor. Sevdiği Amerikalı grupları görebilmek için her şeyi yapabilecek fanatik hayranlar olduğu halde, gerçekte Almanlar pop müziği yok denecek kadar az icra ediyor. Antje, Top 10'un hepsinin Amerikalı olduğunu belirtiyor. Biz konuşurken Rolling Stones, Red Hot Chili Peppers, Bruce Springsteen, Elvis Presley ve Natural isimli Amerikalı bir erkek grubu da buna dahil oluyor. Mesela neden Almanya'da hiç yerli erkek grup yok?

"Almanca söyleyen bir erkek grup gülünç gelirdi" diyor Antje, en ufak bir ironi belirtisi olmadan. "Coca-Cola içeriz, McDonald's severiz. Hep Amerika'yı seyrederiz; hele çocuklar, özellikle Amerikan müziğini takip eder."

Dışarıdan gelir ve fethederler. Antje, Almanya'da birçok Amerikalı grubun, özellikle erkek grupların, Kuzey Amerika'dakinden daha büyük fan kulüpleri olduğunu söylüyor. Mesela, Natural'ın binden fazla ücretli üyesi olan bir Alman fan kulübü var. "Şarkı sözlerini tam olarak anlamıyorlar ama kelimeleri nasıl telaffuz edeceklerini biliyorlar. Sadece bu ülkeden (ABD) bir parça istiyorlar."

Müzik grupları ve markalar şeklindeki kitle kültürü, diğer ülkelerde de "bırakınız yapsınlar" bireyselciliğiyle aynı anlamdadır. *The Globe and Mail*, Noel'in bütün dünyada, Hıristiyan geleneği olmayan ülkelerde bile "yükselişe geçtiği"ni yazıyor. Jan Wong şu yorumu yapıyor:

"Noel, dünyanın geri kalanı için anlamsız bir sembol değil. İfade ettiği şey bundan daha açık olamazdı: başarı, ilerleme, ölene kadar alışveriş yapma özgürlüğü. Belki de bu yüzden dünyanın geri kalanı, özellikle Üçüncü Dünya, Noel'i kucaklıyor."

Tabii ki reklamlar, Noel şarkıları ve yıllık Noel filmleri aracılığıyla Noel mesajını yayan da popüler kültür.

Küresel kültürel konformizm bunun dışında başka bir şeyi daha yayıyor: Kendine has bir güzellik ideali. Pek çok ülke, modellerini popüler kültürün etkisinde yeniden tanımlıyor. Tayland'da, "Yuvarlak yüzlü, yay kaşlı ve küçük ağızlı klasik Tay görünüşü, Batı simasının popülerliğine boyun eğdi". Bir ankete göre, dokuz kişiden biri, Tayland'ın en seksi kadın ve erkeklerinin melez ve baskın Batılı görünüşü taşıyanlar olduğunu düşünüyor.

Çin, Batı tarzı şöhret idealini hızla benimsiyor. "Çin'de" diyor Çin'in en meşhur yönetmeni Zhang Yimou, "artık bir gecede ünlü olan 20'li yaşlardaki genç kızlarımız var. Bu rol modellerinin gücünün sınırı yok." Hatta gazete standları çoğunlukla yoksul genç kızlar hakkında şöhret dedikodusu yayan ve hemen kapışılan dergilerle dolup taşıyor. Yimou, sonraki filminin başrolü için bir yıldız bulma yarışması düzenlediğinde, seçmelerde şaşırtıcı şekilde yüz bin aday kapıya dayanıyor. Ama *The Globe and Mail*'den Miro Cernetig, "Çin'de, yıldız makinesi aynı Hollywood'daki gibi, çoğu kez hayal kırıklıkları üretir" diyor. Cernetig'in konuştuğu, seçmelere gitmek için günde sadece bir öğün yiyerek para biriktirmiş olan, on dokuz yaşındaki aday, Pekin'e geldiğinde başvurusunun reddedildiğini öğrenmiş. Onu hiç denememişler bile.

Dünyadaki pek çok insan, Hollywood yıldızı ya da bunun kendi ülkelerindeki karşılığı olmaya dair küçük bir umut taşıyordur ama neredeyse herkes, en azından Amerikan rüyasının mamullerini örnek alıyordur. Çin'de, eskiden Batı'ya düşman olan Rusya ve diğer

devletlerdeki gibi, Big Mac'in güçlü bir cazibesi vardır Pekin'de. Batı tarzı fast food burger lokantası taklitleri sırayla dizilmiş olsa da McDonald's, saltanat sürer. Hatta şehir merkezindeki Starbucks'ta kafeinsiz latte sipariş edebilirsiniz. Genç öğrencilere hitap eden yemekler, milliyetçi ideolojiden giderek uzaklaşmaktadır. "Çin için her şeyi yaparım" diyor yirmi iki yaşındaki Pekinli öğrenci Chen Hongcheng ve ekliyor: "Bu, hamburger yemenin ya da Coca-Cola içmenin yanlış olduğu manasına gelmez."

Hamburger, kola, köpüklü kahve, erkek gruplar!.. Cazip gelen pek de ABD'ye yakın olma hissi değil, görünürde ABD'de cisimleşen "özel olma" halidir. Tabii ki, "önce ben" tüketici kültürü yayıldıkça, bütün memleketler birbirine benzemeye başlamaktadır. Rusya'da, banliyö tarzı siteler yeni orta sınıfın ihtiyaçları için dikilmektedir. Bu binalar için Rusça yeni bir terim uydurulmuştur: Town khaus. St. Petersburg'lu bir mimar, "Bu site sakinleri evlerinin kaleleri olmasını istiyor, böylece dünyanın geri kalanından kaçabilecekler" diyor. Bu yaklaşım tanıdık geliyor mu?

Küresel monokültür, sadece yediklerimizi ve görünüşümüzü değil, aynı zamanda düşünce şeklimizi de değiştirerek yayılıyor. İleri teknoloji şehri Bangalore, Hindistan'daki orta sınıfın kalelerinden biri. Hindistan'ın bar başkenti de olduğu için çokuluslu içki şirketleri, Hindistan'ın yerel alkollü içki üreticilerine darbe indirmek için can atıyorlar. *New York Times*, yabancı şirketlerin popüler barları devralıp, moda şovlarına ve "Bacardi Jailhouse Night, Bacardi Pajanner Party, Smirnoff Arabian Nights, Jack Daniels Future Fridays gibi isimleri olan" etkinliklere sponsor olduklarını yazıyor. Otuz üç yaşındaki yazılım geliştirici Umesh Malhotra şöyle diyor: "Yabancı içkileri tercih ediyorum çünkü daha güzel tat ve marka değerleri var. En kaliteli ithal içkilerden başka bir şey içmediğimiz gecelerimiz var. İstek uyandırıyor ve gösteriş yaptığın anlaşılıyor."

Amerikan merkezli çokuluslu şirketler, diğer ülkelerdeki bireysel gözüken pop ve boş zaman kültürü ürünleriyle satışlarda rekabet ederek yüzleşiyor. Kanadalı televizyon ağı City TV'nin sadece genel kapsamlı Fashion TV, Movie TV vs gibi şovlarını, değil, kısmen yerel interaktif TV ağının tüm konseptini satan küresel departmanı var.

İmtiyaz sahipleri hem Speaker's Corner gibi City tescilli markalarını kullanmak için hem araştırma, eğitim teknikleri ve iş planları için telif hakkı ödüyorlar. Kolombiya, Arjantin, Finlandiya, İspanya, ABD ve hatta Çin'den müşterileri var. City TV Columbia'nın merkezi El Tiempo binası, görünür şekilde, aynen yayın ağının Toronto genel merkezine benziyor. Başka bir genel merkeze çok benzeyen merkez, yakında Şanghay'da açılıp, işletilecek. "Çin'e girme şansı bulduğumuzu rüyamda görsem inanmazdım" diyor CHUM Television International'ın asbaşkanı ve genel müdürü Kevin Byles ve ekliyor: "Tıpkı Queen and John'dan (Toronto şehir merkezinde) içeri giriyormuş gibi bir City TV ya da MuchMusic ortamı göreceksiniz." City TV'nin iş modelinde, kısa süren yangınlar, cinayetler, yıldız sporcular gibi son derece yerel haberlerle, geniş yer tutan Hollywood filmleri, reality TV moda şovları ile pop starları içeren genel eğlence programları beraber sunuluyor. City TV popüler kültür paradoksunun mükemmel bir örneği: Yerellik ve bireysellikle ambalajlanmış, içi ucuz ve sıradan hediyelerle dolu kutu. City TV'nin kurucusu Moses Znaimer küreselleşmiş kültüre cevap veren City TV modeline duyulan ilgiyle puan topluyor. "Farklı kılan ve özel yapan bir şey lazım; çünkü insanların yerel kültüre şiddetle ihtiyaç duyduğu küresel ekonomin var." Tabii ki bu, sadece bize sunulan bir özel olma duygusudur; City TV "canlı, her yerde" reklamlarından birini yayımlarken arkada bir yerlerde görünürek ya da bir uzmanı arayıp en fazla on beş saniye içinde ona içini dökme fırsatı yakalayarak, geçici fark edilme duygusu gibi. City TV aslında topluluklara ve bireylere kanalın programlarına katılma fırsatı sunmaz, sadece sunar gibi görünür. Bir yerel TV yapımcısı, Kanada yapımı La Femme Nikita gibi genel kapsamlı TV şovlarının küresel satışlarının, aslında düştüğünü çünkü bugünkü trendin, şovun fikrini ve formülünü ihraç edip yapımını yerelleştirmek olduğunu belirtiyor. City TV de dünyadaki diğer yayın ağlarından daha iyi bir kapsama sahipmiş gibi görünen formülleri ihraç ederek, trendin başını çekiyor.

Popüler kültür ve ürünleri yayıldıkça, yeni konformizmin bağımlılık yaratan vaadi de yayılıyor. Ama yerel kültür kuruyor, seçenekler daralıyor. "Dünya daha homojen görünüyor çünkü daha homojen"

diye yazan O. B. Hardison, *Disappering Through the Skylight*'ta, "Bu dünyada büyüyen çocuklar bundan dolayı çeşitlilik değil, tek tipliği tecrübe edecekler ve kimlikleri bu tek tiplikle şekillendiği için kültürlerin ve bireylerin kendi aralarındaki farklılıkları gitgide daha az hissedecekler" yorumunu yapar.

Yalandan Katılımcılığı Pazarlama

Monoton eğlenceye karşı yaygın bir karşı çıkış yoktur. Dünyaya hükmeden kültürel konformizmle bütünleşen ve sonsuz çeşidi varmış gibi görünen eğlence ürünlerine alıştırıldık. Hatta takdir edip beklentilerimiz varmış gibi görünüyoruz. Seyahat ettiğimizde çoğumuz, her şeyin memleketimizdeki gibi olmasını istiyoruz. TV'yi açtığımızda ne tür program izlediğimizi, hangi öngörülebilir senaryoyu takip edeceğimizi ve hangi kanalın Fox'u gösterdiğini çoğunlukla hemen bilmek istiyoruz. Radyo dinlediğimizde genelde, sevdiğimiz tarzı ayarlamak ve alışık olduğumuz şarkıları duymak istiyoruz. Hatta popüler kültür, bizi birleştiren bir prensip, kaçabileceğimiz rahatlatıcı bir alan ve ana kucağından daha karmaşık görünmeyen olanaklar ve beklentiler sağlar. Popüler kültürün yapabilirsin teminatı, babanın Küçükler Ligi oyununda orada bulunması kadar rahatlatıcıdır. Kültür endüstrisi, biz farkına varmadan ya da karşı çıkmadan beklentilerimizle ve hayatlarımızı değiştirerek, ruhsal durum üzerindeki hâkimiyetini artırmıştır.

Time'ın kapak konusu hikâyesinin uzunluğu son yirmi yılda 4500 kelimeden 2800'e düştü, diye yazar Thomas Homer-Dixon "The Ingenuity Gap"da. Aynı şekilde bir *New York Times* yazısı %20 ve *Scientific American* makalesi %40 küçüldü. Homer-Dixon, ortalama haber sunma süresinin, 1965'te 42 saniyeyken bugün sekiz saniyeye düşüşünü dehşet içinde anlatır. Ama şaşkına dönen Homer-Dixon, açık gerçeği görmez. Daha kısa konuşma sürelerini tercih ediyoruz. Kırk iki saniye uzun bir süre. Daha iyi, hızlı ve daha çok eğlence istiyoruz. Daha kısa konuşma süreleri bize daha çok şey veriyor gibi geliyor. Böylece hızlı dünyada daha çok yer bulabilece-

ğimizi düşünüyoruz. Popüler kültürümüz ve medyamız hızlandıkça, dahil edildiğimizi, kapsandığımızı, işin parçası olduğumuzu ve bir katılımcı olarak kabul edildiğimizi daha çok hissediyoruz. Bu yüzden seyirciler, dolandırıcılığı eğlence adına gittikçe daha çok affediyorlar: Örneğin, Britney Spears'ın Onyx Hotel turnesinde playback yapmaması için imza toplayan 3500 hayranı, "küçük bir hilekârlığı önemsemeyen hatta tercih eden", dünyanın her tarafındaki akranları tarafından susturuldu. Spears konserini görmek için 91 dolar ödeyen ve altı saat araba süren bir lise son sınıf öğrencisi şöyle demiş: "En sevdiğim şarkıyı berbat etmemesini ve güzel bir gösteri sahnelemesini tercih ederdim." Kültürel gücün temellerini açığa çıkartmak, eğlence şirketlerine para kaptırmaktan bizi caydırmak için yetersiz görünüyor. Haberlerin lüzumsuz, konserlerle televizyonda yayınlanmış performansların sahte ve Disney'in aile dostu imajının arkasında, acımasız bir eğlence devi olduğunu biliyoruz. Ama en çok sevdiğimiz şarkıyı şahsen duyduğumuz sürece bu gerçekleri önemsemiyoruz. Disney içsel bir yol sunar: Filmi gördünüz, pelüş oyuncağı aldınız, şimdi birliğe katılın ya da çekip gidin ve karaktere sarılın. Disney tecrübesini artırıyor, daimi olarak vaat edilen ve dışında bırakıldığımız "Ben Özelim" evreninin bir üyesiymişiz gibi hissettiriyor. Hadi Disney'in dokunaç benzeri tesir alanını ve tüm dünyanın hayal gücü üzerindeki hâkimiyetini anlatın bize. Buna pekâlâ olumsuz yönde karşılık verebiliriz. Yine de uçakları doldurup Disney World'e giderek Mickey Mouse'a sarılacağız.

Toplumun kitle kültüründe görülme ve duyulmaya karşı daima güçlü ihtiyacı, erişim vaat etmeye devam ettiği sürece kültürümüzün tüm aşağılamalarını kabul edeceğimiz anlamına gelir. Standartlardaki her azalmayı, haberlerin eğlence için çarpıtılmasını ve özel ruhsal durumumuza yapılan her saldırıyı, popüler kültür medya âlemine kabul edilmek gibi vaat edileni vermek üzere olduğu sürece, kabul edeceğiz.

Gördüğümüz gibi kitlesel kültür, tempoyu hızlandırıp takıntılı olduğumuz şeyden daha fazla verebilmek için yollar bularak evrim geçirmeye ve görüntüde olma arzumuzu karşılamaya, yüzümüzde daha çok flaş patlayacağına dair daha çok ümit vermeye devam edi-

yor. Trend, bireyleri eğlence dahilinde önceden belirlenmiş etkileşimlere davet eden metotlar olarak tanımlayabileceğimiz, son moda kelimelerle karşılıklı etkileşim ve kapsayıcılığa yöneldi. Bilgisayar oyunları en hızlı büyüyen eğlence sektörü ve bütün eğlence sektörünün, bilgisayar oyunu estetiğini taklit etmeye çalışması hiç de şaşırtıcı değil. Bilgisayar oyunları, sistemde kendi kaderi ve zevkini kontrol eden oyuncular olduğumuz illüzyonunu sürdürürken oyuncuyu popüler kültür/özsaygı mitolojisine bağlayan bir ortama sokar. Popüler bilgisayar oyunu The Sims'in yeni sürümü, buna mükemmel bir örnek teşkil eder. The Sims 2'de, karakterinizi ünlülere benzemesi için uyarlayabilir ve sanal aileniz olmaya başlayan Sims'inizin ev yapımı filmlerini çekebilirsiniz.

Gelecekte, MuchMusic USA için geliştirilmiş olana benzeyen projeleri daha çok göreceğiz. Artık kullanılmayan bu dijital kablolu kanal, IMX (Interactive Music Exchange: Interaktif Müzik Takası) denen bir sistemi kullanarak interaktiflik sunuyor. İzleyiciler bir internet sitesine giriş yapıyorlar ve pop yıldızı "alıp satmak" için bir hesap açıyorlar. New York Times muhabiri bu konuda şu açıklamayı yapıyor:

"Pop yıldız popülaritesi sanal sermaye gibi alınıp satılıyor. Bir sanatçının IMX oyuncularının 'al' ve 'sat' talimatlarıyla belirlenen popülarite girdisi kabarıp söndükçe, hisseleri de yükselip iniyor. İnternette kullanıcıların hem kendi hesaplarını hem pazarın genel durumunu ekrana getiren bir ara yüzü var: Canlı yayında, 'NORAH 146.78 + 5.67' gibi bilgiler sunucunun sohbeti ve yaptığı geyikler gibi ekranın en alt tarafında kayıyor."

Yarışmacılar giriş yaptıklarında, bir milyon IMX dolarıyla başlar ve bu paranın Sony Playstation'lar ve CD'ler gibi ödüllerle karşılığı alınabilir. Ayrıca, oyuncular hangi videoların oynayacağını da belirler keza, sanatçının hissesi ne kadar yüksekse videosu da o kadar çok oynatılır. "Bu izleyici kuşağı, istiyor ve dahil olmak için bir sebepleri olması lazım" diyor MuchMusic USA Başkanı Marc Juris.

MuchMusic USA artık yok ama projenin arkasındaki fikirler HSX.com (Hollywood Stock Exchange-Hollywood Borsası) oldu. Oyuncular burada aktör, TV şov ve filmlere yatırım yapıyor, seçtik-

leri kişi popülerleştikçe ve bir şöhretin ya da şovun hissesi yükseldikçe ödüllendiriliyor. Son baktığımda Carmen Electra'nın hissesi düşmüştü.

Proje ve yarışmalar çok ama ana akım kitlesel pazar ürünleri, üstünlüğünü garantiye almak için her zaman dikkatle kontrol ediliyor. Lucasfilm, Yıldız Savaşları'yla ilgili en iyi bağımsız filmi bulmak için bir yarışma düzenledi. Bu, film serisinin sadık fanları için bir dönüm noktasıydı. Kazanan, bizzat George Lucas tarafından seçilecekti. Ancak, Lucasfilm, yarışmayı belgesel ve parodilerle sınırlama kararı aldığında, çoğu kişi yarışmadan dışlandı. Yıldız Savaşları'na alt konu vazifesi gören dramatik filmlerle sevgisini gösterenler, "telif hakkından ötürü" bir kenara atıldı. Lucasfilm'in pazarlama asbaşkanlarından biri hayranlarla ilgili şunları diyor:

"Hayranlarımızı seviyoruz. Eğlenmelerini istiyoruz. Ama bir kişi, aslında kendi başına buyruk bir hikâye yaratmak için karakterlerimizi kullanıyorsa, bizce bu hayranlık ruhuna uymaz. Hayranlık hikâyeyi olduğu gibi sevmektir."

Yıldız Savaşları'nın, senaryosunda küçük değişiklikler yapmak isteyecek kadar çok seven binlerce fanın olması gerçeği, tüm görkemiyle yeni konformizmdir. Lucas'ın Yıldız Savaşları: Bölüm 1-The Phantom Menace filminin resmi olmayan, kötü şöhretli versiyonu "Phantom Edit", sevilmeyen Jar Jar Binks karakterini ve senaryodaki çeşitli fazlalıkları çıkarır. Yirmi dakika daha kısa ve internetteki birçok fanın yorumuna göre Lucas versiyonundan iyi olan Phantom Edit, başından beri bildiğimiz şeyi, amatör fanların en az yönetmenler kadar yetenekli olabildiğini kristalize eder. Phantom Edit, filmin internet yoluyla dünyaya yayılan, başka bazı anonim düzenlemelerine öncülük etmiştir. Hatta Lucasfilm, telif hakkı ihlali hakkında bir gazete ilanıyla tehdit edene kadar, fanatik hayranlar tarafından toplantılarda ücretsiz dağıtıldı. Heyecan yavaş yavaş söndü ama mesaj açıktı: Bir film serisi, bireyselliği, isyanı sürekli överken filmin, milyonlarca ateşli fanıyla imkânsız görünecek şekilde arası açılır ve kendi filminizi ya da versiyonunuzu yapmanız için hayranlığın kesinlikle ne olmadığı konusunda ders verir.

Yıldız Savaşları fanları, fan fiction[14] denilen şeyi yaratan ve büyüyen bir hareketin parçasıdır. Bu türde fanlar, en sevdikleri kitap, film ve TV şovlarına yeni hikâyeler ya da tanıdık karakterlerin yeni senaryolarda gözüktüğü bölümler yazıp, fan sitelerine postalayarak sevgilerini gösterir. "Karakterlerden yola çıkan" bu projeler, ustaca yapılan orijinallerinin zayıf taklitleri, türevleri olarak kabul görür. Bu yüzden, ne orijinal olmadıkları ne de büyük ilgi çektikleri için yargılanabilirler. Bunlar, pop rüyasıyla dolan ama fantezinin parçası olma adına yol bulamayan kalabalıklar için birkaç çıkış yolundan biridir. Harry Potter fanları, diğer romanı beklemenin ıstırabıyla otururken yapabilecekleri en iyi şeyi yapmaya başlar: Harry Potter siteleri üzerinden değiş tokuş edecekleri seriyle ilgili kendi kurgularını yazmak. İnternette abartısız binlerce Harry Potter hikâyesi vardır. Gerçekten de fan kurgular, muhtemelen dünyanın en hızlı çoğalan edebiyat geleneğidir. Bu yazarların çoğu, orijinal bir senaryo ya da masal yazmayı hiçbir zaman düşünmez ama fan kurgusuna dalmak için de tereddüt etmez. Bu küçük güvenli bölgede kişiliklerini, reddedilme korkusu olmadan kitle kültürüne sokabilirler. Hiçbir şey tehlikeye girmez. Eserlerinin başarısız olduğunu söyleyecek kimse yoktur ve böylece, kendi küçük yolları sayesinde özel hissedebilirler.

İnternet sitesi iwannabefamous.com insanları, ünlü olma arzularıyla ilgili sözler ve fotoğraflar göndermeye davet etti. On altı yaşındaki Rachel, şöhret olmakla ilgili şunları yazıyor:

"Filmlerde gördüğüm eğlenceyi, mutluluğu ve heyecanı istiyorum... İnsanlara, aynı film kahramanlarım gibi beni de filmlerde izleme zevki vermek istiyorum!!! Artık, bir şey yapmak hakkında hayaller kurmaktan bıktığımı fark ettim. 'Normal' bir iş aramaktan usandım, oyunculuk dışında hiçbir şeyin ilgimi çekmediğini anladım, hayatın akıp gittiğini hissediyorum ve şu 'bir şeyler kayboluyor' duygusu beni gece gündüz yiyip bitiriyor."

Rachel, soyut kavramlardan değil, doğuştan hakkı olduğuna inandıkları şöhreti şiddetle arzulayan gerçek bireylerden bahsettiğimizi bize hatırlatır. Rachel'in arzusu, fan kurguları ve filmlerinin

14. Fan kurguları. (ç.n.)

patlamasıyla birleştiğinde popüler kültürün nasıl çalıştığını açığa çıkarıyor. Kitlesel medya sadece alternatif fikir ve düşünceleri değil, hiçbir alternatif fikri olmayan çoğunluğu da dışlar. Pop şarkıları söylemek, film çekmek ve TV şovlarında yıldız olmak isteyen Rachel gibi insanlar, siyasi görüşleri ya da özgünlükleri yüzünden dışlanmazlar. Basit bir şekilde, popun sistemi bütün "bunu da yapabilirsin" vaatlerine karşın, bizi dışlamaya dayanır. Şöhret yaratmak ve aynı şeyi mümkün olduğu kadar çok insana daha çok satmak için sistem, ayrımcı olmalıdır. Büyük paralar, bir milyar insanın hepsi aynı filme gittiğinde yapılır. Bir milyar insanın bir yılda seçeceği sadece beş yüz film varsa, bunun gerçekleşme olasılığı daha yüksektir. Yaratıcı ürünlerin erişimine uygulanan sıkı kontrol, popüler tutkularımızın büyük bölümüyle beraber estetik ve siyasi muhalefeti de boğar.

Gördüğümüz gibi, filmler ve bilgisayar oyunları, özsaygıyı ve sisteme bireysel isyanı durmadan övüyor. Gittikçe daha fazla insan özel statü peşinde koşup, TV'deki asiler gibi olmak istedikçe, kapalı eğlence sistemimiz, çoğumuzun olmak istediğini düşündüğü şekilde asi hissettirecek daha çok senaryo üretmek zorunda kalıyor.

2002'de Kuzey Amerika'da piyasaya sürülen "hack" isimli bir oyun, bizi şeytani teknoloji firması CC'nin sahip olduğu dijital ortama sokar. The World denen bu sanal ortamda, arkadaşınız gizemli bir saldırıya uğrayıp komaya girdiğinde, ne olduğunu ve kötü şirketi nasıl durduracağınızı çözmek size kalır. Oyun, PlayStation 2 için CyberConnect2, yani CC tarafından geliştirilmiştir. 2002'de çizgi romanı ve devamlı video animasyon serileriyle, Japon televizyonlarında önceden beri yayımlanan popüler bir çizgi filmdi. Sahte isyanı pazarlayan bir diğer çılgınca popüler eğlence ürünü de kendimizi kahramanımız Keanu Reeves'le özdeşleştirmemiz istenen The Matrix. Ya hepimiz şeytani bir kurumsal planın sadece kuklaları olsaydık senaryosuyla film, iyi stilize edilmiş asilerin, bizi baskı altına almak için yalan bir gerçeklik üreten siyah takım elbiseli klonlar, başka bir deyişle Kurumsal Ken asalakları, tarafından yönetilen bir dünyaya karşı savaşında, yalandan isyanının zevkini temsil eder. Kötü çocuk bilgisayar programcıları ve senaristlerin sisteme başkaldırı diye düşündükleri şey bu olsa gerek. Fantastik oyunda, birbirine

geçmiş kötü fantezi dünyasına karşı çıkıyoruz. Gerçek hayatta ise dünyalarına/dünyamıza karşı geldiğimizi hissetmek için şirketlere para ödüyoruz.

Ersatz ayaklanması, pasif eğlenceyle birleşti ve gerçek aktif sesle muhalefetin bir zamanlar farklılık yaratma şansı bulduğu bir alanı işgal ederek son buldu. Bunu, popüler kültür ikonlarının kararsız kalabalığının, pasif agresif kasılmalarında görebiliriz. Ünlü kar kayakçısı Danny Kass'ın durumunu göz önünde bulundurun: ABD adına altın madalya kazanması beklenen 2002 Kış Olimpiyatları'nı, alakasız ve yavan sözlerle durmadan aşağıladı. Bir yorumcu, "Asi kişiliği onu tam bir şovmen yaptı, zaten başka bir yoldan olmaya da gücü çok zor yeterdi" diyor. Kass, artık kendi hesabına çeşitli işleri olan, başarılı bir girişimci. Görünüşteki asiliği coşkulu işleriyle birleştiğinde, organize edilen bütün yarışmaların sakat olduğuna inanan alt kültüre ilham verdi. Bir muhabirin görüntülerde bildirdiği gibi, diğer kar kayakçıları ise bunun yerine, "Bir evin çatısından kaymak ya da taşradaki dev uçurumlardan atlamak gibi çılgın hareketlerden oluşan on beş saniyelik kliplerle hayran kitlesi oluşturur".

Doğal olarak bunların hepsi internetten süzüldü. İnternet; radikalizmle başkaldırı illüzyonu yaratır. Aşırı ilgi gösterilen alanları olan, hip-hop dinleyen, ekstrem sporları izleyen asi; "Ben Özelim" anlayışının özsaygı içeren tavrında hayat bulmanın dışında hiçbir şeye inanmayan daimi gençlerin bütün dünyasını kontrol altında tutar. Aşırılığın yeni konformizminde, neredeyse her aksiyon kaydedilir, kişinin isyan ve özele kendini adamasının bir kanıtı olarak yayımlanır. HBO serisi Project Greenlight'ın başrol oyuncuları Matt Damon ve Ben Affleck, onları çekecek deneyimsiz ve aykırı bir yönetmen aradı; yarışmayı kazanana, katılmak için yarıştığı stüdyo sistemindeki kötüler hakkında yaptığı arzulu konuşmasından sonra karar verildi. Köşe yazarı A. O. Scott, "On finalist hakkında en şaşırtıcı olan, ne kadar sıradan hırsları olduğu mu ya da yarışmanın kariyerizmi bir çeşit isyan gibi nasıl sattığı mı?.. Herkes sistemle savaşıyor ki sistem de bu şekilde yürüyor" diyor.

Giriş Yolunu Aramak

Jan Pachul'un parlak düşünesi Star Ray TV, Kanada'nın ilk ve tek "düşük frekanslı" TV kanalı. Toronto'nun en doğusundaki mahallede, köhne bir alışveriş merkezinde bulunan TV kanalı, terk edilmiş UHF kanallarından yayımlanıyor. Gri statik gölgeyi Batman veya Rocket Robin Hood'a çevirme umuduyla çaresizce bastığınız üstteki düğmeyi hatırlıyor musunuz? Pachul'un düşüncesi Toronto'nun kıyılarına ve çevre halkına yayın yapıp, yerel televizyonun tamamen yeni bir modelini denemekti. "Hem pazarda rekabete girebilen hem alternatif bakış açılarıyla iletişim kurabilen bir mahalli kanala ihtiyacınız var" diye açıklıyor bu durumu Pachul. Bu sözlerle çıkış yapan Star Ray, yayın için 2000'de The Department of Canadian Heritage'den[15] deneme lisansı aldı. Ancak çok geçmeden, tüm ülkede lisans vermekten sorumlu The Canadian Radio and Telecommunications Commission[16] (CRTC), lisansın yenilenmesi yönündeki talebi geri çevirdi. CTV, The Canadian Association of Broadcasters[17], Rogers Cable, CHUM/CityTV ve diğerlerinin aleyhte müdahalesiyle CRTC, Star Ray'in düşük frekanslı televizyon politikasını gerçekte ihlal ettiğine karar verdi. Bunun üzerine Pachul, ihlal ettiği düşük frekansta yayın yönetmeliğini görmeyi talep etti. KRTK'nin düşük frekansta televizyon yayını politikası olmadığı için komisyon geri çekildi.

Ama Pachul, Star Ray TV'yi ayakta tutamadı. Kısa sürede parası ve gücü tükendi. Tek bir lambayla aydınlatılan dağınık ofisinde komplo teorileri ve anlaşılması zor program fikirleri çıkardı. Planladığı canavar temalı gündelik "Yaratık Özellikleri" filmini, yenilikçi televizyona örnek olarak gösterdi ve Ottawa'daki "göt herifleri" yerden yere vurdu. Pachul, hayatı boyunca TV endüstrisinin çeşitli alanlarında çalışıp, Kanada televizyonlarının imkânlarına kafa yorduktan sonra, "daha iyi bir iş yapabileceğine" kanaat getirdiği için Star Ray'i kurmuştu. Dağınık saçlarını eliyle düzeltip, "Eylemci

15. Kanada Mirası Departmanı. (ç.n.)
16. Kanada Radyo ve Telekomünikasyon Komisyonu. (ç.n.)
17. Kanada Yayıncılar Derneği. (ç.n.)

olmak istemedim, sadece bir TV kanalı işletmek istemiştim" diyecekti sonunda.

Pachul, kendi TV kanalına neden sahip olamayacağına dair hiçbir gerekçe bulamadı. Popüler kültür talipleri içinde sadece eylemciler ve radikaller değil, dahil olmak isteyen insanlar da vardır. Arka bahçe dövüşçüleriyle Elvis taklitçilerini düşünün. Pachul'un belirli bir vizyonu, halkla gerçek bir bağlantısı yoktu. Sadece, kendi kahrolası TV kanalını canı isterse pekâlâ açabileceğine dair değişmeyen bir niyeti vardı. İnatçılığı; bin kişiye ulaşan ve ancak birkaç yüz izleyicisi olan bir kanala, olmayan bir politikayı bahane edip baskı yaparak komik duruma düşme riskini almaktansa geri çekilmeye ve kendi kendini yok etmesini sağlamaya karar veren CRTC'ye karşı, kısmi bir başarı kazanmasına yol açtı. Kanada'nın büyük şirketlerinden bazıları, Pachul aleyhine konuşmak için sıraya geçti. Neden bu şirketler korktular?

Napster ve benzeri internet teknolojilerinin kaderi bu soruya bir cevap sunabilir. Bu dosya paylaşma yazılımı, dünya çapında çoğu genç olan milyonlarca insana, bilgisayarlarında müzik değiş tokuşu yapmaları için fırsat verdi. On dokuz yaşındaki Shawn Fanning tarafından 1999'da yazılan bu yazılım, belki de bağımsız kültürel dağıtımın 60'larda bağımsız basının yükselmesinden beri çıkan en başarılı örneğidir. Zirvedeyken, 60 milyondan fazla kullanıcı zevkle bedava müzik indiriyordu. Tıpkı teksir makinesi veya fotokopiyle çoğaltılan bültenler gibi basit ve dâhiceydi, ayrıca insanlara en çok istedikleri şeyi sağlıyordu: Yani bir nebze güç. Telif ve imtiyaz haklarının ihlali hakkında sıkı argümanlar var ama protesto edenler zaten müthiş zenginken, en çok zarar gören bağımsız grupların, Napster hakkında fazla iyimser olması ilginç bir durum. Haklı olarak, dünyanın her tarafından –yerel müzik mağazası zincirinde seçenekler sıkıca kontrol edilirken– şarkılarını indirebilen insanların gelecekte albümler, turneler vs'lerle hayran gibi ilgileneceklerini düşünüyorlardı. Napster kapatıldı ve artık şirketlerin sahip olduğu pop şarkıları indirmek için ödeme yapılan, üyelere özel bir site oldu. Bit-Torrent gibi diğer dosya paylaşma siteleri/yazılımları da yok olana kadar saldırganca kovalanıyor. Endüstri ile hükümetin birleşen güçlerinin, film ve müziklerin

internette geniş çapta değiş tokuşuna savaş açmasıyla abluka devam ediyor. Lise öğrencileri, internet servis sağlayıcıları ve hatta üniversiteler, müzik "hırsızlığına" karşı geniş davalarla şimdiden sıkıştırılıyor. Sonuçta birçok genç, takasında hırsızlık olduğu, müzik ve film endüstrisinin ölümüne yol açacağı yutturmacasına inanıp, bunu içselleştirdi. Bunun tam bir saçmalık olmasının birçok sebebi var ama en ciddi tarafı, insanların şarkı, film ve hikâyeleri satmak yerine değiş tokuş edebileceği fikrine yapılan etkili baskıdır. Bu konseptin açığa çıkmasını engellerseniz; bir hayli insanın ne ölçüde bağımsız kültürel etkinliğin var olduğunu ve şirket lapalarıyla kıyaslandığında, çoğunun ne kadar iyi olduğunu fark etmesini de engellersiniz.

İnternet etkileşiminin esas soruları aslında aynen duruyor: Ya artık kontrol etme sistemleri, neyin müzik marketlere girip radyoda çalınacağına karar veren tekeller olmasaydı? Ya istediğiniz her şeyi ne zaman isterseniz doğrudan kaynağından duyabilseydiniz ve internetten indirebilseydiniz hatta alabilseydiniz? Ya herkes kendi televizyon kanalını kurabilseydi?

Kültür endüstrilerinin hepsi kapalı bir sisteme dayanır. Ama müzik icra etmek çok temel bir etkinlik, takas etmek ve kopyalamak da daha kolay olduğu için müzik endüstrisi, bağımsız etkinliğe daha zor baskı yapıyor. Arka bahçe dövüşçülerinin gösterdiği gibi, yakın gelecekte kendi TV şovlarını yaratmak da "Ben Özelim"le kontrol edilen gelecek nesiller için şuursuz bir temel etkinlik olacak. Napster'in bir an için yapmakla tehdit ettiği gibi, şirketleri iş sahasından atacak, bağımsız kültürü tamamen yeni bir yoldan erişilebilir ve tanımlanabilir kılacak, paralel televizyon dünyalarını isteyecek ve belki de en sonunda yaratacaklar.

Pachul, Fast Runner'ın yapımcıları ve sıradan idol adayları; lisans, dağıtım, beğeni ve izin peşinde koşarak sistemin içine en azından kısmen girmeye çalışıyorlar. Hepsi de "Ben Özelim" fantezisinin yakıtı olan, kuralın göklere çıkarılan istisnası olmaya çalışıyor. Gidebilecekleri kadar gitmek istiyorlar ve en sonunda reddediliyorlar.

Elbette, yaratıcıların, kültürel emeklerini gerçekleştirmeye çalışmak için izin beklemedikleri bir bağımsız kültür ve yeraltı dünyası var. Hal böyleyken bu dünya bile popüler kültürün ayartıcılığına du-

yarsız değil. Bağımsız kültür alanında, yeraltı dünyasıyla ana akım gitgide flulaşıyor, kitlesel kültür ve vaaz verdiği bireyselliğin yeni konformizmi en iyi niyetlerimizi bozuyor. Bu, bağımsız kültürdeki en son trend olan bağımsızı amatöre çevirerek ana akımın şöhret eğilimlerine paralel gitme ya da onu taklit etme durumunu açıklıyor.

Found, tamamen acemiler tarafından bulunan ve dergiye gönderilen not, günlük ve fotoğraflardan oluşan bir fanzin[18]. İnanması zor ama yaratıcısı Davy Rothbart, bu konsepti büyük bir Amerikan yayınevi tarafından basılan bir kitaba dönüştürmeyi ve David Letterman Show'da ekrana çıkarmayı başardı. Bu seviyede şöhret elde etmeden önce Rothbart'ı, bağımsız bir Kuzey Amerika *Found* turnesinde yakaladım. Karizmatik kızıl, sahnede, büyük bir yığından buruşturulmuş bir kâğıt parçası çekti. "Kendiminkileri alabileceğim yerde niye seninkileri alıyorum? Sevgiler, annen" diye biten boş laflar okudu. "Mario senden nefret ediyorum –Koduğumun yalancısı– Not: Beni sonra arayacak mısın?" diye sonlanan, reddedilmiş bir âşıktan gelen notu seçti.

Rothbart, sıradan insanları şöhrete çevirme hareketinin bir parçası. *Found* fanzininde tekrar bastığı notların her birine bir başlık ve böylece bir kimlik de verilir. Bu işlem sayesinde anonim yazarlar, *Found* âleminde meşhur olurlar. "Bu notların içine girdikçe, onlardan, bir filmden alıntı yaparmış gibi alıntı yapmaya başlarsınız" diyerek bazı arkadaşlarının "bulunan anların" bitiş sözlerini, kişisel epigraflara nasıl çevirdiğini anlatıyor Rothbart.

Diğer bir bağımsız süreli yayın, sıradan insanların renkli fotoğraflarını, ünlülerle yapılmış röportajlarla birlikte yayımlayan fanzinden, kuşe kâğıt bir dergiye dönen "*K Composite*". Son sayıda birkaç şahsiyet hakkında yazı yayımlandı, bunlardan biri Iowa City'de doğan, ela gözlü, 50 kg ve 1.65 boyunda olan 21 yaşındaki Brooke Anne Skinner. (Bu metrik sisteme geçen, kesinlikle tek ABD dergisi olmalı.) Skinner'in dergide duygusaldan seksiye birçok vesikalık fotoğrafı var. Okur, şapka giyme ve masaj yaptırma hakkındaki düşünceleriyle bir reklam ajansındaki gelecek vaat eden işini öğreniyor.

18. Profesyonel iletişimciler yerine fanatiklerin çıkardığı, bir tür dergi. (ç.n.)

Bir de PeopleCards var: "Usule uygun insan değiş tokuş kartları", her pakette "7 gerçek insan, 1 gerçek resim kartı, 0 şöhret" içerir. Setin ilk sürümünde 120 kart var ve sloganı "Dürüstlük en iyi politikadır", lakabı Looney Tunes olan Kathy Ann Pernatt gibi, gerçek hayattaki bireyleri karakterize ediyor. Kartın ön yüzünde Kathy, havuzda yüzüyor. Arka yüzünde, çizburgerin en sevdiği yemek, turuncunun en sevdiği renk ve memleketinin Chaffee, New York olduğunu öğreniyoruz. İnternet sitelerindeki PeopleCards manifestosunda şu açıklama yapılır: "Toplumdaki bireylerin kutsanması, bir avuç önceden belirlenmiş şöhrete dayanacağına, mümkün olduğu kadar çok gerçek insanlara odaklanmalıdır."

Yeni konformizmin paradoksal dünyasında, sıradanı şöhrete çevirme isteği, tıpkı şöhretin gelgit dalgasının akıntıya göre yönünü değiştirmesi gibi bağımsız kültürde bir motif haline gelmiştir. Burada, bağımsız kültürün en uzak köşelerinde bile, Rothar'ınki gibi projelerin nasıl hâlâ şöhret kavramıyla boğuşup, kitlesel kültüre girmek için bir yol bulduğunu görebiliriz.

Toronto kökenli bağımsız konuşmacılar serisi Trampoline Hall'ün, aylık toplantısında, popüler bir formül tesadüfen bulundu. İnsanlar, genelde hemen hemen hiçbir şey bilmedikleri konular hakkında uzmanmış gibi konuşmaları için, bazen rastgele görünecek şekilde seçilir. Konuşmalar genelde etkileyicidir çünkü, öncelikle ille de topluluk önünde rahat konuşması gerekmeyen ve ikinci olarak da söyledikleri her zaman çok ilgi çekmeyen kişileri kürsüde görmek, alışılmadık bir durumudur. En sonunda kaçınılmaz şekilde şöyle düşünmeye başlarız: Hey, bir dakika, bunu ben de yapabilirim! Tabii ki bu da gösterinin bir parçasıdır.

İçeriksiz dergiler, kartlar, günlükler ve bulunan notlar; şirketlerce teşvik edilen, önceden hazırlanmış şöhret dedikodularının hiç yapamayacakları şekilde ön sayfalara sıçrayarak, dikkat çekici şekilde kendilerini zorla okunur kılıyor. Böylesi işlerin güzelliği, erişilebilirlikleridir. Rothbart, "Bulunan notlar, bize insanların içine bir an için hızlı ve güçlü bir bakış verir. Bunlar gerçek, insanlar gülüyor ama biz onlarla alay etmiyoruz. Kendimizin de yazmış olabileceği acıklı aşk notlarında kendimizi görüyoruz" diyor.

Kalabalık kıkırdadıkça ve Rothbart, pekâlâ yanında oturan adama da ait olabilecek başka bir acıklı, aldatılmış ve fonksiyonsuz hayatı, derinlemesine araştırdıkça bunların hepsini düşünmeye başladım. Yani, bu tam olarak ne? Eğlence mi? Toplumsal eleştiri mi? Gerçekten ana akım değerlerinin dışında mı, şöhret sistemine bir meydan okuma mı, sadece bir dipnot mu; yoksa bir avuç bağımsız tipli yenilikçinin, biçim ve değerleri aslında takip etmesine rağmen sanki ana akımın dışındaymış gibi davranma yolu mu? "İnsanların notlar sayesinde eğlendiğini düşünüyorum" diyen Rothbart şunu da ekliyor: "Bilmiyorum. İnsanlar buna karşılık veriyor çünkü gerçeklik hissediyorlar."

Önceden hazırlanmış gerçeklik hissini vermek için bir yol bulmak, hızla birleşen amatör yeraltı bağımsız kültürünün gitgide artan işi olmuştur. Popüler kültürün bu en lezzetli tatlandırıcısı ve istilacı eğilimlerini, gerçek topluluklardaki bireylerin inkâr edilemeyecek kadar gerçek duygularını ifade etmek için katılımcı çıkış noktaları edinme arzusuyla birleştiren dünya çapındaki "Ben Özelim" trendi, karaoke kadar hiçbir yerde net olmamıştır.

Toronto'nun Dupont Sokağı'nda küçük bir bar olan Nite-Caps'ta şarkı söyleme sırası bekleyen Pat ile konuşuyorum. Bir Rogers Cable elemanı olan kırk yaşındaki Pat, "Her gece bütün zamanımı TV karşısında oturarak geçirmek istemiyorum. Her zaman şarkı söyledim. Herkes şarkı söyler, her çocuk şarkı söyler" diyor.

Montreal'in hemen hemen haftanın her gecesi karaoke sunan eğlence mekânı Club Date'te, Longueuil'li bir eczacı olan Micheline, karaoke yapmanın, günün stresinden kurtulup rahatlamak için bir yol olduğunu açıklıyor. Sahnede, blucin giymiş alelade bir adam, bir Talking Heads şarkısını metodik olarak yarıp geçiyor. Çok geçmeden, kısa etekli iki kadın, Quebec sansasyonu La Chicane'ın şarkı söyleme bağımlılığı hakkındaki aşırı duygusal melodisi "Juste pour Voir le Monde"da mırıldanarak ilerliyor. Micheline'in yanındaki masada, bir yiyecek dükkânında çalışan ve on yıldır karaoke yapan Natalie oturuyor. Club Date'in, "sıkıntı veren kimse olmadığı" için en iyi buluşma yeri olduğunu söylüyor. Orta yaşta ve neredeyse acınacak kadar normal görünüyor ve bu kulüplerde en çok söylenen

şeyi tekrarlıyor: Sıkıntı veren tipler olmadan eğlenmek için karaoke yapmak.

Karaoke, Japonya'da konformist görünümüyle mücadele eden bir kültürde, maaşlı çalışanların stres atma yolu olarak gelişmiştir. İnsanların hislerini açığa vuracağı kulvarların giderek azaldığı bir dünyada karaoke, yabancılaşma için geçici bir çare gibi gözükebilir. Bir Sofia Coppola olan filmi olan Lost in Translation, Bill Murray'nin sönen film yıldızı karakteri Bryan Ferry'nin "More Than This" şarkısında yarı şaka yollu, yarı duygulu mırıldanarak ilerler. Yeni edindiği Japon arkadaşları ve arkadaşlığının sadece kısa süreceğini bildiği genç bir kadın dostuyla beraber olan Murray'nin karakteri, anlamsız iyi zamanlar geçirirken karaokenin özlem ve boşluğunu içerdiğini gösterir. Japonca kelimenin tercümesi bile doldurulmayı bekleyen bir boşluğu belirtir: "Kara" boş anlamına gelen karappo'dan gelir, "oke", okesutura yani orkestranın kısaltmasıdır.

Toronto'daki XO Karaoke Bar'dan içeri damladığınızda, televizyon ekranının karşısındaki bir kanepede toplanmış beş altı kişilik gruplara ancak yetecek büyüklükte odalar bulursunuz. Bu odalardan birinde dört ESL öğrencisi var, üç Japon kadın ve bir Çinli adam. Enrique Iglesias'ın "Hero" şarkısının "senin kahramanınım, bebek" kısmını nasıl da bağıra çağıra söylüyorlar. Küçük odada mikrofon ve hoparlör gereksiz gözüküyor. Yine de mikrofon, bir tılsım ya da kutsal obje veriliyormuşçasına bir saygıyla elden ele geçiyor. Öğrenciler bir Ace of Base ezgisi "All That She Wants"a geçiyorlar. İçlerinden biri, kendi, düşük kalite, romantik videosuyla birlikte gösterilen Japonca bir aşk şarkısını süklüm püklüm söylüyor. Ardından, arkadaşları ve benden Japonca bir şarkı söylediği için özür dileyip, "Kaçamak yaptım" diyor. "Her zaman İngilizce söylemeye çalışırım, öylesine stresli ki. Sadece rahatlamak için bir iki şarkı söylerim, bana memleketimi hatırlatır."

Evden gelen bir kartpostal gibi bu da genel özellikleri olan şirin bir hatıradır. Japonca şarkı düşük kalitede herhangi bir Kuzey Amerika melodisi olabilir. Eksiksiz çevirisi zor olmasına rağmen yağmur damlaları ve ekrandaki duygulu yüz ifadeleri, içerik hakkında soruya yer bırakmaz. Küresel pop müzik endüstrisi, değişik şarkı listele-

rinin yerine rock klasikleri ve listelerin üst sıralarındaki hızlı şarkılardan herhangi birini koyarak karaokeyi sömürgeleştirmiştir. XO'da sunulan Asya şarkıları bile, çoğu kez Batılı pop müzik hitlerinin aranjmanlarıdır. Kuşkusuz fanlar karaokelerine çok önem verir. Ama neden karaoke yapmak istedikleri hakkında konuşurken, çoğunlukla boş bakışlarla ne kadar eğlenceli olduğu ve stresi nasıl aldığına dair fısıltılı, mahcup açıklamalarla karşılaşırsınız. Sanki içlerinde, meşgalelerinin ve bazı durumlarda takıntılarının gerçek bir şeyin kıymetsiz bir temsilcisi olduğuna dair bir şüphe vardır.

Diğerleri, karaokenin kaçan fırsatın bir çeşit vekili olduğunu kabul eder. Club Date'te, Montrealli, iki çocuklu bir ev kadını olan Kathy, bir zamanlar müzik kariyeri yapmayı düşündüğünü açığa vurarak, "Ama artık çok yaşlıyım" der.

Aynı şekilde, Toronto'daki Nite-Caps'ın, haftada bir gelen müdavimi Barbara Streisand şarkılarına düşkün, güçlü sesli Annie, asıl mesleği hastane sekreterliği olmasına rağmen şarkı söylemeyi sürdürmeyi, sık sık daha ciddi şekilde düşündüğünü itiraf ediyor. En azından, "Şan dersleri almak isterdim. Güzel bir hobim olurdu" diyor.

XO kabininin arkasında Japon ESL öğrencilerinden biri, on dört yıldır piyano çaldığını ve müzik kariyeri yapmaya niyet ettiğini anlatıyor. "Ama yeterli değildim" diyor ve ekliyor: "Beste yapamıyordum. Böylece bırakmak zorunda kaldım."

Ama, Nite-Caps'taki kablo döşeyicisi Pat, hülyalar içinde değil: "Bu varoluş değil, kaçış. Bu olmasaydı, bir ayaklanma, bir isyan olurdu. Sorunlarından kurtulman için bir şeyler yaratmak zorundalar. Sadece iki üç dakikalık olsa bile." Pat, eski püskü barın etrafına dalgın dalgın bakıyor. "İçimden kendi şarkılarımı yazmak geçiyor. Bunu milyonlarca kez düşündüm" diyor. "Ama kırk yaşındayım, hadi, gerçekçi olalım. Beni izlemeye altmış bin hayranım gelmeyecek."

Amerikalı filozof John Dewey, "İletişim tek başına muazzam bir topluluk yaratabilir" diye yazar. Bugün, Batı dünyasında çok az kişi çevresini, büyük topluluk değil, bir topluluk olarak adlandıracaktır. Evet, bağlandık. TV ekranının parlaklığıyla, arabamızın stereo rad-

yosunun bangırdamasıyla, kalabalık sinema salonunda yan yana oturan yabancılar olarak kollarımızın birbirine değmesiyle bir araya geldik. Aynı zamanda da özsaygı hareketinin, gündüzleri TV'de yayımlanıp, okullarda öğretilen, her popüler kültür eğlencesine yerleştirilen, kendimize inanırsak her şeyin üstesinden gelebileceğimiz mesajıyla bağlandık. İronik şekilde, en çok istiyor gözüktüğümüz şey, şöhretlerimizin yaptıklarının aynısını yapmak. Biz bunu yapamıyoruz.

Bizim medyayla hemen hemen hiç bağlantımız yok ve bunun etrafından Napster ve PeopleCard'larla dolaşmak istedikçe, yavaş yavaş yok ediliyor veya sistem tarafından kendimizi halihazırda kolonize edilmiş buluyoruz. Davy Rothbart ve Jan Pachul, bazı insanların bunun peşini bırakmadığını gösteriyor. Özsaygının besleyici şurubundan zorla beslenen bizler, gene de şöhret çayırının ortasında otlamak için aç ve istekliyiz. Peşini bırakmak, hayatımızın çok fazla bir parçası haline gelen pop hülyasının, yalan olduğunu itiraf etmek olacaktır. Hayat zamanla birçok insan için pop hülyasını gerçekleştirme anlamına geldi. Okullarda özsaygı, solcu gruplarda hedonizm ve New Age çevresinde kişisel spiritüellik diyorlar. Sonucunda hepsi, yeni konformizme katılmanın yolunu aramaya varıyor.

Nihai olarak, şehvetimizi gerçek objeye uzatıyoruz. Şöhret mitini kırmak yerine, bağımsız projeler ve karaokenin amatör evreniyle şöhret oyununa yeni bir katman, normal hayatı değersizleştiren projelere başka bir bileşen daha ekliyoruz. Rothbart, bulunan notların cazibesini şöyle açıklıyor: "Evrensel tecrübeler, duygular, duyarlılıklar var. Böylece ortaklığı fark ediyorsun ama aynı zamanda, her kişinin kendi hikâyelerini farklılaştıran bir viraj var." Pop kültür küresel tecrübesi, benzer şekilde tarif edilebilir. Pop da her kişiye, suya kendi tadını katma sözünü verirken ortak deneyle bağlantı kuruyor.

Karaoke, bulunan notlar, Trampoline Hall, PeopleCard ve *K. Composite*, ne kadar zorlayıcı olursa olsun, insan ruhunu gerçek şekilde anlamaktan uzak. Gene de hayranlık/popüler kültür bağlantısının diğer tarafını, iyi tarafını gösteriyor. Bastırılıp susturulması için, çok küçük olan bunun gibi projeler bize, pop tecrübesini anlama-

mızda yeni bir yol sunar: Geçici, akılda kalıcı ama aynı zamanda unutulabilen, birleştirici ve herkese açık bir yol. Hakiki bir muhalefeti temsil etmese de daha küçük bir katılım sistemi oluşturmamız ve hiç olmazsa aynı düşüncedeki diğer insanların tuhaflık ve zerreciklerine kendimizi açmamız için bize yol gösterir. Bununla birlikte, en önemli soru cevapsız kalıyor: Homojen popüler kültür, bizim özünde ihtiyacımız olduğu belli olan, bir camianın belli bireyleri olarak tanınma ihtiyacımızı hiç yansıtabilir mi?

Üçüncü Bölüm
Bireyselliğin Paradoksu

5
"Başka Ben Var mı?" Özel Rolümüzü Bulmak

Lou Pearlman, karmakarışık bir masanın arkasında Buda gibi oturuyor. Yirmi yaşlarında genç bir adam, amaçsız bir şekilde odaya girip çıkıyor ve deri koltuğun üzerine yayılarak yatıp saçma sapan konuşuyor. Bu sahne, Florida, Orlando'da, üfürülmüş popun bir zamanlar dünyadaki merkezi olan, görünürde pejmürde, endüstriyel bir banliyö konferans salonu Trans Continental'de geçiyor. Lou Pearlman, sadece yönetmekle kalmamış, en çok satan üç müzik grubunu hiç yoktan var etmiş. Pearlman'ın Backstreet Boys, NSYNC ve LFO müzik grupları, 41 milyon satmış ve popüler kültürün görünümünü radikal olarak değiştirmiş.

Her şey, Pearlman uçak kiralayan bir şirkette çalışırken New Kids on the Block adlı genç çocuklardan kurulu gruba, uçak kiraladığı za-

man başlamış. Pearlman, bu çocukların nasıl olup da uçak kiralayabildiklerini düşünmeye başlamış. Gerisi, çorap söküğü gibi gelmiş.

Pearlman'ın en son işi, Alman dinleyici kitlesi olan Natural[1] isminde bir Amerikalı grup.

Pearlman, "Boy gruplarına bir grup daha katıyoruz" diyor. Eminem, Pink ve Avril Lavinge'nin kötü çocuk imgesinin egemen olduğu hatta, genç kızların ilahı Hilary Duff'ın bile daha seksi bir imaj seçtiği bir zamanda, Pearlman bu girişimiyle, kendi alameti farikası, aşk şarkıları söyleyen temiz görünümlü beş genç çocuk formülünü bir kenara koymadan, isabet ettireceği yeni bir hedef inşa etmeye çalışıyor.

Pearlman, bana, "Neticede bu çocuklar şarkı söyleyebiliyor. Biz yetiştiriyoruz ama ses onların. İmal edilmediler, gerçekten şarkı söyleyebiliyorlar. Onlar bana geldiklerinde kendi enstrümanlarını çalıyorlardı" diyor.

Grubun kendi enstrümanlarını çalması gibi yeni bir ayrım noktası saptanmış olsa da Pearlman, deneyip sonuçlarını gördüğü farklı farklı erkek modellerinden oluşan grup formülüne sadık kalıyor. Başka değişle, yapılandırılan her grupta birer sporcu, temiz görünümlü, kötü çocuk ve bir de Latin sevgili modeli var. Pearlman, "Konsepti ben buldum. Konsept şu: Kızlar aynı tipleri istemiyor, grupta farklı tipler olsun istiyor. Hayranların ne istediğine bakacaksın ve onu inşa edip yaratacaksın" diyor.

Erkek gruplarından, etkili popüler Hint tanrıları yaratma konseptini Pearlman bulmadı. Sex Pistols ve Monkees gruplarının arkasında becerikli menajerler vardı. Bunlardan en dikkat çekeni, özgün menajer Andrew Loog Oldham, Rolling Stones'un ebedi imajı, görünümü ve sesinin yaratılmasında hak iddia ediyor. Bu simgeleşen erkek grubunun üyeleri, altmışlı yaşlarında hâlâ güçlü ama Oldham'ın, rock 'n' roll'un süre giden performans, senaryo ve diğer detaylarını görebilme yeteneği, Pearlman'ın Trans Continental bürosunda olanlar karşısında yetersiz kalıyor. Pearlman'ın kıvır-

1. Adı "doğal" anlamına gelen grubun bu ismini yazar, yazının bazı yerlerinde hem grubun ismini hem genel olarak "doğallık" anlamında bir gönderme yaparak kullanıyor. (ç.n.)

dığı şey, tüm kişiliği yönetmek. Pearlman, kişiliği tanımlamak ve davranışları mikro düzeyde yönetmek için genç şarkıcıların zihnini derinlemesine tarıyor.

Pearlman'a göre, Natural'ın ilgisini çekmesini istediği ergin kızlar, kibar ama ayırt edilebilen kişiliklerle ilgileniyor. Pearlman'ın dehası müzik konusunda değil, grubun rolünü belirlemede kendini gösteriyor. Gruptaki her genç çocuğun kişiliği gümüş tepside kendisine sunuluyor. Trans Continental'in kuaförü, bir muhabire Orlando'daki merkezde yeteneklerin nasıl geliştirildiğine dair şunları söylemiş: "Lou, 'Bu, kalp hoplatan, bu, Latin sevgili' der ve biz de saçlarla bu tipi yaratırız. Bir de masum çocuk vardır ona daha yumuşak bir görünüm verecek, taranmış bir saç modeli yaparız." Pearlman, Tommy Hilfiger'in tişörtlerdeki logosunu küçültmesi gibi, en az onun kadar yapmacık ama antikonformist görüntüyü daha iyi ileten, yeni yetişen genç ilahlar tarafından, modeline meydan okunduğunu fark ediyor. Pearlman, yanlış tarafta olan beyaz bir rapçi olarak Eminem hakkında pat diye, "Geçici bir heves" dedikten sonra, genç erkekler grubunun "Tanrı küçük kızları yarattıkça" geçerli bir stil olacağını açıkladı. Ayrıca kendisine her sene, talep edilmeden bir sonraki süper gruba dahil olmak için şekil verilmesini isteyen, binlerce demo kaydın gönderildiğini ve bunlardan birkaç yeni girişimin hemen ortaya çıktığını anlattı. Bu girişimde, "Demo yapmak için mikrofon ve video kullanımını içeren bir ev kayıt ünitesi" diye tarif ettiği "Hit Ol!" denilen bir ürün ortaya çıkardı. Başka bir plan ise şu: Pop yıldızı olmak isteyenleri içeren web sitesi sunucu servisi, "bir kereye mahsus ödenecek ücret karşılığında değiştirilip, güncellenecek, siteye istenilen fotoğraflar eklenecek ve şarkılardan parçalar konulacak". Pearlman'a göre, "Profesyonellerle, yetenek ajansları ziyaret ettiği" için web sitesi, kendin yap sitelerinden daha iyi.

Pearlman, yeni ürün ve servisiyle milyonlarca gence umut verip, "Hit Ol" diye teşvik ederken sorumluluk hissediyor mu? The Hard Rock Academy'den Don Wood gibi, o da başarısızlığın bu işle alakası olmadığını iddia ediyor. Çocukların, "Hit Ol" tecrübesini hayatlarının diğer veçhelerinde uygulayabileyeceğini söylüyor. Hayatın hangi veçhesi tam şöhret, tam kişilik gibi hiper hayalin yerini tutar? Limuzinle dolaşmanın ve Hard Rock sahnesinin yerini alacak ne var?

Bu önemli değil. Lou, holün diğer ucundaki Natural'ın fotoğraf çekimini görmek için sabırsızlanıyor. Natural yarın Almanya turu için yola çıkıyor. Pearlman övünerek, "Halihazırda Almanya'da ikinci sıradalar. NSYNC gibi, albümleri ilk önce orada tutuldu" diyor.

Kocaman bir stüdyoda bir fotoğrafçı, fanı ayarlayarak gruba gereken miktarda esintinin gelmesini sağlamaya çalışıyor. Dikkati çeken ortadaki genç adamın üstü çıplak. Sis makinesi, genç adamın etrafında kıvrılarak dönmesi düşünülen, tehditkâr bir atmosferi sağlayacak şekilde sis püskürtüyor. Onun kötü çocuk olması gerekiyor. Pearlman, genç adamın karnında aniden bir sıyrık görüp makyaj yapılması için bağırıyor. Biz makyajın yapılmasını beklerken Pearlman, gencin pantolonunu iç çamaşırını kapaması için çekiştiriyor. "Calvin Klein logosunu satamazsın" diyor. Genç adamın kız arkadaşı ve ailesi kenarda dolanıp dururken ona bakıyor. Sonunda makyaj tamamlanıyor. Pearlman, fotoğrafçıya ışığın yanlış olduğunu söyleyip, karın kaslarına düşen gölgeyi göstererek, "Karnındaki kesik görünmüyor" diyor. Grubun diğer üyesi, tombul menajeri, McDonald'sa gidecek zamanı olduğuna ikna etmeye çalışıyor. Natural grubunun üyeleri süper star olacak kadar yetişkin olmalarına rağmen, Florida eyaletinde bir bardak şarap içecek kadar büyük sayılmıyorlar. Pearlman daha önce, "Platin plağa ulaşınca dövme yaptırabilirsiniz, bekleyin, diyorum" demişti. Işıklar yeniden düzenlenip, fanlar yerleştirildi ve kızlar kenara çekildi. Pearlman, sahneyi inceledi, eline bir mendil alıp Natural çocuğunun kamını sildi. Sonra da geri çekildi. Fotoğrafçı pozu çekerken, Pearlman grubun diğer üyelerine konsepti anlatmaya başladı: Pearlman'ın, "Sizi önce sahnede görecekler, sahne gösterisi bittikten sonra posteri görecekler ve hemen alacaklar" demesinin ardından grup üyeleri, kafa sallayarak onayladılar. Lou, fotoğrafı çekilen çocuğa, "Toparlan! Ciddi ol!" diye bağırdı.

Natural'ı prova yaparken seyredince, grubun temsil ettiği paradoksla yüz yüze geliyorsunuz. Bu genç adamlar theme park[2] dünyasında büyümüşler ve bu dünyayı, klişe bir macerayla ifade etmekten başka bir şey yapamıyorlar. "Gerçek" olmak istiyorlar ama gerçek

2. Tema parkı: Fast food endüstrisinden sonra geliştirilen, bir tema etrafında şekillenen anlamındadır. (ç.n.)

bir tecrübenin ne demek olduğuna dair hiçbir fikirleri yok. Popüler kültür ve prefabrik eğlencenin beşiğinde sallanan birçokları gibi, gerçeğin görece ve her şeyin bir performans olduğu dünyanın parçası durumundalar. Natural cilalandı, stilize edildi, ciddileştirildi ve koreograflandırıldı. Bu genç çocukları dinlemek, Disneyland çevresinde dolaşan kalabalığı izlemek gibi bir şey. Şarkıları, duygusal bir sürü gitar ve piyano solosuyla ve dünya kadar dört, beş bölümlü armoniden oluşuyor. Kaç şarkıda "oh baby" kelimesi geçtiğini sayamadım. Grubun adı gibi şarkı sözleri de istemeyerek komik: "Too human being human" grubun koro halinde mırıldandığı nakaratlardan birisi. Grup çok beğenilen şarkıları "Put Your Arms Around Me"yi söylemeye başladığında salon çıldırıyor. Grubun bir üyesi, bize ve kendilerini aşkla seyreden aile ve arkadaşlarından oluşan seyircilerine gururla, şarkı hakkında, "ABD'de en beğenilen on şarkı arasında, Lübnan ve Filipinler'de de birinci sırada yer alıyor" diyor. Bu arada şarkı tabii ki saman gibi. On iki yaşındaki birisinin şarkıyla kendinden geçtiğini, on dört yaşlarında olanların ise utanacaklarını tahmin edebiliyorum. Grubun "kollarınla sar beni" şarkısının duygu yükü ortalığı sarsıyor.

Natural sahnedeyken genç adamların, Florida'da tema parkı gösterisi, grubun doygun ve sulu armonisi ile istenmeyen arzunun hesaplı bir şekilde seyircilere aşılanmasından farksız şekilde, her birinin farklı ama aynı olduğunu fark ettim. Natural'daki çocuklarla konuştuğumda bana basmakalıp cevaplar verdiler; Lou'yu seviyorlar, gruplarını seviyorlar. Sadece sıradan adamlardı. Daha yirmilerine gelmeden, kendi kendilerinin mükemmel şekilde halkla ilişkiler uzmanlığını yapıyor, ne bildiklerine dair söylemeleri gereken şeyleri âdeta püskürtüyorlar. Diken diken olan saç şekilleri ve edalı gülüşleriyle kullandıkları kelimeler uyuşuyor.

Şöhret ve hapishaneden çıkış kartı veriliyormuş gibi otomatik "bireysellik" arayışında çocuklar, samimi bir kişilikten yoksun görünüyorlar. Pearlman, her şeyi onlar için ölçüp biçmiş: "Ne söylersem onu yap, kim olmanı istiyorsam o ol, böylece şöhrete ulaşırsın." Çocuklar da bunu isteyerek yapıyor. Kaslarını geriyor, çiziklerini makyajla kapatıyorlar. Şu ana kadar her şey işe yarıyor. Genç Alman

kadınların hücumuna uğruyorlar. Grup üyelerinden birinin, en son katıldıkları Avrupa turunda karşılaştıkları delilik hakkında; genç kızların limuzinlerini gözleyip, villalarının önünde uyuduğunu, çitlere tırmanıp, gizlice yatak odalarına girdiğini söylüyor. Bu hikâyeler efsane yaratmanın bir parçasını oluşturuyor. Çocuklar ezbere okunan bir dua gibi numaraları sıralıyor: ABD'de ilk onda, Filipinler'de bir numara, Almanya'da büyük, çok çok büyükler.

Bir Yaşam Biçimi: Bireyselliğin Doğasına İlişkin Bazı Teoriler

Natural, konformist bireyselcilik fenomeninin doğal bitiş noktasını temsil ediyor. Nihai bireyselliği elde etmek için grup üyelerinin bireysellikten muaf tutulması gerekiyor. Bir rol yapmaları gerekiyor. Bu rol, normalden fazla, özel olmanın normali. Bu, bireysellik kavramımıza yeni konformizmin paradoksal etkisidir. Natural'ın şöhret yolundaki her adımı dikkatli şekilde izleniyor, kaydediliyor ve önceden hazırlanmış plana göre düzenleniyor. Bireysellik, kurallar ve düzenlemelerle çerçevelenip önceden hazırlanmış plan ve modele göre ölçülen bir amaç haline geliyor. "Doğal"ın paradoksu, bireyselciliğe ulaşmak için toplumsal ve önceden dolaşılmış güzergâhı takip etme paradoksudur. Sosyal alanda uzman Ulrich Beck şöyle diyor:

"Modern hayatta birey, aşağıda sıralanan birçok şeyle mücadele etmek zorundadır: Kendi bağımsız hayatını, eski aile, kabile, din, köken ve sınıf bağı dışında yaşamalı, ayrıca bunu yeni talimatlar, devlet, iş piyasası, bürokrasi ve bahis kuralları içinde yapmalıdır."

Princeton'da psikoloji profesörü olan Hadley Cantril daha 1941 yılında her bireyin, oldukça organize olmuş bir topluma doğduğunu yazmıştı: "Hayatını içeren hemen hemen her şey, tesadüfen içinde bulunduğu kültür tarafından kabaca reçetelendirilmiş." Cantril, söylemini yumuşatıp toplumun işlerliğinin bazı küçük değişiklikler yapmayı mümkün kıldığını da itiraf ediyor:

"Tabii bireyler, alternatif eylem yapmayı seçme kapasitesini geliştirecektir. Ayrıca, kültüründe sevmesi mümkün olmayan bazı

yönleri değiştirmeyi hedef alabilir. Ama bütün bu seçimler ve bazı pratikleri değiştirme arzusunun kendisi, belli bir hayat biçimi tarafından belirlenip sınırlanmıştır."

Peki, bize yüklenen koşullar, postmodern kapitalist topluma mahsus mevcudiyetimizi oluşturan "belli hayat biçimi" nedir? De Tocqueville'nin 1835 seyahatname/sosyal çalışması, *Democracy in America* bize doğru yönü gösteriyor. Yazar, öncelikle ABD'nin yeni çeşit bir bireysellik yaratan ekonomik ve politik sistemini gözlemlemiş. Onun gözlemine göre, Amerikan stili özgürlük, herkesi yakın çevresindeki ailesi ve arkadaşlarıyla sınırlı bir sosyal çevreye, kabuklarına ve sadece kişisel başarılarına bağlı kalmaya zorlamış. De Tocqueville, "Birbirleriyle eşit ve benzer sayılamayacak çoğunlukta insan, hayatlarını tıka basa dolduran küçük ve değersiz zevkler elde etmek için devamlı çaba gösteriyor. Her biri, birbirinden farklı, geri kalanının kaderine yabancı olarak yaşıyor" diye yazıyor.

De Tocqueville'nin, Kuzey Amerikan toplumunun kuruluş zamanlarını tarifi, o gün olduğu kadar bugün de geçerli. Varlıklı Batı üyeleri olarak, kendimizle yakınlarımızın dışındaki her şeye karşı kayıtsızız. Çoğumuz sosyal konuları, yabancıların durumunu, hükümetin çalışmalarını, çevrenin bozulmasını görmezlikten geliyoruz. Oy verme oranı hızla düşüyor. Son yirmi otuz yıldır, çevre ve iklim değişikliği konusunda yükseldiği sanılan ilgi sonunda, 2003 yılında Kuzey Amerika'nın en popüler aracı, petrol oburu, duman kusan SUV oldu.

Aşırı derecede parçalara ayrılmış, sınırları belirlenmiş ve organize olmuş toplumda, bireysellik gittikçe daralan bir şekilde, bir işten ne kârı olabileceği yönünde kullanılmaya başlandı. Muhafazakâr üstat Wendy Shalit, her şey olabilir çağıyla ilgili şunları söylüyor: "Bugün belki hepimiz bağımsızız ama sadece kendimize karşı sorumlu olduğumuz bir toplumda gerçekten özgür müyüz?"

Eğer herhangi bir şeye bağlıysak gittikçe daha fazla parçaya bölünmüş, yalnız hayatlarımızı belirleyen geniş bir bürokratik yapıya da bağlıyız. Bağımsızlık görüntüsü, dünya kadar düzenlemeyle kısıtlama tarafından belirleniyor. Keith Tester, kitabı *Moral Culture*'da,

"Alternatif hayali kaybetmiş olabiliriz ama hiç kaygılanmıyoruz çünkü bunu çoktan telafi ettik. Farklı olma özgürlüğünü kaybediyoruz ama metayı, evcilleştirilmiş sanatı ve eğlence gösterilerinin zevkiyle kendimizi kaybetmenin özgürlüğünü elde ediyoruz" yorumunu yapıyor. Kitle kültürü düzenlemesinde yapmacık heyecan, gerçek duyguyla keşfin yerini aldı. Bizim, gruptan kendimizi ayırmak için miras aldığımız macera ve keşif ihtiyacımız, bugün popüler kültür tutkusu olarak ortaya çıkıyor. Milyonlarca insan, The Hard Rock Academy'nin müşterisi oluyor, Lou Pearlman'ın "Hit Ol!" alet takımını eve alıyor ve hayallerini, önceden paketlenmiş pop şarkılarına dönüştürüyor. Natural, televizyonda birçoğunun cüret edip gittiği ve daha fazlasının gitmek istediği yere gidiyor.

Kapana Kısılmak? İktidar ve Foucault

Beck, Shalit ve Tester gibi türlü türlü düşünürlerin ortak kaygılar paylaşması, oldukça yaygın bir durum. Büyük ölçüde bireysel açlığı yatıştırmak için tasnif edilmiş, yalıtan dünyada öncelikle yalnız olma özgürlüğümüz var. Sonuç bir paradoks: Keskin bireysellik, sahte bireysellik biçimindeki keskin konformizmi besleyen, keskin düzenlemelerle çepeçevre sarılmış.

Fransız filozof Michel Foucault, postmodern hayatın muazzam felsefesini telaffuz etmiş. Foucault, ilk olarak iktidarla ilgileniyor. Foucault'nun dehası bize, iktidarın nasıl kral, mahkeme, ordu veya papayla konumlanmayıp, sistem içi farklılıklarda yoğunlaştığını gösteriyor. Yaşadığımız sözde demokratik kapitalist devlet, başbakan seçmekle veya borsayı uçurmakla değiştirilemiyor. Foucault'ya göre iktidar, her kurumunun başka bir yerde yeniden canlanabileceği, kesip atılması gereken sistemde cisimleşmiş. Foucault, "İktidar ve bilginin birbirini gerektirdiğini" yazıp, "ne bilgi alanının yapısıyla bağlantısız bir iktidar ilişkisi ne de aynı zamanda iktidar ilişkilerini yapılandırmayan veya varsaymayan bilgi olur" diyor. Foucault'ya göre, özgürlük ve bireyselliği cisimleştirmekten çok uzak olan postmodern devlet, mutlak iktidarı somutlaştırır. Bu, olağandışı sinsi bir

iktidardır. Herhangi bir lider ya da bireyin kontrolü dışında, idam gibi açık ve grotesk güç uygulama ile kontrol çabasında olmayan ama bugün, ABD'de çok büyük, gözden uzak hücre hapsi sistemiyle en iyi temsil edilebilecek, biraz görünmez kontrol etme iddiasında olan bürokrasi ve uygulama biçimidir.

Foucault, *Discipline and Punnishment*'ta bireyin, "Halihazırda kendisinden daha derin bir tahakkümün etkisinde" olduğunu söyleyip, şunları ekler:

"Kişiyi mesken edinen ve mevcut eden 'tin'in[3] kendisi, beden üzerinde iktidarın tatbik edildiği hâkimiyet faktörü, politik anatominin bir aracı, etkisi ve bedenin hapishanesidir."

Foucault'ya göre tin, dini kurumlar, hükümet ve ideolojiler gibi iktidarla bilginin kesişme noktasıdır. Velhasıl, tin, zamanın kapanına kısılan ve yozlaşan, "politik anatominin bir aracı" dır. Pop sözlüğü ise bunun tam tersinin doğru olduğunu anlatır. Dinden kitle kültürüne kadar her şey, bedenin Gulag'ta[4], Nazi toplama kampında, montaj hattında veya meçhul bir hücrede tutsak olabileceğini ama tin'in kaçınılmaz olarak bedeni özgür kılacağını anlatır. Foucault, gerçeğin bunun tam tersi olduğunu söyler. Ona göre yüzeyde kişiliğimizle koşullarımızı değiştirmede özgürüz. Ameliyatla görünümümüzü düzeltebilir, rapçi Eminem'in sözde yaptığı gibi yanlış yönde giden hayatımızı pop ve şöhretle değiştirebiliriz. Ama tin'imiz, yaşadığımız sisteme bağlı ve onun tahakkümü altında olduğu için, uyguladığımız herhangi bir yüzeysel değişiklik, yoğun bürokrasi ve düzenleme içine hapsolmaktadır. Neyi yapamayız? Toplumsal kısıtlamalara maruz gerçek bir özgürlük telaffuz edemeyiz. Neyi yapamayız? Devlet yaptırımı düzenlemeler ve popüler kültürümüzün arzu giderici fantezileri tarafından telkin edilmeyen bir bireyselliğe yol açamayız.

Tin'in özgürlüğü ve bireysel isyancı gibi fikirler, esas olarak sistem içinde inşa ediliyor. Sistemin dışına çıkmanın temiz bir yolu yok çünkü bildiğimiz her şey sistem. Deneme yazarı Tim Parks paradoksu şöyle açıklıyor:

3. Biyolojik bedenle, öznellik ve kişilik arasında kalan yer anlamına gelir. (ç.n.)
4. Sovyet çalışma kampı. (ç.n.)

"Tatminsizliğin şamatalı bildirimiyle otoritenin sessiz kabulü, günümüz konformizminin elçabukluğu ile attığı bir kazıktır. Bu durum, insanların düzen dışı filmleri –aslında her film düzen dışıdır– görmek için kalabalıklar halinde sinemaya gitmesini ve hepsinin bu konuda hemfikir olmasını açıklıyor."

Organizasyonunda yardımcı olduğum underground kültürü ve yayınları festivalinde yapılan araştırmaya eklediğim, "Hangi anlamda kendinizi birey olarak düşünüyorsunuz?" sorusuna, çok net olanların yanı sıra kararsız cevaplar da verildi: Mar, "Başka ben var mı?" diye sordu. Debbie, "Çünkü insanların benim hakkındaki düşüncelerine önem veriyorum ama istediğimi de yapıyorum" diye yazdı. Çok bilmiş Daniel, "vekâleten" dedi. Cherly, "Devamlı değişen cinsel kimliğim ve saç şeklim" dedi. Sara, "Ben çoğunlukla kendi yolumda giderim" dedi. Bu sonuçların; Kuzey Amerika nüfusunun tamamını temsil etmekten hayli uzak olmasına rağmen, yeni konformizmi temsil eden bireyselliğin etrafında, ne çeşit bir zihin karışıklığı olduğunu ifade ettiğini düşünüyorum. Doğru cevap ne? Doğru cevap yok. Peki, gerçek ve hakiki olanı nasıl bileceğiz? Araştırmada verilen cevaplar, günümüz bireyselliğinin doğasıyla ilgili süregiden gerilim ve kararsızlığımızı yansıtıyor: "Başka ben var mı?"

Freud, "Her birey bir parça başka birisidir. Bireyde, kendisinden başka, ilaveten her zaman başka bir şey daha vardır" diye yazmış. Erken dönem Fransız psikoloğu Pierre Janet, daha da ileri giderek, "Arasında yaşadığımız zevat bize, bazı sosyal fonksiyonlar yüklüyor ve bunu yerine getirmemiz için zorluyor. Bize belirli karakterler atfederek, bu karakterleri korumamız için eğitiyor" diyor. Freud ile Janet'i bir araya getirince bireyin nasıl sömürgeleştirildiği hakkında iyi fikir ediniyorsunuz. Bugün popun hedefi, içimizdeki "başka bir şey"dir. Bu, başka birisinin jenerik hırsının, neden birçoğumuzun beyinciğinde içeriden ve dışarıdan kemiren bir delik açtığını açıklayabilir mi? Bunun için, ünlülerimizi seviyor ve nefret ediyoruz, bir entomolojistin az bulunan kelebek örneğini seyrettiği gibi, hayatlarından parçaları topluyoruz. Ama gittikçe ünlülerimizi vahşi ortamlarında seyretmekten daha çok, onları numune tepsisine perçinliyoruz. Kanatlarını çalıp arkamıza yapıştırmak istiyoruz.

Toplumdan neyi miras edinip, neyi emdiğimiz illa bize bağlı olmak zorunda değil. Georg Simmel, Birinci Dünya Savaşı sonrası Nazi Almanya'sı öncesi dönemde geçen büyük kültürel kışkırtma zamanındaki yazılarında, sistemin, ilkel bireyselliğimize meydan okuyan veya aksi bir güç olup olmadığına karar veremiyor. Mesela modanın, "Benzerlik ve konformizmle birlikte değişimle farklılaşmanın cazibesini" birleştirdiğini yazıyor. Kitle kültürü toplumu, Natural'ın başlangıcı ve yeni konformizm de bunun ilk işareti. Ama, Simmel, şekil ve içerikle, kişi ve moda gibi bir endüstri tarafından satılan, önceden paketlenmiş bireysellik arasındaki mücadele, sonunda birey tarafından kazanılacaktır, diyor ve devam ediyor: "Hayat kendine tâbi olan hiçbir şey tarafından yönetilemez ama zaten hayat, hiçbir şekilde yönetilemez."

Simmel bugün yaşasaydı bu kadar iyimser olamayabilirdi. Simmel'in düşüncelerine, biraz Foucault ve soykırım tarihini eklediğinizde sonuç farklı olur. İfade edildiği şekliyle yaşadığımız dünyada hayat, kitle kültürü formu karşısında zafer kazanamaz, yalnızca boyun eğen olabilir. Natural grubunun genç çocukları, kendi prefabrik mitlerinde kaybolur.

Avanak Kalabalık

Yirmi birinci yüzyılda bireyler, gerçek insan ihtiyacının otantik bir ifadesi olmaktan ziyade, esasında konformist ve ayrıntılı şekilde yönlendirilen güç ilişkilerinin ürünü olan bireysellik arayışına mahkûm olmuş gibi görünüyor. İşte, bizim dünyamız: odak grupları, ayrıntılı gözetleme donanımları ve milyarlarca evde anında yayımlanan maçlar. Daha önce hiç olmadığı kadar yalnız ve kendimizleyiz. Aynı zamanda kolektifin de çok yakın bir parçasıyız. Hayatımızın her veçhesi izleniyor, tarihsel olarak kaydediliyor, arşivleniyor ve beğeniler, ihtiyaçlar, alışkanlıklarla arzular bağlamında muazzam bir bilgi yığınına ve bin yıllık Homo sapiens[5] faaliyetine dönüşüyor.

5. İnsan türü. (ç.n.)

On dokuzuncu yüzyılın iki Fransız düşünürü, bugün, bireyin ne olduğu hakkındaki bazı kafa karışıklıklarının kaynağını bulmamızda yardımcı oluyor. İlk başta, on sekizinci yüzyılın Aydınlanma ile özgürlük, kardeşlik, eşitlik ve diğer bütün politik reformlarının, kitleyi ve kitlenin doğal yöneticilerinin "entelektüel aristokrasi" diye adlandırdığı kesimi birbirinden ayırdığına inanan Gustave Le Bon geliyor. Le Bon, 1895 yılında yazdığı "The Crowd" metninle birlikte yeni bir alanda çalışmaya başlıyor: Büyük insan grupları psikolojik olarak nasıl kontrol edilir? Le Bon, kitleyi, özünde tehlikeli olan, güvenilmez ve akıl dışı bir güruh olarak karakterize ediyor. Ama, değişkenliğine rağmen kitlenin manipüle edilebileceğini ve "Kitleye ne önerilirse önerilsin, mutlak, kesin ve eşkâlli olmak şartıyla gücünü kullanır" diyor. Kitle psikolojisinin babası ve propaganda patronu aziz Le Bon, gelecek milyarları etkileyecek, berrak ve yüksek sesli bir çağrı alıyor: Daha basit olsun!

Le Bon'un, sempatik takipçilerini saymazsak teorileri çok ilgi topladı. Kitle eylemlerini sara nöbetine benzeten Gabriel Tarde, bunların en başında geliyor. Tarde önceden kriminoloji hakkında yazıyormuş. Hâkim olarak çalıştıktan sonra, Adalet Bakanlığı'na suç istatistikleri derleyen bir bürodan sorumlu oluyor. Orada karşılaştığı çoğu suçlunun yeni bir şey icat etmediğini, taklitçilik yaptığını gözlemlemiş. Bunun üzerine Tarde, toplumun "birbirlerini taklit etmeye eğilimli bir grup" olduğuna inanmaya başlamış. Kitleyi, hayatları boyunca ayakta uyuyanlar olarak tasvir edip, "Toplum bir imitasyon, bir çeşit uykuda gezen imitasyondur" diye yazıyor.

Benzer şekilde, 1800'lü yılların ikinci yarısında Legrand du Saulle ve Despine gibi ilk medya eleştirmenleri, gazeteleri, "ahlaki bulaşıcılığa" karşı hemen taklit edilebilecek suç ve sansasyonel hikâyeleri basmaları konusunda uyarmış. Despine daha da ileri giderek kitlelerin, gösterilen ve söylenen her şeyi taklit edebilecek duygusallığa açık olduğunu ifade ediyor. Son otuz yılını kolektif kararın etkilerine bakmakla geçiren Romanya doğumlu, ünlü sosyal psikolog Serge Moscovici, on dokuzuncu yüzyılın topluluk psikolojisinin yapılandığı kitlesel mantıksızlık modelini zekice ve kibirli bir şekilde özetliyor:

"Konformizm, yığınların ayırt edici özelliğidir. Uyumludur çünkü etki altına alınabilir. Bir kere etki altına girdiğinde, zihnin en derininde uyanan farkında olmadığı duygu ve fikirlere teslim olur. Yarı uykulu bir vaziyette, gerçek sandığı gizemli hayal dünyasına dalar. Otomatik olarak kopyalar, uyurgezer bir şekilde boyun eğer ve diğerleriyle birlikte, insan gelgitleriyle taşar."

Tarde, toplulukların kolay etkilenmesi klişesini, topluluğun nasıl manipüle edileceği çerçevesinde geliştirmeye başlıyor. Bürokrasi ve istatistiklere olan aşinalığı, gerçeğe ulaşmakta yürütülen istatistiksel tahminlerin, belli grupları karakterize edip etkilemek için kullanılabileceğine inanmasını sağlıyor. Bu metodoloji, pazarlamayla isabetli propagandanın başlangıcı olarak görülebilir. Le Bon ve Tarde'in kalabalığı, sadece beslenmek isteyen ve her şeyi yiyebilecek, amaçsız, kolayca etkilenebilen bir canavara indirgemesi, kitle kültürü manipülasyonunun temelini oluşturuyor. Le Bon ve Tarde, kalabalıkların doğaları gereği deli ve histerik olduğunu ilan ederek, yöneticilerle, endüstride beğenileri tanımlayan zengin ve nüfuslu işadamlarını, insanların gerçekten ne isteyebileceklerini yok saymaya teşvik ediyor. Bunun arkasından, kalabalıkların manipülasyonunun kendi iyilikleri için olduğu geliyor: Meçhul ve bazen tehlikeli olan kalabalıklar, insafsızca eleştirilmeli, incelenmeli ve boyun eğdirilmeli.

Tarde, kalabalığın bu kavrayış biçimini günlük hayata yayan bir model geliştiriyor ve kitleyi "Fiziksel olarak ayrılmış ve bağlılığı tamamen zihinsel olan bireylerin spiritüel kolektifi" olarak ifade ediyor. Zihinsel bağlılık, kulağa çok hoş geliyor değil mi? Tarde, gerçekten de herkese yerine getireceği münzevi dolayısıyla özel olmayan işler veren Endüstriyel Devrim'in, her kişiye uyan ayrı yerler sağlamış olduğuna dair romantik nakaratı atarak sabah gazetelerinin, gittikçe büyüyen bir coğrafyada günün konuşma konusunu belirlediğini yazıyor. Aynı dönemde, Amerikalı oyun yazarı Oswald W. Firkins, *Atlantic Monthly*'de, "müşterek tecrübelerden zevk almak için, yekpare ve yeknesak sıralarda" paketlenen insanlarla "gazetelerin ve magazinlerin simultane okunuşunu" karşılaştırıyor. Buldum! Koyunlar otlanırken de kırpılabilir. Firkins, "Kendi yuvamızda bile kalabalıklarla oturuyoruz" diye yazıyor.

Georg Simmel, bireyselliğin anlamı üzerine düşünerek, bireyin ne olduğuna dair iki modern konsept tanımladı. Aydınlanmanın "ister sınıf ve kilisenin kısıtlaması olsun, ister ekonomik ya da politik kısıtlama olsun, bütün kişisel iktidarlardan bağımsız olan bir bireysellik" peşinde olduğunu belirtti. Bu çeşit bireysellikte, "Ulusal kaynaşma" bile "insanlık" fikrinin gerisinde kalır. Prestijli grup ve çevrelerin bağımsız hakları, prensipte birey haklarıyla yer değiştirdi ve bunlara önemli ölçüde "insan hakları" dendi. Ama endüstrileşen on dokuzuncu yüzyılda, Simmel'in romantizm olarak belirlediği ve "emeğin bölünmesinin hükmünde pratik ifadesini bulan" bir bireysellikten farklı ve çelişkili bir bireysellik anlayışı ortaya çıktı. Bu bireysellik anlayışında, her kişinin özgün bir yeri olduğu ve bireyin "ondan başka kimsenin dolduramayacağı" bir pozisyonu hedef alması gerektiğine inanılıyordu. Böyle bir bireyselleştirme de "insan varoluşunun kişisel, sosyal, psikolojik ve metafizik anlamı, bu değişmeyen varoluşla, edimin pekiştirilmiş farklılaştırılmasıyla" gerçekleşiyor.

Rönesans ve Aydınlanma'dan sonra, her kişinin özgür ve yüceltilmeyi hak ettiği bir insanlık için, insan hakları fikri ortaya çıkıyor. Ama, Endüstri Devrimi'yle çakışan romantik dönemde herkesin, hayatın muazzam makinesine dişli bir çark gibi oturup, özgün bir kadere sahip olduğu, uzmanlaşma fikriyle karşılaşıyoruz. Bu ikinci bireysellik anlayışı, toplumda saygın bir yer edinip bireyselleşmiş ideal insanın itibarı, Aydınlanma'ya meydan okumadan ilerleyerek standartlaştırmayı ve ezberlenmiş rollerin edinildiği ticaretin motorunu başlattı. Esas olarak on dokuzuncu yüzyılda başlayan, ekonomi ve demografiden psikolojiye kadar insan düşüncesinin bütün farklı bölümleri, âlicenap bir birey ve özel ama gene de kalabalığın bir parçası olan konformist bireyin, farklı tasavvurlarıyla uzlaşmanın yollarını aradı.

Bu durumda, Tarde ve onun arayış yöntemi, demokratik kapitalizm altında iki büyük modern bireysellik anlayışını uzlaştırmaktan başka bir şey değil. Hem sürekli olarak kalabalığın üyesi hem kendine özgü bir bireysin. Hem devralınamaz kutsal insanlık hakkına sahip hem insan hayatının büyük karınca kolonisinde, özel bir yere

sahipsin. Bu noktada birey, hem tehlikeli, kandırılmış ve bir yol göstericiye ihtiyacı olmasıyla kitlenin bir parçası hem her birimizin eşit muameleyi hak ettiğimiz ve eşit derecede mantıksal, rasyonel düşünceye muktedir olduğumuz, yeni dünyanın standart taşıyıcısı haline dönüşüyor.

Kitlesel medya sistemi, gazete, magazin, radyo ve televizyonu gündelik hayata entegre ederken, slogan ve şakırtılarla, her biri kişiyi güçlendiren, kendiliğinden gibi görünen ama gerçekte dikkatli bir şekilde araştırılıp, kalabalıkların manipülasyonu üstüne gelişen bilgi bütününden oluşan, unutulmaz pop anlarıyla tamamlanıyor. Kitleyi küçük gören Le Bon ve Tarde'ın tarzı, günümüzün manipülasyon, aldatmaca ve halkla ilişkiler programına devredildi. Kolayca aldatılabilen kalabalıklarda bizi yalnız tutma bilimi, ileriye doğru etkileyici bir sıçrama yaptı.

Edward Bernays, 1947'de "The Engineering of Consent" adlı makalesinde, reklamın ürün için parayı aşıp toplumun gündemini belirlediğini yazarken, Le Bon ve Tarde'dan öğrendiklerini somutlaştırıyordu. Bernays, "Rıza mühendislerinin haber yaratmaları ve başarılı olmaları için temanın kamunun dürtülerine hitap etmesi gerekir. Dürtüler, arzuların gücüyle yaratılan hem bilinç hem bilinçdışı zorlamaların harekete geçmesidir" diye yazıyordu. Yani, dürtülerimiz harekete geçiriliyor; arzularımız, James Bond filmleri, televizyon "arkadaşlarımızın" apartmanları, realite TV, anında milyoner olma programları, ünlülerin bilgilerinin sürekli güncellenmesi ve tabii ki bunlara eşlik eden, ürün hakkında değil de bizim hakkımızda, ne kadar özel olup, en iyiyi hak ettiğimizi ve nasıl "sadece yapmamız" gerektiğini anlatan reklamlar tarafından şekilleniyor.

Bugün, reklamlar, medya ve popüler eğlence birbirine geçmiş halde ve birbiriyle değiştirilebilirler. Aynı anda hem birey hem grup üyesi olarak bizi cezp ediyorlar. Karım eve, bir arkadaşının hediyesiyle, bir losyon takımıyla geliyor. Losyonların her biri felsefeyle bezenmiş çünkü, losyon şirketinin ismi, felsefe. Her tarafından felsefe dökülen, sermayeden mahrum, ayak kreminde şunlar yazıyor:

"Tek değerli şeyinizi, kendi değeriniz, bütünlüğünüz, düşünceleriniz, kelimeleriniz, eylemleriniz ve dolayısıyla kaderinizi gözden

geçirelim: Sahip olduğunuzdan gurur duyuyor musunuz? Dünyaya ve etrafınızdaki arkadaşlarınıza bedel olan gerçek bağlantınız ne? Gerçekten zengin misiniz yoksa sadece paranız mı var?"

Ölü derileri döken, bu kadar derinlikli bir ayak kremi hayatımda hayal etmedim. Bu kadar küçük bir tüpe bu kadar çok martaval sığdırılabileceğini hayal bile edemezdim. Foucault'nun söylediği, Natural'ın gösterdiği gibi ayak kreminin tin'e sadakati, dolandırıcılıktır: Kendi evimize sahibiz ve evimize, arabamıza neler olacağını kontrol edebiliyor, ayaklarımızı pahalı bir ayak kremiyle yumuşatabiliyoruz. Sahip olmadığımız, tasarrufumuzda olmayan, Master Card'la alınamayıp, özel güvenlikle korunamayan tek şey, değerlerimiz, düşüncelerimiz ve ahlakımızdır. Bunlar, ödün verilmiş ve bugün, ahlaki vecizelerle süslü losyonların başarısıyla örneklendirilebilen, .sürüye benzer bireyselliğin paradoksal yaratımıyla ele geçirilmiş değerlerdir.

6
Yuva Arayışı
Yeniden Yaratılan Camia

Yeni Gelenekçi Camia

Toronto, 2002 yılının yazı. Dünyanın her yanından yarım milyon genç Katolik ve koruyucuları, bir haftalık Dünya Gençlik Günü (DGG) için Kanada'nın en büyük şehrine geldi. Buna karşı düzenlenen Alternatif Dünya Gençlik Günü'ne ise yaklaşık yirmi kişi geldi. Ama bu beni şaşırtmıyor. Genç Katolikler, inançlarının sorgulanması ya da inançlarını sorgulamak için Toronto'ya gelmedi. Tek başlarına olmadıklarını hatırlamak, dünyadaki aynı düşünceye sahip insanlarla yüzyılların geleneğini teyit etmek için buradalar. Ruhani liderleri olan Papa'yı görmek için buradalar.

Alternatif Dünya Gençlik Günü'nde genç Katolikler, Papa'yı görmek istemiyor. Ona karşı gelmek istiyorlar. Şehir merkezinde,

Holy Trinity Kilisesi'nde benim de katıldığım paneldeki konuşmacılardan yirmili yaşlardaki dört genç, AIDS'in yayılması, açlık, kilise korosundaki erkek çocuklarının cinsel tacizi ve eşcinsellere iftira atmak gibi dünya çapındaki problemlerin sebebi olduğu için dini liderlerini suçluyordu. Meksika'dan Maria, "dini hiyerarşinin aynı kaldığını, üremeyle ilgili zihniyet ve ideolojinin Orta Çağ'dan beri değişmediğini" söylüyor. Almanya'dan Tobias, kilisenin nasıl değişmesi gerektiğine dair dürüstlük, iletişim ve demokrasinin gelişmesini savunan bir manifesto sundu.

Konuşmaların başlamasından on beş ya da yirmi dakika sonra, sekiz tane Dünya Gençlik Günü katılımcısı, gülüşerek içeri girip yerlerine oturdu. İçeri girenler, kolsuz tişört ve şort giyen, yıldızlı ve çizgili bandanalarıyla Amerikalı gençlerdi. Kilisenin gidişatıyla ilgili şüpheleri mi vardı? Heyecansız panelistlerin manifestoları devam ediyordu ama sayısı çok az olan dinleyici kitlesine dahil olan bu heyecanlı grup, benim dikkatimi dağıtmıştı. Kızların kollarında, "Bebekleri kurtarın" yazıyordu. Erkek çocuklar, bacaklarına boylu boyunca "JPII"[6] yazmışlardı. Bir şeyler bana, bu grubun düşüncelerini tartışıp, diyalog kurmak için burada olmadıklarını söylüyordu.

Tobias, "Şu hacıları görüyor musunuz, 1930'lardaki gibi aynı tişörtleri giyip, aynı rozetleri takıyorlar. Ben o ülkedenim, söylemek istemiyorum ama anlamadıkları ve bilmedikleri bir şeyi teşvik ediyorlar" diyor.

Hacılar, sarı saçlı, mavi gözlü; hepsinde aynı Nike'lar, Gap şortları, tişörtleri ve beysbol şapkaları var. Kırmızı ve bej renklerde WYD[7] çantalarına yapışmış, duyduklarına inanamayarak, iğrenme ve zihin karmaşası arasında kalmış buruşuk bir ifadeyle söylenenleri dinliyorlar. Kanadalı delege, Kilise'nin kürtaj konusunda aldığı konumla ilgili problemlerini aktarırken WYD'li sarışınlar, söylenmeye başlamışlardı. Yüzlerindeki kızgınlığı ve acı ifadeyi görebiliyordum.

Sonunda, ağırbaşlı konuşmalar bitti ve panelde sorular alınmaya başladı. Elli yaşlarında ciddi bir kadın ayağa kalktı. WYD çocukları

6. John Paul II. (ç.n.)
7. With Your Destiny: Kaderinle bilgisayar oyunu. (ç.n.)

söylenmeyi kesti. Kadının grubun koruyucusu olduğunu anladım. Arizonalı olduğunu ve orada kürtajın, kesinlikle daha fazla kötülüğe neden olduğunun çok açık şekilde bilindiğini ve bebeklerin kurtarılması gerektiğini söyledi. Bu konuşmanın ardından grubu alkışlamaya başladı.

Tobias, buna tamamen karşı olduğunu söyledi. Dünya Gençlik Günü organizatörlerinin bütün katılımcılara kondom dağıtması gerektiğini belirtti. Arizonalı çocuklar yerlerinde duramıyor, kızgınlıkları açıkça fark ediliyordu. Kolsuz tişörtü ve beyaz şortundan fırlayan güneşte yanmış bedeniyle Constance mikrofonu alıp, "Neden kendinize Katolik diyorsunuz? Neden Protestan olmuyorsunuz?" diye soruyor ve cevabı beklemeden, "Esas noktayı kaçırıyorsunuz" diyerek mikrofona doğru eğilip bağıra bağıra, "Anlamıyor musunuz? Kürtaj cinayettir!" dedikten sonra, bütün grup kalkarak, "Bebekleri kurtarın! Papa'yı dinlemeye gidiyoruz!" diye bağırarak dışarı doğru yürümeye başladılar.

Grubu dışarıda, güneşin altında öfkeli bir başarıyla yüzleri kızarmış bir halde yakaladım.

Onlara, "Buraya neden geldiniz?" diye sordum.

Yanık tenli, sarışın kız hevesle, "Geldik; çünkü ne söylediklerini ve kaç kişi olduklarını bilmek istedik ki onlara dua edelim" diye cevap verdi.

Gruptaki başka bir kız, "Konuşmaları dinlemek için geldim, bağırmak için değil. Ama inancımıza önem veriyor, fikirlerini öğrenmek ve yardım etmek istiyoruz. Düşüncelerimizi söyleyeceğiz. Beynimiz yıkanmadı, gönüllüyüz. Mecbur tutulmadık, mutabıkız, kendi rızamızla buradayız" dedi.

Eleştirilerde haklılık payı yok muydu, diye sordum. Kilisenin cinsel konularda pozisyonunu yeniden ele alması, özellikle yakın zamanda Katolik papazların çocukları taciz etmeleriyle ilgili skandaldan sonra gerekmiyor muydu, dedim.

Genç bir adam, "Kilise hata yapıyor" dedikten sonra, "Hayır" diye kendisini düzeltip, "Kilise hata yapmaz. Hepimiz günahkârız, hiçbirimiz mükemmel değiliz. Hiç kimsenin Tanrı gibi mükemmel olmasını bekleyemeyiz" dedi.

Koruyucuları, genç Arizona Katoliklerinin gitmeleri gerektiğini söyledi. Güneş, gözlüklerinin gölgeliklerinde pırıldarken, sarışın kafalarının üstünde bir ışık halesi oluşmaya başlamıştı. Uyum içinde yürüyorlardı. Birkaç saat içinde Papa, sadece bu gençler için ayini başlatacaktı. Onlara bakarken, kıskanmadan edemedim. Bir şeylere inanıyorlardı. Çoğumuzun söyleyebileceğinden daha fazla şeye inanıyorlardı.

Yeni Gelenekçi Hareket

Pop doygunu kendine takıntılılık günlerinde, gelenekte hâlâ bir anlam bulanlar ve geleneğin imdadına yetiştiği kişiler de var. Sayıları giderek azalsa da, bireysel konformizmin yeni dünya düzeninde, ahenksiz gibi gözüken ateşli ve şiddetli bir düstur benimsiyorlar. Bu insanlar kim ve nereden çıktılar? Çoğunlukla bizim gibi giyiniyor, bize benziyor, etkilendiğimiz şeylerden etkileniyorlar gibi. Milyonlarca popüler kültür ürünü vasıtasıyla bireyin muzaffer büyüklüğü telkin edilen akranları gibi aşılanmamışlar mı? Bir liderleri, düsturları, Tanrı'ları var ve hayatlarına, bir pop samanı gibi yeniden biçim verip, hikâyelerinin kontrolünü ellerinde tutarak anlam vermek yerine, tam tersi, kontrolü bırakarak anlam veriyorlar.

Yeni gelenekçilik hareketini belgelemek görece zor bir iştir. Seküler solcunun, aniden çok sıkı bir tarikata girip, katıksız bir görünümde kendini ortaya koyabileceği gibi, "aile değerleri" benzeri muğlak bir hareket olarak da kendini gösterebiliyor. "*Harper*" dergisinde "Ana akım medyada imana dönüş olarak yorumlanan birçok hareket, zayıf liberal teolojilerden daha erdemli, kızgın Evangelizme gürültülü bir kaymadır" diye bir yorum yapılmış. Başka bir deyişle, yeni gelenekçi hareketin çoğunluğu, dinlerinin bir sosyal kulübe dönüşmesini seyredip sonunda kendilerini yeni konformizmin göreceliliğinden kurtarmak için, daha radikal ideolojiler arayanlar oluşturuyor.

Geleneksel "Ben Özelim" düşüncesini paylaşan akranlarıyla karşılaştırıldıklarında, kategorize edilmeleri zor olsa ve nüfusun gö-

rece daha azını temsil etseler bile, yeni gelenekçilerin topluma büyük etkisi oluyor. ABD'de yeni gelenekçiler yavaş ama emin adımlarla, kimin seçileceği, okulda nelerin öğretileceği, dükkânlarda nelerin satılacağı ve insanların bedenleriyle hayatları hakkında karar verebilmeleriyle ilgili hangi haklara sahip oldukları yönündeki etkilerini devam ettiriyorlar. Yeni gelenekçiler, zamanımızın anlamsızlığını bu veya şu şekilde hisseden birçoğumuzu kuşatan daha geniş bir hareketi temsil ediyor. Yeni gelenekçilik, bin yıl sonranın ortak eğilimi olan, günümüzün teknoloji toplumunda, atalarımızın sahip olduğu ama bizim tamamen yoksun kaldığımız amaç ve bağlantı eksikliği üzerinde ilerliyor.

Geçmişe Dönüş

Yakın tarihin en ekstrem ve belki de en tanınmış yeni gelenekçisi, Kaliforniya'da hoşgörülü bir ortamda yetişen, rapçi olma hayalinden vazgeçerek Pakistan'da mollalarla aşırı tutucu Müslümanlık eğitimi aldıktan sonra, Afganistan'da Amerikalılarla çarpışan Taliban'ın özgürlük savaşçılarından biri olan John Walker Lindh'dir. Lindh, Pakistan'da Müslüman bir savaşçı olma seçimi hakkında "ABD'de kendimi yalnız hissediyordum. Burada rahatım ve kendimi evde hissediyorum" diye açıklama yapıyor.

Nasıl oluyor da yirmi yaşlarında Kaliforniyalı bir genç, E[8] alıp, torba gibi bir pantolonla müziğin ritmine uyup sallanacağına, İslam takıntısını evim diye nitelendirebiliyor? Lindh'in basit, düşünmeden kınayan eski stil konformizme özlemi, oldukça aşikâr, akut ve her şeyi göze alabilen cinsten. ABD'den ayrılıp tutucu bir dini kabul edişi hakkındaki açıklamaları çok üzücü ve sahte bireyci toplumun aleyhinde bir kınamadır: Kendisini yalnız hissetmiş. Lindh, öğretmeninin sıcak suyun olmadığı ve saat 10'dan sonra elektriğin kesildiği çalışma odasındaki bir hamakta yattığını söylüyor. Bir habere göre, "Hocaya dindar hayatla ilgili üzücü sorular sormuş: 'Ayetleri yumuşak bir sesle bağırarak mı okumalıyım? Dua ederken ellerimi nasıl bir

8. Uyarıcı hap. (ç.n.)

pozisyonda tutmalıyım?' " Bireyselliğinden vazgeçerek, görünüşte ortaçağa özgü bir geleneği, bir ortodoksluğu kabul etmesi, Kuzey Amerikan ana akımı için bir muamma oldu. *Newsweek*, sorgulayıcı bir şekilde, "Çoğu genç başkaldırdığında daha fazla özgürlük isterken John Walker Lindh, özgürlüğe karşı başkaldırdı" diye yazıyor.

Lindh'in kendisini Afrika kökenli bir Amerikalı gibi göstererek, şehrin yoksul mahallelerinin aksanıyla internet sohbet odalarında yazışırken, İslam dinine yolculuğunun başlamasına hiç kimse önem vermedi. Okul arkadaşı Lindh'i, "Hip-hop müziğe karşı çok ilgisi vardı. Bir gangster, siyah bir kabadayı gibi davranan birisiydi" diye tarif ediyor. Lindh, kendisinden, kim ve ne olduğu veya ne olması gerektiği hakkında çok az şey anlatan ya da hiçbir şey anlatmayıp kiliseye giden Virginia'lı bir aileden –Washington'un muhafazakâr bir banliyösünde büyüyen benim gibi– ve mezhepsiz liberal Kaliforniya'da geçen gençliğinin karmaşıklığından vazgeçiyordu. Lindh, başka bir zamanda ya da yaşta, baskıcı Amerikalı bir ailenin kurallarıyla, dindar yaşantıda ihtiyacı olan rehberliği bulabilirdi. Ama Lindh, bireysellik çağıyla başa çıkamadı. Onun kişisel seçimi, modernlikte ve Kaliforniya orta sınıfında çok iyi temsilini bulan sersemletici kişisel seçim düzenini reddetmekti. Pop yıldızlığından Müslümanlığa dönen Cat Stevens gibi Lindh de Batı Kıyısı'nın iyi zamanlarını, İslam ortodoksluğuyla değiştirdi. Özgürlüğün kuşatıcı hiçliğine karşı başkaldıran Lindh, İslam dinine geçti, Taliban örgütünde birlik beraberlik buldu ve bireyselliğin en yaygın yan ürünü olan yalnızlıktan uzaklaştı. Özgürlüğünü, birçok kişi gibi özgürlüğünden vazgeçmek için kullanmayı pahalıya ödedi. John Walker Lindh, suçunu kabul etmesi şartıyla Amerikalıları öldürmek için komplo kurmak ve yabancı terörist örgütlere yardım etmekten, ABD'de yirmi yıl hapis yatacak. Ama aynı zamanda bir mesaj da verdi: Bireylerden kendi anlamlarını yaratmaları beklenen bir çağda insanlar, tam da bunu, çoğunlukla yüzeyde hoşnut gözüken ama toplumun altta çalkalanan güvensizliğini teşhir ederek yapacaklar.

John Walker Lindh tuhaf bir istisna gibi gözükebilir; ama zincirsiz liberallikten klostrofobik tutuculuğa geçiş, göründüğü kadar istisnai bir durum değildir. Görece lüks içinde yaşayan orta sınıf yeni

gelenekçilerin, sonunda şiddete yol açan radikal ideolojilere birdenbire dönüş yapma fenomeni, Lindh'in tesadüfen Afganistan'da savaş sırasında keşfedilmesinden sonra fark edildi. 11 Eylül olayını gerçekleştirenler ve hatta ele geçirilemeyen Usame Bin Ladin de zengin, nüfuzlu orta sınıf bir aileden geliyor. 2005 yılının yaz aylarında Londra'da toplu ulaşım sistemini bombalayanlar, tahribat yapmaları için ithal edilmediler, aşırı dinciliğe radikal dönüş yapmaları karşısında arkadaşları ve ailesini şaşkına çeviren Britanya vatandaşlarıydılar.

Lindh'in dönüşümünün orijinalliğine rağmen, hem eyleminin birçok örneği var hem bu gibi dönüşümlerin çoğu, eğer yok etme eylemine yol açmıyorsa fark edilmiyor. Dramatik dönüşüme diğer bir örnek, bazılarının hatırlayacağı, dünyanın önemli kadın basketbol oyuncularından Shelly Pennefather'dır. Seksenlerin ortalarında, Pennsylvania Villanova Üniversitesi'nde olağanüstü bir rekor kırarak, takımını şampiyonluk maçına çıkartmıştı. Sonra Japonya'ya gidip, birinci sırada profesyonel kadınlar takımının yıldızı oldu ve çok para kazandı. Fakat aniden, bütün parasını dağıtıp Virginia Alexandria'da manastır rahibelerine katıldı. Sadece manastıra kapanmakla kalmadı, dünyadaki en çetin dini kurallara da tabi oldu. *Atlanta Journal Constitution*'da yazdığına göre The Colettine Poor Clares[9], "Günde sadece dört saat uyuyup, bir öğün yemek yiyor ve telefon, TV, radyo ya da dini metinler dışında başka hiçbir yayını takip etmiyor. Saman yataklarda uyuyor, bir saatliğine birbirleriyle konuşmak için sadece avluya girerken kullandıkları sandallar dışında çıplak ayakla geziyor". İronik bir şekilde, Shelly'nin seküler hayattan çekilmesi onu medya için daha aranır kıldı. Manastıra kapanmasının üstünden on yıl geçmesine rağmen, annesi ve altı kardeşi ile birlikte ESPN'nin[10] 2003 Kadınlar Finali Dört programı için, yapmak istedikleri yirmi dakikalık programı da geri çeviriyor.

Çoğu dönüşüm, daha az radikal oluyor. Bir arkadaşım, dini gerekleri yerine getirmeyen, Doğu sahilinde bir sanat okulunda karışık yatılı okuyan bir Yahudiyken İsrail'e gidip, tam gün ortodoks bir

9. Manastır Rahibeleri. (ç.n.)
10. Eğlence ve spor programı ağı. (ç.n.)

Musevi din okulunda eğitim almaya başladı. Bununla birlikte, dindar olmayan ailesini de reddetmeyerek hem sık sık Washington banliyösündeki evine geliyor hem seküler roman yazarı olarak kariyerini sürdürüyor. Onun bu dönüşümü, kardeşimin ortodoks Yahudi geleneğini kabul etmesine benziyor. Kardeşim bugün, kosher[11] yiyip, sinagogda uzun zamanlar geçiriyor, cuma akşamından itibaren ne araba kullanıyor ne televizyon seyrediyor ne de ışık yakıyor. Ayrıca bazen annem, babam ve benim de ona katılmamı istiyor. Aynı zamanda avukat olarak çalışıyor, Food Network'ü[12] seviyor ve *People* dergisine de abone.

Yeni gelenekçiliğe doğru kayış farklı farklı şekillerde destek görüyor. Örneğin, Batı ülkelerinde yaşayan ve yıllarca topluma uyum sağlamaya çalışan çoğu Müslüman, inançlarının en tutucu haline geri dönüyor. Bunlar, amaçları toplumla kaynaşmak olan, göçmen ailelerin çocukları. Fauzaya Talhaoui, Belçika parlamentosunun tek kadın Müslüman üyesi ve kendi neslinin İslama dönüşünü şöyle açıklıyor: "Eğer bize farklı davranırsanız, biz de farklı hareket ederiz bakış açısını benimsediler." Başka bir değişle, eğer Batılı Müslümanlar seküler vatandaşlarla aynı statüyü elde edemez ve "Ben Özelim" piyangosuyla rekabet edemezlerse neden dini bir bölge oluşturmasınlar? Bu şekilde onları dezavantajlı konuma sokanın, Batı telkinli bireysellik olmadığı, tam tersine, kısıtlayıcı ortaklık olduğu görülüyor.

Yeni gelenekçiler sadece eski inançlara sarılmıyor, bazı durumlarda yeni aşırı ortodoksluğu da benimsiyorlar. 2005 yazında Londra ulaşım sisteminin bombalanması, 2004'te Amsterdamlı film yönetmeni Theo van Gogh'un bıçaklanarak öldürülmesi, radikal yeni gelenekçilerin başını çektiği Batılı Müslümanların, yeni dini inançlarını korumak adına yaptığı aşırı eylemlere örnek teşkil ediyor. Theo van Gogh'un 27 yaşındaki katili, "İnancım için yaptım, eğer tekrar özgür kalırsam yeniden yaparım" diyor.

Yeni gelenekçilik inancının gereği olarak radikal eylemde bulunanlar, sadece dine adanmışlığın radikal İslam versiyonundan oluş-

11. Yahudilikte haram olmayanlara verilen ad. (ç.n.)
12. Ünlü aşçılarında olduğu, yemek tariflerinin yer aldığı bir internet sayfası. (ç.n.)

muyor. Genel olarak Katolik inancının gereklerini yerine getirenlerin sayısı azalsa bile, 1614 yılından beri ilk defa 1999 yılında Vatikan, Katolik exorcism[13] ayinlerini tekrarlamaya başladı. Roman Katolik Kilisesi'nde şimdi tayin edilen tam zamanlı on kişi exorcist[14] olarak servis veriyor. Oysa on yıl önce onlardan sadece bir tane vardı. Chicago Başpiskopos'u İdare Bölgesi'ne, 160 yıllık tarihi boyunca ilk defa, 1999 yılında tam zamanlı kötü ruh kovucusu tayin edildi. Katolik Kilisesi'nin dışında, Denver'lı Papaz Bob Larson'ın, Bob Larson Papazları grubu, 'İsa'nın Yaptığını Yap' ekibiyle dünyadaki şehirleri dolaşıp insanları kendilerine ikna etmeye çalışarak, medyumluk alanında uzman olduklarını ve bütün ABD'de kırk "kötü ruh kovma ekibini" yönettiklerini ilan ediyor. Ruhun ele geçirilmesi olaylarından en az ikisi, bireyselliğin nihai yokoluşuyla sonuçlandı: ölüm. New York, Sayville'de bir anne, on yedi yaşındaki kızına kötü ruh kovma ayini uygularken onun boğulmasına neden oldu. Pawtucket Rhode Island'da bir adam, kötü ruh kovma ayini sırasında, yaklaşık 20 cm kalınlığındaki demirden iki haçı, kayınvalidesinin boğazına dayayarak ölümüne sebep oldu. Görünüşte birbirinden bağımsız, tuhaf olaylar dünyayı sarıyor. Kötü ruh kovma ayini gibi küçük ama anlamlı kültürel bir eğilimin yayılması, yeni gelenekçi dünyanın daha önceki yılların ritüellerinden bir dizi zihin karıştırıcı seçimi kapsadığı izlenimini bırakıyor. Aynı zamanda yeni gelenekçiliğin, "Ben Özelim" sosyal değişimine nasıl uygun olduğunun da bir göstergesi oluyor. Michael Cuneo, *American Exorcism* kitabında şu yorumları yapıyor:

"Kötü ruh kovma ayini uygulaması, günümüzde Amerika'da geçerli olan kültürün sağaltıcı değerler sistemiyle inanılmaz şekilde uyuşuyor. Bu uygulama, bugünkü tabloda New Age, her derde deva ilaçlar veya iyileşmenin on iki yolu rutininden daha geçersiz değil. Kötü ruh kovma papazları, müşterilerine kişisel değişimin sonsuz olanaklarını sunuyor: Yani binlerce kere yeniden doğma sözünü sunuyor. Yüzyılın sonunda Amerika'da, alışveriş merkezi ve mutlulu-

13. Bir insanın bedenine girdiğine inanılan şeytani gücün veya kötü ruhun kovulması için yapılan ayin veya eylem. Genelde Hıristiyanlarda görülür. (ç.n.)
14. Kötü ruhları kovduğuna inanılan kimse. (ç.n.)

ğun satın alınması kültürüyle, kötü ruh kovma ayini çok tuhaf bir şekilde uyum içinde."

Başka dünyadan bir şeytan tarafından ele geçirilmek, fark edilmeni garantiliyor.

Yeni Hafif Gelenek

Yeni gelenekçilik küçük, tanımlanmış sosyal gruplarda önemli bir kabul sağlıyor. Bu da bazıları için bireyci konformizmin ana problemi olan, özel olma problemini çözüyor. Bu ikilemin çözümünde yeni konformizm, grubun tanımlanmış rolleri içinde kişinin kimliği ve tanınabilirliğini içerme becerisini temin ediyor, böylece en azından yaşadığımız dünyanın, "Ben Özelim" paradoksunun baskısından kaçabilmiş gibi gözüküyorsun. İlerleyen satırlarda karşılaşacağımız liberal vites küçültücülerden, halihazırda gördüğümüz radikal Hıristiyanlar olarak tekrar doğan yeni gelenekçiler de dahil hepsi, konformist bireyselliğin iki problemini çözmüş gözüküyor: İlk önce, küçük grup içinde açıkça tanınıyorlar; bu da insanlar tarafından yaşadıklarının fark edileceği TV kanalına sahip olma ihtiyaçlarını kısmen gideriyor. İkinci olarak, bu güvenilir tanınma duygusu onlara otomatik bir anlam sağlıyor. Böylece hayatlarında devamlı yeni kural ve gelenek icat etmek, belki de hiç elde edemeyecekleri, tarifi zor bir bireyselliği sonsuza kadar aramak zorunda kalmıyorlar.

Yeni gelenekçi hareket, tamamen kuşatıcı "Ben Özelim" anlayışının toplumsal kaymasıyla karşılaştırıldığında çok küçük kalıyor. Buna rağmen oldukça etkileyici. Kafa karıştıran ve devamlı değişen çağımızda, sözümona daha basit zamanların geleneklerinin özlemini çekenlerin sayısı artıyor. Çok tutucu bir dine girmeyebiliriz, arabalarımızı atla veya at arabasıyla değiştirmeyebiliriz ya da yabancı bir ülkeye gidip Emperyal Batı'nın liberal değerlerine karşı savaşmayabiliriz ama bazen elimizde olmadan, değerlerimizle hayat biçimimizin, davranışları yöneten kısıtlayıcı kodlarla korunduğu zamanların daha iyi olduğunu düşünebiliyoruz. Bu çeşit düşünme tarzını bazıları, hafif yeni gelenekçilik diye adlandırabilir. Henüz tam bir hareket ol-

mayan, farklı sosyal trendlerin çabucak paketlenmesiyle açığa çıkan yeni hafif gelenekçilik, yeni konformizmin karmaşıklığı ve garipliğiyle yüzleştiğinde, birçoğunun tecrübe ettiği, geçmişin basitliğine yönelik huzursuz bir arzudur. İşte, ortak değerlerin olduğu ve insanların, aile ile cemaatin kutsallığını desteklediği, basitin kalesi olacak kadar büyük gözüken iyi zamanların küçük kasabası. Bu mitolojik küçük kasabada hiç kimse yerinden olmuyor, hiç kimse *Prozac* kullanmıyor, herkesin bir rolü ve amacı var. Yeni hafif gelenekçilikte küçük kasaba modeli, çabasız bir tanınmayla özgürlükten kurgusal kurtulmayı sağlıyor. Küçük kasabadaki basit hayatın hayalimizdeki yerinin çok büyük olması bir sürpriz değil. Ulrich Beck ve Zygmunt Bauman, özgür toplumun tehdit edici bir umut olduğunu tartışıyor. Bauman, özgür toplumla ilgili şunları dile getiriyor:

"Fazla özgürlük, daha çok problem ve tehdit gibi gözüküyor. İnsanların, bir cemaate ait olma ihtiyacından değil, özgürlükle birlikte devamlı seçme ve karar verme zorunluluğundan kaygılandıklarını düşünüyorum."

Aynı şekilde Beck de, "Özgürlük bir kafes haline dönüştüğünde, çoğu insan kafesin özgürlüğünü –yeni ya da eski din hareketleri, tutuculuk, uyuşturucu veya şiddet– seçiyor" diyor. Yeni gelenekçiler, vites küçültücülerden müebbet mahkûmların hakkına kadar, bireyin başarılarına en yüksek değeri biçmekle yalnızlığa zorlanan toplumdan kaçmaya çalışıyor. Orta sınıftan katılanlar da şimdinin biçim değişiminin karmaşası ve tahribatından korunmak, korku ve belirsizliklerinden sıyrılmak için, dünü yeniden yaşamaya çabalıyor.

Yeni gelenekçilik, bütün Batı toplumlarında görülmekle birlikte, en çok ABD'de görülüyor. Bu gayet anlaşılabilir bir şey, "Ben Özelim" öncülüğü yapan bir ülke, kişilik yaratmanın getirdiği baskıdan kurtulma arzusunu da devamlı besleyecektir. ABD'de bugünlerde yeni nesile bakacak olursak sürekli olarak sağlam, dayanıklı bireysellik mitine adanmışlığın, yeni gelenekçilik bakış açısına öncülük ettiğini görürüz. Amerikalı lise birinci sınıf öğrencileri arasında yapılan bir ankette; 2002 yılında, iki yüz bin öğrencinin %54'ü kürtajın yasal olmasını desteklerken 90'lı yıllarda, destekleyenlerin oranı %67'ydi. Yani kürtajın yasal olmasını destekleyenlerde önemli mik-

tarda bir azalma görülmekte. 2003 yılında üniversite öğrencileriyle yapılan başka bir ankette, ordunun "her zaman" ya da "çoğu zaman" "doğru olanı yaptığına" inananların oranı %75'ti. ABD kampüslerinde muhafazakâr gruplara katılım oranı bugün, her zamankinden yüksek. Pennsylvania Bucknell Üniversitesi'nde bu gruplardan birisinin kurucularını ziyaret eden bir gazeteci; genç muhafazakârların, kampüste yapılan siyaseten doğrucu ve tepkisel liberalizmin yüzeyselliğine karşı "bireysellik" ve "özgürlük" için savaştıklarını ortaya çıkarttı.

Yeni hafif gelenekçiliğe diğer bir örnek, Başkan George W. Bush'un, kutsal ABD Anayasası'nı değiştirerek evliliğin sadece kadınla erkek arasında olmasını sağlama arzusudur. Hemen hemen her şeyin hoş görüldüğü sanılan bir ülkede insanlar, eşcinsel evlilik meselesiyle tahrik ediliyor ve ABC anketine göre, bunun yasaklanması konusunda Bush'a katılıyor. Ama bunun, yeni hafif gelenekçilik olduğunu unutmayın. Amerikalıların %55'i eşcinsel evliliğin yasaklanmasını isterken sadece %38'i, anayasanın değiştirilmesini istiyor. Başka bir değişle özgür kılınan bireysellikle birlikte, Musevi Hıristiyan muhafazakâr değerlerini de istiyorlar. ABD'de eşcinsel evliliğin yasalaşmasını engellemek için çok az kişi radikal eylemlerde bulunuyor. Yeni gelenekçiler gibi, bu eğilimlere sahip olsa da bunu nadiren eyleme dönüştüren çok daha geniş insan gruplarının varlığı, çarpıcı bir toplumsal eğilim.

Yeni gelenekçiliğin cazibesinin en azından bir bölümü; yazar Juliet Schor'un vites küçültmek dediği, insanların sıkıntılı hayat biçimlerini, aile ve cemaat lehine terk etme eğiliminden kaynaklanıyor. Schor, "Vites küçültülüyor çünkü hayatlarının, değerleriyle senkronize olmadığını fark eden milyonlarca Amerikalı için, para ile tüketim kimlik hattı artık anlamsız gelmeye başladı" diye yazıyor. Schor, kavramı liberal yenilikçi tarafa yönlendirse de vites küçültmek, seküler anlamda tutucu bir dine katılmakla eşit düzeyde kullanılabiliyor. Her iki durumda da çok söz edilen geleneksel değerlere dönüşe vurgu yapılıyor.

Vites küçültmenin örneklerinin görüldüğü "nokta com" balonunun patlamasının ardından, özenti milyonerler daha basit bir hayat ve

herkesin isteyeceği bir şey yaratmakta doyum aradılar. Bir gazetenin "nokta com" sonrası kariyerleri ele alan makalesinde, Kolombiya Üniversitesi Yüksek Lisansı'na sahip bir öğrencinin Brooklyn'de büfe açtığından bahsediyordu. Ayrıca televizyonda seyrettiği sosisli sandviçin tarihi hakkındaki bir belgeselden esinlenen gencin, sandviçin popüler olduğu zamanları yeniden yaşatmak için organik et, sandviç ekmeği ve lezzetli hardal ilavesiyle orta sınıf bir katkı da yaparak işe başladığını söylüyordu. Yazıda, Wharton Meslek Okulu mezunu birisinin de "nokta com" kariyerine krepçi açarak yön verdiğinden bahsediliyor. Bu kişi daha sonra başarılı olup, "Batı Yakası Krep Kralı" unvanını alıyor.

Vites küçültmek yer değişimini de içeriyor. Örneğin Deblekha Guin, şehirde çalışan bir işkolikken para takıntısından çok, görev ve stres yüzünden çökünce, geçici olarak çalışmaya ara veriyor, yani bir süreliğine vites küçültüyor. Bana, "Vancouver'da çok fazla çalışıyordum ve zona oldum, kendime gelmeliydim" diye anlatan Guin, küçük bir adada geçici bir süre için ara vermiş.

Guin'le tanıştığımda, seçmiş olduğu bölgeye yerleşmişti. Kışın, sisli ve sürekli çiseleyen bir hava olmasına rağmen, Guin'in tavan arası tipindeki evi sıcak ve rahattı. Odunla yanan sobası çıtır çıtır ses çıkarıyor, çaydanlık kaynıyordu.

Otuz yaşlarında, enerjik, düşünce ve duygularını rahatça dile getirebilen bu kadın bana, "Kalmayı hiç düşünmedim. Ama buraya taşınır taşınmaz, hayatımda verdiğim en akıllıca karar olduğunu anlamıştım" diyor. Guin'in şansına bu küçük ve kırsal alanda en az bulunan şey, işti. Guin'le konuştuğumda, çalıştığı ekiple İngiliz Columbia'sının büyük şehirlerinde yaşayan yoksul mahalle gençlerine taşrada bir fırsat yaratıyordu. Dinlenmeye, ne bulduklarına ve nasıl hissettiklerine dair yakaladıkları fırsatı değerlendirecekleri kısa bir video üzerine çalışmaya gelmişlerdi. Programın kendisi yeni konformizmin bir vasiyetiydi: Dezavantajlılara verilebileceğimiz en iyi şey, pop diliyle kendilerini işitmelerini sağlamak oluyor.

Guin'i adada tutan iş fırsatı değil, bir yere ait olma duygusuydu. "Ne zaman bir şeyler almaya çıksam, sevdiğim bir insanla karşılaşıyorum. Romantik bir klişe olmasını istemem ama burada bir şeyler

hissediyorum, bir şeyin parçası olduğumu hissediyorum" diyor. Guin'in bahsettiği "küçük ve banal" şeyler, bir cemaate ait olma ve amaç hissi veriyor. "Eğer grip olursam, birisi bana bakar" diyor. En tuhaf ve sosyal açıdan beceriksiz insanların bile adada kendilerine bir yer edindiklerini söylüyor. "Hepsinin, en delilerin, bir banliyödeki görünmez insanların bile bir yeri var burada. Bear adında bir adam var, bir gün onu aramaya bir polis geldi, hapse atacaklardı ama hiç kimse nerede olduğunu söylemedi. İnsanlar buradan ayrılamıyor çünkü kümes gibi olsa da bir yerleri var. Anonim birisi olmaya geri dönmek çok zor olur. Kendimi görünmez hissederim" diyor Guin.

Herkesin herkesi tanıdığı bir toplulukta yaşayınca görünmezliğin son buluyor. Büyük şehirlerle banliyölerin anonim toplumunda, Ulrich Beck'in söylediği gibi, "İnsanın bir şeyler yapması, aktif olması gerekiyor. Sadece bir kerelik değil, her gün, kısıntılı kaynaklar için rekabette kendini göstermesi, kazanması gerekiyor". Beck, "Geleneksel toplumun ve ön koşullarının" yokoluşundan, "eski zamanların çoğunlukla zorunlu, sorgulanmayan ve önceden karar verilmiş bağlarının" olmamasından bahsediyor. Bu bağlar olmadan, devamlı surette bireyselliğini ve varoluşunu ifade edip, bağlar imal etmek zorunda bırakılıyorsun. Varoluşunun devamlı farkında olma ve haklı çıkarma ihtiyacının baskısı, görece kapalı toplumlarda yaşamakla ıslah ediliyor. Guin, sadece kocaman dağların sessizliği ve gizli koylardan hoşlanmıyor, aynı zamanda dünün küçük kasabasının çabucak tanınabilirliğinden de hoşlanıyor. Saatler geri alınıyor. Hiç kimse, sadece var olmakla birisi olmaz. Aksi taktirde kasabanın sarhoşu, serserisi, dedikoducusu, dâhisi, ajitatörü gibi roller, dikkatlice düzenlenerek korunması ve hedeflenmesi gereken kimlikler sağlar. Belki de bu yüzden kasabalar her zaman kayıtsız ve sakin görünür, sürekli yeniden hikâye yaratma zorunluluğundan korunur.

Çoğumuz ya bilinçli şekilde ya da bilinçaltında küçük kasabayı ararız. Benjamin Barber'ın dediği gibi, "Bir kabile ya da çetenin kolektif yakınlığını, aynı zamanda da anonim yaşamın alışkanlığı ve sanal alanın yalnızlığını" özleriz. Guin, bana, şehri tamamen terk etmek istemediğini söyledi. Kendisini, yarı sakin kırsal adalı

ve en azından zihinsel olarak da yarı hiperaktif şehirli olarak nitelendiriyor. Adada, oldukça zeki, hayat yorgunu ve liberal düşünceli kişilerle her iki dünyanın da iyi yanlarından, küçük kasabanın taşralılığı olmadan sağladığı tanınma imkânından faydalanıyor. Temelinde geleneğe ait olma özlemiyle vites düşüren liberallik, onun bireyselliğini kısıtlamıyor. Guin, giderek yaygınlaşan ortak bir düşünce biçimini somutlaştırıyor. Onu çoğumuzdan ayıran şey, özlemini çektiği şeyi bulmak için adım atıp çok küçük, seçkin bir cemaatin üyesi olarak çaba göstermeden elde ettiği tanınmışlıkla pop aşılanmış büyük bir toplumun parçası olabileceği nadir bir yer bulmasıdır.

Kent merkezlerinin büyük oranda anonimliği ve hızlı temposunun etkisiyle birçok kişi, yerleşeceği yeni bir yer bulmakta zorlanıyor. Bu yüzden, birçok kişi vites küçültme duygusunu başka şekillerde yakalıyor. Yeni hafif gelenekçilik trendi kendini çoğunlukla, "Yavaş Yemek" gibi yavaş pişirmeyi, geleneksel malzemeyi, alışverişi, eski dönemin çiftlik nostaljisi ve yemek yeme usulünü içeren uluslararası bir grubun örgütlediği harekette gösteriyor.

Yavaş Yemek, 1986 yılında İtalya'da başladı ve daha sonra bütün Avrupa ve Kuzey Amerika'ya yayıldı. New York, Yavaş Yemek Şenliği lideri olan Allen Katz, Yavaş Yemek'in ABD'de 7.500 üyesi olduğunu ve üyelerin istikrarlı bir şekilde çoğaldıklarını söylüyor. Katz, Yavaş Yemek'i, "ekolezzetçilik hareketi" olarak tarif ediyor. Hareketin, eski dönemlerde yemeklerin nasıl yapıldığını araştırıp, organik ve çok az bulunan pahalı malzemeleri satın alabilecek zengilerle aylaklar için olduğunu ima ederek, "Seyahat etme, tatma, kültür ve tarih uzmanlarıyla konuşmayı içeren tamamen yeni bir tecrübe" olduğunu söylüyor. Katz, ayrıca, modern tarım ticaretinin bir tür mahsule odaklanmasına karşın, doğal ortamda yetişen yerli ürünü korumak için bölgedeki çiftlikler ve aile kooperatifleriyle konuştuklarından bahsediyor. Yapay gübre ve ilaçlama öncesi dönemlere ait başarılı tarım tekniklerini yeniden gerçekleştirebilecek yeterli bilgisi olan göçmen aileler için fon yaratarak tarım yapmalarını sağlamaktan da söz ediyor. Ayrıca istemeyerek de olsa, "Nostaljik bir yanı da var bu işin" diye itirafta bulunuyor.

Ümitsiz bir şekilde, daha basit çağların aile ve ticaret değerlerine yakın olan yeni bir kimlik seçme peşindeki eski, hoşnutsuz "nokta. com" kalabalığı, toplumun teknoloji odaklı mitolojik ejderhalığı karşısında, gerçek bir anlam ve hakikat arzusunu yansıtıyor. Yazar Robert Kaplan'a, Teksas Kanyon'da bir müze küratörü, "Eski stil yaşam biçiminin özlemini çekiyoruz ama elde edemiyoruz" deyip ekliyor:

"Sonra, bir müddet öyleymiş gibi numara yapıyoruz. Country Western türündeki müziklerin anlamı ne sizce? Her yerde duyarsınız, Panhandle'da her kanalda işitirsiniz çünkü her zamankinden daha fazla, kovboy olduğumuza kendimizi inandırmaya hâlâ ihtiyacımız var" diyor.

Kendimizi bir zamanlar neysek, o olduğumuza inandırma çabaları, Kuzeybatı Amerikalı olmamızdan çok daha önceki zamanlara uzanıyor. Örneğin, 2002 yılının Eylül ayında yarım milyon insan, "kırsal hayatın yok olmasını önlemek için tilki avını desteklemek" adına Londra'da bir araya geldi. *Sunday Times*'ın eleştirmenlerinden Stephen Armstrong, "Herhangi bir Britanya askerine, niçin savaşa gidip çarpıştığını sorun, size kasabası için olduğunu söyleyecektir" diyor. *Independent*'ın köşe yazarı olan Miles Kingston, "Britanyalı zihninde 'bir gün kasabama geri döneceğim' inancı çok kuvvetlidir" diye yazıyor. Kanadalı ve Amerikalılar da anlamlı, küçük kasaba fikrini parlatmaktan hoşlanırlar. Endüstri Devrimi'nden beri, Stephen Leacock'dan Norman Rockwell'e kadar gözü dönmüşlüğe varan nostalji var hayatımızda. Sosyal psikolog Serge Moscovici, nostaljiyi, "İnsan hatıralarının bir yansıması" diye tarif ediyor. İnsan doğası, ne bireysel ne grup arzusu ne de kendi ihtiyaçları için özgürce katıldıkları sosyete grupları tarafından tamamen tatmin ediliyor. Moscovici, bireysel potansiyelin sadece "bir ulus, politik bir parti, kabile ve bunun gibi" bir kitle içinde gerçekleştirilebildiğini söylüyor. Uyumlu bir ulus ve kabileye tam bir bağlılık olmadan, tatminsiz ve özlem çeken bir yaratık haline geliyoruz. Moscovici, bugün hayatlarımızın, "Şimdinin perspektifinden ziyade, geçmiş şeylerin hatıraları tarafından dikte edildiğini" yazıyor.

Bu hatıralara inatla duyulan güven; kısıtlayıcı olmakla birlikte, sınıf, din ve cemaat hiyerarşilerinin senkronize olduğu kolektiflerde yaşadığımız eski zamanlara dönmenin, sessiz arzusu biçiminde ortaya çıkıyor. Ronald Reagan'dan Margaret Thatcher ve George W. Bush'a kadar daha öncesine, daha üstün ahlak düzenine dönmeyi vaat edenleri seçtik. Bu hareketi en iyi temsil eden Reagan'ın seçilmesinin nedeni, gelenekçi havasıydı. Reagan'ın bu havayı hâlâ somutlaştırabiliyor olması, bugünün, sözümona rüya gibi olan döneme duyulan tuhaf özlemidir. Stuart Ewen'ın halkla ilişkiler tarihiyle ilgili yazısında söylediği gibi bu durum, "Hollywood'un dürüstlük ve kahramanlık kavrayışının bir somutlaşmasıydı". Kuzey Amerikalılar, Reagan'dan beri, Bush Dan Quayle, Bush Richard "Dick" Cheney ve Vali Arnie'nin saltanatını çektiler. Düzen, gelenek ve istediğini yapma arzusu arasındaki gerilimi hazırlayan, sağcı politikacıların sonsuza kadar sürecek retoriklerini hâlâ çekiyoruz. Özgürlükçü antidevlet retoriğini, özellikle eski günlere dönüş çağrısıyla birleştiriyorlar.

Bu düzen ve kaybedilen geleneğe duyulan sessiz ihtiyacı bütün yaş grupları, sınıf ve kategorilerden demografilere karşı olan, yeni gelenekçi birçok eleştirmen de karşılıyor. Bu yazıda *A Return to Modesty* kitabından alıntılar yaptığım Wendy Shalit bunlardan birisi. Shalit, lise yıllarından dini gerekleri yerine getirmeyen bir Yahudiyken ortodoks Yahudi olan arkadaşımın çağdaşı olabilir. Her ikisi de aynı yaşlarda, liberal Yahudi ailesinde yetişmiş ve Doğu Kıyısı'nın ultra liberal okullarına gitmişler. Shalit, kolektif ahlaki amaçların getirdiği rahatlık için nelerden vazgeçmemiz gerektiğini ve bu amaçlara nasıl varacağımızı söylemeden, önceden belirlenen ahlaki kurallara duyulan temelsiz, tipik bir yavan arzuyu seslendirerek şöyle yazıyor:

"Bir şekilde tercihlerimiz bize 'veriliyor' ve verildikleri sürece, yapılan kamusal anketler yerine, neden Tanrı ile irfan deposu gelenekler tarafından verilmesin ki?"

Shalit, ustalıkla sorulması gereken bir soruyu ihmal ediyor: Tercihlerimizi kimin Tanrısı verecek?

Geçmişe özlem duyarken yeni hafif gelenekçilerin, teokratik bir toplumu en başta neden reddettiğimizin sebebini bilmezden gelmesi, doğalarının gereğidir. Bugün, kimliksiz, tutarsız güç gösterisi sisteminde merkezileşmek için ümitsiz bir arzuyla daha basit olduğunu düşündükleri önceki senelere bakıyorlar. Bu yüzden, daha anlamlı bir şey bulup sözde geçmişi geri kazanarak küreselliğin acımasızlığı ve konformist bireysellikten kaçmanın yollarını arıyoruz.

Erkek kardeşim, kendisiyle aynı inanca sahip insanların olduğu bir banliyöde yaşıyor, sadece onlarla bir araya geliyor ve çocuklarını, mezhebinin inançlarını körü körüne onaylamayı öğrenecekleri bir özel okula gönderiyor. Lise arkadaşım, İsrail'de dini bütün şekilde yaşıyor. Shelly Pennefather manastırda yaşıyor. Lindh, eğer Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan saldırı ve sonucunda Afganistan işgali olmasaydı büyük bir olasılıkla hocasının ayakucunda hâlâ Kuran'ı hatmedecekti; şimdiyse Amerika devletinin düşmanı olarak hapiste.

Her olayda görüldüğü gibi, yeni muhafazakârlığa radikal geçiş yapanlar da sadece alternatif değerler değil, kendileri ve günümüz toplumu arasında tampon bir bölge arıyorlar. Bununla birlikte, "Ben Özelim" toplumundan aşırı tutuculuk adına çıkmak, yeni konformizmden etkilenmemek anlamına gelmiyor. Çoğu olayda, gelenekçi hayat biçiminin yeniden dirilmesi, "Ben Özelim"in ne kadar güçlü bir dürtü olduğunu akla getiriyor.

Bu, şöyle gerçekleşiyor: Yeni ve devamlı değişen dünyada bir yer edinemeyen kayıp ve şaşkın yeni gelenekçiler, bireyselcilikten vazgeçiyor gibi gözüküyor. Bunu, hiyerarşi ve kuralları açıkça belirlenmiş küçük bir grubun kodları ve prensiplerini kabul ederek yapıyorlar. Hayatlarında kuralların olmasına talip oluyorlar. Bu, bütün seçenek ve özgür iradelerini tamamen bir kenara bırakmak istedikleri anlamına gelmiyor ama sonunda genellikle bu oluyor. Daha çok, bireyci bir toplumun talep ettiği her şeyden çekilerek kendilerinden daha büyük bir şey tarafından kapsanmayı, bile bile istiyorlar.

Bütün bunlar yeni konformizmle nasıl uyuşuyor? Gene bir paradoksla karşılaşıyoruz. Yeni gelenekçiler katılacakları grubu, farklı-

laşmış bireysellik ihtiyaçları, "Ben Özelim" kabulü ve fark edilme ihtiyacı gibi genellikle poptan esinlenerek seçiyorlar. Pop temalı bireyselliğe rağmen, istatistikten ve potansiyel tüketiciden başka bir şey olunmayan büyük bir toplumdan, daha küçük, açıkça tanımlanmış bir topluluğa katılmakla tanınma şansın yükseliyor. Bütünden, kendini isteyerek ayıranlar, fark edilebilecekleri daha küçük bir topluluk yaratıyorlar. Herkesin bireyselliği ifade etme yolunun benzer olduğu bir çağda, yeni gelenekçiler, dikkat çekecekleri bir yol buluyor: Birbirleriyle tamamen aynı olmak. Yeni gelenekçilik manastırına katılanlar, bireysel kimlik tuzağını toplumsal kimlik tuzağıyla değiştirerek toplumun "acilen birisi ol" talebini karşılamış oluyorlar. Böyle olduğu halde bu toplu kimlik, birey olarak olmasa bile bir üye olarak katılımcının özgün, sorgulanmayan, sürekli bir kimliğe sahip olmasını sağlıyor.

1994 yılında postmodernizm eleştirisinde Queen Üniversitesi'nden sosyolog David Lyon şunları yazıyor:

"Ne kadar kısa ömürlü olursa, o kadar çok keşfetme ve oradaki bir tür ebedi gerçeği imal etme ihtiyacı acil hale geliyor. Aile ve cemaat gibi temel kurumlara ilginin yeniden dirilişiyle tarihsel bir kök arayışı, daha güvenli bir bağlanma ve değişen dünyada kalıcı değerler arayışıdır."

Sistematik bireyselleştirme peygamberi Ulrich Beck, bu arayışın, yeni konformizmin teşvikine karşı bir güç olmadığını hemen fark ediyor. Tersine, "Bölgesel tabiiyetin yükselmesi ve bölgesel kimliğe yapılan vurgu, ilk bakışta karşı bir fenomen gibi görünse de küreselleşmenin aşikâr bir sonucudur" diye yazıyor. Bir rol ve tarih edinen, dini liderlerle kutsanan, hatta bir eş tahsis edilen katılımcı, telafi ederek parçası olunan dünyamızın inişli çıkışlı saçmalıklarından korunmuş oluyor. Eski alışkanlık, grup ve mevzilere dönme isteği, her şey ve herkesin elde edilebileceği bir çağdan kendini koruma isteğidir. Katılımcı, geçici veya hayat boyu barış ve konforu buluyor. Güvenli bir şekilde yerleşen, toplumdan korunan bu birey, ebediyete kadar birisi oluyor.

Pop Kültür Camiası

Alternatif Dünya Gençlik Günü'nü organize eden Milton Chan, muhalif bir Katoliktir. Chan, kilisenin merdivenlerinde, Arizonalı çocukların, günbatımında uzaklaşmasını seyrederken kürtaj tartışmasının bu şekilde sonuçlanmasından pek memnun olmadığını belirten bir şekilde kafasını sallıyor: "Beyinler yıkanıyor. Beyniniz çevreniz tarafından yıkanıyor. Mezhepleşme eğilimi yüksek. Papa ve İsa'dan hangisi daha önemli? Hayatın kutsallığına ne oldu? Chan, toplantıda yeni konformist Katoliklerin ortaya attığı soruyu cevaplayabilecek en iyi aday gibi gözüküyor: Neden Protestan olmuyorsunuz? Sahiden, neden? Muhalifler neden hâlâ Katolikti? Eğer kilisenin politikasından çok nefret ediyorlarsa neden başka bir dine geçmediler veya organize inancı tamamen terk etmediler?"

Chan, "İsa'yı terk edemem. İnanan herkes, yukarıdaki patronla bir gün oturup, 'Adaletsizliği gördüğünüzde ne yaptınız?' sorusunu cevaplayacak. Bu din beş yüzyıl önceki gibi değil, o zamanlar tartışmaya açıktı. Ne oldu?" diyor. Chan, Katolik olarak yetiştirilmiş, ilk defa bir problem olduğunu dokuzuncu sınıftayken kürtaj kliniğinin önünde "Eve git!" diye genç bir kadına bağıran kalabalığı gördüğünde hissetmiş. Kendi Katolikliğini tarif ederken, "Tanrı'yı sevip, etrafındaki insanlara saygılı olmalısın. Her şey bu prensipten çıkıyor. Yenilenmeliyiz. Bunu bastıramayız" diyor.

Chan gibi, Polonya kökenli Amerikalı, Milwuakee'den Janice Sevre-Duszynska da diniyle ilgili inandıklarını terk etmeyi reddeden Katolik bir aktivist. Sevre-Duszynska, Alternatif Dünya Gençlik Günü'ne, kadınların Katolik kilisesine papaz olabilmesi gündemini yaygınlaştırma umuduyla gelmiş. Kırk yaşlarında olan bu kadın, yetişkinlik döneminin önemli bir bölümünü, bu mücadele ve aynı düşünceden insanlardan bir topluluk oluşturmak için çalışarak geçirmiş. Duszynska kilisede "Katolik olarak yetiştirildim. Papaz olmak istedim ve çocukken kilisede çalıştım. Yedi sene boyunca her cumartesi günü ibadethaneyi temizledim. Papaz yardımcısı olmak istedim" diyor. Şu anda şimdi yaşadığı Kentucky'deki Lexington şehrinde bir papaz olma törenini nasıl durdurduğunu şöyle anlatıyor: "Katedral

rektörü piskoposa yazmıştım ve o da niyetimi takdir etmişti. Paltomu bir kenara fırlatıp platforma çıktım ve piskoposla konuştum. Ayaklarına kapandım ve bana, 'Yerine otur, servisi engelliyorsun' dedi." Sevre-Duszynska, Roma'da pankart açtığı için tutuklandı. Dünya Gençlik Günü'ndeki alternatif panelde bağıran gençlerin sorularını tekrar hatırlatıp: Neden Katolik kilisesini bırakıp kadınların papaz olabildiği bir dine katılmıyorsun diye sorduğumda Sevre-Duszynska, "Bu dinle doğdum ve büyüdüm, neden dinimi değiştireyim? Amcam ve halam ben okuldayken bölgedeki kiliseyi yönetiyordu. Kilise her zaman benim, büyükannemin, annemin, babamın, amcalarımın, halalarımın, yani bütün ailemin günlük hayatının bir parçası oldu. Papaz olmak ve ayinlerin kapsamını genişletmek istiyorum. Genç insanların daha fazla ritüelle anlama ihtiyacı var. Kilisenin, günlük hayatımıza ve dünyaya saygıyı da içerecek şekilde genişlemeye ihtiyacı var. Ben ayrılmayacağım. Benim ayrılmamı istiyen onlar" diye cevap verdi.

Öncü mü, takıntılı mı? Janice Sevre-Duszynska ve Milton Chan, muhtemelen her ikisi de Katolik doğup Katolik inancına göre yetiştikten sonra, dini kendi yorumları ve kişisel kanaatlarına göre değiştirmenin yollarını arıyorlar. Kendi gündemlerine uyan yeni gelenek ve kurallar keşfediyorlar. Bu durumun benzerini Kol Emeth Sinagogu'nda görmüştük. Ama burada niyaz edenler, dinle ortada bir yerde buluşmuyor, din tarafından reddediliyor. Bunun sonucunda, dine katılabilecek olanlar, parçası olabilecekleri yeni cemaatler yaratmaya zorlanıyor. Birçok örnekte olduğu gibi topluluklar, Katolik kadın papaz istemek gibi tek bir şeyin etrafında oluşabiliyor.

Katolik Kilisesi bu isteği kabul etseydi ne olurdu? Chan ve Sevre-Duszynska'nın çok sevdiklerini söyledikleri organize dine karşı ilgileri azalır mıydı o zaman? Ana akım tarafından kabul edilince dışlanmışlıkları ortadan kalkacaktı. Tanrı sevgileri yerinde kalmakla birlikte, hayatlarının önemli bir kısmına egemen olan isyancı kimliklerini yeniden teyit edecek başka bir şeye ihtiyaç duyma ihtimalleri çok yüksekti. New York Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Profesörü Dr. Marc Galanter, antimezhep hareketlerinin kendisinin bir mezhep işlevi gördüğünü belirtip, "Bağımlılıktan

kurtulanlar, mezhebe, mezhebi kendiliğinden bırakıp gidenlerden çok daha negatif tavır sergiliyor" diyor. Glanter, genellikle, ayrılıp çekip giden çoğu eski mezhep üyesinin tersine, bağımlılıktan kurtulan mezhep üyelerinin, bağımlılıktan kurtarma hareketine katıldıklarını ve Moon[15] ve Hare Krişnacılar gibi mezheplerin aktif eleştirmenleri olduklarına dikkat çekiyor. Galanter, bağımlılıktan kurtulan üyelerin, yeni dinsel hareketlere gösterdikleri düşmanlığın, genelde karşı oldukları mezhepteki duygu yoğunluğuyla oldukça paralel doğrultuda olması karşısında şaşırmış gibi gözüküyor. Bu açıklama yeni gelenekçi cemaat fenomenine de açıklık getiriyor: Antimezhepçiler, bir anlamda kendi antimezhepçiliğe adanmış topluluklarını kuruyor. Mezhebe karşı mezhep belki de orijinal yeni gelenekçi topluluktan daha az cazip değil. Şimdi her ikisi de bir araya gelip, muhalefet ediyor.

Yıkılıp parçalanıyor gibi gözüken topluluklar da yeniden kuruluyor. Milton Chan ve Janice Sevre-Duszynska'nın kurduğu, Katolik Kilisesi kurumuna muhalefetleriyle inançları bağlamında birlik olan topluluk, geleneksel topluluklara karşı bir saldırıyı temsil etmekle birlikte, bir çeşit yeniden dirilişi de temsil ediyor. Azınlıklar arasında, bağlayıcı bir hizip, tarikat şeklinde kendilerini bir otorite haline getiriyor ve köktendincilik, günümüzde ortada duran dinlerin sağlayamadığı küçük kasaba röprodüksiyonuyla tampon bir bölge sağlıyor. Ama, arayış içersindeki daha büyük bir çoğunluk, Chan ve Sevre-Duszynska'nın topluluğu gibi bir inanca bağlı olmayan cemaatlere dahil oluyor. Antitarikat birlikteliklerinin tarikat benzeri topluluklar kurması gibi binlerce topluluk, gücünü coğrafya, din, ulusal kimlik, hatta finansal fırsatlardan değil, ortak merak veya hobilerden alıyor. Popüler kültür topluluklarının yeni dünyası, istikrar, anlam ve yeni konformizmin "Ben Özelim" mantrasına kanal açarak ortaya çıktı.

Sık sık alıntı yapılan *Bowling Alone* kitabının yazarı profesör Robert Putnam, Amerikan sosyal yaşamının sonu olan bir tablo ortaya koyuyor:

15. Unification Kilisesi'ne bağlı, kurucusu Sun Myung Moon'un isminden adını alan, çoğunlukla aşağılayıcı şekilde kullanılan ve resmi olmayan bir terim. (ç.n.)

"Araştırma, ortak politik katılımların, bir mitinge veya konuşmaya (1973 ile 1993 arasında %36 düşüş göstermiş), kasaba veya okul ilişkileri bağlamında bir kasaba toplantısına (%39 düşüş göstermiş) ya da bir politik parti için çalışmaya katılımın (%56 düşüş göstermiş) şiddetle azaldığını gösteriyor."

Putnam kiliseler, spor kulüpleri, sendikalar ve herhangi bir "resmi" sosyal yapıya katılım veya ilginin de ne kadar azaldığını istatistiklerle gösteriyor. Tahmin edileceği gibi, geleneksel değerlere dönmeyi destekleyen eleştirmenlerin ruhuna uygun bir şekilde, Neil Postman, David Frum ve Neil Gabler gibi Putnam da televizyonu suçluyor. Bu çeşit eleştirmenler için TV her zaman ahlak çöküntüsünden en kolay sorumlu tutulan suçlu oluyor.

Kültürel geleneklerimizin değişim gösterdiğini, politik miting, dini söylev ve ittifakların, topluluk geleneği –kitap kulüplerinin buna dahil olup olmadığından emin değilim– olarak azaldığını kimse inkâr etmiyor. Her şeye rağmen Putnam'ın argümanı benimkinden çok farklı değil. Yapılanmış sosyal gruplardan birey toplumuna doğru ilerliyoruz. Putnam, televizyonu bağlantı noktasının göbeğine yerleştirirken de haklı. Ama bu noktadan sonra Putnam, geleneksel toplulukların azalmasına rağmen, başka topluluk çeşitlerinin ortaya çıktığını, TV'nin yok ederken bile topluluk yarattığını göremiyor.

Putnam'ın incelemeyi reddettiği kocaman bir dünya var. Kötülediği popüler kültür, Putnam'ın keyif kulüplerinden, bowling liglerinden ve kadın seçmenler derneğinden olmadıkları için göz ardı edip suçladığı topluluk ve sosyal yapılardan oluşan paralel bir evren yarattı. Titrek ekranın loş ışığında yeni toplulukların kurulup, kaybolduğunu ve tekrar şekillendiğini görebiliyoruz. Arka bahçe güreşi gibi bunlar da paradoksal ve olmazsa olmaz bir şekilde, insanların bireyselliklerini öne çıkarmak için bir araya geldikleri, sayıyla belirtilemeyecek topluluklar.

Merhametsiz Cemaat

Cohn Moser, Chia Pet'te[16] bir camia yetiştirdi.

"TV kılavuzlarında görüldüğü gibi internette bilgisayar kamerası kullanarak Çim Adam'da çim büyüttüm" diyen yirmi altı yaşında bir aficionado[17] olan Edmonton, "İnsanlar bayıldılar, her gün izlediler" diye açıklıyor.

Moser, 1999 kere yaptığı deneyle "web sitesi kullanmanın farklı yollarını" gerçekleştirdiğini ve tanışmak için de binlerce düzenli kullanıcısı olan edmsingles.com'u kurduğunu söylüyor. Kendi sitesi chiaweb.net'te Çim Adam yetiştirmeyi bırakıp, ziyaretçilerin istediği zaman seyretmesi için evinin içini ve dışını bilgisayar kamerası aracılığıyla gösteriyor.

Siteyi bir ara, tanımadıkları birisinin evini gözlemek için, günde 3,500 kişi ziyaret ediyormuş. Moser, bu şekilde, eski arkadaşları ve her gün, en azından tanımadığı üç kişiyle konuşmaya çalıştığı edmsingles.com'dan daha fazla arkadaş edindiğini söylüyor.

Bu sanal bağlantıları kuran tek kişi Moser değil tabii ki. Bilgisayar kamerası aracılığıyla binlerce kişi, hiç tanımadıkları insanların önemsiz ayrıntılardan bahsettikleri web günlüklerine (bloglara) girenlerden muhtemelen üç kat fazla sayıda insan, hiç tanımadıkları insanların hayatları ve özel alanlarını rastgele takip ediyor. Bloglar, web günlükleri, itiraf ve kişisel fikirlere benzer temalar, arka bahçe güreşi gibi geçici bir moda olarak başlayıp, hayatın kalıcı bir parçası haline geldiler. Bunların bizim yeni anticamia topluluklarımız olmalarının yanında, popun gücünün, bireyselliğin yükselmesinin ve burnunu karıştırmana kadar her anının birisi tarafından bilinmesi gerektiği gibi acayip bir inancın da teyit edilmesidir. Pitas.com, diaryland.com, angelfire.com ve opendiary.com siteleri detaylı yazılmış binlerce günlük itiraftan oluşuyor. Nycbloggers.com, New York'un değişik yerlerinde yaşayan 2.100 kişinin web günlüğünü bir araya toplamış. Tam sayıyı bildirmenin imkânsız olduğunu söyleyen çoğu gözlemci, ABD'de yaklaşık 6-10 milyon blog uygula-

16. Çim Adam denilen, içine çim ekilen çeşitli şekillerdeki seramik çömlek. (ç.n.)
17. Horoz, boğa güreşi tutkunu. (ç.n.)

ması olduğunu söylüyor. Günlükler, üzücü (yemek yeme problemi olan kızların itirafları), hizipçi (tanımadığımız ve asla tanıyamayacağımız insanlar hakkında kendilerini referans veren açıklamalar) ya da eğlendirici bir sıradanlıkta (çoğu bu kategoriye giriyor) oluyor. İşte size hiç tanımadığım, günlüğünden anladığım kadarıyla nezih bir film zevki olan, kendisiyle çok ilgili ve Minneapolis'li bir yenilikçi, Ericka Bailie'in hayatının bir haftasından ufak bir parça:

(Pazar, 20 Ağustos 2000) (22.40)

"Bugün, şehir merkezinde cecil b.demented filmini izledik. Sinemanın balkonunda ön sıralarda oturduk ki ayaklarımızı uzatalım. Reklamlar ve filmden parçalar gösterilmeye başlamadan önce gözlüklerden konuşmaya başladık. Brian'ın gözlüğe ihtiyacı var ama 'salak' gözükeceğinden korkuyor. Benim kedigözü, yaşlı kadın gözlüklerim bile ona yakışıyor. Gözlük yakışıyor aslında ona, gözlüklü görmek isterim kendisini. Brian, bütün gün ne kadar şık olduğum ve bundan çok hoşlandığından bahsetti. Şimdi, artık bilinçli bir şekilde giysilerimin şık olmasına mı çalışacağım? Öff aman."

Uzmanlar artık mektup yazılmadığından ve okunmadığından dolayı yakınıyorlar ama bu günlük sitelerinin ve blogların ne kadar çoğaldığından kimse bahsetmiyor. Herkesin tüketmesi için hayatını niye internete koyarsın ki? Blog meraklısı Angela, "Haftada bir, birisi yazdıklarımla ilgili bir şeyler yazıyor. Pozitif bir yorum, kendimi her şekilde ifade edebilmekte özgür hissetmeme neden oluyor" diyor. On sekiz yaşındaki Kentucky'li eski blogçu Trish Allen, daha az ve öz konuşarak, "İlgi odağı olmaktan hoşlanıyorum" diyor. Otuz bir yaşında, sanat simsarlığı ve restoran eleştirmenliği blog'u olan birisi, blogçuların hayata, blog'u olmayanlardan daha farklı bakmaya başladıklarını söylüyor ve "Bizler profesyonel eleştirmenleriz, artık restorana öylesine gitmiyorum, her şeye eleştirel gözlerle bakıyorum" diyor.

Geleceğin yemek eleştirmeninin de belirttiği gibi, blogçuluk fenomeninde de ayrıcalıklı olma havası var. Gerçekten de LiveJournal, Friendster, MySpace, YouTube, Linkedin ve Facebook gibi popüler siteler, sadece blog açmanızı, dosya paylaşmanızı ve profilinizi tanıtmanızı değil, aynı zamanda sayfanızda ne kadar insana

link verdiğiniz ya da kaç kişinin sizinle "friendster"[18] olmayı kabul ettiğine göre popülerliğinizi ölçüyor. Friendster'de, ağın diğer katılımcıları sizinle arkadaş olmayı kabul edip link vermediği sürece, ıssız sosyal bir adada dünya ile ilişkiniz kesiliyor. Bu link sizi, bu linke bağlı olan herkese ve onların bağlı olduğu linklere hemen bağlıyor ve sonunda binlerce internet arkadaşıyla tanışıyor, yarı cemaat şeklinde birbirinize bağlanıyorsunuz. En azından, bir yanıyla da yarı ayrıcalıklı olma fikri cazip geliyor. Örneğin Friendster'de, arkadaş ya da eski sevgililerin üyelik profillerine diğer Friendster ahbaplarının ne kadar değerli olduklarına dair "takdirnamelerini" eklemeleri istenerek, bu ayrıcalıklı olma hali teşvik ediliyor.

Bütün bu blog, arka bahçe güreşi ve Elvis taklitçiliği; elektronik kitle toplumunda dikkate alınma ya da en azından dipnot konulma arzumuzu gösteriyor. "*People*" ve "*StarWeekly*" dergisinde yıldızların doğum sancılarından, aptal kutusunda[19] zengin ve başarılı kadınlarla cinsel ilişkisi olan genç ve yakışıklı doktorların ıstırapları, diğer insanların problemlerine takıntısı olan bir eğlence kültüründe, bütün bunlar birisinin, "İşte, benim problemim de bir eğlence kaynağı olabilir" diye karar vermesi için çok geniş bir seçenek sunmuyor. Radyo ve televizyon dalgalarıyla ilgili bir problem olduğunda, internetli monokültür eğlenceden yavaş yavaş nasıl uzaklaşacağımız meçhul. Ericka, Angela ve birbirlerinin hayatını bilfiil okuyup yorum yapan cemaatlerden başka binlerce kişi de buna dahil. Bu tür katılımlar, kitle kültürü çağında kendini yeniden teyit ederek anlamanı sağlıyor. Bununla birlikte, komşun ya da yan kabindeki çalışma arkadaşın hakkında bir şey bilmezken cisimsiz yabancıların erkek arkadaşlarının modayla ilgili takıntılarını bilmeyi gerektiren yeni konformizmin popüler kültür dünyasına, insanı derinlemesine gömüyor. Georg Simmel'in dediği gibi, "Farklılaşma ve bireyselleşme, daha uzakta olana dokunmak için en yakınlarıyla ilişkilerini gevşetiyor".

Yeni popüler kültür toplulukları, "Ben Özelim" dünyasının taleplerine karşı bir reaksiyon olarak bin bir şekilde vücut buluyor.

18. Kaliforniya'dan Jonathan Abrams'ın kurduğu sosyal bir network. (ç.n.)
19. Televizyon için kullanılan argo bir deyim. (ç.n.)

Yeni gelenekçi topluluklarda olduğu gibi burada da kısıtlı sayıda organize edilmiş gerçek bir araya gelişlerle (Birinci Bölüm'de Kris Verri'nin, Maskeli Adam'a karşı başarılı geri gelişini düşünün) zihinsel ve sibernetik bağlantılar bir arada. İnsanlar, kim ve ne olduklarının fark edilmesi için can atıyor. Grubun belli kısıtlamalarına ve zihinsel heyecanına uyması halinde, herkesin katılabileceği gruplar ortaya çıkıyor. Yaratılan toplulukların, bireylerin fark edildiği, yaşam hikâyelerinin imal edilip anlamla aşılandığı bir yer sağlamanın dışında hiçbir amacı olmuyor. Hem popüler kültür hem yeni gelenekçi topluluklar güven veriyor. Cohn Moser'ın, her gün üç yeni arkadaşla tanışması bireyler kimlik ediniyor, devamlı yeniden keşfetme fırsatı buluyor ve dünyada bir yerleri olduğunu bilmenin konforuna sahip oluyor. Hiç kimse, Moser'in webcam teşhirciliğine meydan okuyamaz, etkisini azaltamaz ya da yerine başka bir şey koyamaz. Peki bu tür yeni topluluklar çok mu farklı? Her ikisi de kaybettiğimiz bir şeyi geri veriyor gibi gözüküyor: Dünyada bir yer.

Belli bir ünlü kişiyi ya da pop fenomenini çok seven insanların, aynı düşüncedeki diğerleriyle zaman ve paralarını bu tutku için harcaması, aşina olunan bir popüler kültür fenomenidir. Her biri, kişi ürün bağlantısını güçlendirdiği için kitle kültürü endüstrisi bu hayranları teşvik ediyor ve eğer yeter sayıdalarsa magazin, heykel ve gelenekten oluşan ikinci bir pazar oluşturuluyor. Bunun en iyi örneği, Trekçilerin[20] Uzay Yolu koleksiyonları, doymak bilmez bir şekilde Sulu ve Uhura'nın bizzat boy gösterdiği toplantılardır. Ama, hayran kulüpleri, yeni konformizmin yarattığı kendini ifade etme ihtiyacının aciliyeti sorununa sadece kısmi çözüm sunabiliyor. Grup içinde istikrar, tanınma ve bir amaç sağlıyorlar: "Hey, bu John, Klingon[21] gibi giyinen adam! Ne haber ahbap? San Francisco'da Vulcan Kongresi'nden beri görmedim seni." Ama, gerçekten yaratıcı bir yol ya da kontrol hakkı açısından çok az şey sunuyorlar.

Sonuç olarak, sürekli ve genişleyen popüler kültür takıntımız şimdi garip, verimli bir mahsul veriyor: Her şeyi, Arka Bahçe Güreş Federasyonu'ndan tribute gruplara kadar her şeyi kapsayan büyüyen

20. Star Trek/Uzay Yolu hayranları için kullanılan küçültücü bir kavram. (ç.n.)
21. Yıldız Savaşları'ndaki bir karakter. (ç.n.)

bir alt kültür. Bu "topluluklar" ayrıca, internet gazetesi, roman, CD, hayran sitesi, blog ve video yaratmak için bağımsız şekilde bir araya gelenleri içeriyor. Bağımsız her aktivitenin değiş tokuşu, tekilliklerini ve genellikle, milyonların gönülden tanınma arzularını nakletmekte açıkça görünen amatör zayıflıklarını aşıyor.

Halihazırda, hayatları popüler kültüre ait toplulukların etrafında dönen birçok insan tanıdık. Harry Potter hayranı kurgu yazarlarından Uzay Yolu amatör sinemacılarına, borsa simsarlarına ve rapçi olmak isteyen Storm'a kadar dünyada milyonlarca insan kendi gerçeklerini, cevaplarını popüler kültürün yalanlarına göre formüle ediyor. Aynı şekilde, bazıları fark edilmek için, tarikatların sınırlarına ya da köktendinci toplulukların güvenliğine çekiliyor. Birçoğu, neyin özlemini çekiyorsa onu, –cemaat onayı, spiritüel anlamı ve kendini yeniden keşfetme kabiliyeti– bulduğu popüler kültür topluluklarına sığınıyor.

Tara Ariano, Toronto'nun internet popüler kültür topluluğunun öncüsü. Ariano, internette tanıştığı Amerikalı ortağıyla birlikte, çok fazla popüler olan fametracker.com ve televisionwithoutpity.com gibi popüler kültürü eleştiren siteleri denetliyor. Arino her iki siteyi de 90'larda kurmuş. Kazançları bir ara işi bırakacak kadar yükselmesine karşın, şimdi, en fazla zaman alan ve pahalı olan TelevisionWithoutPity, Ariano ve ortağı maaş almadığı takdirde kendisini ancak idare edebiliyor. Ariano, siteyi kapatmayı düşünmüş ama kısmen yönettiği internet topluluğuna müptela olması, kısmen de sorumluluk duygusu kendisini sürdürmeye zorlamış. Bu konuda, "Yapmak zorunda olduğum için yapıyorum" diyor.

Ariano kime karşı kendini zorunlu hissediyor? 2003 yılında, televisionwithoutpity.com'un günde üç buçuk milyon katılımcısı vardı. Ziyaretçilerin favori TV programları hakkında fikirlerini yazdığı bir forum sitesinin, otuz bin kayıtlı kullanıcısı, favori programları hakkında özet eleştiri yazısını okuyor, mesela Buffy the Vampire Slayer'ın son yayımlanan bölümü hakkında, inanılmaz detaylı yazılmış eleştiriler bulabiliyorlardı. Ayrıca eleştirmenin yazısı hakkında aleyhte ya da lehte oylama yapabiliyorlardı. Ariano, eleştirmenlerin yazdıklarının karşılığında para aldıklarını ama binlercesinin de işi

bedava yapmaya hazır olduğunu belirtiyor. Televisionwithoutpity.com'un ziyaretçileri de çeşitli bölümlerin tartışıldığı, Buffy'deki en iyi çiftin kim olduğuna yönelik galeyana gelinebilen ve buna benzer şeylerin yazıldığı foruma, yazı postalama ve okuma fırsatı bulabiliyor. Bu forumları ziyaret edip tartışmaları takip ettiğinizde, Buffy'nin Kaliforniya'daki büyülü kasabası Sunnydale'e girmiş gibi oluyorsunuz. Burası, TV'nin birçok insan için oldukça önemli olduğu paralel bir dünya. Bu insanlar Ariano'nun kendisini sorumlu hissettiği TV müptelası kullanıcılar. Siteyi kapamanın, çok ani, üzücü ve zalimce olacağını düşünüyor. Sorumluluk; site parasızlıktan kapanma tehdidi yaşarken, Ariano'nun izleyicilerinin bir araya gelerek ikinci el malların yanında kek, poğaça gibi yiyecekler de satarak binlerce kişiden yardım toplaması şeklinde iki yönlü. Mesaj belli: sitelerinin kapanmasını istemiyorlar.

Televisionwithoutpity bir topluluk için gerekli birçok ayırt edici özelliğe sahip. Bunlar, dayanışma, kendini adama, mukabele ve anlaşabilmek için özenle uyulan kurallar. Ariano, "Mr. Personality'yi tekrarlayacak mıyız'da olduğu gibi site hakkında biz diye konuşuyorlar" diyor. Topluluk üyeleri bir çeşit gözetleme işini yerine getirirken Ariano ve ortağı da bir belediye başkanı ya da polis gibi çalışıyor, işi iyileştirmeyi, ziyaretçiler için topluluğu güvenli kılmak ve herkesin istediğini bulmasını sağlamakla uğraşıyorlar. Ariano, "Herkesin belli sınırlar içinde kalmasını sağlıyoruz. Eğer grup tartışmalarına katılıyorsa, mesela Charmed hakkında ne kadar düzgün ve zekice tartışma yapılacaksa, o seviyede bir tartışma götürmeleri gerekir" diye açıklıyor. Yani, forumun yularını ellerinde tutuyor, tartışmaların medeni bir şekilde yürümesini ve "Sarah Michelle Gellar çoooook seksiii" diye binlerce grup mesajının gelmemesini sağlıyorlar.

İnsanlar siteye, fikirlerini dinleyip değerlendirecek benzer bakış açısına sahip bireyleri bulmak için geliyorlar. Bu anlamda pop toplulukları, geleneksel toplulukların neredeyse gelişmiş bir halidir. Ariano, "İnternette seni birleştiren kriteri ve bunun ne olması gerektiğini seçebiliyorsun. Gerçek hayatta arkadaşlarını ve aileni seçemezsin. Belli bir programa sadakat göstereceğini taahhüt edersen, o topluluğun içeriğini tanımlayabilirsin. Bir programı çok tutuyorsan,

seninle hemfikir olanları bulabilirsin. Sadece TV'yle ilgilenmeyebilirsin, internet aynı ilgi alanlarını paylaşacak kişileri bulmana yardımcı oluyor."

Ama bazen, belli bir popüler kültür için paylaşılan tutku, insanları takıntı ve acayiplik âlemine çekiyor. Ariano, "Fan fraksiyonları, insanların kimliklerini de belirlemeye başladı. Forum sırasında kişisel bir saldırıda bulunamazsın; ama bazı insanlar için bunun sınırları biraz bulanık. Mesela, Buffy'de Willow çiftinin en iyi çift olduğu görüşüne katılmayan birisi çıktığı zaman, kendilerine kişisel olarak saldırıldığını söylüyorlar" diyor. Ariano, bu hayranların, arkadaşlarının farklı bilgisayarlarından oy kullanarak sayılarını çoğaltmaya çalıştıklarını belirtip, "Çok ciddiye alıyorlar. Gerçek bir oylama zannediyorlar, gerçekten bir anlamı olduğunu düşünüyorlar" diye de ekliyor.

Ariano, Televisionwithoutpity'nin bir topluluk olduğunu düşünüyor mu? "Foruma katılanların 'topluluk' tanımını doğru anlamda kullanmadıklarını düşünüyorum. Umarım içinde bulundukları topluluk sadece bu değildir. Yakınlaştıkça çok daha klikleşiyor, yani gruplaşıyorlar. Birbirlerine harika olduklarını, program hakkında düşüncelerinin harika olduğunu söyleyip duruyorlar" diyor Ariano. Ona göre; insanlar siteye varlık ve fikirlerini değerli kılmak için katılıyor. Kendi mektuplarını okumak ve zekâlarıyla bilgilerinin hayranlık uyandırmasıyla ilgili oldukları kadar diğerlerinin ne söylediğiyle ilgilenmiyor. Sadece bu da değil, bazıları, topluluk ya da değil, zekâ ve bilgilerinin değerli bulunduğu ve tanındığı tek yer olan forumu kaybedecekleri için perişan oluyor. "Bazıları gerçek cemaatlerini siteyle kesinlikle değiştiriyor. TV'deki program bitince, programı özetlemeyi ve forumu bitiriyoruz. Buffy bittiğinde, bu forumu kullananlar, altı ay öncesinden forumun devam edip etmeyeceğini sormaya başlamışlardı. Dizinin bitmesine rağmen forumun bitmesini istemediler" dedikten sonra Ariano, çok samimi bir şekilde, "Bu insanlar dışarı çıkıp yeni arkadaşlar edinmeli" açıklamasını yaptı.

Ariano, tamamen kendini gerçekleştirme ihtiyacından ve "Ben Özelim" doğrulamasından oluşan yapay topluluğu sürdürme rolünden dolayı acaba pişmanlık duyacak mı?

"Ben onların satıcısı mıyım? Pezevengi miyim? %99'unun gayet iyi giden gerçek grupları olduğundan eminim" diyen Ariano, gülerek devam ediyor: "Uluslararası Af Örgütü için çalışacakları zamanı çaldığımı düşünseydim kendimi kötü hissederdim ama öyle düşünmüyorum. Evet, bu bir uyuşturucu satıcısının argümanı ama eğer biz olmasak, başkaları yapacaktı."

Hâlâ Yalnız

Televizyon ve diğer popüler kültür platformları, farklı duygulara sahip olanların anında birbirleriyle bağlantı kurmalarını sağlıyor. Çoğumuz, popüler kültür ve onun başarılı mecrası TV'ye, kişilik özelliklerimizle bireyselliği geliştirmeye yönelik tutkularımızı uygulayabileceğimiz bir çeşit model olarak başvuruyoruz. Birisi olmak, pop yıldızlarımız gibi tanınmak ve yaltaklanılmak istiyoruz. Aynı zamanda, anlam ve gelenekten arta kalanı, toplulukla bağlantı ve şöhretin sahte cazibesini gizleyen maneviyatı da arıyoruz. Bu yüzden, popüler kültürle bağlantımız çoğunlukla nostaljik. Bu geçiciliğiyle pop, anlık senkronize olmuş empati sağlayabiliyor ve Marshall McLuhan'ın eski global kasaba klişesi gibi farklı dünyalar arasında çağlayarak akan, hepimizin aynı olduğu duygusunu uyandırıyor. Popüler kültür, "Ben Özelim" piyasasının talepleriyle mutabakat sağlamak için devamlı değişip kendisini yenilemek zorunda olduğu için de bağlantı, her zaman anlık ve yüzeysel oluyor. En sevilen TV programı yayından kalkıyor, favori filmin TV dizisine dönüştürülüp araya yirmi dakikalık reklamların sokuşturulabilmesi için parça parça ediliyor. İkinci, üçüncü ve dördüncü kere seyrettiğin, hiçbir zaman ilk seyrettiğin gibi olmuyor. Bu yüzden gittikçe, duygularımızı kurtarmak, hayallerimizi canlı tutmak ve yalnızlığı kendimizden uzakta tutmak için, her zaman anlaşılacağımız, fark edileceğimiz ve tanınacağımız bir yer garanti eden, pop topluluklarını kuranlarımızın sayısı artıyor. Bir zamanlar, Evel Knievel'de[22] ol-

22. Harley Davidson marka motosikletiyle gezen, arabaların üstünden atlayan yaşlı bir motosikletçi. (ç.n.)

duğu gibi genç çocukluk dönemi ilgisinin ileri yaşta devam ediyor olması, çok utanç verici olabilecekken bugün böyle bir takıntı, yetişkin bir adama, hayran kitlesi, seyirci, bireysellik ve hatta bir topluluk sağlıyor.

Maalesef, kimlik yaratan topluluklar çevresinde kümelenmek, ister pop isterı yeni gelenekçilik olsun, yeni konformizmin talepleri tarafından yaratılmış problemleri çözmüyor. Topluluk büyüdükçe, ana akım tarafından kabul edilme olasılığı artarken bireylerin katıksız, saf kurumlar aracılığıyla özel biri ilan edilme ihtiyacını tatmin etme olasılığı azalıyor. Hayatımızı egemenliği altına alan popüler kültürün içine daha derin ve hızlı katılmak isterken popun bize vaatettiklerini başarmak için de normal hayatımıza, isteyerek son veriyoruz. Kapıda yaygara yapmak ve tırmalamak için gruplar oluşturdukça buna ulaşmamız giderek zorlaşıyor.

Bir zamanlar gerek yeni gelenekçi gerek popüler kültürden esinlenmiş olsun, paylaşılan ilgi alanına göre topluluklar oluşturmak, bir çözüm sağlıyor gibi gözüktü. Bu topluluklar, mezhebin coşkulu yoğunluğuyla küçük kasabadaki tanınma şeklini, yeniden yaratılıp, fark edilme potansiyelini de içererek birleştiriyor. Ama, hem yeni gelenekçi hem pop olsun yeni topluluklar, yeni konformizm altındaki bireylerin izolasyonuna sadece kısmi çare oluyor. Kendini ebedileştiren merkezsizleşmiş bir sistemin, bireysellik vaazına ve konformizme bağlılığına karşı mücadele eden yeni topluluklar, tersini yapıyor: Bireysellik arzumuza bağlı bir konformizmin vaazını veriyor. Sonuçta, özellikle özgün bir kimlik ve her zaman bir ev olarak tanımlanabilen bir topluluk, bir kültür ve bir toplumda yer edinmiş olma hissi gibi birbiriyle çelişen insan ihtiyaçlarını tatmin edebilecek veya somutlaştıracak bir topluluk daha keşfedilmedi. Yeni dalga topluluk arayanları temsil eden John Walker Lindh, bir ev bulamama veya hissedememe acizliğine yönelik bir şey yapmayı seçti. Geleneksel bir muhakemeyle köktendinci İslamcı bir gruba katılan Lindh, özgürlüğe karşı isyan etmiş oluyor. Ama Marin County'li hoşgörülü ailenin bu oğlu, özgürlüğe karşı isyan etmedi, tam tersini yaptı. Lindh, kendini algılayabileceği bir topluluk arayışı içinde, antikonformist özgürlüğü olabilecek en radikal şekliyle be-

nimsedi. Özgürlük olarak düşündüğümüzün antitezinin içine dalarak, devamlı şekilde özgür olmanın köleliğinden kendini bağımsız kıldı. Özgürlüğün yalnızlığından kurtulmak için Lindh'in göze aldıkları, şimdi bulunduğu durumu düşündüğümüzde daha da etkili oluyor.

"Ben Özelim" çağında John Walker Lindh, kendini gerçekten özel hissedeceği bir topluluk aradı. Bir dönem, hocanın dizi dibinde oturduğu zamanlar, bireyselliğin yıkımından kaçma ve barış sağlamanın yolunu bulduğunu düşünmüş olmalıydı. Ama en çok korktuğu yerde son buldu. Yani, mecburi bireyselliğin göbeğinde, hayat boyu yalnızlığa mahkûm şekilde.

Dördüncü Bölüm
İsyan

7
Extrem Davranış
Özel Olma Çağında Şöhret Ahlaka Karşı

Yırtık iş elbiseleri içindeki adam, bir elektrikli testereyi sağa sola sallayarak çalılardan aniden çıkar. Kalabalık geri sıçrar. Adam yüksek devirli silahını kafasının üstüne yukarı doğru kaldırır. On dört yaşında bir kızın kafasını kesmek üzeredir. Kızın çığlıkları, sisi delerek feryat ve haykırışlar şeklinde yankılanır. Son dakikada, arkadaşları onu çekip kurtarırlar. Adam sisler içinde kaybolur.

Bunlar, Universal Stüdyo'nun Islands of Adventure adlı tematik eğlence parkındaki Halloween Horror Night'ta sahneleniyor. Super Hero Island ve Jurassic Park arasında bir yerlerdeyim. Aslında nerede olduğumdan emin değilim. Kalın duman önümde dalga dalga yükseliyor. Çığlık ve kıkırtılar, kafa karıştıran bir kakofoni yaratıyor. Bu sıcak Orlando ekim ayı gecesinde, sadece loş bir ışık var.

Birkaç metre önümü ancak görebiliyorum. Arada sırada, karanlıkta tereddütlü adımlar atan kol kola girmiş çiftler ve gruplar görünüyor. Gölgelerin oynaşmasını seyrediyorum. Düşman olabilirler mi?

Korku Gecesi'nin ne kadar da gerçekçi göründüğüne şaşırdım. Normalde çocuk dostu ve gece saat dokuzda bile bir havaalanı kadar aydınlık olan tematik eğlence parkı, karanlık ve tehditkâr. Girişte, hortlaklar darağaçlarında işbaşındalar. İleriden, tiksinti dolu nefes alıp vermeler ve iniltiler geliyor. Biraz sonra bunların nedenini buluyorum. Diz hizasındaki köpükten tereddüt etmeden geçip, korkudan sinenlerin arasına karışıyorum. Burada, perili evler ve labirentler, tüyler ürpertici gösteriler, ileri teknoloji ürünü korku fantezileri var. Ama gerçek korkuyu eski moda çocuk oyunu "cee" oyunları veriyor. Meçhul bir seri katil çalılıklardan çıkınca, herkes çığlık atıyor. Bu, tıpkı dandik bir korku filmine kendini kaptırmaya benziyor. Neler olacağını önceden biliyorsun ama şaşırmaktan da kendini alamıyorsun.

Parkta dolaşırken burada sırf korkmak için her biri bu boktan şeye 60 dolar gibi yüksek bir ücret ödeyen, on binden fazla insan olduğu gerçeğini düşündüm. Üstelik bu, üç hafta süren Korku Gecesi'nin sadece bir gecesiydi. Başka bir deyişle, korkutulmak için kaydolan 200 bin insandan bahsediyoruz. Kalabalığın arasında birçok ergen ve üniversite öğrencisi olmasına rağmen, sadece onlar yoktu. Orta yaşlı çiftler, gece gezmesindeki otuzlarındaki kadınlardan oluşan gürültücü bir topluluk, hatta nadiren de olsa yaşlılar gördüm. Gece, korkutulmak isteyen herkes için düzenlenmişti ancak korkutulmak istemeyenler de vardı: Ağlayan küçük bir kıza rastladım. Korku Geceleri çocuklar için değildi. Çocukların böyle ayrıntılı düzeneklere ihtiyacı yok, sadece yatağa yatmak ve dolabın kapısı tam kapanmadığında oluşan karanlık aralığa bakıp durmak bile onları korkutabilir.

Elinde tırpan tutan bir iskelet kadın, bizden bir grubun arkasından sessizce yaklaşıp ortaya çıktığı anda, omuzlanıp itilip kakılmaya başlandım. Ben de acı bir feryat mı koparmalıydım? Görünürde, Halloween Korku Geceleri'nde bana gerçekten zarar verecek hiçbir şey yoktu. Ama binlerce katılımcı ve elektrikli testereli seri katil,

iskelet, zombi kostümleri giymiş yüzlerce "scaracter"le[1] neler olabileceğini asla bilemezsiniz. Yani, ya bir kaçık bu geceki partiye katılmaya karar verdiyse? Hiç kimse gergin gözükmüyordu. Bense arkama bakıp duruyordum. Washington D.C.'ye bağlı bundan daha büyük bir bölgede terör yaratan Maryland suikastçısı aklıma geldi. Bir suikastçı her yerde olabilirdi. Burada da olabilirdi. Birilerinin saklanabileceği karanlık boş köşe ve tehditkâr kuytuluklardan burada gereğinden fazla varmış gibi gözüküyordu. Kendi kendime sorup duruyordum: Yapma Hal, gerçekten korkuyor musun? Aslında hem evet hem hayır. Daha çok, hayır. Plastik bira şişesini dudaklarıma götürdüm ve bir yudum aldım.

Kendini Maksimuma Kaptırmak!

Popüler kültür ve onun anlık, anı yaşa tatminindeki ısrarının yaylım ateşine tutulan bizler, günlük hayatın bıktırıcılığıyla birlikte giderek daha çok yılgınlık duyuyoruz. Bu yılgınlığa karşılık vermek için başvurduğumuz ilk yol, kendimizi popüler kültürün eğlencesine daha çok kaptırmak ve kendini gerçekleştirmeyi artırmak için yollar bulmak oluyor. Kendimizi sinemalar, tematik eğlence parkları, kumarhaneler, laser-tag oyunları ve daima açgözlü olan eğlence endüstrisinin sanal gerçeklik oyunlarına atarken "İşte buradayız! Eğlendirin bizi!" diye bağırıyoruz.

Günümüzde eğlenmek genelde, aksiyonun içinde ve şovun bir parçası olmak anlamına gelse de popüler kültürün sahte gerçekliğine batırılmıştır. Ekranlar daha büyük, ses daha yüksek, aksiyon daha baştan çıkarıcı olmak zorunda. Eğer koltuklar oynuyor, kokuyor ve ekrandan nesneler fırlayıp kucağımıza düşüyorsa çok daha iyi. Hayatlarımız, popüler kültürün vaat ettikleriyle kıyaslandığı zaman daha da sıradan ve sıkıcı gözüktükçe onun, bizi hemen içine alıp fanteziyi gerçekleştirmek için yollar bulmasını daha da çok istiyoruz.

Halloween Korku Geceleri bu isteğimizi gerçekleştiriyor. Teorik olarak istediğimiz şey, gerçekten takip edilmek ve dehşete düş-

1. Kostümleriyle korkutan aktör veya karakterlere verilen ad. (ç.n.)

me duygusuna olabildiğince yakın olmak. Halloween Korku Geceleri'nin sisinde dolaşıp, keyif alınan korkunun çığlıklarını dinlerken şunu düşünüp durdum: Neden buradayız? Gerçek hayat kesinlikle yeterince korkutucu. Teröristlerin New York şehrinin orta yerine uçakları çakmasının üzerinden çok geçmedi. Ben bunları yazarken Toronto polisi, on yaşında bir kıza tecavüz edip öldüren katili bulmak için şehrin altını üstüne getiriyor. Ama yanından geçtiğimizde çalılıklardan sapıkça fırlıyormuş gibi yapan takipçi için hâlâ 60 papel bayılıyoruz. Bir şoku, gerilimi, bir sonraki en heyecanlı şeyi arıyoruz. Peki, neden?

Yerel kültürel mübadeleden gerçekten anlam çıkarmak ve buna katılmaktan uzak duranlarımız, yaşadığımız hayatı mazur göstermek için çoğunlukla hazır eğlenceye bağlı kalıyor. Bunun sonucunda konformist bireyci, sürekli uyarılıp, tatmin olmak istiyor, buna ihtiyaç duyuyor. Bir toplulukta yer sahibi olarak kısmen bir kimlik oluşturabildiğimiz ve akranlarımıza ancak kitle kültürünün dokunaçları elektronik olan araçlarla ulaşabildiğimizden, aksiyonun içine girmek ve fark edilme arzumuzu tekrar teyit etmek için başka yollar arıyoruz. Bize söyleneni yapıyoruz: Popüler kültürün dünyasına kendimizi veriyor ve bizi özel hissettirmesi için onu çağırıyoruz. Oturduğu yerde duramayan, gösteriye kendini daha da çok kaptırmayı arzulayan insanlar haline geldik.

Tanınma talebimize cevap vermek için, eğlence daha interaktif, sarıcı ve yoğun hale geldi. Bahsi artırmaya devam ettiği sürece ona karşılık vermeye devam edeceğiz. Yeni eğlence konseptleri, genelde aklımıza sokulan fantezileri, yan etkileri olmadan keşfetmemize yol açan sanal gerçeklik senaryolarına odaklanır. Macera sporları ve savaş alanı gezileri bunu bir adım öteye taşır: Burada gerilimin, yaralanma, yakalanma, hatta ölme şansımızın oldukça yüksek olmasını bilmemizden kaynaklanan "gerçek" senaryolarımız vardır. Korku geceleri coşma, duygulanımlarımızı dalgalandırma arzumuzu herhangi gerçek ve potansiyel bir tehlikeye maruz bırakmadan tatmin etme umuduyla sanal gerçeklik, macera ve seyahatin paralel evrenlerini birleştirir.

Ama Korku Geceleri tam olarak tatmin etmez. Ertesi gün güneş tekrar doğar ve her şey normal gözükür. Banyoda sendeler, aynada

kendimize bakar ve hep beraber bir inilti çıkarırız. Kendimizi bezmiş, uzaklaşmış, boş ve en kötüsü, eğlenmemiş hissederiz. Birey çağının aynı zamanda ekstrem davranış çağı olmasının sebebi de budur. Bireyselliğimizi ilan etmek için daha çok çalışmak zorunda kaldığımız sürece, giderek artan sayıda insan, ya daha ekstrem bir popüler kültüre katıldıkça ya da bütün bu programları kökünden reddettikçe, daha uçta yer almak zorunda kalıyor. Popüler kültürün sürekli daha sarmalayıcı atraksiyonlarla doyurmaya çalıştığı bireyselliğimizi ifade etme fırsatlarına duyduğumuz arzu, yine popüler kültürün mirasıdır. Bu atraksiyonlar o kadar aşırı ve çılgın ki günlük hayatımızda, bu yoğunlukla karşılaştırılabilecek bir şeyi hayal etmek bile gittikçe zorlaşıyor. Dolayısıyla normal halimizden gittikçe daha fazla uzaklaşıyor ve kendimizi değersiz hissediyoruz. İşte, tuzak burada: Her zamankinden daha şiddetli ve aşırı hale gelen kitle kültürünün yaptırımlarıyla birlikte, şoke edip korkutacak ve dolayısıyla "Ben Özelim" iddiasını ettirecek ne kalıyor ki? İyi bir çocuk olup çalışırsan sıkıcı oluyorsun. Peki, bu iyi çocuğun, kötü statüsü elde edip, Kurumsal Ken'in havasını sarsmak için neyi göze alması gerekiyor?

Ekstrem kültür, gerçek hayatın aşırılıklarını gasp ediyor. Bir zamanlar biraz tuhaf davranışlar bile aforoz edilmenize, cadı diye boğulmanıza veya dışlanmanıza neden olurken bugün, dövme ve piercing yaptırmak veya satanist, paganist, şeytan kovucu, kutularında saklı olarak duran bebek koleksiyoncusu olmak bile tam tersi bir etki yapıp, arkadaş edinmenize neden oluyor. Kültürümüz, bir şeylere dalma ve eğlenme dürtülerimizi tatmin etmek için aşırılaştıkça, gerçek hayatın tuhaflıkları da ilgi çekmek haline dönüşüyor. Bu kapalı bir devre: Gerçek hayattaki aşırı eylemlerin aşırı eğlenceye dönüştürülmesi, gerçek hayat fanatiklerinin televizyonda gördüklerinden daha fanatik şekilde popüler kültüre girmeye çalışması, başka bir gerçek hayat fanatikliğine neden oluyor. Sonuçta, ana akım kültürünün özel olmakta ısrar etmesi, aşırılıkta ısrar etmesi haline dönüşüyor. TV'de her gece kötü polisler, tecavüzcüler, katiller ve manyaklar listesine maruz kalıyoruz. Bugünlerde gerçek hayat fanatikleri TV'ye çıkmak için ne yapıyor?

Yazar Michael Bracewell, doksanlı yılların, "Can sıkıntısı, bir kerelik şöhret için özlem ve kendi mükemmeliyet derecelerini –Sonuna kadar Terör! Sonuna kadar Yıkım!– yükseltmek adına, çubuğun bükülerek 'maksimumlar' kültürünün teşviki" döngüsünde, tuzağa düşmüş bir dönem olduğunu yazar. Buna rağmen kültür aşırılaştıkça, ki aslında Halloween Korku Geceleri ne kadar anlık ve gerçekten korku verici olsa da yanlızca buzdağının görününen kısmıdır, popüler kültür dünyasına girip, sadece aşırı davranışlar temelinde kabul edilmeleri zorlaşır. "İnsanlar şöhret şerbetinden biraz elde etmek için neler yapmayı göze alacaklar" diye soruyor Bracewell. Cevabı ise "1990'lı yılların ikinci yarısında bunun cevabı, belki de hiç sürpriz olmayacak şekilde, 'kesinlikle her şey' " oluyor.

Bugün, göze çarpan bir şekilde öldürmek, sözde tutkuyla ağır suçlar işlemek, tamamen geçici, dakikalık şöhreti yakalayabilmek için tevazuyu ziyan etmek konformizmdir. Her eylem daha aşırı karşı eylemi talep edip ona mecbur bırakır. Bu sebeple öfkenin aleni bir şekilde patlaması, çok görülen bir şeydir. Nişancı, polisle alay ederek tarot kartları bırakır ve olayın kameraya alınmasını sağlar. Medyayı kavrayan seri katil ile video kamera taşıyan, toplu ölümlere neden olan liseli katil. Her ikisi de "Ben Özelim" çerçevesinde "standart" aşırı adımlar atıyor: Tanınma ve fark edilmenin yolunu bulmaya çalışıyor.

Vahşi popüler kültürün insanları daha vahşi yaptığını söylemiyorum. Tersine, devamlı bizi gösteren fakat her zaman dışında bırakan pop dünyası, bizim özel olduğumuzu söylerken özel olduğumuzu ifade etmek için çok az yol bırakıyor. Fark edilmek için birçoğumuz öngörülebilir bir karşılıkla uç eylemlere başvuruyoruz. Bu, ille de popüler kültürün değil popüler kültür endüstrisinin de hatası. Fanatik eylemler TV'de yer alıyor ama sadece birkaç kere. Suç işleyen kişinin şöhret kapısından girmesi için, daha da fanatik bir şey yapması gerekiyor. Bütün bunlar, yerleşik bir topluluk modeliyle anlam bulma yolunun kapatılmasından oluyor. Yeni konformizmi yaratan sistem, bizim buna dahil olmak istememize neden oluyor. Kötü bir durum ve biz dahil olmak için her şeyi yapabiliriz.

Tematik Parktan Kaçış

Orlando... Los Angles, Tokyo, Londra, Hong Kong veya hatta Toronto'nun, kültürümüzü egemenliği altına alan filmlerde, TV gösterilerinde, video oyunları ve pop müzikte kendimizi kaybedeceğimiz en iyi yerler olduğunu düşünebilirsiniz. Ama beni; takım halinde otellerin, koskocaman eğlence sitelerinin, zamanın gerisinde kalmış parkların ve bir çalışanlar ordusu olan orta sınıfın, üretilmiş zamanlarda çılgın bir safahata teslim olduğu, arsız eğlence merkezi Orlando çekiyor. Orlando, önemli sayıda Kuzey Amerikalının, rahatlamak için sıraya girip her şeyi içlerine çekmeye gittikleri bir yer. Orlando, bireyselliğimizin gitgide artan şekilde özel olma talebini karşılamak için daha da aşırılaşıp, emici olmaya başladığına dair popüler kültür teorisinin, test edildiği bir yer.

Hard Rock Hotel'in Universal Stüdyosu tematik eğlence parkı "yerleşkesinde" kaldım. Özellikle bu Hard Rock Hotel, bir zamanlar, hatıra objeleri toplama fetişi olan Don Henley tipi bir rock yıldızının sahip olduğu Kaliforniya'daki köşkün, sözümona bir kopyası. Bu, aşırı büyüklükteki kartonpiyerli görüntünün ve pek çok başka şeyin arasında, 1972'den kalma, Elvis'in Vegas tulumunun da sergilendiği cam vitrinleri açıklıyor. Hard Rock'ta bütün koridor ve salonlarda pop müzik çalıyor. Koskocaman yüzme havuzunda ve hatta su altına daldığınızda da hoparlörlerden yapılan yayınla rock yapabilirsiniz.

Hard Rock Hotel, birçok büyük tatil yerinin artık ne seyahatle ne de turizmle alakalı olmadığının bir delilidir. Coca-Cola'nın, Mickey Mouse'un olmadığı, lekesiz, otantik gidilecek kaç yer kaldı? Ama zaten çoğunluğun otantikliğe ilgisi azalıyor. Daha fazla sahtelik istiyorlar. Bugünlerde tatil ve kaçışlar, eğlenceyi uzatmakla, gece gittiğiniz filmin etkisini bir haftaya yaymakla alakalı hale gelmiş durumda. Eğer sahte bir dünyada yaşıyorsak, bu sahte dünyayı özel dünyamız haline getirip kabul edeceğiz. Burada konuştuğum birkaç kişinin hedeflerinin, ne güneşin altında pasif bir şekilde yayılmak ne de kendilerininkinden farklı bir kültürü keşfetmek olduğunu fark ettim. Tek bir amaçla gelmişlerdi: Eğlenmek.

Orijinal Universal Stüdyo tematik eğlence parkında, Beetlejuice's Graveyard Revue'yu gittim. Göğüs aralarını açıkta bırakan siyah deri giysileriyle kadınlar, Frankenstein ve Kurt Adam vardı. Beetlejuice, seyirciler arasından alay edilecek insanlar seçiyor ve sıradan şarkılar sunuyordu. Beetlejuice, seyirci katılımını sağlamakta kararlı bir şekilde bizi, şunu veya bunu bağıracağımız basmakalıp egzersizler yapmaya davet ediyordu. Seyirciler, Beetlejuice'un iştahlı üstelemesine karşı en az düzeyde katılıyor, hiç de hevesli görünmüyorlardı. Yetmiş yaşlarında, Florida'da yaşayan ve Universal Stüdyo'yu senede birkaç defa ziyaret eden bir adamın yanına oturdum. Her zaman aynı gösteriye geldiğini söyledi. Sıkılmıyor muydu peki? O ise, "Kıçımı kaşıyıp, TV seyretmekten daha iyi" dedi.

Kaba ama anlayışlı zat, Orlando'nun tematik eğlence parkını iyi özetliyor. Biz buraya daha büyük, önceden paketlenmiş eğlencenin paylaştırıldığı, daha gösterişli ve çekici olanı denemek için geldik. Eğlencenin, senin kim ve ne olduğunu belirlediği bir çağda, tercihen kişileştirilmiş bir boyutta, daha iyi ve büyük eğlenceleri istememiz şaşırtıcı değil. Ama amaçsızlık ve yararsızlık hissi de gene beraberinde geliyor. Midye yahnisi (dört dolar) yerken, Chicagolu şişman, solgun bir çiftle konuştum. Tematik eğlence parkında olmalarından dolayı biraz mahcuplardı. Walt Disney Dünyası'nın daha iyi ve Epcot ışık gösterisinin şimdiye kadar gördükleri en iyi şey olduğunu söylediler. "Ama" dedi adam, üzgün bir şekilde, "giriş ücretleri çok pahalı". Karısı, "Kazıklıyorlar" diyerek kocasına katıldı. Tatil için dağa ya da sesiz bir yere giden tiplerden. Adam sesten yakındı. "Çok iyi zaman geçiriyoruz" diyerek karısı aniden söze daldı. "Hadi bunu pozitif bir tecrübeye dönüştürelim" dedi.

Halihazırda bildiğimiz ve katıldığımız kültürel kinayeye dalmışken farklı bir yerde olduğumuzu iddia eden bir eğlenceye geldik. Popüler kültür gezisi sizi ne strese sokar ne de sıkar çünkü daha önce görmüşsünüzdür. Bu daha gürültülü, parıltılı ve hızlı olduğu kadar kıçını kaşımaktan da iyidir.

Pasif ve isteksiz katılımın gösterdiği gibi, Beetlejuice'un yirmi yıl öncesinin aile eğlencesi için yakışıksız olabilecek, alaycı tasvir ve müstehcen esprilerle dolu gösterisinden seyirciler sıkılıyor. Eğ-

lence kültürü istikrarlı bir şekilde daha fazla günlük hayatımıza girmeye başladıkça, öncesinden daha iyi, farklı ve yeni bir şey ikram etmeleri de güçleşiyor. Taleplerimizle örtüşen bir eğlence istiyoruz: Daha iyi, hızlı ama aynı zamanda içine dalacağımız ve en azından, tam yetkili bir katılımcı olarak her birimizin özel, her birimizin devamlı yükselen yıldız olduğu bir eğlence.

Hard Rock gibi tematik oteller bunun en iyi örneğidir. Beklerken bile neden eğlendirilmeyelim? Atlanta, Newark ve Myrtle Beach'e seferleri olan, kanatlı bizon amblemli restoran zincirinden türemiş Hooters Air uçaklarında büyük göğüslü, göbeği açıkta ve kısacık şortlu iki Hooters bebeği, hosteslik yapmak için değil, yalnızca "müşterileri eğlendirmek için" oradaydılar. Aynı şekilde Universal'in sitesinde, görece yeni olan üç otelde de bu farklı "eğlence" yaşanıyor. Bir tanesi İtalyan sahil kasabası görünümünde, ikinci ise Güney Pasifik, Bali gibi tatil yerlerini andırıyor. Ama en popüleri, benim de geçici olarak kaldığım Hard Rock zincirinin parçası olandı. Rock'n Roll teması orada kaldığınız sürece sizi kuşatır, sabah uyandırma servisi sizi daha önce orada kalmış bir Rock'n Roll'cunun sesiyle uyandırabilir. Yeni boyanmış bir tırabzan Police'ten bir alıntıyla sizi uyarabilir: "Don't stand so close to me." Lobide otururken Violent Femme'den "Blister in the Sun" dinliyor, Mick Jagger'ın ağzı yakalanan bir balığın açılmış ağzı gibi olan portresine bakıyorum. Hard Rock Hotel, popun bütün permütasyonuyla birlikte, bireyselliğin ve başkaldırının bir varyasyonunu satıyor. Şöyle diyor: Kimsen, o ol, kendi işini yap ama kredi kartınla öde ve lütfen küfür etme, çocuklar var. Yüzme havuzunun kenarındaki barda Eminem videosu gösteriliyor, palavracı kötü çocuğun annesinden ne kadar nefret ettiği teması veriliyor. Kötü laflar sansüre uğruyor. Yanımda bir anne, oğluna burgerle alkolsüz margarita ısmarlıyor ve kendi faturasına ekletiyor. Çocuk bundan çok hoşlanmamış görünüyor. Boş boş ekrana bakıyor. Burada, tam anlamıyla ve devamlı tahriğin olduğu bir ortamda bile sıkılmış gözüküyor.

Neden sıkılmasın ki? Florida'dan buraya kadar gelmiş ama hâlâ dışarıda, içeriye bakıyor. Eğlendirenlerin cevabı, durmadan daha çok içine alan, daha büyük tematik eğlence parkı siteleri oluyor.

1995 yılının başlarında, turistlerin Disney Dünyası'nı ziyaret ettikten sonra uğradıkları bir tane, eski Universal Stüdyosu tematik eğlence parkının dışında, şehrin bu civarı oldukça boştu. Ama sadece dört yıl sonra, üç adet kocaman otel, yenilenen Universal Stüdyo parkı ve ona bitişik, her yerde bulunabilecek en yüksek teknolojiyle üretilen araçların olduğu yeni bir Macera Adası yapıldı. Bütün bunlar, Disney'in ufaklıklar için olmasının yanı sıra daha ziyade yetişkinlere hitap eden, keskin bir fantezi yaratmayı hedef alıyor. Bu, içine çeken eğlencenin çabucak geliştiğini de gösteriyor.

Kanallar ve yemyeşil bakımlı bahçe yolu, Hard Rock Hotel'i, ismine rağmen şehirle alakalı olmayan Şehir Yolu'na bağlıyor. Bu yürüyüş güzergâhında, bir dolu hediyelik eşya dükkânı, otuz adet sinema salonuyla birlikte Jimmy Buffet'in Margaritaville'i, Emeril'in Restoranı (gene ünlü şef!) ve koskocaman NBA City Restoranı gibi bir dünya marka isme rastlıyorsunuz. Bu haliyle, etliye sütlüye dokunmayan bir kasabanın kopyası olmaktan çok uzak. Burası, park yeri olmayan ve arabanı cadde üstünde yukarı aşağı kullandığın varoşun çökmüş bir versiyonu. Burada gezintiye çıkmıyor, anında margarita alacağın pencereler ve bira büfeleriyle eğlenceyi maksimum düzeye getirmeni sağlayan yürüyüşe çıkıyorsun. Dışarıda bir tır beklemediği için yaptığın alışverişler, otele gönderilebiliyor. Oldukça mükemmel gözüküyor ama başarısız bir yanı da var: Konuştuğum çok sayıda insan, bütün bu yürüyüşlerden yakınıyor.

Şehir Yolu, insanı içine çekmek için tasarlanmış. Ortasında durup baktığında, popüler kültürün parçası olan pop restoranlar, pop ürünü hediyelik eşya satan pop dükkânlar, sahte Mardi Gras[2] festivali sunan barlar veya sahte Karayip gemi gezisi, koskocaman sinema salonu ve elbette şehir yolunun iki yanında her şeyi bilen, herkesi cezp eden, eğlence tanrısına adanmış, piramit tematik parklardan oluşan, popüler kültürden başka hiçbir şey görmüyorsun. Burada bir iki günden fazla zaman geçirdiğinizde, tematik park dışındaki dünyayla ilgili hislerinizi yitirmeye başlıyorsunuz. Artık sesten rahatsız olmuyorsunuz. Parlak ışığa ve kalabalığa alışıyorsunuz. Emeril'in restoranında gerçekten düzgün bir yemek yiyebileceğinizi düşünmeye başlıyorsunuz.

2. Hıristiyanların Büyük Perhiz'den önceki salı günü yapılan karnavalı. (ç.n.)

Yerimde duramıyorum, hareket halindeyim, otel barı, tematik park 1, şehir yolu, tematik park 2, otelin yüzme havuzu ve barı arasında gidip geliyorum. Birkaç gün içinde, sürekli eğlence arayan, duyarsızlaşmış bir meraklı haline dönüştüm. Site öyle düzenlenmiş ki dışına çıkmak zorunda kalmıyorsunuz.

Siteden Çıkmıyorum

Biz daha fazla katılmak istedikçe, eğlence teknikerlerinin de bizi tatmin etmesi daha zorlaşıyor. Kitle eğlenceleri pasif nitelikte çünkü para, milyonlarca insan ve birimin göreceli olarak hızlı dolayısıyla pasif şekilde, aynı çeşit tecrübe ve gezintilerden geçmesiyle kazanılıyor. Otomatik arabalarla yalpalayarak geçerken Siyah Giyen Adamlar atraksiyonu, bizi silahla donatıp, yaratıkları öldürmeye davet ediyor. diğer eğlence ürünlerinden daha fazla satan devasa video oyunları Universal Stüdyoları'nın belki de en popüler atraksiyonları. Bitişik Macera Adaları üzerinde, heyecan veren çeşitli sürprizler ve en yeni sanal gerçeklik efektleriyle Örümcek Adam uçuşları, saltanatını sürdürüyor. Günde yüz binlerce insanı hâlâ ağırlayan, bu kadar içine çekip heyecan veren başka bir şey daha hayal etmek kolay değil.

Mumya ve Mumya 2 filmlerinin Londralı set tasarımcısıyla otelin barında konuştum. Mumya gösterisi hakkında bilgilendirmek için gelmişti. Tematik parklar hakkında kararsız gözüküyor. Bir yandan Hollywood filmleriyle birlikte tematik parkları da kafa boşaltan zararsız bir eğlence olarak savunurken diğer yandan, Tayland gibi ülkelerde bölge kültürünün yok olması ve Amerikanlaştırılması hakkında söyleniyor. Popüler kültür ürünü olan Mumya'nın, büyük bir oranda bölge kültürünün yerini aldığını söyledim. Benimle hemfikir olduğunu ama daha büyük organizasyonlarla süreçlerin, onun kabahati ve sorumluluğu olmadığını söyledi. Gitmek zorunda kaldı, tematik eğlence parkı yöneticileri onu yemeğe çıkardı. O giderken aklıma medya eleştirmeni Todd Gitlin'in, medyanın fikirden ayrı bir "duygu vaadi" verdiğine dair ifadesi geldi. Gitlin, "Bu veya şu imgeler hakkında, orada olmalarından başka ne hissettiğimizi bilmeyebiliriz" diyor.

Temalı eğlence parkları; nihai olarak homojen bir toplum yaratma rolüne rağmen, eylemi tamamlayıcı rollerimiz olduğu hissini vermeye çabalıyor ve bu minvalde gelişmeye devam ediyor.

Eğlencenin geleceğinin özelleştirme ve kişiselleştirme olacağı çok aşikâr. Durumun böyle olacağı, tematik parkın Örümcek Adam ve Siyah Giyen Adamlar gibi yeni atraksiyonlarından ve seyircinin, eski tip bir gösteri olan Beetlejuice revüsünden sıkılmasından belli oluyor. Tematik otelde, eğlence kültürünün bu tecrübeyi genişletip, "ekstrem" yolu aradığı çok açık. Hard Rock, Halloween Korku Gecesi'yle birleştirerek kadavra da dahil, özel olarak dekore edilmiş bir "Halloween Süit" oluşturdu. Hortlak gibi gözüken, şoke edici rockçı Marilyn Manson'ın portresi de otelin fuayesinde sizi karşılıyor. Bunun dışında, iki odalı diğer süitin dekorasyonu, tamamen yapay gotik tarzında. Oturma odası, örümcek ağı kefeniyle bir tabut, tavana kadar kaplı kitap raflarında ve tozlu kavanozlarda gözler, böcekler ve odaya saçılmış Viktoryan çağından kalma tıbbi aletlerle dolu. Yatak odasındaki eski eşyalar ve köhne avizenin yanındaki TV ile saatli radyo bir şekilde illüzyonu bozuyor. Pekâlâ, niye korku odası var? Odayı bir geceliğine normal odanın iki katı fiyata tutanlar, kendilerine birinci sınıf korku seansları kiralamış oluyor.

Scott, Universal Stüdyosu'nun özel efekt departmanından ödünç alınmış olan sistemi, bize gösteriyor. Işıklar sönüyor, ayak sesleri, inleyişler. Cam kavanoz kırılıyor. Ayak sesleri yükseldikçe ses de yoğunlaşıyor. Güçlü bir rüzgâra benzer bir uğultu duyuluyor. Işıklar yanıp sönüyor. Mumların ışığı alevleniyor. Yatak sallanıyor ve çekmeceler tıkırdıyor. Bu seanslar, bütün bunlardan sonra, yatakta korkup sinen çiftin üstünü kaplaması gereken bir kordonun salakça düşmesiyle son buluyor. Teknik olarak mükemmel olan bu seanslar, beş dakikadan az sürüyor. Bu süit, Halloween Korku Gecesi paket programı çerçevesinde, haftada üç ya da dört kere kiralanıyor. Korku az sürüyor; ama iki ya da üç kere olunca çok yoğun yaşanıyor. Kalan çiftlerin süreyle bir sorunu olmadığını ve hazzı, en çelişik noktayla, özgün ve önceden paketlenen, güvenlikli ekstrem eğlenceye erişerek artırma peşinde olduklarını anlıyorsunuz. Bundan kesin-

likle hiç kimse şikâyet etmiyor. Piyasanın talebi üzerine ikinci Korku Gecesi odası açılıyor.

Bizi, bir sonraki eğlence düzeyine çekme çabalarına rağmen tematik parkta, on iki yaşın üzerindeki hiç kimse arsız bir cesareti kendinde toplamış gibi gözükmüyor. Yılın en yavaş zamanında bile yeterince kalabalık olan gösterilerden insanlar, tembel, uyuşuk bir vaziyette alkışlayarak ve bir sonraki atraksiyonun kuyruğuna girmek için gösterinin sonunu beklemeden çıkıyor. Halloween Korku Gecesi'ne katılmak için birkaç saat seyahat etmiş liseli üç çocuğa, onları bu fanteziye getiren sebebi sordum. Biri, "Her yıl geliriz", diğeri, "Yapacak bir şey işte" diyor. Eğlencenin merkez üssü ise teslimiyet ve ritüel.

İyi bir Japon filmi olan After Life'ın bir sahnesini aklıma getiriyor bu durum. Yakın zamanda ölenlerden, sonraki yaşamlarına getirecekleri tek bir hatırayı seçmeleri isteniyor. Onlara yardım edecek danışmanlarla tanışıyorlar. Bir keresinde bir kız, danışmanına bir hatırasını anlatıyor. Kız, tematik eğlence parkındaki hızlı lunapark treni anısını mutlulukla anlatıyor. Danışman kıza, götürmek istediği hatıranın bu olduğundan emin olup olmadığını sorup, diğer tarafa geçen birçok çocuğun da benzer hatıraları olduğunu söylüyor. Kız sahiden bu hatırasını mı istiyor? Onu, tekrar düşünmesi için odasına geri gönderiyor.

Bu, tematik park tecrübesinin sahte gerçekliğini anlattığı için iyi bir sahne. Hatıralarımızın, dünyamızı yeniden biçimlendiren işlerini hem sevgi hem nefretle yapan, üzgün set tasarımcıları tarafından mı oluşturulmasını istiyoruz? Elbette hayır. Hatıralarımızın özgün ve kişisel olmasını istiyoruz. Ama önceden yapılmış eğlenceler, hayatımızın öncelikli odak noktası oldukça ve popüler olma vaatlerine göre hayatımıza anlam kazandırmaya çalıştıkça daha fazla paylaşılan, kolonileştirilip telkin edilen hatıralarımız olacaktır. Dün yaşadığımız eğlenceyi hiç olmamış gibi hissettikçe, daha fazla, farklı ve iyi eğlence isteme konusundaki hevesimiz de artacaktır. Eğlenceler, bizi pop hayalinin içine daha fazla daldırmak ve angaje etmek için, giderek daha ekstrem olmanın yollarını arıyor. Her eğlence akımının geçmişi silmesi, üstün gelmesi ve bizi sadece bir anlık bile olsa tamamıyla kendimizle şimdide bırakması gerekiyor.

Fazla Ekstrem! Bahsi Yükseltmek

Ekstrem olma trendini, Avrupa'da teorik olarak ağır sanat filmlerinde de görüyoruz. On üç yaşlarında tombul bir kızın, annesini ve kız kardeşini öldüren bir adamla seksüel ilişkiye geçmesini içeren À ma soeur adlı Fransız filmi, Ontario'da yasaklandı. Kanada'nın diğer yerlerinde de filmin afişinde, "Ontario'da Yasaklandı!"diye ilan edildi. Bazıları bu filmi, feminist yönetmenin, kızların ergenlik dönemini etkili bir şekilde incelediği bir film olarak savunurken diğerleri, filmin anlamsız bir şiddetle sona ermesinin, "genç kızlığın etkili incelenmesinin" sağlayacağı ilgiden kesinlikle daha fazla ilgi çekeceğini ileri sürdüler. Diğer Fransız filmi Irreversible, Cannes'da gösterime girdiğinde sinema solonu dolmuştu. Filmde, bir adamın, biraz fazla gerçekçi bir şekilde başka birisinin kafasına yangın söndürme tüpüyle vurmasının yanında, dokuz dakikalık bir tecavüz sahnesi de yer alıyordu. Japonya'da çok popüler bir film olan Battle Royale'de, bir adaya mahkûm olan on üç yaşlarında bir grubun, ellerine silah verilerek birbirlerini öldürmelerini gösteren, kanlar içinde geçen sahneler, ülkenin her tarafındaki TV'lerde keyifle izlendi. Filmin en şiddetli anı, bir erkek çocuğun, bir kızı tehlikeden korumaya çalıştığı andı. Kız, çocuğun kendisini öldüreceğini zanneder ve maalesef onu vurur. Çocuk ölürken kızı sevdiğini mırıldanır. Ama kız, bu dehşet verici sahnede ağlayarak, komik bir şekilde, "İsmimi bile söylemedi" der. Ölüm Oyunu'ndaki öldüren kızlar daha sonra Qentin Tarantino'nun Kill Bill filmi için seçildiler; ama tabii, filmde Tarantino'nun kötü niyetli olmayan yıkımı yansıttığı, epik katliam festivali bağlamında yer aldılar. ABD film eleştirmeni David Thomson, "Dramatik hikâye desteğiyle veya gittikçe hiç hikâye desteği olmadan, daha önce görmediklerimizin, ekstrem bir baskıyla bize gösterildiği bir noktaya geldik" diyor. Heavy metalcilikten yönetmenliğe geçen Rob Zombie, grotesk bir palyaçonun seyircilerini, İngilizce'de bulduğu en kötü kelimelerle taciz ederek başlat düğmesine basıp, esas filme geçmesini söylediği, House of 1000 Corpses isimli düşük kaliteli kendi yapımı olan DVD filmine, "Hiç ahlak yok" yorumunu yapıyor. "Yükselecek bir yer kalmadı bu, ahlaki bir çöküş" diyor.

Ama filmleri bir yana bırakalım. Televizyon, günlük hayatımızla ortak bilincimize çok daha nüfuz ederek daha az artistik kaygı ve stille bunu yapıyor. Sözde Realite TV'de gerçek ekstrem eğlenceyi buluruz. Fear Factor'de, insanların kafasından böcekler dökülüyor veya yarışmacılar çürümüş koyun gözü çiğniyor ve kusuyor. Cops ve taklitlerinde kanlı tutuklamalar, yaygın şekilde küfürle karşılaşırız. Kanser ameliyatları, doğum sahneleri, dikkatlice yaratılmış trajedileri görüyoruz. Kısa süren TV programında "kusurlu" sıradan insanların, adım adım düzenlenen estetik operasyonlarla fiziksel kusurlarını nasıl düzeltip, hayatlarını değiştirdiklerini görüyoruz. Ameliyatından bir gece önce Stacey, gözü pek bir şekilde kameraya bakarak, "Bu, kendim gibi göründüğüm son gece olacak" diyor. Fox'un The Swan versiyonuyla ya da bu gibi vaatleri olan daha düşük reytingli diğer programlarla karıştırmamak gereken, ABC serisi Extreme Makeover'a, binlerce kişi başvuruyor. Bu programların hem seyirciler hem katılanlar açısından popülaritesi, sadece ameliyat kadar ekstrem bir teknikle, hayatının hikâyesini yeniden biçimlendireceğin şeklindeki popüler kültür esinli fikre ve yeni konformizme bir kanıt olmasıyla ilgili değil. Aynı zamanda, yeni konformizmin coşturduğu ekstrem bireyselliğin, kötücül burkulmasıyla da alakalı. Herkesin özel olduğu bir çağda ekstra yol katetmek gerekiyor. Siz de Geraldo'nun bir keresinde yaptığı gibi, stüdyo seyircilerinin karşısında canlı liposuction[3] yaptırmalısınız.

İğrençliğin sattığı kadar öfke, hakaret ve kötülük de satıyor. Ekstrem duygular ekstrem yollarla ifade ediliyor. Bu türlü eğlencelerin hedefi, bir eleştirmenin söylediği gibi "saf ve alakasız anlar" yaratmaktır. Bir başka deyişle, bizi günlük hayatın sıradanlığından kurtarmak için eğlencenin yapamayacağı şey olmamasıdır. Söylediğim hiçbir şey sizi şaşırtmıyor ya da ekstrem gelmiyorsa işte, söylemek istediğim de bu değil mi? 1967'de Seattle yeraltı gazetesi *Helix*, Doors adlı bir grup hakkında haber yaptı. Heyecanlı muhabir, "Masumiyetin kıyımı imasıyla oral seks başlangıcı bir stilleri var. Heyecanlı seks katliamı. Müzikal bir kan banyosu... Bizi ham bir tutkuyla yorgun bırakaksalar da en azından canlı olduğumuzun farkına

3. Vücuttan yağ aldırma operasyonu. (ç.n.)

vardırıyorlar" demişti. Bu, popun her zamanki projesi oldu: Bizi kalabalığın çeşitli kategorilerine indirgeyen, ikincil kaynaklı anonim gücün, indirgemeci sistemi ortasında bırakarak canlılık hissi vermek. 1967'de pop, yeni bir yol gösterdi: Taze, çılgın, özgürleştiren bir yol. Bugün en naif, heyecanlı kampüs gazetecisinin bile benzer bir konser yorumu yapmasını hayal etmek zor. Beatles, Elvis Presley ve Jim Morrison zamanında çocuklar, bayılıyor, çığlık atıyor ve bitkin düşüyorlardı. Onlar, Eminem'in hayatının hikâyeleştirilerek anlatıldığı 8 Mile adlı DVD formatında, onu elde etmek isteyen ve edemeyen çoğunlukla çıplak "orospuların" olduğu video şarkısını da içeren filmiyle karşılaştırıldığında, modası geçmiş ve arkadaşça gözüküyorlar. Film kızını yetiştirmek ve yeniden evlendiği karısıyla kaynaşmak için müzikten emekli olduğunu açıklamasından beri aniden sağlığına kavuşan rapçi hakkında.

Eğlence bir sonraki baygınlık anını araştırmaya devam ediyor. 2003 yılının yazında Las Vegas'ta, Montreal's Cirque du Soleil, "erotik kabare" olarak adlandırılan Zumanity gösterisini başlattı. *New York Times* yazarı, yapımdan, "Sadomazoşist hapisane senaryosu ve çeşitli seksüel konfigürasyonlarla birlikte, Billie Holiday'i çağrıştıran travestiliği de içeren, ana akıma dahil bir eğlence" diye bahsetti. Bir rock yorumcusunun "Genç lezbiyen dalaveresi" olarak yorumladığı, ülkesinde "Lolita pornografisi"ni patlatmaktan öteye geçmeyen, menajerleri eski psikolog Ivan Shapovalov olan Rus iki genç kızdan kurulu Tatu grubuna ne dersiniz? Bu arada, ABD'li illüzyonist David Blaine kendisini, plastik şeffaf bir kutuya hapsedip, Londra'daki Thames Nehri'nin üzerinde sallandırıyor ve kutunun içinde kırk dört gün kalıyor. İlgi çekmek için kendisini açlığa mahkûm etmesi başarılı oluyor ve yarım milyon kişi olay yerine gidip onu izliyor.

Bugün hâlâ bunlardan hiçbirisi bir çığır açamadı. *Revolver* adlı rock dergisinin editörü Tom Beajour şunları söylüyor:

"Rock yıldızları, kendilerinin iyiliği için çok fazla saygın kaldılar. Rock uzun zamandan beri var, aklınızı kaçırmadığınız taktirde ne karşı bir kültür geliştirebiliyor ne de rock müzisyeni ya da hatta hard rock yapan birisi olarak maceracı olabiliyorsunuz. Bu yol kül-

lendi. Sokağı uzun saç ve dövmeyle çalkalayamıyorsunuz artık çünkü herkesin dövmesi var."

Gerçekten de St. John's'taki Memorial Üniversitesi'nde profesör olan Michael Atkinson, kitabı *Tatooed: The Sociogenesis of a Body Art*'ta, dövmenin bir isyan geleneği olmaktan çok öte ve özellikle yaptıranların %65'ini oluşturan kadınlar arasında, çok popüler olduğunu söylüyor. Dövme yaptıranların çoğunun geleneksel kadınlıkla ilgili olduğunu, ön kola yaptırılan kuru kafalar ve çapraz kemiklerin yerini, göbeğe yaptırılan kelebeklerin aldığını belirtiyor. Spor yıldızları arasındaki popülerliğini düşününce dövmenin neden bu kadar çok yaptırıldığını anlıyorsunuz. San Antonio Spurs'dan[4] Malik Rose, "Eğer dövmeniz yoksa tuhaf birisi oluyorsunuz" diyor. Nitekim 2003 yılında Ulusal Basketbol Derneği'ne bağlı oyuncuların %70'i dövmeyi destekledi.

Şimdi dergiler, bir zamanlar aykırı bir davranış olan dövme ve piercing yaptırmaktan, uzaylılarla iletişim kurma veya seks kölesi olmaya kadar farklı konularla ilgileniyor. Doksanlı yılların başında Montreal'in yoksul kısmına hitap eden bağımsız, düzensiz çıkan, bedava dağıtılan aylık *Vice* dergisi, okuryazarlık sonrası, lazımlık ağızlı cilt şöhretini edindi. Makaleler, her türlü ekstrem davranışı kutluyor: "Bütün Zamanların Suçları arasından Vice'ın İlk Onu", "Annem Beni Vurdu", "Bütün Sene Asit Kullanan Adam". Doğal olarak bu şahaserler, *Vice*'ın *Seks, Uyuşturucu ve Rock'n Roll, Kılavuzu*'nun giriş bölümü, editörlerden, eski eroin bağımlısı Suroosh Alvi ve içki problemi olan Shane Smith'e yapılan göndermeyle başlayıp, gençlerin, "yaşlı, kelleşen ve iğrenç memeli itleri" düzdükleri ve zirveye tırmanırken dikizleme gösterisinde rahatladıklarından bahseden bir kitap haline gelebilir. Bütün bunlar yeraltı ekibi tarafından değil, Harper Collins tarafından basılıyor.

Bu seviyedeki bir ekstrem kültür malzemesini kâr edecek şekilde kullanmak için özel bir siniklik gerekiyor. Richard Metzger, bütün bu "ekstrem" imparatorluğunu, web sitesi, kitaplar ve TV gösterileri de dahil, disinfo.com markasıyla idare ediyor.

4. NBA'de bir basketbol takımı. (ç.n.)

Metzger'in web sitesinde bir performans sanatçısının neden vajinasını diktiğinin açıklaması, seri katillerle ilgili başka bir sanatçıyla yapılan röportaj ve felsefecilerin "gelecek biyolojik kıyamet" hakkındaki tartışmalarıyla karşılaşırsınız. Metzger, popla kuşatılmış avamın "Ben Özelim" açlığını, kabaca ve sinikçe yağmalıyor. Onunla yapılan bir röportajda söylediği gibi, gittiği her yerde sapıklığı teşvik etmekten ve karşılığında mangırları cebe indirmekten hoşlanıyor. Seyircilerinin kim olduğunu ve bu sapkın peygambere neden ilgi duyduklarını gayet iyi biliyor. Metzger, eskiden münferit antikonformist bir ifade olan ama bugünlerde pek çok çocuğun mahallelerindeki alışveriş yerlerinde, dövme ve piercing yaptırmasını, "Hiçbir anlamı yok. Yani, anlamı yoksa bu, 'herkes gibi farklı olmak istiyorum' demektir ki bu da çok patetik" diye yorumluyor.

Belki patetik ama Metzger'in de ekmeğine yağ sürüyor bu durum. Herkes gibi fark edilmek istiyoruz ve tanınmak için ekstrem yolu seçen, cesaretli bir neslin dikkatli öğrencileriyiz. Metzger'in kendisi de seksenlerin, hâlâ popüler olan RE/Search'ü[5] gibi birçok şey arasında "modern ilkellerin" vücut modifikasyonlarını, acıyla beslenen performans sanatçısı "süper mazoşist" Bob Flanagan'ın hayatını ve vücut salgılarıyla eğlenceyi kutlayan kitap ve dergi yayıncılarının kültürel pazarı himayesinde, nihilizmin popa dönüştüğü bir "yeraltı" trendinin açtığı yolu izliyor.

Karanlık Taraf: Kediyi Katletmek

Özel olmak için neyi, nereye kadar göze alabilirsiniz?

Serge Moscovici toplumumuzun, "Teşvik ettiklerini engelleyen bir müessese" olduğunu söylüyor. Toplumdan, "İhlal etmenin araçlarıyla birlikte yasakları icat eden" diye bahsediyor.

Ne kadar içine çekiyor olursa olsun pop bir şeyi yapmaz: Tam olarak gerçek erişime izin vermez. Kâr yapan bekçiler bizi köşede

5. RE/Search Yayınları, San Francisco'da, 1980 yılında V. Vale'nin editörlüğünde dergi ve kitap basan bir yayınevi. Vale'nin 1977-1979 arasında çıkardığı, Allen Ginsberg ve Lawrence Ferlinghetti'nin 100 dolarla başlattığı bir punk rock fanzini olan Search&Destroy'un takipçisi. (ç.n.)

tutar. Kişiler arası iletişimi, her zamankinden daha ekstrem ve sahte katılımı olan eğlenceyle değiştirir. Eğlence bugün bizi ikame etmekten çok, tahrik ediyor.

Bizi tahrik eden, gittikçe daha fazla ekstremleşen pop imajları tarafından engellenince, popüler kültüre erişme çabalarımızın ve "Ben Özelim"in doğum hakkımız olduğu iddiamızın daha da ekstremleşmesine şaşmamak gerekir. Popüler kültür gördüğümüz gibi, daha mükemmel bir "sen" için, ihlal ve isyan vaaz ediyor. Pop temasını gerçek kılmak istiyoruz. Popüler kültür ve yeni gelenekçi camialar başarısız olduğunda, ihtiyaçlarımızı tatmin etmek için başka yollar arıyoruz. Çoğu zaman ekstrem ihlale başvuruyoruz. Berbat davranarak, dile düşme ve şöhret "ödülünün" semeresini yiyoruz.

Ama çürümüş bir koyun gözü yer misiniz? Ya da hiç tanımadığınız birisiyle evlenir, neşter altında sarkık kalçalarınızı sergiler, isminizi Dunlop-tires[6] olarak değiştirir misiniz? Ya da Larry Corcoran gibi kitlesel trajedilerin yaşandığı yerlerde tatile çıkar mısınız? Corcoran, katliamın yıl dönümünde on üç saat araba kullanarak, Boston'dan Columbine'a gitmiş. Corcoran, halihazırda Waco ve Oklahoma şehirlerinde de bulunmuş. Bir röportajında, "Belki biraz zorluyorum ama bu ülkede nerede bir trajedi yaşansa orada bir turist atraksiyonu oluşuyor. Ben yalnız değilim" demiş. Pop ve hayat, yeni konformizme karışıp kaybolduğu zaman, bize zevk verecek, özel hissettirecek herhangi bir acayiplikle angaje olma hakkına sahip olduğumuzu düşünüyoruz. Corcoran, günahtan paçayı görünüşte kurtaran birçok kişiden biri sadece. Ama bu iğrenç pop müstehcenliği, engellenme hissi oluşturmaya başlasa dahi, gerçek katılımdan başka her şeye izin veren popüler kültürün sadece başka bir parçası olan, trajedi mekânlarına turlarda kendisine giderek daha fazla insan eşlik ediyor.

Özel olma durumunu ifade etmek için yapılan ekstrem davranışlar, özellikle genç nesiller arasında gittikçe büyüyen taraftarlarla birlikte kullanılan bir taktiktir. Ergen psikoloğu Ron Taffel, "Şimdiye kadar olandan çok daha ham, keskin ve sapkın bir gençlik kültürüne gömülmüş yeni çeşit gençler görüyoruz" diyor.

6. Dunlop tekerlekleri: Bir araba tekerleği markası. (ç.n.)

Yirmi bir yaşındaki Torontolu sanat okulu öğrencisi Jesse Power, final projesi için gerçekten özel bir şey yapmak istemiş ve harika bir çözüm bulmuş: Siyah beyaz bir ev kedisinin işkence edilmesini videoya çekmek. Bu kesinlikle ilgi çeker ve gerçekten de çekti. Bunun yanında Jesse, hayvanlara eziyetten suçlu bulundu. Video gösterildikten sonra çatı katını basan polis, ölü kediyle birlikte, "bir adamın, kedinin boğazını kestiğini, devamlı şekilde dişçi aletiyle bıçakladığını ve kısa tüylü kedinin bağırsaklarını bir bıçakla çıkardığını" gösteren videoyu buldu. Power'ın iki suç ortağı daha vardı ama onlar, bir sanat projesinde yer aldıklarını söylediler. Power, videonun hayvanlara nasıl kötü davrandığımızı göstermeye yönelik olduğunu söyleyerek kendini savundu. Yeni konformizm, bu çeşit aldatıcı düşünceleri yaşatıyor: "Yaptığım mutlaka doğru çünkü hissettiğimi yapıyorum."

Sebepsiz şiddet, şiddeti protesto etmenin bir yolu olarak gösteriliyor. Zamanın içinde anlık bir ilgi sağlamak için oluşturulan ekstrem stratejiler, ana akımın ilgisini çekmek isteyen herhangi bir kişiye çekici geliyor. Önceden planlanmış (ekstrem) kendiliğindenlik eylemiyle pop anları yaratmak, bireylerin, olabilecek her şey için hazır ve eğitilmiş kameralarla dolu bir dünyanın avantajından yararlanmasını sağlıyor.

Spor figürlerine sahada rastgele saldıran hiç duyulmamış hayran görüntülerinin, çok fazla karşılaşılan bir olay haline gelmesi şaşırtıcı mı? Bu olayların en çirkini, maç sırasında tenis oyuncusu Monica Seles'in bıçaklanmasıdır. O zamandan beri bir *Sports Illustrated* yorumcusunun söylediği gibi, "Kenardaki hayranlarda önemli bir değişim var, bugünün davetsiz misafirleri gösterinin parçası olmak istiyor". William Ligue Jr. ve genç oğlu, beysbol ana liginde sahadaki yerinde oturan antrenöre şiddetli bir şekilde saldırıp kalıcı bir hasar vermeden önce, kız kardeşini arayıp, maçı muhakkak seyretmesini söylemiş. On beş sene hayran davranışları üzerinde çalışma yapan, Boston Üniversitesi profesörlerinden Leonard Zaichkowsky, "İnsanlar fark edilmek istiyor ve gazetede isimlerini görmek için geceyi hapiste geçirebiliyorlar" diyor. "Fark edilmek", eski bir gelenek olan sahada çırılçıplak koşmakla elde edilemiyor artık. Bugün, on beş sa-

niyelik anınızı elde etmek için bıçaklamak ve dövmek gerekiyor. 2003 yılının yazında, SkyDome stadyumunun çimenlerindeki Blue Jay ile Baltimore Orioles beysbol karşılaşmasında, sahaya koşarak çıkan en az beş kişi vardı. Failler yakalanıp sahaya izinsiz girmekten tutuklandılar ama kim onları hatırlıyor?

Toplumu eleştirmek için şiddet kullanmakla, şiddet istihdam etmek ya da şoke etmek için radikal eylem yapmakla, fark edilmek için başarılı olacağı kesin olan bir eylem yapmak arasındaki fark bulanıklaştı. Şöhretli birisinin, tecavüzden tutukladığı "haberi" Entertainment Tonight'ta karısıyla yapılan röportajda ortaya çıkarken gerçekle sahtenin birleşmesinin yarattığı ahlaki ve etik ikilemler de devam ediyor ve her eylem, popülerlik seçimine dönüşüyor. Fransız yazar Michel Houellebecq, kitabı *Elementary Particles*'da, "Seksüel zevk olasılıklarından bezgin, sıradan ahlakın kısıtlamalarından kurtulan bir bireyin, gaddarlığın daha geniş zevkiyle ilgilenmesi makuldür." Houellebecq, Marquis de Sade ile hippi hareketinin zevk arayışının, Charles Milles Manson'ın[7] "ailesi"ne doğru evrimiyle, Jesse Power'dan farklı olmayan, daha sonra sanat galerilerinde sergilemek için hayvanlara işkence edip bağırsaklarını çıkartan 1950'lerin Viennese Actionist'leri[8] arasında bağlantı kuruyor. Houellebecq, bütün bu beşeri faaliyetlerin zevk ve güç edinme arayışları olduğunu, "Actionist'ler, beatnik'ler, hippiler ve seri katillerin, sosyal normlara karşı olan saf özgürlükçüler olmadığını" söylüyor. Başka bir deyişle, pratikte gerçekleştirilip, ekstrem noktalara götürüldüğünde bireysellik, sonucu ne olursa olsun zevk alma hakkının talep edilmesidir. Zevk, bugün şöhretin yakalanmasıyla istiflenen bir şey olduğundan, ne pahasına olursa olsun bireysellik hakkı da her şeye rağmen özel olma hakkı haline dönüşüyor.

7. 1934 doğumlu bir Amerikalı. 1960'larda, Kaliforniya'da ortaya çıkan komün benzeri bir oluşumdan doğan Manson Ailesi, grubunun üyeleri tarafından işlenen Tate/LaBianca cinayetlerinden dolayı suçlu bulundu. (ç.n.)

8. 1960'ların (Fluxus, Happening, Performance, Body Art gibi) "eylem sanatı"nı geliştirme çabalarının bir bölümü olarak nitelendirilen 20. yüzyıl sanatındaki kısa ve şiddet hareketinin katılımcıları. Aralarında, Günter Brus, Otto Mühl, Herman Nitsch ve Rudolf Schwarzkoyler olan "actionist"ler, 1960 ve1971 arasında faaldiler. Çoğu, 1970'den itibaren kendi bağımsız sanatsal çalışmalarına devam etti. (ç.n.)

Maryland olayının, Halloween Korku Geceleri'ni ziyaretimle tüyler ürperten çakışması, cinayet ve şöhret arasındaki paralelliği ortaya koyuyor. Korkmak için para ödüyoruz ve sözümona ölüme yaklaşmakla açığa çıkan, canlı olma hissi için hasret çekiyoruz. Fanteziyi gerçeklikle karıştıranların ve istenilenin bu olduğuna karar verenlerin, böylesi bir heyecanı yerine getirmeleri şaşılacak bir şey mi?

Washington banliyösünde terör saçan muhalif ikilinin, görünürde hiçbir ideolojik ve politik eğilimi yoktu. Sadece telaşla arabaya atlayıp insanları vurdular. Olay yerinde bırakılan mektup, "Tanrım Beni Çağır" diye başlıyordu. Olay olduğu zaman mektubun, cinayeti işleyen(ler) tarafından mı yoksa hayranları tarafından mı bırakıldığı tartışılmıştı. Şimdi geriye baktığımızda bunun ne kadar önemsiz olduğunu görüyoruz. Birisi elyazısıyla bir not bıraktı; polis şimdi bu belgenin cinayeti işleyenler tarafından bırakıldığını söylüyor. Bulunan not, medyayı heyecanlandırmak, on yedi yaşındaki Lee Boyd Malvo ve sahte üvey babası John Allen Muhammad'ın bu eylemden hiçbir şey elde etmediklerini desteklemek için özellikle bırakılmıştı. Ne istediler? Neyi ispat etmeye çalışıyorlardı? Muhtemelen bunu hiçbir zaman bilmeyeceğiz. Motivasyonlarının gerçekten fark edilmek ve özel hissetmekten başka bir şey olup olmadığını da bilmiyoruz. Ama, "Not: Çocuklarınız hiçbir yerde hiçbir zaman güvende değil" yazan, polisleri iğneleyen bir not ve mesaj bıraktıklarını biliyoruz. Sonuçta, medya bir çılgınlıktan diğerine savrulacak ve eğlence devam edecekti.

Mektupla notun, daha önceki seri katilleri ve onların, medyanın ilgisini yakalamak için başvurdukları, akılda kalacak takma isimleri ve etkili alameti farika "stillerini" yansıtması insanı şaşırtmıyor. Yetmişlerin ortalarında New York'ta altı kişiyi öldüren, polise, "Ben bir canavarım. Ben, 'Sam'in Oğluyum' " dediği ünlü notu bırakan David Berkowitz, Spike Lee'nin Summer of Sam filmiyle ölümsüzlük kazandı. Tutuklanmasından sonra Berkowitz'le görüşen eski FBI profil çizeri daha sonra onun, Sam'in Oğlu'nun, mektubu gazetede görmesinin kendisine heyecan verdiğini, söylediğini belirtti. Aynı kişi, Berkowitz gibi "kifayetsiz bir başarısızın" eylem ve sözü-

nün gazetede çıkmasının, toplum üzerinde kontrol sağlayıp güç uygulamanın bir yolu olduğunu belirtti.

1979 yılında, Güney Kaliforniya'da kız çocuklarına işkence edip öldüren Lawrence Bittaker, cesedi çimlere atıp bırakarak medyada yer almasını sağladı. Hapishanede, "istifleyici Bittaker" imzasını atıyordu. British Columbia'da en az on bir çocuğa tecavüz edip öldüren Clifford Olson'un, kurgusal, dâhi bir sadist cani olan Hannibal Lecter olarak anılması için yalvardığı söyleniyor.

Los Angeles "Gece Takipçisi" Richard Ramirez'in kurbanlarından birisine, "Kim olduğumu biliyorsun değil mi? TV'de ve gazetelerde bahsedilen kişiyim" dediği söyleniyor. Paul Bernardo ve Karla Homolka Homolka'nın kız kardeşi dahil olmak üzere, genç kızlara tecavüz edip onları öldürdüklerinde, yaptıklarını bütün detayıyla videoya çekmişti. Doğal olarak, bu meşhur olmayan ikili şimdi birçok kitabın ve filmin konusu oldu. Boston, Northeastern Üniversitesi profesörlerinden Jack Levin ve James Allan Fox, "Popüler kültür şöhreti olmak, seri katillerin cinayet işlemeye devam etmesinde önemli bir motivasyon sağlıyor" diye yazdı. Unabomber[9] yani Theodore Kaczynski'nin sağladığı medya ilgisinin, ona ilham verdiğinden kimse şüphe edebilir mi? Eğer *The New York Times* ve *The Washington Post*, teknolojinin şeytanlığı üzerine yazdığı uzun yazısına yer verirse, öldürmeyeceğine söz vermişti. Kaczynski, erkek kardeşi tarafından yakalatılmış olsa bile planı, kamuyla kurulan ilişki açısından "başarılı" oldu: Şöhrete kavuştu ve mesajını dünyaya şaşalı bir şekilde yaydı. Araştırma şirketleri böyle bir etki sağlamak için milyonlar harcıyor. Kaczynski'nin tek yaptığı şey, sakatlamak ve öldürmek oldu. Eric Rudolph'u da unutmayalım: 1996 Atlanta Olimpiyatları'nda bomba patlatıp bir kişiyi öldüren, 111 kişinin yaralayan ve birkaç kürtaj kliniği bombalayan bu adam, iki folk şarkıcısına ve "Koş Rudolph Koş" yazılı çok satan tişörtlere ilham vermişti. Hükümet tarafından verilecek 1 milyon doları kimse istemedi. Sonunda, "hayranlarını" perişan ederek 2003 yılında tutuklandı.

9. Eski bir üniversite profesörü olan Theodore Kaczynski'ye gazetelerde verilen isim. Kaczynski, teknolojiyi protesto ederek 18 yıl boyunca, mektup yoluyla bazı üniversite ve başka organizasyonlara bomba göndermişti. 1996 yılında tutuklandı. (ç.n.)

Sadece seri katiller şöhretten motive olmuyor. Sözümona "rampage katiller"[10] de kendi miraslarının peşindeler. Bu katillerin çoğu, ilgi çeken, medyanın hoşlanacağı eylem olan intihara başvuruyor. ABD'de, 1966'da yaşayan ve Charles Whitman'ın, Teksas Üniversitesi'nde çıktığı yüksek binanın üstünden rastgele ateşleyerek 14 kişi öldürmesi olayından başlayarak 102 rampage katil üstüne yapılan bir çalışmada, olayı gerçekleştirenlerin hiçbirisinin kaçmadığını, %89'unun da olay yerinden bile ayrılmadığını ortaya koydu. Diğer insanların hayatlarına son vermenin tadını çıkararak ihtişamlı bir tanınmayı elde etmek varken niye kaçsınlar ki?

Rampage katiller, giderek daha sofistike olmaya başladıkça, ölümden sonra şöhreti yakalamak için daha kasti planlar yapmaya başladılar. Eric Harris ve Dylan Klebold, 1999 yılının Nisan ayında Columbine Lisesi'nde on kişiyi vurarak öldürdükten sonra, kendilerini de öldürdüler. Onlar ekstrem şöhretin irfanını edinmiş becerikli gençlerdi. Arkalarında, ellerinde tüfeklerle kendilerini öven videoyu bıraktılar. Harris, eyleminin yanlış anlaşılmasını önlemek için bir de günlük bıraktı: "Dünyaya kalıcı bir etki bırakmak istedim. Allah kahretsin, benim ve V'nin (Klebold) dışında başka kimseyi suçlamayın." Videoyu inceleyen, Jefferson County Şerifi Steve Jensen, "Bu adamların bir çeşit kült kahraman olmak istedikleri çok açık" diyor. Michael Moore'un Oscar alan antisilah belgeseli Bowling for Columbine'da iki genç, belki ünlerini iki soğukkanlı tip olarak damgalama çabasıyla kafeteryayı kurşunlamadan önceki sabah, bowling oynamaya gidiyor. Aslında bu konu tartışılıyor: Polisler çocukların bowling oynamaya gitmediğini, Moore ise şahitlerin onları sokakta gördüğünü söylüyor.

Üç yıl sonra Almanya Erfurt'taki Johann Gutenberg Lisesi'nde, on dokuz yaşındaki Robert Steinhauser, on altı kişiyi öldürdü. Sakin ve sevilen Steinhauser, Columbine'li çocuklardan farklı olarak hakaret ve zorbalıkla karşılaşmıştı. Steinhauser, kendisini okuldan attırırken Columbine failleri, zorbalık ve öçlerini ebedileştirdiler. Tamamen farklı kişilik ve senaryolar olmasına rağmen ortak bir yanları var:

10. Spree katil de denilen, aynı anda, kısa bir süre içinde hiç durmadan ateş ederek öldürenler; gözü dönmüş katiller. (ç.n.)

Hem Steinhauser hem Columbine çifti, ekstrem davranışlarının onları popüler kültürde ebedileştirecek kutsal bir yere getireceğine inandı. Steinhauser, bu ölüm saçan eyleminden çok kısa bir süre önce okul arkadaşına, "Bir gün adımın herkes tarafından bilinmesini istiyorum. Meşhur olmak istiyorum" demiş.

Bazen, fail bir düzeyde tanınmayı ve ilgiyi çekmeyi başarıp, elde ettikleriyle yaşamına devam ettiği için yıkım önlenebiliyor. Taklit olduğu belli olan başka bir olay da Kasım 2002'de, gene Almanya'daki bir okulda, elinde bir tüfek savuran gencin okuldakileri rehin tutmasıydı. Fidye olarak bir milyon dolar isteyen genç, daha sonra pizzayla cep telefonuna fit oldu ve sonunda herkesi serbest bırakıp elindeki silahın sahte olduğunu açıkladı. O, nam salmadan ölmek istemeyen, adam kaçıran biri olabilir. Kurşun geçirmeyen ceket giyiyordu. Bu tuhaflıklar başkalarına ilham vermeye devam ediyor. On altı yaşında bir İsveçli çocuk, 2004 baharında, bomba yapmakta kullanılan kimyasallar ve avcı tüfeğiyle yakalandı. Bilgisayarındaki günlükte detaylı bir lise katliamı planı bulunması hakkında gazeteciler, "1999'da Columbine Lisesi katliamını taklit etme isteği" diye yazdılar.

Michel Foucault, "Suçlu, suçunun yaygın bir şekilde şeffaflaşarak ilan edilmesiyle, kendini bir kahramana dönüşmüş olarak bulur" diyor. Eğlence dünyasında kaçınılmaz olarak yeniden üretilecek bir figür olacağını bilmek, saldırgan seri katillerin gittikçe artan şekilde önceden belirlenmiş pop ritüelleri içinde, eylem yapmaları anlamına geliyor. Nişancı ikili arkalarında niçin "Tanrım beni Çağır" notunu bırakmak zorundaydı? Paradoksal olarak, notu bırakmamak, olması gereken şekilden sapmasına neden olacaktı. Bugünlerde katiller, arkalarında "andaç" bırakmıyor olsalar bile, ürkütücü olan hiçbir eylemin kayda geçmeden kalmayacağı kesin. Tahminen vahşetlerini kaydettikleri videoyu da işportada satan Karla Homolka ve Paul Bernardo, suçlarını anlatan bir kitap bırakamamalarına rağmen, vukuatlarıyla ilgili her şeyi anlatan çarpıcı açıklamaları çok satanlar arasına girdi ve en azından bir kişi, yasaklanan kısmı internete gönderdiği için tutuklandı. Bu arada, Maryland nişancıları soruşturmasını yürüten Mongomery Eyaleti Polis Şefi Charles Moose'un,

polisin katili yakalama sürecini içerden bir gözlemle anlatacağı kitap için bir yayıncıyla 100.000 dolarlık bir anlaşma imzaladığı ve doğal olarak, olayın film versiyonu için de danışmalık ücreti aldığı bildirildi. Moose, bir hükümet görevlisi olarak yaptığı işten kâr elde edemeyeceğine ve aldığı avansla danışmanlık ücretini geri vermesine yönelik etik komisyonun kararına karşı açtığı temyiz davasını kaybedince, işinden hemen istifa edip, bir Kaliforniya danışmanlık şirketine kaydoldu.

Antropolog Francis Hsu, sapkın davranışlar ve bireyselliğin yükselişi arasında inandırıcı bir bağlantı kuruyor. "Başarı ve şiddetin ortak bir paydası var: Aşırı bireysellik. Bu bağlantının üzerinde kafa yorarak, "Bütün yaratıcılıklar bir sapkınlık biçimi, normlardan uzaklaşmaktır" diyor. Normdan uzaklaşmanın norm olduğu, "yaratıcı" olmanın fark edilmek anlamına geldiği ve fark edilmenin başarının en yüksek noktası olduğu çağda, Hsu, birçoğumuzun "saptanmış kuralları hiçe sayarak" örneğin, bireysel özel yaratıcılığının ifade ederek başarıya daha da çok saplandığını görüyor. Bireyci olanların, "Diğer bütün insanları, manipüle edilebilen, zorlanabilen veya ilerlediği maçta önüne çıkıldığında elimine edilebilecek şeyler olarak" görmeye saplandığını yazıyor. Hsu, sözlerini bir öngörüyle bitirirken uyarıp, "Toplumumuz çeşitli alanlarda sivrilecek daha fazla dâhi ve yıldız performansçılar üretecektir; ama aynı zamanda durmaksızın antisosyal yaratıcılığı korkulacak dereceye erişen sapkınlığı ve suçu daha fazla teşvik edecektir" diye bitiriyor.

Bireysellik ve ekstrem davranışlar arasındaki köprüyü, özel olma ideolojisi kuruyor. Durmaksızın açgözlü milyarderlerin popüler kültür duyarlılıkları tarafından alay edilerek, özel varoluşumuzun tanınması için yalvarıyoruz ve bizi tatmin etmek için sadece her zamankinden daha yoğun, bir anlık eğlence krizi elde ediyoruz. Davet edilmiş, teşvik edilmiş ve sisteme erişmek için sisteme karşı isyan etmeye telkin edilmiş çoğu kişi, bunu yapmaya başladı. Ama herkesin isyankâr olduğu topluma ne olur?

8
Geri Dönen Devrim

Bireyselliğin Sonu mu?

Lasqueti, Pasifik Okyanusu'nun bir ucunda, 350 kişinin yaşadığı zar zor görünen bir ada. Küçük yolcu feribotuyla daha büyük olan Vancouver Adası'ndan kalkıp, British Columbia'nın batısında kalan Georgia Boğazı'nın tam ortalarında insan kendini, hayatın karmaşık girdabından çok uzaklarda hissediyor. İşte, tam bir basitlik ve soyutlanmışlık hali, çoğumuzun başka bir frekansa girmek için terk ettiği hayalin somutlaşması: Yem bulmak için alçaktan uçan deniz kuşlarının çığlıkları, çok eski olan kıyı boyunca çarpıp gelen köpüklü dalgalar, kış ayazında sallanan görkemli yeşil yaprakları olan kocaman köknarlar arasından esen rüzgâr.

Yeni konformizmin baskısından, isyan edip kaçılacak bir yer varsa o da burasıdır. Buraya feribotla geldim. Öteki Gulf Adaları'na giden feribotlardan farklı bir bot. Sadece arabasız yolcular kullanabiliyor. Bazıları adanın arabalı feribot için çok küçük olduğunu söyleyecektir. Bunun nedeni, günlük ziyaretçiler ve turistler için adanın devamlı ziyaret edilebilecek bir yer haline gelmesini engellemek. Lasqueti Adası sakinlerinin adaya elektrik bağlantısının yapılmasını karşı oy kullanarak engellenmesi, yukarıdaki teorileri destekliyor. Bu ada, soyutlanmışlıklarını koruma altına aldıkları bir yer.

Su durgun ve güçlü, rüzgâr serin ve dinçleştirici. Feribotta benim dışımda, bir çuval pirinçten, paket dolusu yıkanmış çorap ve iç çamaşırlarına kadar her şeyi beraberinde taşıyan ada sakini on kişi daha var. Feribotta beraberlerinde taşıdıkları malzemelere bakınca, elektriksiz ve akan su olmadan adada yaşamak için ne türlü fedakârlıklara katlandıklarını anlıyorsunuz. Lasqueti sakinlerinin çoğunda jeneratör ve jeneratöre bağlı boru sistemi olmasına rağmen, bir sürü şeyi hâlâ elle yapmaları veya en yakın kasabaya taşımaları gerekiyor. Bu tıpkı beni bu uzak adaya getiren motorun uzaklaşan sesi gibi eski bir taşra davranışı.

Şiddetli esintiyi içine çeken, kırk yaşlarındaki, güçlü kuvvetli Morgan, seksenli yıllarda Vancouver'dan, yüz bin dolarla 160 dönüm toprak edinebildiği Laqueti'ye taşınmış. Şimdi adada küçük bir kereste fabrikası işletiyor. Adaya taşınmadan önce karısıyla beraber balık işletme fabrikasında çalışıyormuş. Morgan, ufuktaki basık havayı incelerken sakin görünen hayatını yalancı çıkaracak şekilde, öfkeli konuşuyor. Ana akım toplumlarının konformizminden bahsederek geldiğimiz Vancouver Adası'nı gösteriyor. Çocuklarını liseye gidebilmeleri için daha büyük bir adaya gönderdiğini anlatıyor. Çocukların arkadaş edinmekteki problemlerinden bahsederken, "Sosyalleşme eziyeti" diyor ve bunu "yüzeysel arkadaşlıklar istememelerine" bağlıyor. "Daha küçük bir adada gerçek arkadaşlar ediniyorsun, tamamen farklı bir yaşam biçimi" diyor.

Morgan, Lasqueti'ye mobilya yapımcısı olmak için gelmiş. Bu hayalini daha gerçekleştirememiş. Geçimini sağlamakla uğraşırken

zanaatını gerçekleştirme fırsatını bulamamış. Adaya geldiğinde daha fazla zamanı olacağını düşünürken tam tersine, modern yaşamın lüksleri olmadan her şeyi kendilerinin yapıp çevreye göre yaşamaları, daha fazla çaba sarf etmelerini gerektirmiş. Buna rağmen Vancouver'a geri dönmeyi düşünmediğini, şu anda oturdukları geniş toprakla karşılaştırınca, geri dönerse ortalama bir evin dışında hiçbir yerde oturmaya gücünün yetmeyeceğini söylüyor. Morgan, Lasqueti'deki sıradan hayatın engellerine bile dayanamıyor. Yazları ve hafta sonları feribot kuyruğunda beklemek zorunda kaldıklarından bahsediyor. Bundan, sanki çok kötü bir şey tattıktan sonra tükürür gibi hayretle esef ederek bahsediyor. Lasqueti'de kendi gücüne dayanarak yaşamak, konformizme "oradan" daha az şüpheli bakmayı mı getiriyor? Morgan emin değil. Eğer mümkün olsa, bu ağdan daha da ötelere gidebileceğini belirttikten sonra, "Vazgeçemediğim bazı şeyler var" diyor.

Feribot, Lasqueti'ye geliyor. Erzaklar eski, ses çıkartan motorlu kamyonetin arkasına yükleniyor. Ada sakinleri, bize bakan esintili ormanların içinde kaybolup gidiyor. Feribottan ayrılıp yürüdüğümüzde karşımızda, bir tarafta kötü durumda olan bir otel görüyoruz ama kapalı. Diğer tarafta, bir tezgâh ve dört taburesi olan adanın tek restoranında Karen, ufak bir öğle yemeği servisi yapıyor. Karen, bana, çok lezzetli bir muffin[11] veriyor ve buraya, yakın bir zamanda, Gulf Adaları'nın büyüklerinden, yıl boyunca on bin sakini barındıran, birçok limandan günlük arabalı feribotun uğradığı ve turistik tatil yeri hissi veren Salt Spring Adası'ndan geldiğini söylüyor. Salt Spring Hastanesi'nde yirmi dört sene çalıştığını anlatıyor. Adanın "zengin yetmeler tarafından ele geçirilmesini" seyrettikten sonra, adadan ayrılmaya karar veriyor. "Burada yaşamak zor gerçekten, kendinle, yerküreyle daha fazla temas halinde ve daha yaratıcı olman gerekiyor" diyor.

Karen'in yerinin önünde, sert görünüşlü bir adam olan Frank, önündeki tahtayı küreğe dönüştürmek için uğraşıyor. Frank, yirmi sene Yukon'da yaşadıktan sonraki yıllarını, kayığında çöplenip istiridye yatağında çalışarak geçiriyor. Bugünlerde, Lasqueti'de kıyı-

11. Küçük ekmek. (ç.n.)

ya vuran enkazlarla geçiniyor. Bir ağaç kökü için üç yüz dolar alabildiğini, ağaç kökünü kahve masası haline dönüştürdüğünde ise iki katını aldığını söylüyor. Bana, muhtemelen ellili yıllarda basılmış manüelden eski bir resim gösteriyor: Düz, iskele gibi bir bot resmi. Bu kış kendisi için böyle bir salapurya yapmayı planladığını söylüyor.

Tanıştığım hiç kimse gelecekle ilgili konuşmak istemiyor. Feribottayken, hayran olduğu bir çeşit motorlu dağ bisikletiyle güverteye çıkan Jim'e rastladım. Adada bisikletini ehliyet gerekmeden kullanabileceğini, evde ailesinin tek TV kanalı olduğunu ve kendisinin televizyon seyretmek yerine arkadaşlarıyla bisiklete binmeyi yeğlediğini söyledi. Jim, yuvadan beri aynı arkadaşlarıyla beraber olduğunu, bunun şaşılacak bir durum olmadığını söyledi. Adada sadece iki sınıf bulunduğunu, birinin yuvadan üçüncü sınıfa kadar, diğerinin, dördüncü sınıftan sekizinci sınıfa kadar devam ettiğini öğrenince Jim'i anlıyorsunuz. Jim, konuşacak daha fazla kişi veya belki de tanışacağı yeni kızlar olsun istemiyor mu? O, utangaç bir şekilde gülerek ellerini cebine koyuyor. Çok yalnız yaşamadığını söylüyor. Ailesiyle bir şeyler almaya kasabaya gittiklerinde o da DVD alıyor. Eve, Man in Black 2'yi getiriyor ve sanırım filmi birkaç kere seyrediyor. Jim eğitimini tamamlamak için yakın gelecekte adayı terk edecek. Bu konuda endişeleri var mı acaba? Jim'in gülümsemesi kayboluyor ve "Şey, bilmiyorum" diyor. Yakında yağmur duracak. Sessiz baharın alacalı ışığında yollar yeniden keşfedilecek. Neye sahip olduğunu bilecek kadar olgun, endişelenmeyecek kadar genç olan Jim'in, basit ve her şeyi göze aldığı bir ada hayatı var. İsyan edeceği hiçbir şey yok ve sadece kötü şöhreti için isyan etmesi gerektiğini düşündürtecek kitle kültürüyle arasında da yeterince mesafe var. Jim küçücük bir toplulukta yaşıyor ve anonim olmanın ne demek olduğuna dair hiçbir fikri yok. Yakın zamanda farklı bir dünyaya itilecek. Bu esnada feribot duruyor ve Jim, bisikletini rampadan aşağıya doğru sürüyor.

Orijinali Aramak

"Buraya, yazmak ve sessiz bir yaşam sürmek için geldim" diyor emekli roman yazarı Jane Rule. Rule, iki yüz kişilik başka bir Gulf Adası'ndaki hayatından küçümseyerek bahsediyor: "Gittikçe topluma karışmaya başlıyorsun." Vancouver metropolü gibi büyük şehrin telaşlı hayatından kaçıp, daha az paragöz olan iyi bir hayat bulmak için, kır hayatına uygun birçok yalnız insan, ada kümelerinde zamanın kendisini yaşamaya gelmiş ve geliyor. Benim British Columbia'nın Gulf Adaları'ndaki yolculuğum da bir yandan sürüyor. Buraya kalan son isyancıları, devrimlerine bağlı samimi bireyleri bulmaya geldim. Ama yavaş yavaş, aradığım şeyin artık varolmadığını fark ettim. Jane Rule gibi azimli bireyler dahi tek başına fiziksel ve zihinsel alan elde edebilmenin zorlaştığı dünyada, sosyalleşmenin zorunlu kısıtlamalarıyla epey meşgul.

Rule, Galiano Adası'nda yaşıyor. Şu bereketli yemyeşil küçük adada, iki restoran, postane ve arsalarında örnek bir tatil evi yaptırmak isteyen arsa sahiplerine karşı sağlıklı bir öfke var. Rule, bu dünyada bulabileceğiniz en kendine özgü kişi olmakla birlikte, British Columbia Adaları'nda oturan çoğu insan gibi yirmi birinci yüzyılda kırsal hayatı belirleyen ve birbiriyle çelişen bir dürtüye sahip. Bir tarafta, kimsenin seni tanımadığı ve bilmek istemediği kaybolacağın bir köşe bulmak için kaçış dürtüsü. Diğer tarafta, bu köşelerin tehlike altında olduğunu, ya gelmeyen zengin arsa sahipleri tarafından fare kapar gibi pençelendiğini ya da birdenbire yeni yasalara maruz bırakıldığını, birçok kalabalık şehrimiz gibi cahilce ve cimrice idare edildiğini fark ediyorlar. Kaçmak ve yalnız olmak için geliyorsun ama bunun tehlike altına girmesi yüzünden, komşunla birlikte hareket etmek zorunda kalıyorsun. Böyle koşullarda ortadan kaybolman mümkün değil.

Adaları, o zamanlar GIG olarak bilinen ama şimdi maalesef feshedilmiş olan *Gulf Islands Gazette*'in editörü olan Grant Shilling ve ortağı Mary Alice ile dolaşıyorum. Görünüşte GIG'ı, uzaklara yayılmış büyük, küçük, dost canlısı mesafeli adalar imparatorluğuna dağıtıyoruz. Ama Shilling'in kendi dünyasıyla bağlantı kurması,

bazıları bayağı yaşlanmış ama yağmur ormanlarında kendilerine yerleşim bölgesi sağlamak için kullandıkları balta kadar keskin olan eski arkadaşlarını görmesi de aynı derecede önemli. Ayda iki kez yapılan bu geziler, Shilling'in yeni tutkusu olan, Batı Kıyıları'nda sörf yapmak için de iyi bir fırsat oluyor. British Columbia dalgalarının arasında sörf yapmakla ilgili kitabı *The Cedar Surf*'ün ikinci sayısı çıktı. Shilling için sörf yapmak, sevdiği bölgeyle daha yakınlaşmak demek. Hem bir kurtarıcı hem sorumluluk sahibi kırk yaşlarındaki Shilling yanık teni, kaslı vücudu, 1.80 boyu ve yavaş konuşmasıyla tipik bir adalı. Ama biraz daha fazla araştırdığınızda bu adada yaşayan birçokları gibi Shilling de göründüğü gibi değil. Sahiden de onun Toronto banliyölerinde yaşayan bir Yahudi olduğunu düşünmezsiniz. Doğu'dan Vancouver'a gelip, en sonunda, itiraf etmese bile görünce insanlarına da âşık olduğu adaya yerleşmiş. Küçük kıyı kasabası Tofino'ya yakın, küçücük bir adada mahrumiyet içinde keşişvari bir yıl yaşadıktan sonra, Galiano Adası'na gelip garip işlerde çalışmış. Şimdi yaşadığı Salt Spring Adası'nın dört limanını da gören koya bakan bir tepede yaptığı evde yaşadığı süreç boyunca, ikiz şeytanla boğuşmuş: Kaçış ve cemaat, özgürlük ve tuzağa düşmek.

Vancouver Adası'nda Fanny Bay'dan gösterişli Hornby Adası'na araba ve feribotlarla yaptığımız yolculukta Shilling'in beni tanıştırdığı karakterler, bu kendine özgü ve güzel bölgeyi herhangi bir turist bölgesinden farklı kılıyor. Ben bu insanlarla tanışmak için geldim. Shilling gibi onlar da gerçek bir bireyci, ister konformizm olsun ister orijinallik, her eğilimle mutabakat yapmayı reddeden isyancılar. Shilling gibi onlar da yeni konformizm gerçekliğiyle boğuşuyor. İsyancının –özellikle de isyancının– her yerde bulunan önceden paketlenmiş biçimde sunulduğu bir dönemde, özgün bir kimliği korumak için mücadele ediyorlar.

Fanny Bay'da, Vancouver Adası'nın doğu kıyısındaki merkeze uzak, banliyö havası olan küçük bir yerde, kırlaşmış saçlı eski oduncu George Sawchuk'ı ziyaret ediyoruz. Sawchuk, evinin arkasındaki koruyu, elleriyle yaptığı görkemli, kocaman tahta heykellerle tıka basa dolu bir bahçeye dönüştürmekle ünlü. Valilik, Sawchuk'ın ya-

pıtlarını durdurmak istediğinde, bölgede yaşayanların yaptığı itirazlarla bundan vazgeçmek zorunda kalmış. Bu heykel bahçesi hâlâ duruyor. Alman gezginciler ve komşuların çocukları uğruyor, turistler Sawchuk'ın garaj stüdyosunda poz veriyor, çocuklar el yapımı kurabiyelerini yemek için can atıyor. Sawchuk bizi stüdyosuna götürüp bir ağaç kütüğünden çıkan bir musluk ve tepesinde düzenli şekilde tik tak sesleri çıkaran bir saat olan ağaç heykellerinden birini gösteriyor. Mesajı gayet açık: Gezegeni daha ne kadar suistimal edeceğiz?

Sawchuk gençliğini bir oduncu olarak geçirmiş ve birçok şey yapmış, Vancouver Sanat Galerisi'nde, 1989 yılında şimdi pişman olduğu bir sergisi olmuş. "Hepsinden en kötüsü sanatçı oluyorsun. Birey olarak kalmak en iyisi" diyor. Yaşı ilerledikçe neye mal olursa olsun, kendisine doğru gelen şeye zamanla daha fazla odaklanmaya başlamış. Bir keresinde işlerini sergileyecek galeri ondan bir yazı istediğinde, "Ne yapıyorsam onu yapıyorum, kültürsüzler için bir kahraman olmak adına yapmıyorum, bir kimliğe sahip birey olarak hayatta kalabilmek için yapıyorum. İnsanlar neden bunları yaptığımı sorduklarında, 'Kişi çalışmak için çok yaşlı, ölmek için çok genç olursa ne yapmalı?' diye cevap veriyorum. Bu arayı doldurmak için iyi bir yol" diye yazmış.

Sawchuk, düşünmeden konuşmuyor, oldukça ciddi. Hayatı yüzeysel şekilde yaşayan, gayet zevkle dekore edilmiş hapishanelerinde ölümü bekler yaşa gelenlerin gittikçe arttığı dönemde Sawchuk, bildiği tek yolla buna direniyor. Yani, hayatta kalmasını sağlayan bir orman dolusu keresteyle, ilksel varoluşunu savunup tekil bir birim olarak kimliğini devam ettirerek. "Bugün, bireyselliğimizi kaybediyoruz" diyor. Sanatçıları, "klonlama sürecinin" merkezine koyuyor. Sanat dünyasıyla ilgili hiddetlenerek, "Kahraman olup, bir çevreye giriyorsun ve artık bir birey olmuyorsun. Sanatçılar bir araya gelip konuşuyor ve aynı kazanda kaynıyorlar" diyor.

Peki, hem birey hem sanatçı olmanın bir yolu yok mu? Sawchuk, bölgedeki okulun sanat sergisini şöyle tarif ediyor: "Sergiyi gezerken etrafa baktım, çok utanç vericiydi, hiçbir şey yoktu. Öğrencileri suçlayamazsın. Yüzde doksanı, bir öğün bile yemeksiz ve soğukta

kalmamış, yerde yatmamış, gerçek bir hayat tecrübesi geçirmemiş, kan ağlamamışlar. Onlardan gerçek bir materyal çıkarmasını nasıl beklersin?"

Batı ülkelerinin çoğu için aynı şey söylenebilir. Çoğumuz aç kalmadık, gerçek bir perişanlık yaşamadık. Bu, bizim gerçek olamadığımız, söyleyecek bir şeyimizin kalmadığı anlamına mı geliyor?

Sawchuk, "Ben ders verdiğimde, 'Gerçek dünyaya iskarpela ve fırçalarınızla girmeyeceksiniz. Gerçek dünyaya katılın, yaşayın, acı çekin, on yıl ya da ne kadar sürerse sürsün, sonra geri dönün.' Ana rahminden çıktınız, gidip başka bir tanesine sürünüp girmeyin diyorum" açıklamasını yapıyor.

Bir sanatçı hayatına sahip olmaktan kaçınan Sawchuk, işlerini artık ne satıyor ne de sergiliyor. "Bütün heykellerim evimin arkasındaki kamp yerinde" diyen Sawchuk, emekli maaşı ve özürlü yardımıyla geçiniyor. Ama o bile tüketim kapanı ve çelişkilerden tam olarak kurtulamamış. Uluslararası iş yapan bir şirketin düzenlediği reklam kampanyasının yüzü olmuş. Kampanya, bölgedeki bütün billboardlarda, gazetelerde ve televizyonda yer almış. O bu konuyla ilgili şunları söylüyor: "Lüks bir Alman arabasıyla gezdiler, yeni zengin ama iyi gençlerdi. Birçok fotoğraf çektiler. Sonra geri gelip bütün hafta sonu burada kaldılar. Ayrıldıklarında hiç bu kadar mutlu olmamıştım. Şirketlerden ve telefondan nefret ettiğimi söyledim. Bana, 'Tamam George ama bunu kameraya karşı söyleme' dediler. '*The Globe and Mail*', '*National Post*', '*Vancouver Sun*' gibi altmış farklı gazetenin orta sayfasında yer aldı telefon reklamı. Telefon satmıyorum, bir kere bile telefon kelimesini kullanmadım. Geri geldiler, iki bin dolar verdiler. İnsanlar satıldığımı söylüyor. Belki evet; ama iki senelik telefon faturamı ödeyebileceğim, siz ise kendi cebinizden ödeyeceksiniz, diyorum."

Telefon şirketi niçin Sawchuk'a başvurdu? Telus reklamı Sawchuk'u, yoldan gelip geçenlere sabit bir şekilde bakarken gösteriyor. Reklamda, "Kendi şarkını söyle George" deniyor. George'un dağınık saçlı kafasının üstünde de sadece "Orijinal" yazıyor.

Kendisini sanatçı olarak yeniden yaratan, sosyalist hassasiyeti olan ve açık bir şekilde konuşan oduncu; taviz vermeden, uzaktan

işini ayarlayabilir mi? Belki de gerçek bireysellik bu demek bugünlerde: Gerçeğin nüvesini ve kendine güveni bir yana bırakmadan koşulların avantajını kullanarak değişme ve çözüm yeteneği. Sawchuk'ı ziyaret ettiğimiz sırada, kendisinden geleneksel hassasiyete meydan okuyacak bir sergi istenmesi üzerine, bölgedeki bir galeriye hangi işini göndereceğine karar vermeye çalışıyordu. Sawchuck, sergiye son zamanlarda yaptığı, üstüne bıçak saplı bir İncil heykelini göndermeyi düşünüyordu.

Çok az insan acı çekmek için kendisini zorlar. Daha genç bir çocukken evden ayrılmayı, arka korulukta gezinmeyi, odunculuğun ormana gidip elle ağaç kesmek demek olduğu zamanlar, ya hayatını ya da bacağını kaybedebileceğin tehlikeli bir iş olan odunculuğu seçmeyiz. Belki, Batı ülkelerindeki çoğu profesyonel yaratıcının ağırbaşlı olmamasının nedeni, oyunun bir sonraki hamlesi olarak yapacak başka bir şeyleri olmadığından şikâyet etmeleridir. Sawchuk'ın ahlaki kararlılığı oyun oynamayı reddettiğini gösteriyor. Dünyada işler doğru gitmiyor ama Sawchuk cesur görünüyor. British Columbia'nın korularında hayatta kalan biri, Vancouver Sanat Galerisi ve telefon şirketiyle de gayet rahat bir şekilde başa çıkacaktır. Billboardlarda kendi imgesiyle işini sermayeleştirmiş olsaydı, satılmış olabilirdi. Ama Sawchuk bunu yapmadı.

İleriye ve Geriye Doğru Yürümek

George Sawchuk şöhrete, geri çekilerek karşılık verdi. Burada tanıştığım birçok kişinin cevabı da kaçıştı. İsyan hiçbir şey yapmama durumuna dönüştü. Çünkü, herkes isyancı olduğu zaman sahte isyancılıkla mutabakatı reddetmek için yapılacak birkaç şeyden biri, sistemin tamamen dışına çıkmak. Yeni konformizm çağının sahte bireyselleri, seri katil ünlüleri gerçekten muhalif olabilir mi? Bireysellik, konformizm olduysa, özel olma klişesini çağrıştırmayıp, popüler kültür hassasiyetinin sahte aşırılığına kaçmadan, özgün gerçek benliğimizin fikirlerini nasıl ileri sürebiliriz? George Swachuk, uluslararası konuşma reklamına uygun bulunmuşsa, yarı özel kitle-

sel oksimoron[12] oyununa çekilmeyen kim var? Çok aşırı şiddet bile öngörüyor ve TV için yapılabiliyorsa, hangi eylem samimi bir muhalefeti ve gerçek bireyselliği iletebilir? Shilling'le Gulf Adaları'na arabayla gidip, Fanny Bay'dan Vancouver Adası'nın diğer tarafında gelişmeye başlamış tatil kasabası Tofino'ya uzanan kıvrımlı dağlarla çevrili geri dönüş yolunda, sis içinde, yer yer görünen kocaman köknarların keskinliğiyle bütünleşen harika manzaraya baktım. Dönüp dolaşıp şu soruya takılıyorum: Eğer her şey serbest, herkes özelse, konformizm ve bireyselliği eşit şekilde ihtiva eden, her insan eylemini pop ürünü olarak tüketip geri fışkırtan sistemde, samimi bireysel kimlik, aslında kaçınılmaz olarak yok olmaz mı?

George Sawchuk, bir kimlik tesis etmek ve hepimizin hayalindeki boş tuvali dolduracak bir şeye sahip olabilmek için, ilk önce dünyaya katılıp acı çekmemiz gerektiğini söylüyor. Bugün üniversite öğrencileri yazın ağaç dikme gruplarına yazılıyor, bir yıl boyunca Barış Gücü'nde görev alıyor, Habitat for Humanity[13] için çalışıyorlar. Ailelerinin rahat evlerine geldiklerinde, tek kişilik görev için hafta sonları paraşütle Bağdat'a indirilmişler gibi davranıyorlar. Gerçek kaçış daha radikal önlemleri gerektiriyor. *Gulf Islands Gazette* editörü Grant Shilling, sendeleyen minibüsle dik yamaçlardan giderken, Tofino sahilinde, terk edilmiş bir adada geçirdiği bir yılı anlattı. Pirinç ve sahilden topladığı midyelerle karnını doyurmuş. Marihuana içmiş. Bulunduğu adanın diğer tarafında yaşayan başka bir işgalciyle her ay, birbirlerinin kampında buluşuyorlarmış. Ne verilecek kira ne de satın alınacak bir şey olduğundan, günler yavaş geçiyormuş. Sessiz, çok sessizmiş. Bu yüzden, "Hâlâ midyelere bakamam" diyor.

Sawchuk'a göre Shilling, altmış ve yetmişlerde bu adada hiçbir plan yapmadan ya da güvenlik ağı oluşturmadan, bütün kıyıyı gören manzarası, çatısında en az 5 adet tepe penceresi bulunan lüks evlerde, bir kuruş kira ödemeden oturan kır saçlı Jane Rule gibi yaşlılarla ilgili yazma hakkına sahip, o, rütbelerini hak etmiş birisi. Sawchuk'ın, ilkel kimliği sürdürmenin bir yolu olarak sanatı hatırlatması gibi,

12. Çelişkili ya da tezat anlamını içerir ve anlamı güçlendirmek için kullanılır. (ç.n.)
13. İnsanlık için Anayurt. (ç.n.)

Shilling'in yolculuğu da sadece klişe bir macera değil. Farklı bir şey keşfetmek, toplum ve kitle kültüründen fırlayıp çıkarak insan doğasının merkezine gitmenin bir yolunu bulmak için yapılmış.

Sömürgeleştirilmeyen çok az terk edilmiş ada kaldı. Gulf Adaları bir zamanlar, ağaçlardaki tentelerin altında yaşayan birçok hippi işgalciyle doluydu. Bugün orada, bir kumaş parçasına sarılı, yarı ölü vaziyette sendeleyerek sadaka isteyen, çocuklardan şikâyet eden, eski hippi yerliler ve çok az ziyaret ettikleri kocaman tatil pansiyonları inşa etmek için mütevazı evleri yıkan, zengin yabancılar rahat rahat oturuyor.

Toprakların küçülmesi, sadece kimliklerimizi ifade etme fırsatlarının küçülmesi için bir metafor değildi. Aynı zamanda, Gulf Adaları'nı gezerken devamlı karşılaştığım bir fenomendi. Hornby Adası'na gittiğimizde, hâlâ güncel sanatla ilgilenen başka bir heykeltıraşa, Jerry Pethick'e uğradık. Boş şampanya şişelerinden yaptığı kocaman robot figür, bazı ülkelerde sergilendi. Ziyaretim sırasında, Vancouver şehri için ayrıntılı bir heykel projesi hazırlıyordu. Pethick, karısı ve oğlu yetmişli yıllarda Homby'ye gelmiş, ilk iki yazı bir mağarada geçirmişler. Çocukları büyüyünce, Pethick ve karısı, yıpranmış tahta yolla birbirlerine bağlanan dağınık, barakamsı evlerde oturmuşlar. Bu karmaşık yapıyı Pethick inşa etmiş. Ekmek, peynir ve ev yapımı konservelerden oluşan öğle yemeğinde Pethick, inşaatla ilgili yasalarda, değişiklikler hakkında bilgi vermek için görevli bir memurun kendisine geldiğinden bahsetti. Pethick, adamın kendisine, inşaat yapabilmek için sigorta yapmak ve tabii ki eyalete gidip, kayıt ücreti ödeyerek kaydolmak zorunda olduğunu söylediğinden yakınarak bahsetti. Bu şekilde, adada yavaş yavaş kendi evini inşa etme geleneği veya başkasının evini yaparken günlük anlaşmalarla çalışmak da ortadan kaldırılacaktı. DIY[14] yerine, pahalı profesyonellerle çalışılacaktı. Eğer Pethick, Hornby'e bugün yerleşseydi yavaş yavaş ve birer birer ev yapması yasadışı olacaktı. Kafasını sallayarak, "Tek yapacağınız şey savaşmak" diyor. Pethick toplumsal yaşamı terk edip adaya gelerek, korularda yaşanabileceğini hâlâ düşünüyor. Ama bugünün çocuklarının

14. Do It Yourself: Kendi Kendine Yap. (ç.n.)

fedakârlık yapmak istemediklerini ve ormanda nasıl var olabileceklerini bilemediklerini söylüyor. Bugün, adanın artık eskisi gibi ucuz hippi cenneti ve sanatçılarla toplumsal yaşamı terk edenlere bir sığınak olmadığını itiraf ediyor. "Ada ihtiyarlıyor, genç insanlar gelmiyor" diyor.

Pethick, Hornby Adası'nda artık heykel yapamıyor. Tanışmamızdan bir yıl sonra, yazın beyin kanserinden öldü.

Pethick'in sevgili Hornby Adası'ndan farklı olarak Vancouver Adası'ndaki Tofino kasabası hızla büyüyor. Kocaman bir adanın izole olmuş bir köşesinde, gözden ırak, ucuz, inziva yeriyken yapılan ve yapılacak olan tatil ve dinlenme siteleriyle, dünyadaki gidilecek meşhur doğal yerlerden birisi haline geldi. Turizmin gittikçe büyüdüğü bölgeye organik yiyecek kooperatifleri, mahalle fırınları ve küçük batik tişört dükkânlarıyla mevki kazandırmaya çalışmak, yüzeysel bir spesiyallik sağlıyordu. Shilling'in eski çılgın dönemlerinden dostu olan Ralph'la tanıştım. Ralph, kırk yaşlarında, heybetli, uzun siyah sakallı ve boynuzdan yapılma çerçeveli gözlüğü olan birisiydi. Evi, Tofino'nun en güzel sahil şeridinde ve 1979 yılından beri orada ucuz bir şekilde yaşıyor. Birkaç yıl öncesine kadar bütün hayatını bu evde geçireceğini ve Tofino akıntısının yavaş ritmiyle yaşayacağını düşünüyordu. Son zamanlarda ise bundan kuşku duymaya başladı. Son beş yılda ticarileşmenin artışına tanık olması nedeniyle kendini baskı altında hissediyor. Kahvelerimizi içerken Ralph tehditkâr ama şakayla karışık, kasaba dışından gelenlere karşı terör kampanyası başlatmaktan bahsediyor ve kampanyanın nasıl bir şey olabileceğini şöyle tarif ediyor: "Camlardan kurşun atmak, petrol tanklarını boşaltmak, kapılarına 'Evine dön' yazıları yapıştırmak." Ralph'a arsası için yarım milyon dolar teklif etmişler. Mallarını satıp daha ucuz bir yere gitme baskısının, burada yaşayan topluluğu nasıl dağıttığından bahsediyor. Eğer bütün yerliler, yerlerini zenginlere satıp gitse, bir zamanlar bildiği kasabadan geriye ne kalacak? Ralph'ın hiçbir zaman düzenli bir işi olmamış, boyacı, inşaatçı ve bunun gibi işlerde geçici olarak çalışmış. Sonuncu teşebbüsü, turist piyasasını hedef alıp sörf dükkânı açmak. Peki, neden nefret ettiği turistlere servis versin?

Ralph buradaki cemaatin bir parçası olma ihtiyacının, "kasaba dışından" olanlara nefretinden daha ağır bastığını itiraf ediyor. Eğer evini satmayacaksa kasabanın artakalanında, yerini bir şekilde teyit etmesi gerekiyor. Bu anlamda sörf dükkânı açma kararı, George Sawchuk'ın heykeltıraş olma kararından farklı değil. Her ikisi de gerçek bireysellik olarak gördükleri şeye tutunan, aşırı maskaralıklar yoluyla hikâyelerini yeniden yaratarak değil, sıkı mücadele ettikleri prensiplere sarılarak tanınmanın yollarını arayan, mali yolla değil, gittikçe daha da zorlaşan kimlik ve mevcudiyet arzusuyla motive olan isyancılardı. Alaycı ve kızgın Ralph, kim ve nasıl birisi olduğunu bilenler arasında, tanınacağı bir yerde oturma isteğini hâlâ sürdürmek istiyor. "Kendimi gülünç hissediyorum, fakir bir beyaz olarak yarım milyon dolarlık bir evde oturuyorum" diyen Ralph, kahvesini bitirdikten sonra bize bir hikâye daha anlattı: "İngiltere'deyken küçük bir kasabada, küçük bir bara gittim. Oradaki yaşlı bir adam bana, 'Defol git buradan! Turistler ve gençler yan kasabadaki bara giderler, biz böylesini tercih ediyoruz' dedi. Biz de burada, Tofino'da, daha birinci günden aynısını yapsaydık, şimdi bu durumda olmazdık."

Ralph'ın yanından ayrılıp Tofino'nun harika plajlarına doğru giderken Shilling, kendi çekincelerinden bahsetti. Salt Spring'de bir şeyler inşa etmekten nefret ettiğini, karısı Mary ile birlikte yakınlarda ayrıldıkları daha az gelişmiş ve küçük Galiano Adası'nı özlediğini söyledi. Ama Lasqueti'de akşam yemeği veren Karen, Salt Spring'de hayatını kazanmanın, daha çok yolu olduğunu söyledi. Shilling, ortadan kaybolup toprağın nimetleriyle yaşayacağını bir zamanlar düşünmüştü. Toprak küçülmeye başlayınca bu lafazan adam bile taviz vermeye itiliyor. *Moral Culture* adlı kitabında, "Dünya bireylerden ayrıldı" diye yazan Keith Tester, şöyle devam ediyor:

"Ampirik olarak zamanla, bağımsız mevcudiyetleriyle birbiriyle tamamıyla örtüşen kurumlar haline dönüştü. Bu kurumlar dünyayla birlikte, dünyadaki bütün fırsat ve ihtimalleri de kaplıyor. Bireylere ya barınma ya da var olma gibi alternatiflerden başka bir şey kalmıyor."

İktidar Halka

"Uzlaşmak da gitmek de" çoğumuz için çok fazla ümitsiz gözüküyor. Buna rağmen sistemle mücadele eden ve hatta ara sıra da olsa zafer kazanan insanlar yok mu? Günümüzde isyan başlatmak için genellikle, Gulf Adaları'na göçü körükleyen 60'ların karşı kültür hareketiyle karşılaştırılan, sözde küresellik karşıtı hareketten açıklama talep etmek lazım. 1999 yılında Dünya Ticaret Örgütü'nün gizli toplantısı sırasında "Seattle Mücadelesi" protestoları patlak verdiğinde, CNN'den "*Adbusters*" dergisine, birçok internet gazetesinden web sitesine kadar her yerde; işte sonunda yirmi birinci yüzyılın sivil itaatsizliği, çiçek çocukları ve Aquarius dönemine[15] cevabı diye açıklandı. Gerçek bir başkaldırıya ve belki de gerçek bireyselliğin yükselişine dair büyük umutların merkeziydi. 60'ların çabalarından farksız şekilde bugünün küresellik karşıtı hareketi, gençlerle kemikleşmişleri karşı karşıya getirip, yüksek ahlak üzerinde hak iddia ediyor, şiddet, tehlike ve şehit olmakla flört ediyor. Başkaldırı ve muhalefetin mümkün olması dışında, yaşam süremiz içinde gerçekleştiğini de görüyoruz. Bununla birlikte iki binli yıllarda ilerlerken yükselen, bu sivil itaatsizlik hareketinin de suskunlaştığını görüyoruz. Protestolar devam etmekle birlikte, küçülmeye ve daha az etkili olmaya başlıyor. Medyanın dikkatini çekerek ve anlamsız, gelişigüzel vandalizm yoluyla rekabet etmenin çamuruna batıyor. Ne oldu? Yeni nesil otantik isyancılar nereye gitti?

Eylemciler, ana akımın ilgisini çekmek için etkili protestolar örgütlediğinde, onun tarafından geçici eğlence yemleri olarak kabul görüyor. Popüler kültür, protestoları Yıldız Savaşları gibi kaplıyor. Protestocular istilacı ve liderler kuşatma altında ya da tersine, protestocular beyazlar içinde isyancı, liderlerse meşum maskeleriyle ağır ağır soluk alan şeytan imparatorları. Her iki şekilde de güruhun hareketleri, gözyaşartıcı bombalar ve zirve bariyerlerinin hangisinin aşıldığına dair tartışmaların ortasında, küreselleşme karşıtlığıyla ilgili çok az sağlam tartışma yapılıyor. Her protesto, ana medyanın etkisiyle 60'lar olarak adlandırılan daha önceyi hatırlatan bir abeslik

15. İçinde bulunduğumuz 2150 yıllık astrolojik dönem. (ç.n.)

haline geliyor, popüler kültür, halihazırda geniş çapta genç isyancıyı kapsadığı için, bu yeni protestolar, onun kadar canlı veya ilginç olmayan ikinci performanslar olarak ele alınıyor. TV'de, yaz sezonu tekrarlarından duyulan heyecanla yayımlanıyor.

Aktivistler, kendi web sitesini, videoyu, internet gazetesini ve korsan radyoları kullanarak eylemlerini ilan ettiklerinde, muhalefet tarihine kayıt düşmek, protestocu olarak statüsünü kullanarak pop dünyasına katılmak ve "Ben Özelim" gündemini ilerletmek arasındaki ince çizgi yok olmuyor. 2001yılında, Quebec şehrindeki küreselleşme toplantısına gelen dünya liderlerini protesto eylemi, Kanada'da görülen en büyük gösteriydi. Bu gösteri, başka bağımsız eylemlerin gerçekleşmesine de neden oldu. Bu konularla ilgili iki kitap çıktı: Biri, Halifax Fernwood Kitapları tarafından basılan *Resist!*, diğeri ise Montreal Cumulus mikromatbaası tarafından çıkartılan *Counterproductive*. Her iki kitap da ön cephelerden gelen ilk el raporlarla küresel kapitalizme karşı ateşli retoriğin karışımından oluşturulmuş. Yazıların çoğu, protestocuların "Ben Özelim" heyecanını yansıtıyor. Jennifer Bennett, *Resist!* kitabındaki "Quebec'te Anishinaabe'li[16] Kız" adlı yazısında, "Hayatımın en iyi tatili, 18 Nisan 2001 Çarşamba gecesi saat 10,00'da, yirmi üçüncü yaş günümden hemen sonra başladı" diyor. Gönüllü bir sağlık çalışanı *Counterproductive*'de, "Quebec şehrine gitmek, hayatımın şüphesiz en delice, çok tehlikeli ve çok eğlenceli tecrübesiydi" diye yazıyor. Bu tür yorumlar, zamanın Başbakanı Jean Chrètien gibi siniklerin eline koz verdi ve bir Montreal gazetesi olan *Le Devoir*, Amerika'daki Quebec Şehri Zirvesi'nden önce, protestocular hakkında, "Kendilerine 'Hadi hafta sonunu Quebec şehrinde geçirelim, çok eğleneceğiz, protesto edeceğiz" diyorlar" yorumunu yaptı.

Chrètien, demokratik bir protestoyu açıkça küçümsemesinin yanında, bir noktaya da parmak basıyor, 2000 yılı başlarında, küreselleşme karşıtı gösterilere katılan orta sınıf Batılıların ne kadarı, "değişim için çalışmalara" katılıyor? Quebec şehrinde bütün gece boyunca süren partiler, köprü altında yakılan ateş, içki ve uyuşturucu vardı. Bu durum gerçekten de altmışlı yıllardan, ABD'deki ırkçı

16. Batı Amerika'da, Lake Superior'da yaşayan Kızılderililer. (ç.n.)

sisteme karşı mücadeleden, Vietnam Savaşı'na karşı yapılanlardan çok farklı değildi ve kafa karıştıran çelişkili kültürel tuhaflıklar girdabıyla sonuçlandı. Çoğu bir davayı üstlenmekten ziyade, zevk ve keyif vericiydi. Karşı kültür aktivistlerinden biri, "Kökleşmiş bir pasifistlik ile ilgili ya da militarizme karşı bir isyan değildi" diyor ve 60'ların sosyal devrimi ile ilgili Abe Peck'in kitabından alıntı yapıyor: "Daha çok, 'büyük adamlara, kontrolü elinde tutanlara; ailem, hükümet, polisler, toplum ve kültüre karşı istediğim her şeyden öç alma şansı' gibiydi."

Quebec şehrindeki protestolardan kısa bir süre sonra çıkan üç film/video projesi arasında, Toronto Video Aktivist Kolektifi (TVAK) tarafından montajı yapılan yirmi dakikalık bir video çekimi gerçekleşti. TVAK'ın videosunda, protestocuların çeşitli şekillerde tekrar tekrar söylediği şarkıları, sloganları, zirveyi koruyan dört bin metrelik güvenlik çemberine saldırıları, gözyaşı bombasıyla geriye püskürtülmeleri ve polisler gözetlerken meydan okurcasına ritimle dans etmeleri yer alıyor. Bu videodan, protestocuların gösteriye parmakları kayıt düğmesine basılı vaziyette geldiklerini görüyorsunuz. Genel olarak bu videonun etkisine gelirsek protestocuların niçin burada oldukları veya nihai olarak neye yardım ettikleri yine iletilmiyor. İletilen, kendini yetkilendirme ve kendi işini kendin yap kültürü: Buradayız, bir şey yaptık, biz, ben, ben, ben.

Bu materyallerden hiçbirinin hatırlanmayacak olması bize, popüler kültürün uç noktaları nasıl sömürgeleştirdiğini hatırlatıyor. 60'larda, *Bu Kitabı Çalın*, manifestosuyla mülkiyet yasasını ihlal etmemizi rica ederek bizi şoke eden Abbie Hoffman vardı. Bugün, ana akımın içindeki popüler şarkıcılar, sanatçılar ve yazarlar, cinayeti, sakatlamayı ve tecavüzü kutluyor. İkinci dereceden ehemmiyetsiz hırsız, ucuz filmlerin dedektif karakteri Shaft'tan Eminem'in "Slim Shady" şarkısı ve TV'de cins bir karakter tarafından oynanan liberal ABD devlet başkanına kadar her yerde devlete, sisteme karşı. 60'ların radikali, şimdi ellili yaşların sonuna gelmiş ve New York Eyaleti Temyiz Mahkemesi yargıcı olan Gustin Reichbach, "Otuz yıl öncesinin karşı kültürü bugün ana görüş. Başarımız karşı kültürü oluşturan parametreleri değiştirdi" diyor. Yani, muhalif kültür ve

hatta protesto eden muhalif bugün ana akım oldu. Hiçbir şey artık şaşırtmıyor, pasif izleyicinin akılsız alışkanlıklarını sarsma eğilimindeki bir estetikle genel toplumun algısını asla değiştiremeyiz. Bir gösteri organize etmek, durmaksızın gölgede kalan ve sonra ürüne dönüştürülen bir seri gösteri talebinde bulunan birleşik popüler kültüre servis yapmakla alakalıdır. Protestocular tek başlarına bağımsız bir medya oluşturduklarında, ana akımın fetişleştirme ile estetikleştirme kapasitesinin dışında kalıyorlar ve herhangi bir değişimi başlatmak için gerekli olan daha geniş izleyici kitlesine erişemiyorlar. Dahası, kendilerini merkeze koyan küçük gösterilerini hazırlayarak "Ben Özelim" modasına kayıyorlar.

Küreselleşme karşıtı hareketin, dipten gelen kızgınlıktan yararlanıp, bunu dünya çapında gerçek bir harekete dönüştürmek için ister bağımsız ister birleşik olsun, kitle medyası entrikalarını nasıl kullanacağı konusunda başarısız olması, protestoların sinir bozucu bir şekilde dejenere olmasını da belki açıklar. Küreselleşme karşıtlığının amaç ve hedeflerine sempati duyan birçok kişi, dünya ticaretini elinde tutan şişko kedilerden protestocuları uzak tutmakta uzman olan polislerle her seferinde girişilen anlamsız dövüşten sonra, hareketin kaçınılmaz olarak daha da anlamsız ve cam kırmalar, lüks otomobilleri parçalama ve sürtüşmeler gibi mini arbedelere dönüşmesinin ardından, ben de korkuyla geri çekiliyorum. 2003 yılındaki Dünya Ticaret Örgütü toplantısına yönelik Montreal'de yazın yapılan protestolar sırasında, rastgele tutuklanan aktivistlerden biri, "*The Globe and Mail*" gazetesine verdiği bir röportajında, "Şiddet ve kötü davranışa karşı protesto ederken sen de aynı davranamazsın" diyor. Ben de dejenerasyona sempatiyle bakıyorum. Dünya ekonomisinin dışında kalan çoğunluğun çok önemli noktalarda söylemek istedikleri, engellendiği ve bütün kanallar kapandığı zaman birkaç cam niye kırılmasın ki?

Küreselleşme karşıtı aktivistlerden birisiyle tartışırken, kendisini isyancı olarak görüp görmediğini sordum. "Kendimi isyancı olarak niteleyip nitelemememin politik faaliyetlerimle hiçbir alakası yok" dedi. Heather Maxwell, Halifax'tan e-mail yoluyla, "İsyan etmek değil mesele, George W. Bush gibi konuşmak istemiyorum ama

önemli olan adalet. Çocukluğumdan beri adil olmayanı sorguladım. Bu süreçte, dünyadaki herkesin yemek, barınma, sağlık, eğitim ve onurlu iş hakkının olması gibi radikal bir fikre ulaştım. Şu ana kadar kimse bu fikre karşı çıkmadı. Kaynaklar eşit şekilde paylaşılmadığı sürece hiçbirimiz özgür olmayacağız. Benimse konuşmaktan başka alternatifim yok. İşte, bütün mesele bu."

"Konuşmak", bu arada her zamankinden çok daha karmaşık ve taviz verilen bir mesele haline gelmiş durumda. Sahte bireyselliğin kendi kendine yardım dilinin sızdığı antikapitalist, isyancı politik inisiyatifler, kendilerini yeniden keşfetmek ve özel olduklarını onaylatmanın bir yolu olarak radikal politikaları kullanan, birbirleriyle hemfikir ve ateşli taraftarlardan oluşan küçük gruplara ayrılıyor. Maxwell, Meksika'da birkaç sene kaldıktan sonra Kanada'ya geri gelerek bir buçuk sene yaşadığını, önceki haftaya kadar sokak gazetesi için çalıştığını ama para yardımı kesildiğinden, şimdi gönüllü olarak gazetede çalışırken aynı zamanda Medical Collage Admission Test (MCAT)[17] için hazırlandığını söyledi.

Davaya adanmışlıkla birlikte seyahat arzusuyla dolu ve bu esnada profesyonel kariyer için plan yapan aktivistlerin, itiraf ettikleri kadar isyancı olup olmadıkları konusunda şüphelenmeden edemiyorum. Birinci elden gözlemlerime dayanarak, aktivist topluluklarındaki mevki ve tanınma mekanizmasının, popüler kültür topluluklarından çok farklı olmadığını söyleyebilirim. Görünüşte mali gücün yetebileceği evlerin azlığını protesto etmek için terk edilmiş bir binayı ele geçiren gençlerin, tutuklanıp tıkıldıkları hapishaneden çıkarken birbirleriyle kucaklaşıp elleriyle beşlik çektiklerini gördüm. Oldukça coşkuluydular. Niçin? Gazetede bir paragraftan ve yasal kavgadan başka bir şey elde edememişlerdi. Ama zihinlerinde, isyancılığa ve bir davaya bağlılıklarını kanıtlamışlardı. Çocuklarının serbest kalışını izleyen liberal ebeveynlerin, birbirlerinin ellerini sıkıntılı bir şekilde sıkıp durmalarını izledim. Başkalarına yardım etmek isteyen çocuklarına neden söylensinler ki? Ama ebeveynler, çocuklarının eylemlerinin yegâne motivasyonunun özveri olmadığını anlamış görünüyorlar. Popüler kültür aşı-

17. Tıp Okulu Giriş Sınavı. (ç.n.)

lanmış bireyci macera arzusuyla, bir davaya adanmışlık arasındaki çizgi bulanıklaştı.

Hepimiz yeni konformizmin istilasına uğradık. Daha fakir ülkelerin davalarını geçici olarak ele alan Batılı aktivistler, bunu ayrıca, daha ekstrem senaryolar yoluyla düzenli hayatın sıkıntısını kırmak ve daha fazla heyecan için mi yapıyorlar? Kişinin kendini buna adamasında "Ben Özelim" zorunluluğu ne kadar rol oynuyor? Kanada'da tutuklanmak çok etkileyici ama Kolombiya'da ölüm riski çok daha heyecanlı. Evet, kendisini mücadeleye gerçekten adayan ve heyecan, korku veya fark edilmek gibi sorunları olmayan birçok aktivist var. Büyük oyuncuların Cancun'da açık büfe keyfi yaparken mısır fiyatlarının düşürülmesine kızan Meksikalı çiftçilerin motivasyonunun, polislere beton parçaları atmaya indirgenmesi, eşitsiz rekabet sonucu yaşamlarını sürdüremeyenlerin öfkesinden başka türlü elbette açıklanamaz. Aynı zamanda, Quebec şehrindeki Amerikan Zirvesi'nde barikatlara saldıran Batı'da doğan zengin, anlık muhalifler; aktivizmi, yeni konformizmin parçası olup sahte isyan ihtiyacına ilham veren imaj ve refraksiyon dünyasına derinlemesine girmek için kullanıyorlar. McDonald's yandı, Starbucks'ın pencereleri kırıldı ve güvenlik kameraları bunları kaydetti. Hayatlarının böylece iyileşeceğini umanlar, düşük yevmiyeleriyle çalışmaya devam edip, Big Mac'lerin hayaliyle yetindiler.

Şimdi Hep Beraber Söyleyelim: Direniş Faydasız

Ayaklanma kapasitemiz olmadan, bir araştırma için odaklanmış grup konsensüsünün sahte demokrasisinde, yarı otonom bir yaşama indirgeniriz. 1969 yılında, altmış hareketinin zirvesinde, Theodore Roszak, öngördüğü dünyayı tarif ederken, "Direniş başarısızlığı" dedi ve *The Making of a Counter Culture* adlı kitabında şu açıklamaları yaptı:

"Her şeyden önce, ortaya çıkan teknokratik cennetimizin Akıl, Gerçeklik, İlerleme ve Bilgi'nin anlamını kendine mal ederek hayal gücünün niteliğini değiştirme kapasitesi, insanların can sıkıcı, tat-

min olmamış potansiyellerini delilik dışında gerçekleştirmesini mümkün kılmaz."

Kitle medyasına gerçek erişim olmadan birbirimizle konuşmak için muhalefetimizi kayıt altına alamayışımızla birlikte, 60'ların bilgesinin dediği gibi teknokrasiye kucak açıyoruz. O kocaman Foucaultcu bilgi güç düğümü, her biri yanındakine yaslanıyor ama hiçbiri, herhangi bir kişi, endüstri kolu veya hükümetin kontrolü altında değil. Roszak, tam da yöneticilerin dert ortağı Charmaine Semon ve gençlerin terapisti Karyn Gordon'un yaptığı gibi, "Bu kadar delilik için insani terapiler cömertçe verilecektir" diyerek bunu önceden tahmin etmişti.

Sahte isyan pasiflik içinde bulanıklaşıyor. Film seyretmenin, protestoları videoya çekmenin, musibet şirketlere dikkat çekici bir darbe vurmakla ve en son çıkan, kirlenmeye yol açan son derece uygun araçları reddetmenin daha iyi bir alternatif bulmakla aynı şey olduğunu sanıyoruz. Kültürel ürünlerimizin kurumsal statükoya karşı isyan fikrini içerdiğini tekrar, tekrar görüyoruz.

Bugün, birçok kişi başkaldırıyor çünkü başkaldırma pozu bizi istediğimiz sonuca götürüyor, popüler şöhret veya en azından kitle kültürü tarafından anlık olarak tanınmak için kurstan geçiriyor. Yani, isyan öngörülebiliyor. Her türlü eğlence ürününün bir görünümünü, pop temasının virüs benzeri taşıyıcısı olarak kabul ediyoruz. Luc Sante, *The New York Times*'da, "Bireyler için zor bir dönem" deyip devam ediyor:

"Mesela, her iki kaşını tamamıyla kapatan şekilde küçük halkalarla örten radikal piercingler yaptırsan ve bu, dünyaya, Fortune'un 500 şirketinden birisinde orta düzey yönetici olarak çalışmadığını vurgulamak anlamına gelse bile emsalsiz bir şey yapmış olmuyorsun."

Sante, bunun tam tersi olduğunu söylüyor: Bu radikal görünüşü benimsemek, "Kasabandaki diğer bütün insanları veya seyahatlerinde aynı şekilde yapanları görmüş olduğunu gösterir."

Tüccarlar, muhalefetin kendisinin, şişeye bir koku olarak konulup tehlikeli bir şeyi koklama heyecanını taşıyan müşterilere satılabileceğini, isyanın ise poz haline geldiğini anında tespit ettiler. Bir e-mail haberi, Untamed adında, Guelph, Ontario'dan genç bir gru-

bun geldiğinin çığırtkanlığını yapıyor. Meğer, Rock Hard Kozmetik Şirketi, "yeni, mor pırıltılı yumuşak pembe bir ruj" tanıtımı yapmak için seçilmiş. Rujun adı "Vahşi" olacakmış. Bu şekilde, her spontane özgürlük veya muhalefet bildiren kelime, jest, sembol ve pozun, ticari hayata güya masum bir kolonizasyonu ile adaptasyonu yapılır. Bu durum, bazı değerleri belli bir şekilde yukarda tutma hakkımızı yavaş yavaş elimizden alıyor. Bu süreçte, bizim için önemli olan gerçek konular hakkında gerçek pozisyonlar alma olasılığıyla ilgili algılarımızda değişiklik oluyor. Her şey bir sis perdesi haline dönüşüyor. Gerçek olan her şey yok oluyor. Ayakta durup kaş çatılıyor. İçerik, imaja indirgeniyor, gerçek bireyselcilik başka bir piyasa markası haline geliyor.

Biz, her şeyin mubah olduğu, övüldüğü, hatta yasadışı olmakla beraber gene de durmaksızın kutlanan şeylerin, özel olmak için bir seçenek olduğu kültürde yaşıyoruz. Gerçek muhalefet yaratmanın artık mümkün olmadığı bir kültür, ölü bir kültürdür. Popüler kültür sisteminin, Georg Simmel'in yazdığı gibi, "Bütün kültürel formların, verebileceği kadar ürün verip yorulan bir toprak gibi ama hâlâ daha önceki verimli zamanın ürünleriyle kaplı bir çağ" yarattığını görüyorum. Toplumun sınırlara ihtiyacı var. Şu anda olduğu gibi ayaklanma hayranlığı içindeki bir kültürde yaşamak, tehlikeli bir şekilde sınırı olmayan bir toplumda yaşamak demektir. Kenardan düşmenin bir yolu olmadığı zaman, kabul edilen kurallara meydan okumanın ya da ayaklanmanın da bir yolu yoktur. Bu durumda sonuç, tükenme, cansızlık, erozyon, düşüş ve umutsuzluk oluyor.

Gulf Adası'nda karşılaştığım öfke, umutsuzluk, yararsızlık ve geri çekilme yoluyla karşı koyuş, benim için sürpriz olmadı. Bunu hissetmiştim. İlk defa kendimde daha büyük olma, büyük bir şey yapma, tanınma arzusunu hissettiğim zamandan beri biliyordum. Yavaş yavaş bu arzunun sahte, pop temasıyla telkin edilen, saydam ve patetik olduğunu anladım. Böyle olduğu halde bu arzu, Grand Shilling'in yaşlarını kastetmeden "yaşlı ruhlar" dediği, hakiki zamanlarından azledilmiş olan, umut edebileceğiniz en iyi şeyin tema parkında çılgın bir gezinti olduğu kitle kültürünün egemenliğindeki bir dünyada, görüş ve tecrübeden doğan bireyselliklerine tutunan,

British Columbia'da tanıştığım insanlar kadar gerçekti. Bu yaşlı ruhlar da tanınıp bilinmek istiyor. Öfkeleri gasp edilen bir öfke değil, gereksiz bulunan bir öfke. Kaybolmaktan başka yapacak bir şeyleri kalmadı gibi gözüküyor.

Memnuniyetsizliklerimizi ifade etmek için sadece yoğun bir lüzumsuzluk mu kaldı? Bu senaryoda John Lindh isyancı bir amatör, savaş muhabiri Ken Hechtman, gündelik heyecan arayan bir konformist oluyor. Lindh'nki gibi bir isyana başvurmak, kasıtlı şekilde olduğundan daha azı olmak için şahsiyetini altüst etmek demek. Fırsat ve özgürlükten vazgeçerken ister George Sawchuk gibi parıldayan ünlü bir sanatçı ol, ister John Lindh gibi Kuran'ı ezberle, öfken de suskunlaşıyor. Burada gözümüzün önünde gerçekleşen, radikal teşhircilik ve maskaralık talep eden egemen sosyal düzenin reddi olan, bir çeşit antiisyancı isyandır. Günümüzdeki ise yerleşik kurumlara karşı çıkan bir bireyselliktir. Sistem karşıtlığının gerçek edimi ortadan kaybolma eylemidir. İsyan, George Sawchuk'ın barakasında ormana yerleştirilmeyi bekleyen, yüz binlerce dolar kazandırabilecek imzasız heykellerdir. Tofino ve Salt Spring gibi yerler turist cenneti olurken bir zamanlar orada inzivaya çekilenlerin daha da uzak mevkilere gitmesidir. Son iki kuşun yuvalarını yapmak için güvenli bir yer araması gibi, "Ben Özelim"in tuzağına yakalanmamış bu son otantik bireyler, yavaş yavaş ve metodolojik olarak çevrelerini kaybediyorlar. Nazikçe taviz vermeleri, hayatlarını yeni konformizmin perspektifine kurnazca uygun hale getirmeleri isteniyor. Bütün canlılıklarını ve ruhlarını gizlemeye zorlanıyorlar. "Ben Özel değilim" çağı içinde kaybolmaya hazır mıyız? Hünerlerimizi kamera olmadan göstermeye hazır mıyız? Yapabileceğimizden emin değilim.

Çoğumuz, kaçınılmaz gözüken en az direnme yolunu seçiyoruz: Popüler kültürün paralel gerçekliğini uydurmak için yol alıyoruz. Bütünüyle yenilenmek ve pop dünyasına girebilmek için bağlantı ve onun uzlaşmalarını bir fırsat olarak kullanmaya meraklıyız. Sohbet odaları, anında mesajlaşma, filmler, melodiler, TV şovları, internet video oyunları ve sonsuz sayıda alışveriş mağazası. İşte hızla yaşlanan gençlerimizin hayatları bunlardan ibaret. Popüler kültürde yetişecek olan şimdi ve gelecek yeni konformist

neslin isyan etme isteği, kitle kültürünün görünen mevcudiyetinden kaçmak ve bunu yapamamakla değil, pop rüyasına gerçekten girmelerini bir şeyin etkilediğinin farkına varmalarıyla gerçekleşecek. Daha derine inme ihtiyacı, dalgalanan yansımalar ve sürekli davetle karşılaşmayı getiriyor. İpuçlarını yetişkinlerden alan çocuklar, davetiyeden daha fazlasını istiyor. İsyan ve muhalefet fikirleriyle dolular. Ama bu hayallerini ifade edecek yolu bulamıyorlar. Böyle engellenmeler kendini, okul kafeteryasında silahlı saldırı gibi aşırı uçlardan, arka bahçe güreşine kendini adamaya kadar daha sıradan yollarla kendini gösteriyor. Her iki şekilde de bu gibi isyanlar, emilip massedilerek ve bütünüyle değiştirilerek, sonsuz hikâyelerin yani, kitle kültürünün, bireysellik kusan popüler temaların bir parçası haline dönüşüyor. Batı ne de olsa artık, uçsuz bucaksız, vahşi, keşfedilecek genişlikte ve kovboylar, hacılar, spiritüelistler, altın arayıcıları, hippiler, sanatçılar, acayip yaratıklar, at hırsızları, devrimciler ve sürgünler tarafından tanımlanan bir yer değil. İsyan ve bireysellik konseptiyle iç içe, geçmiş apaçık bir kader ve genişleme mitinin sonuna gelindi. Tofino bir zamanlar, izole, soğuk dalgalar ve sarp ormanlarla toplumdan korunmuş uzak bir sahil cennetiydi. Ama bugünlerde yolun sonundaki bir yerden farksız. Eğer oraya arabayla gitmek istemiyorsanız, uçakla gidip sevimli soprano Sarah McLachlan'nın malikanesinden iki kapı ötede yer alan bir malikaneyi kiralayabilirsiniz. Gold kartınızı kullanır gibi çok kolay gidebileceğiniz bir yer.

Trans-Kanada Otoyolu Tofino'da resmi olarak bitiyor. Bu, kültürümüzün sınır fikri tutkunluğunun derecesini göstermesi açısından çok temiz bir açıklama. Düşünün bir kere: Daha öteye kara yoluyla gidemezsiniz. Eski yaşam biçimi bitti. Ama biz hâlâ kendimizi eski perspektifle ve fikirlerle tanımlıyoruz. Bireyselliğin ne olduğunu anlamanın yeni yollarına ihtiyacımız var. İki uç arasında, pop yıldızlığının duygusal istikrarsızlığıyla duygusal olarak tatmin etmeyen günlük yaşam arasında, kısılmışlığımızdan kurtulacağımız bir yere kaçmayı arzuluyoruz.

Sadece kendimiz olarak hemen tanındığımız, ne ve kim olmak istediğimize kibarca karar vermeye teşvik edildiğimiz yer nerede?

Toplumumuz değişiyor ve beraberinde bizim de evrilmemiz için gereken araçlara sahip olamayabiliriz. Devredilemez hakkımız olduğu söylenen, hikâyemizi anlatma ve işitilme özgürlüğüne erişmemizin zorluğu ve sonuç alamamaktan dolayı depresyona girmemize rağmen, eski yöne ve anlayışa doğru evrilmeye çabalıyoruz.

Vancouver Adası'nın doğusunda, küçük Gulf Adaları'nın dönüş yolunda, feribot girişinde Grant Shilling ve ben A&W, Boston Pizza, Cactus Club gibi mağazaların olduğu kalabalık bir alışveriş merkezinin önünden geçiyoruz. ABD'de herhangi bir yerde olabiliriz. Shilling, yan taraftaki canavar tatil evlerinden, uzun ve boş kıyılara kaçma arzusuyla gaza basıyor.

Sonuç

Yolun Sonunda Yalnızım

CBC radyoda, Irak'ta ABD'nin çıkarttığı ikinci savaşla ilgili tartışmada medyayı, yaygın bir kayıtsızlık yarattığı için tebrik ederim. Programa yağan telefonlarla, ön saflarda haber yapan muhabirlerle ve on kişiden fazla herhangi bir grup protestosunun soluksuz bir şekilde rapor edilmesiyle, sıradan insanın sesinin duyurulduğu havası veriliyordu. Biz de katkı yapabilme fırsatlarına boğulduk. Telefon hatları, Saddam Hüseyin, Filistin-İsrail çatışması, ABD'nin kötücül emperyalistliği ya da savaştan sağlanacak yararlar hakkında görüş bildirmek isteyenlerle meşguldü. İlk bomba atıldığında yapılan protestolar, bir iki gün sonra vızıltıya dönüştü. Sanki yirmi dört saat boyunca yapılan savaş yayınları, savaş karşıtı hareketin, bazı şehirlerde bir kereye mahsus oldukça kalabalık mi-

tinglerin olmasıyla birlikte, savaş karşıtı hareketin hızını kesti ve bir daha da asla aynısı olmadı. İlk birkaç gün yapılan büyük gösteriler gittikçe azalırken, haber programları sokakta kalabalıkların hep birlikte protesto ettiği izlenimini vermeye devam edip bu durumun üstünü örttü. Savaş karşıtı hareketin TV'de söyleyeceklerini söylemeleri karşısında, diğerlerinin oturup seyredebileceği izlenimi edinildi. Medyanın yol açtığı kayıtsızlık şöyle oldu: Görece küçük protestoların geniş kapsamlı verilmesi, telefonla programa bağlanılması, birilerinin bir yerlerde bir şeyler yaptığı havasını oluşturdu.

Radyodaki yorumun ertesi günü, son bölümde kısaca bahsetmiş olduğum kızgın bir dinleyiciden e-mail aldım. Heather Maxwell benim tarafsız analizimi mahkûm ederek, "Oldukça fazla insan tutkuyla kendini adamış olsa da tek başımıza yapamayız. Evet, Hal, kıçını kaldır, neden bulma, kendi konforundan başka şeyler düşünmeye başla, KATIL!" dedi.

Maxwell haklı mıydı? Ben de her şeyi bilen, küçümseyen, dünyanın daha iyi bir yer olmasını sağlayacak bir davaya gerçekten katılmayı zekice özel oluşuma tutunarak göz ardı etmeye çalışan, başka bir yorumcu muyum? Kuzey Amerikalı, orta sınıf, şehirli bir kişinin ve kayıtsız kalan öteki insanların, özürlerini bırakıp KATILMASINI ne sağlar?

Benim gibi Maxwell de gerçek toplumun yok olması ve sahte bireyselliğin yükselmesiyle ilgileniyordu. Yaptığı yorum önemli bir yorumdu. Bireyler esas olarak güçsüzdür. Sadece topluluklar, toplumun değişiminde önemli bir rol oynayabilir. Bireysellik taslamak, davranışlarımıza ve hayatımıza nüfus ettikçe birlikte ne daha az hareket edebilir, ne işe yaramayan hükümeti görevden alabilir, ne yıkıcı şirketlerin ürünlerini boykot edebilir ne de standart test, okula göre test ve öz beğeni yerine yaratıcılık ve öğrenmeyi hedef alan bir eğitim isteyebiliriz. Ama Maxwel'in çok iyi ifade ettiği bakış açısı, paylaştığımız popüler kültür mirasını inkâr ediyor gibi geliyor. Grup olmak istemediğimi inkâr edemem. Yalnız bir asi, tehlikeli bir dışlanmış ve yalnız bir kahraman olmak istiyorum. Belki de yalnızlık hülyamı, huzursuz isyancı hayalimi ve doğumumdan itibaren maruz

kaldığım hemen hemen her türlü popüler kültürü terk etmeliyim. Heyhat yapamıyorum.

Genel olarak kitle kültürü ve onun yarattığı pasiflik ve sesiz bırakılmak problemine alternatif olarak, kişisel teknokrasinin bir cevap olduğuna inanırdım. Diğer bütün bağımsız ortamlarda yaşam müşterek eğlence yapılarının içine gömülmüş bir parazit gibiydi. Bu süreç, bir şekilde hepsi bağımsız bir zeminde olan milyonlarca kişinin internet kullanarak varlıklarını ilan etmesi, internet gazetesi, CD, korsan radyo programı ve çizgi romanlar yaratmasıyla başladı. Bu kıyaslanan parazitsel özel medya sisteminin sonunda, popüler kültürü yola getirmemize ve anlamlı değiş tokuşlar yapmamızı engelleyen soyut engelleri kırmamıza yarayacağına inanmıştım. Bu her yerde görülen, hepimizin özel olduğu konusunda ısrar eden popüler, daha da bireysel ve fotokopi makinesinden, hızı internete kadar herkesin ulaşabildiği teknolojilerin kullanılmasıyla birlikte, yarı devrimci yaratıcı eylemlere yol vererek monokültürün sonunu getirecekti. Yaratıcılığın bir kere daha sıradan, normal, her günkü yaşantının bir parçası olmasıyla birlikte dönüşüm başlayacaktı: Bireylerin kendi albümlerini kaydetmeleri, kendi elbiselerini dikmeleri, kendi filmlerini yapmaları, kendi hikâyelerini anlatmaları normal bir eylem haline geldiği ve Vàclav Havel, "Kültür bir kere daha nefes aldığımız hava olarak algılanıyor" diye yazdığı zaman.

Dönüşüm olmadı. Erişimi daha da fazlalaşan teknolojilere rağmen sistem olduğu yerde duruyor, popüler kültür, tekelini tehlikeye atacak her şeyi yok ediyor, gittikçe karşı konulamayacak görüntüye çekiyor bizi. Bütün muhalefeti sonsuz seçimler dizesine dönüştürerek, zekice cilalı demokratik bir girdi yaratıyor. Hep beraber yalnızız, bireylerin bir zamanlar doğal olarak var olacağını düşündüğü topluluk duygusunu sürekli kopya eder konuma düştük.

Peki, yanlış olan neydi? Sanırım, ben ve başka birçok kişi, yıkılan toplulukları ve zorunlu bireysellik çağının saf, sahte, özel sarhoşluğunu, güç ve albenisini azımsadık. Son yüz ya da iki yüzyılda, gerçek başkaldırı olarak düşünülenlerin ne kadarının taklit bireysellik normlarını onaylayan spesiyalin taklit bir ifadesi olduğunu tanımanın zamanı geldi. Politik, kültürel ve hatta kişisel çal-

kantı kalıplarının, her arzu ile olasılığı cisimleştirip kapsamanın yolunu bulan bir sistem tarafından tüketildiğini artık görmezlikten gelemeyiz.

Maxwell, benim kalkıp katılmamı istiyor ama insanların önce her edim ve jesti, spesiyalliğin yeni konformizminin ifadesine dönüştüren toplumsal mekanizma ve güçler hakkında oldukça sofistike bir hale gelmesi gerektiğini düşünüyorum. Ancak içinde bulunduğumuz kapanı tanıdığımızda ondan kurtulma yöntemini de bulabiliriz. Dünyanın, Maxwell gibi küresel kapitalizmin eşitsizliği ve adaletsizliğiyle savaşacak insanlara ihtiyacı var. Ama aynı zamanda, başkaları adına olsa bile bir sesimiz olduğunu talep ettiğimizde, bunun çelişkilerini de fark etmeliyiz. Popüler kültür sahasında yaşadığımız ama kitlesel medyaya gerçek erişimimiz yadsındığı için kendimizle sürekli kavga ediyoruz. Politik, sosyal, estetik çeşitlilik ve kişisel nedenlerden dolayı katılmak istiyoruz. Ama neden katılmak istediğimizi ve neye katıldığımızı hiçbir zaman bilmiyoruz.

Daha fazlasını istiyoruz, azını değil. Katılmak istiyoruz, dışarıda kalmak değil. Adalete çok ihtiyacı olan çaresiz ve/veya açlık çeken, sesi duyulmayanları bir tarafa bırakın; kitle kültürünün kapılarının açılıp hepimize bir TV istasyonu ve sinema vermesiyle, arzularını, serotonin artırıcıları, retro[1] kokteyller ve boşanmalar denizine batıran yıldız adaylarının, narsist toplumunun problemlerine cevap üretilecektir demek, aşırı derecede saflık olacaktır. Şirketlerin yerine bireylere hitap eden çok daha geniş ve erişime açık popüler kültür sistemi daha az değil, daha çok karışıklık yaratacaktır. Ayaklanma ama neye karşı? Kime karşı? Kendimizin düşmanı olduk.

Bu, zengin güç açlığı içinde bir toplumunun orta sınıf vatandaşlarının "sisteme" karşı gerçek sorunları olmadığı anlamına gelmiyor. Eric Haris ve Dylan Klebold[2] ve kurbanları, eğer bu ikili öç alma fantezilerini yarım saatlik haftalık TV programlarında sahneye koysalardı, kurbanları hâlâ hayatta olur muydu? Benim cevabım,

1. Eski zamanlara ait şarkı, elbise, müzikleri, vb içeren. (ç.n.)
2. Columbine Lisesi katliamı (20 Nisan 1999). Eric Harris ve Dylan Klebold isimli öğrenciler, 13 kişiyi öldürüp 24 kişiyi de yaraladıktan sonra da intihar ettiler. (ç.n.)

kesinlikle evet. Yeni konformizmin her türlü yöntemi ve şöhretin çatlamış dünyasıyla tavlanarak avutulan bu gençlerin, gene de meşru bir davaları vardı: "Sistem" her şeye söz verdi, hiçbir şey vermedi. Ne istediler? Hemen hemen hep aynı, içinde sadece onların olduğu bir resim. Çok mu zordu onlara bunu vermek?

Kitle eğlence kültürünü değiştirme, teknolojinin, kendi TV programlarını, şarkılarını, şiirlerini, radyo istasyonlarını vs kurması için herkesin kullanımına açık olması fikrinden vazgeçmeyeceğim. Kişileştirerek, kolonize ederek ve popüler kültürü yeniden ifade ederek teknolojiyi geliştiriyor, yeni tip topluluklar oluşturuyor ve aktif olarak daha iyi ve yeni bir gelecek konumlandırıyoruz. Eski yollara ne kadar özlem duysak da artık eski bir yolun kalmadığını algılamamız gerekiyor. Tek yasası, sürekli mutasyon ve yineden keşif olan birbiriyle bağlantılı bir dünyada yaşıyoruz. Bu ortamda geleneksel yaşam nedir? Nerededir? Şekilsiz, kendini ebedileştiren, anlam maskesiyle iktidar şebekesi üreten "sisteme" karşı, sadece hükümsüz bireysel bir mücadele var. Bu kenetlenmiş iktidar sistemine karşı öfkelenebiliriz ama çok az şey değişir. Biz, bireysel kimliklerimizi devamlı beyan ettiğimiz ve topluluklarımızı yeniden yarattığımız dünyaya mecbur ediliyoruz ve edileceğiz. Sadece kendi hikâyelerimizi anlatma hakkını savunarak ve kendi topluluklarımızı, bölgelerimizi oluşturarak, diğerlerine mücadelelerinde gerçekten yardım etme şansımız ne kadar? Toplumun fertlerinin taleplerini göz ardı etmek yerine, gerçekten bu talepleri karşılamakta ısrar etmeliyiz. Her gün, yaratıcılık ve birbirimizle kitlesel medya yoluyla konuşma hakkında ısrar etmeye devam etmeliyiz. Burada Elvis taklidi, arka bahçe güreşi gibi taklit ürünü bir yaratıcılıktan değil, canavardan insanı ayıran bir yaratıcılıktan, bireysel hayatımızı veren ve toplulukların kişiselle toplumsal anlamlarını ayıran yaratıcı bir saikten bahsediyorum. İnsanlığın yaratıcı mirasına tutunarak, uzak ve naifliğine rağmen umuda da tutunuyoruz. Teknoloji, birbirimizin hikâyelerine, şarkılarına, günlüklerine ve sanat eserlerine direkt erişimimizi daha fazla sağladıkça, TV'de olmaktan çok, varlık temelli yeni bir bireysellik konsepti ortaya çıkacak.

Aynı zamanda, şu anda, teknolojik gelişimle erişilir olan yeni olasılıklara, çok geniş bir alana yayılmış olan sahte etkileşim, spri-

tülellik numaraları ve en kötüsü yapay topluluklar tarafından el konulduğunu görüyoruz. Bir düğmeyi çevirerek elektronik ve popüler kültür topluluklarının bütün şekillerine katılabiliriz. Bu toplulukların, Robert Putnam'ın gelecekte hepimizin "yalnız bowling oynayacağız" savını çürütmesi, çok da kötü bir şey değil. Ama bu topluluklar, anlam ve başarının yerini aldıkça ve katılımcıların bireyselliklerini özel olma durumuyla değiştirmek istedikçe, kişisel tanınmayla kolektif anlam ihtiyacımız arasında bir denge kurmamızda yardımcı olmaları da o kadar zor olur. Varoluşları kitlesel eğlence sistemine bağlı olan ve ondan esinlenen popüler kültür toplulukları, sadece "Ben Özelim" dünyasının problemlerine çare olabilir.

Nihayetinde, mutluluk ve görev arasında denge kurmamız için tanınma ihtiyacımızla, kendi kendimize hayranlık ve yararlılık sınırlarını tanıma arasında denge sağlayan kavramsal bir yönteme gerek duyuyoruz. Kendimizi, yeni küresel sistemimizin kitlesel üretimi ve sonsuz benzerlikteki banliyö alanlarında tükenen bireysel yaratıcılık fırsatları bağlamında yeniden anlamaya ihtiyacımız var. Kalkıp yapmak için formülü bulmamız lazım. Yoksa, "yaptıklarımızın" etkisi istenilenin tam aksi yönde olur: Yani CBC'nin, bütün gün telefonla bağlantı kurduğu ve ikinci Irak savaşına karşı yapılan protestoları devamlı gösterdiği programın, ABD'nin yönlendirdiği işgale karşı oluşmuş ihtilafı söndürmesi gibi.

Bu yeni model neyi kapsayacak? Kendini nasıl ortaya koyacak? Kim ifade edecek? Bir zamanlar, yeni gelenekçilerimizin ağladığı böyle bir dünya vardı. Nereye gitti?

Her teorisyen, uzman ve bilgin gibi ben de yolcuğumda yeni konformizmin can alıcı noktasıyla yüzleştim. Kitapta çok az fikir öne sürdüm ama ne önyargıları sarsacak ne de statüye gerçekten meydan okuyacak fikirlerdi bunlar. Benim anlık çözüm üretmeyişim, tatmin etmemiş, inanışa ters düşmüş ve hiç de özel olmamış olabilir. Popüler kültürün cazibesi ve şöhretin imiyle işaretleşme vaatleriyle, insanın içselleştirdiği istikrarın vakarı ve tanınma ihtiyacını kaynaştıran boşanmaya, diyete, onura, borsaya, balık tutmaya ve sanal gerçekliğe anahtar olan yeni bir prototip iddiasında değilim.

Ama, kesin bir cevap verememekle vazgeçmiş olmuyorum. Yeni konformizmin spesiyalini anlayıp tanımak, ilerlemek için atılmış büyük bir adımdır. Bizi yeni konformizme iten sistemin içine girmemiz gerekir. Anlamamız lazım ve sadece istediğimizi yani, en kötüsü ya da en iyisinden daha fazla bizi değil, istediğimizi neden istediğimizi anlamaya başlamamız lazım. Bireyselliğini sürekli ıslah etme çabası, kendini gerçekleştirdiğin Brush Dance gibi bir iyi hissettirme programı değil. Nihayetinde gelecek, geçici durumu idare etme düzeyinin ötesine geçmemize bağlı, kendimizi anlık olarak iyi hissetmemiz için ne yapabileceğimize bağlı değil. Yüceltilmiş arzularımızda aktif rol almayı öğrenmeliyiz. Bize vaat edilenden daha azını kabul etmeyi kaldıramayız artık. Michel Foucault'nun dediği gibi, "Bilinci uyarmak için değil, iktidarın altını kazmak ve güç elde etmek için mücadele ediyoruz".

Bütün kuşkularıma rağmen, pop virüslü kimliğimin biçimlendirilebilir merkezinden dolayı bir yanımla hâlâ daha dikkatli bakarsam, özel olma virüsüyle bozulan bireysellikle, hak ettiği tanınmayı bağdaştırmanın yolunu bulacakmışım gibi geliyor. En güçlü olduğumuzu düşündüğümüz zamanlarda, adaletsizliği protesto ettiğimizde, bir kütüğü etkili bir sembole dönüştüren heykel yaptığımızda, komşularımızla birlikte daha büyük bir güç için dua ettiğimizde, gücümüzün altını oymakta çok iyi olan sistemden çekilip ayrılmaktan bizi alıkoymanın bir yolu olduğuna inanıyorum. Muhafazakâr bir Yahudi olan erkek kardeşim, tavsiyeleri ve arkadaşlığı için başvurduğum bir arkadaşım olmaya devam ediyor. Birçok açıdan farklıyız ama esas olarak aynı şeyleri istiyoruz: dürüst bir toplum, yaratıcılık ve orantısal değişme. Aramızdaki bir sürü farkın özdeki benzerlikle sonuçlanmasından dolayı, bazen kendimi iyimser bir fikre doğru yuvarlanmış buluyorum: Beceriksiz isyancı eleştirmen Hal, onun muhafazakâr yeni gelenekçi kardeşi ve adalet arayan antikapitalist Maxwell'in birleşmesiyle oluşan bir toplum fikrine.

Daha karanlık ve gerçekçi olduğum zamanlar, odak gruplar, anketler, idol oylaması ve video oyunlarının varsayılan etkileşimleri tarafından şekillenen sahte bireysellik diyarına doğru gittiğimizi inkâr edemiyorum. Çoğumuz, bilinçaltımızda yaratıcılıktan etkileşi-

me doğru değişimi benimsiyor, anonim, yalnız bir devirde fark edilip hissetmeyi her şeyden çok arzuluyoruz. Kuzey Amerika'nın banliyösü alışveriş merkezlerinde yetişmem yüzünden, içimdeki çelişkiyi çözemedim. İçimdeki çelişki, yüzeysel "Ben Özelim" yoluyla bilinme arzusuna karşılık, kim olduğumu, şöhret ve servet, tarz ve yüzeysel parıltı, bütün hepsini kuşatan perspektife karşı hareket etmek için prensiplerimin ne olduğunu ifade etme ihtiyacı. Sistem tarafından emilmeye elverişli olmadan güçlü olmanın bir orta yolu var mı? Bu çok küçük zaferi, kişisel isyanı yasalaştırmanın bir yolunu aradım ama bulamadım.

Gene de ısrar ediyorum. Her şeye rağmen başkaldırı, değişimi, olasılığı yeniliği ima eder. İnsanlığın tam kalbinde, yeni tecrübelere, yeni şablonlara ve gerçeği genişletmeye yönelik bir dürtü vardır. Yeni konformizmin yükselişini insanlardan nefret ettiğim için belgelemeye çalışmıyorum, tersine, huşu ve hayretler içindeyim. Bireysel ve müşterek olarak neden yapıldığımız karşısında ürktüğümden yapıyorum. Tanrı, popüler kültür, muhafazakâr eğilimli ve toleranslı ebeveynler tarafından telkin edilen genler, sosyal mühendislik, kozmik enerji karışımı bireysel özgür düşüncemizin, bizim kendimize bir armağanı olduğu fikrinden vazgeçmemeye mecburum. Popüler kültürün kolektif seçeneklerini reddetmeyi kabul etmiyorum. Aynı zamanda, çoğunluğumuzun sistemin hiçbir zaman olmamıza izin vermeyeceği, gerçekten ve hakikaten özel olduğumuzu varsaydıran küresel aynılığı da reddediyorum. Böylece, birçoğu gibi ben de daha içeri doğru bir çıkış yolu bulmaya devam etmeliyim. Sizi de benimle gelmeye davet etmeliyim ama... işte... bildiğiniz gibi, kendi kendime yapmam gerektiğini düşünüyorum.

Kaynakça

Ahrers, F., "Fiercely Top 40", *The Washington Post*, 7 Nisan 2001.

"And the Oscar Does Not Go To", *The New York Times*, 23 Mart 2003.

Anderssen, E., "Fatal Attractions", *The Globe and Mail*, 22 Mayıs 2000; "As You Were", *Harper's*, Şubat 2002.

"Angry Country Folk Flood London", *The Globe and Mail*, 22 Eylül 2002.

Atwood, M., *The Handmaid's Tale*, Toronto: McClelland and Stwart, 1985.

Ballard, C., "That Stomach Is Going to Make You Money Some Day", *The New York Times Magazin*, 31 Ağustos 2003.

Barber, B., *Jihad vs. McWorld*. New York: Balantine, 1996. [*McWorld'e Karşı Cihad*, Varlık Yayınları, İstanbul, 2003.]; "Barks of Praise", *The Globe and Mail*, 13 Ağustos 2003.

Bailie E., "A Week in the Life of Ericka Bailie", *Broken Pencil*, 2002 Sonbahar.

Baker, C., ".hack Attack", *Wired*, Eylül 2002.

Barry, D., "Scandal and Social Change Leave Irish Church Adrift", *The New York Times Magazine*, 7 Nisan 2002.

Barna Group, "Rapid Increase in Alternative Forms of The Church Are Changing the Religious Landscape", *http//www.barna.org*, 24 Ekim 2005.

Barnes, B., "Don't Just Sit There... Do Something!", *The Wall Street Journal*, 6 Ağustos 2005.

Beck, U. & Beck-Gernsheim, E., *Individualization*, Londra: Sage, 2002.

Bellafanta, G., "Young and Chubby: What's So Heavy?", *The New York Times*, 26 Ocak 2003.

Bellah, R. vd, *Habits of the Heart*, Berkeley: University of California Press, 1985.

Birnbaum, P., "Mass, Mobilization, and the State", In Changing Conceptions of Crowd Mind and Behaviour, (der.) Carl F. Graumann & Serge Moscovici, New York: Springer-Verlag, 1986.

Black D. & Harvey, R., "Stigma of Depression Finally Gone", *Toronto Star*, 6 Haziran 2003.

Boehelrt, E., "Radio's Big Bully", *Salon*, 30 Nisan 2001.

Bosman, J., "Short-Shorts at 35.000 feet", *The New York Times*, 23 Mart 2003.

Bracewell, M., *When Surface Was Depth*, Cambridge, MA: Da Capo Press, 2002.

Bunn, A., "Not Fade Away", *The New York Times Magazin*, 1 Aralık 2002.

Caldwell, R., "Shock, Schlock, Corpses Galore", *The Globe and Mail*, 1 Nisan 2003; "Chief Moose Appeals Panel Ruling on Sniper Book", *CNN. com*

Cantril, H., *The Psychology of Social Movements*, New York: Wiley, 1941.

Carr D. & Manly, "L. At Star Crazy Magazines, the Brand's the Thing", *The New York Times*, 10 Mart 2002.

Cernetig, M., "Starlet Fever", *The Globe and Mail*, 19 Ağustos 2000; "Condominium Development on the Fringes of St. Petersburg", *The New York Times*, 13 Temmuz 2000; "City TV Now Available in Assorted Cultures", *The Globe and Mail*, 21 Mart 2001; "One Big Mac, Hold the Imperialism", *The Globe and Mail*, 10 Nisan 2001; "How Bronfmans Fell out with Corporate Sun King", *The Globe and Mail*, 2 Temmuz 2002.

Chafets, Z., "The Rabbi Who Loved Evangelicals", *The New York Times*, 24 Temmuz 2005.

Chang, J. vd, *Resist!*, Halifax: Fernwood, 2002.

Chapman, J., "Are You a Celeb Worshipper?", *This is London*, 14 Mayıs 2003, *http://www.thisislondon.com*.

Colapinto, J., "The Young Republicans", *The New York Times Magazine*, 25 Mayıs 2003.

Conlogue, R., "A Film Too Sick for Cannes", *The Globe and Mail*, 14 Mayıs 2003.

Considine, J. D., "Reaching out to the Multitasking Modern Teenager", *The New York Times*, 2 Mart 2003.

Considine, J. D., "Boogie Nights", *The Globe and Mail*, 7 Mayıs 2003.

Crister, G., "New Front in the Battle of the Bulge", *The New York Times*, 18 Mayıs 2003.

Cross, M., "Dear E-Diary", *Broken Pencil*, 2002 Sonbahar.

David, L., *Postmodernity*, Buckingham, İngiltere: Open University Press, 1999.

Dillon, S., "Dropping Logos That Shout, Luxury Sellers Try Whispers", *The New York Times*, 15 Eylül 2002; "For One Student, A College Career Becomes A Career", *The New York Times*, 10 Kasım 2005.

Dixon, T. H., *The Ingenuity Gap*. Toronto: Vintage Kanada, 2001.

Dueck, L., "Practise What You Preach", *The Globe and Mail*, 1 Ocak 2004.

Egan, J., "Love in the Time of No Time", *The New York Times Magazine*, 23 Kasım 2003.

Elliot, S., "Advertising's Big Four", *The New York Times*, 31 Mart 2002; "From the Airwaves to the Street", Adbusters, Ocak/Şubat 2001; "Foreign Distillers Seek to Slake India's Thirst", *The New York Times*, 5 Mayıs 2002;

Ellman, R., *Oscar Wilde*. Londra: H. Hamilton, 1987.

Ewen, S., *PR!*, New York: Basic Books, 1996.

Fessenden, F., "They Threaten, Seethe and Unhinge, Then Kill in Quantity", *The New York Times*, 9 Nisan 2000.

Firkins, O. W., "The Cult of the Passing Hour", *The Atlantic Monthly*, Mayıs 1914.

Forgas, J. P., *The Social Mind: Cognitive and Motivational Aspects of Interpersonal Behaviour*, Cambridge, İngiltere: Cambridge University Press, 2001.

Foucault, M., *Discipline and Punish*, New York: Vintage, 1995 [*Hapisanenin Doğuşu*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Kitabevi, 2001].

Fountain, J. W., "Exorcists and Exorcism Proliferate across the U.S.", *The New York Times*, 28 Kasım 2000.

Francis L. K., Hsu, *Rugged Individualism Reconsidered*. Knoxville: University of Tennessee Press, 1983.

Friedman, T. L., "The Two Domes of Belgium", *The New York Times*, 27 Ocak 2002.

Galanter, M., *Cults*, New York: Oxford University Press, 1999.

Galt, V., "More Firms Offering Flex-Time Option", *The Globe and Mail*, 11 Ağustos 2003.

Gitlin, T., *Media Unlimited*, New York: Metropolitan Books, 2001; "Hostage Taker at German School Surrenders", *The Globe and Mail*, 18 Ekim 2002.

Gordon, K., *Analyse Yourself*, Pickering, ON: Castle Quay Books, 2002.

Gray, T., "Report Shows Internet Spending Jumps", internet-news.com, 14 Haziran 2005.

Grossman, C., "Charting the Unchurched in America", *USA Today*, 7 Mart 2002.

Ha,Tu T., "More Than 200 Arrested after WTO Protests", *The Globe and Mail*, 29 Temmuz 2003.

Harding, K., "Beer at Work a Frothy Issue", *The Globe and Mail*, 4 Aralık 2002.

Hardison Jr. O.B., *Disappearing Through the Skylight*. New York: Penguin, 1990.

Harmon, A., "Star Wars Fan Films Come Tumbling Back to Earth", *The New York Times*, 28 Nisan 2002.

Haupt, R. L., "Need a Minister? How about Your Brother?", *The New York Times*, 12 Ocak 2003.

Havel, V., "The Culture of Enterprise", *Walrus*, Şubat 2004; "Intellectuals and Power: A Conversation between Michel Foucault and Gilles Deleuze", http://www.csun.edu/~hfspc002/foucB3.html#power.

Hayt, E., "Surprise, Mom: I'am against Abortion", *The New York Times*, 30 Mart 2003.

Hechtman, K., *www.straightgoods.com*, 4 Aralık 2001.

Himelfarb, E., "Britons Get Their 15 Minutes of Farm", *The New York Times*, 2 Mart 2003.

Hitt, J., "A Gospel According to the Earth", *Harper's*, Temmuz 2003.

Hirschberg, L., "Who's That Girl?", *The New York Times Magazine*, 4 Ağustos 2002.

Hogan, P. C., *The Culture of Conformism*. Durham, NC: Duke University Press, 2001; *Hollywoodreporter.com*. 7 Mayıs 2004.

Holson, L. M., "Why Hollywood Loves to Repeat Itself", *The New York Times*, 11 Mayıs 2003.

Homer-Dixon, T., *The Ingenuity Gap*, Toronto: Vintage Canada, 2001.

Houellebecq, M., *The Elementary Particles*, New York: Vintage, 2000.

Hsu, F., *Rugged Individualism Reconsidered*, Knoxville, TN: University of Tennessee Press.

Jang, B., "Births Decline Again", *The Globe and Mail*, 27 Eylül 2002.

James, C., "Plain Folks Surgery Is Ugly TV", *Toronto Star*, 12 Aralık 2002.

Kapica, J., "TV Loses Ground to Net: Study", *The Globe and Mail*, 13 Mayıs 2003.

Kaplan, R. D., *An Empire Wilderness*, New York: Random House, 1998; *La Spirale*. http://www.laspirale.org

Kaplan, B., "Making the Bands", *The New York Times Magazine*, 5 Kasım 2000.

Kates, J. & Kates, M., "My Child Is Starving Herself to Death", *The Globe and Mail*, 25 Ocak 2003; "Marketing Hits and Misses", *Sales and Marketing Management Magazine*, Temmuz 2001; "Meeting and Greeting in the Capital of Plastic", *The York Times*, 5 Mayıs 2002.

Kirkpatrick, D., "Shaping Cultural Tastes at Big Retail Chains", *The New York Times*, 18 Mayıs 2003.

Klosterman, C., "Celebrities Are Just Like You and Me", *The New York Times Magazine*, 15 Aralık 2002.

Le Bon, G., *The Crowd*, Dunwoody, GA: N. S. Berg, 1968.

Leland, J., "A Movement, Yes, But No Counterculture", *The New York Times*, 23 Mart 2003.

Lesly, P., *The People Factor*, Homewood, IL: Richard D. Irwin, 1974.

Levin J. & Fox, J. A., "Making Celebrities of Serial Killers Elevates the Threat", *USA Today*, 23 Ekim 2002.

Lewis, M., "The Artist in the Gray Flannel Pajamas", *The New York Times Magazine*, 3 Mayıs 2000.

Lyall, S., "With Approval, Europeans Opt Not to Marry", *The New York Times*, 24 Mart 2002.

Lyon, D., *Postmodernity*, Buckingham, İngiltere: Open University Press, 1999; "Man Shot Dead at Gas Station in Virginia", *The Globe and Mail*, 9 Ekim 2002.

MacDonald, G., "The Road from Nowhere", *The Globe and Mail*, 22 Şubat 2003.

Menon, V., "Why We Like to Watch", *Toronto Star*, 3 Ağustos 2002.

Mckenna, B., "How a Fugitive Turned into a Folk Hero in Appalachia", *The Globe and Mail*, 6 Haziran 2003.

Mickleburg, R., "The Rapper, the Teacher, the Scandal", *The Globe and Mail*, 7 Mayıs 2003.

Mirapual, M., "Why We Like to Pop When You Can Mix Your Own", *The New York Times*, 20 Ağustos 2001.

Mitchell, A., "Extra Lettuce, Hold the Mayo, and Pile on the Information", *The Globe and Mail*, 8 Ocak 2004.

Morris, B., "Hi I'm Your Waiter and This Is Reality", *The Globe and Mail*,11 Mayıs 2003.

Morris D. & Langer, G., "Same Sex Marriage", *ABC News website*, 21 Ocak 2004. http://abcnews.go.com.

Morrison, J., MSNBC, "Harris and Klebold Wanted to Be Cult Heroes According to Videotapes", 11 Kasım 1999; "Cat Mutilators Face Doggy Power", *Toronto Sun*, 25 Mart 2002.

Moscovici, S., "The Discovery of the Masses", *In Changing Conceptions of Crowd Mind and Behaviour*, ed. Carl F. Graumann ve Serge Moscovici, New York: Springer-Verlag, 1986.

Mydang, S., "Oh Blue Eyed Thais, Flaunt Your Western Genes!", *The New York Times*, 29 Ağustos 2002.

Nelson, C., "Lip-synching Gets Real", *The New York Times*, 1 Şubat 2004.

Orenstein, P., "Where Have All the Lisas Gone?", *The New York Times*, 6 Temmuz 2003.

Palahniuk, C., *Choke*, New York: Doubleday, 2001 [Tıkanma, Çev. Funda Uncu, Ayrıntı Yayınları, 2003].

Palladino L. vd, *Counterproductive*, Montreal: Cumulus Press, 2002.

Parks, T., *Adultery and Other Diversions*, New York: Arcade, 2000.

Polgreen, L., "Night out for 3 Friends Ends in Heroism and Mourning", *The New York Times*, 2 Mart 2003.

Peck, A., *Uncovering the Sixties*, New York: Pantheon, 1985.

Price, S. L., "When Fans Attack", *Sports Illustrated*, 28 Nisan 2003.

Putnam, R. D., *Bowling Alone*, New York: Simon ve Schuster, 2000.

Reed, C., "Backyard Wrestling for Fun and Glory, Not Cash or Gore", *Broken Pencil*, no.17.

Rey, J. M., "Freud and Massenpsychologie", *In Changing Conceptions of Crowd Mind and Behviour*, (der.) Carl F. Graumann & Serge Moscovici, New York: Springer-Verlag, 1986.

Rey, J. M., "Freud and Massenpsychologie", New York: *Free Press*, 1999.

Robinson, J., "Young Women Break Taboos with Tattoos", *Toronto Star*, 24 Haziran 2003.

Roszack, T., *The Making of a Counter Culture*, New York: Doubleday, 1968; "Swedish Teen Accused of Planning Massacre", *The Globe and Mail*, 25 Mayıs 2004.

Rozhon, T., "Reinventing Tommy: More Surf, Less Logo", *The New York Times*, 16 Mart 2003.

Royale, B., *Director Kinji Fukasaku*, Japonya, 2000.

Salaman, J., "Looking Back at the Bonires, Personal and Professional", *The New York Times*, 16 Haziran 2002.

Sante, L., "Be Different! (Like Everyone Else!)", *The New York Times Magazine*, 12 Aralık 1999.

Saunders, D., "John Lindh's Hip-Hop Youth", *The Globe and Mail*, 30 Ocak 2002.

Siegler, C., "A Wasteland of the Airwaves", *Punk Planet*, no. 52, Kasım/Aralık 2002.

Silcoff, M., "Sizing Up Teenagers", *The New York Times*, 13 Ekim 2002; "Custom Fitting", *En Route*, Ocak 2003.

Simmel, G., *On Individuality and Social Forms* Chicago: University of Chicago Press, 1971; *Simmel on Culture*, Londra: Sage, 1997; "Social Studies". *The Globe and Mail*, 25 Kasım 2002.

Schor, J., *The Overspent Amerikan*, New York: Basic Books, 1998.

Schuler, C., "The Civic-Minded Sex King", *Walrus*, Şubat 2004.

Scott, A. O., "An Outsider Who Isn't out Far Enough", *The New York Times*, 24 Mart 2002.

Shalit, W., *A Return to Modesty*, New York: Free Press, 1999.

Smith, C., "Risking Limbs for Height, and Success, in China", *The New York Times*, 5 Mayıs 2002.

Smith, G., "God at the Touch of a Screen", *The Globe and Mail*, 12 Nisan 2003.

Soloway, C. vd, "A Long Strange Trip to the Taliban", *Newsweek*, 17 Aralık 2001.

St. John, A., "I'm on the Olympic Team? Bummer!", *The New York Times Magazine*, 27 Ocak 2002.

Stone, G., Elvis Impersonator Webring. *http//hometown.aol.com/gstone2814/index.htm.*

Swainson, G., "Elvis Priestley Rocks His Pulpit", *Toronto Star*, 12 Ocak 2004.

Taffel, R., "Wall of Silence", *Psychotherapy Networker*, Mayıs/Haziran 2001.

Talbot, M., "Why Isn't He Just the Cutes Brand Image Enhancer You've Ever Seen", *The New York Times Magazine*, 21 Eylül 2003.

Tarde, G., On *Communication and Socail Influence: Selected Papers*, Chicago: University of Chicago Press, 1969.

Tester, K., *Moral Culture*, Londra: Sage, 1997.

Trebay, G., "After Nice, a Return to Vice", *The New York Times*, 8 Haziran 2003.

Turner, C., "Geek No More", *The Globe and Mail*, 24 Mayıs 2003.

Twitchell, J. B., *Living It Up*. New York: Columbia University Press, 2002.

"VA Legislators Driven to Win More Speciality Plates", *The Washington Post*, 4 Ocak 2003.

Walker, R., "The Marketing of No Marketing", *The New York Times Magazine*, 22 Haziran 2003.

Vansittart, K., "Akared States", *The Globe and Mail*, 27 Kasım 1999.

Warren St. John, "Trying Hard to Get Free, via Rap on Your Own CD", *The New York Times*, 3 Mart 2002; "Young, Single and Dating at Hyperspeed", *The New York Times*, 21 Nisan 2002; "Dot-Commers on a Mom and Pop Track", *The New York Times*, 11 Ağustos 2002; "Dating a Blogger", *The New York Times*, 18 Mayıs 2003.

Wente, M., "Who's Too Fat?", *The Globe and Mail*, 18 Şubat 2003.

Wilkinson, J., "Pennefather Heeds Her Calling", *The Atlanta Journal-Constitution*, 6 Nisan 2003.

Wise, M., "Rugged Individualism: Tattoo-Less Arms", *The New York Times*, 8 Haziran 2003.

Wolfe, A., Moral Freedom. New York: Norton, 2001.

Wong, J., "It's a Global Party, Thanks to Santa", *The Globe and Mail*, 24 Aralık 1999.

Whyte, M., "Life After Moses", *Toronto Star*, 27 Nisan 2003.

Whyte, W. H., *The Organization Man*, New York: Simon and Schuster, 1956.

Yourk, D., "Marriage Numbers Decline Sharply", *The Globe and Mail*, 20 Kasım 2003; "Young Not Wedded to Marriage". *The Globe and Mail*, 11 Temmuz 2002.

Zwolinski, M., "Unruly Fans Run Amok at Jays Game", *Toronto Star*, 26 Haziran 2003.

"Anne, baba! Sizi hayal kırıklığına uğratmaktan nefret ediyorum ama ben, antikorformist değilim artık. Şimdi bekleyin, paniklemeyin, bırakın anlatayım. Demek istediğim şu ki, öyleyim ama değilim. Bu nedir deyip anlamıyorsanız şöyle ifade edeyim: Eğer herkes bağımsız düşünüp kendini anlamakta gittikçe derinleşen bir asi ise, o zaman ben de herkes gibiyim. Antikonformizmle mutabakat sağlayan bir antikonformistim. İşte size kimlik kaybı! Hâlâ beni seviyor musunuz? Ben hâlâ ben miyim? Anne beni kucaklamaktan vazgeç! Baba, bu ciddi bir şey, para istemiyorum, cüzdanını cebine koyar mısın?"

Günümüz yaşam tarzları ve kültürü hakkındaki sarsıcı yorumlarıyla dünyada ve ülkemizde büyük yankı uyandıran Hal Niedzviecki, *Dikizleme Günlüğü*'nün ardından, *Ben Özelim*'de kendini özel, türünün tek örneği gören ve her fırsatta bunu gözümüze sokan herkese acı bir gerçeği açıklıyor: BİREYLİK YENİ KONFORMİZMDİR!

Popüler kültürün, self-help endüstrisinin, Hollywood filmlerinin, ana akım medyanın "Herkes bir yıldızdır", "Yapabilirsin" sloganlarıyla şişirdiği yelkenler özgür ufuklara açılmak yerine derinlikten yoksun yeraltı özentilerinde, içeriksiz bloglarda, dövme ve piercing çılgınlığında, patencilerin küçük dünyalarında sönüp kalıyor. Küresel popüler kültür "alternatif", "düzen dışı", "marjinal" olma iddiasındaki her şeyi çabucak sarıp sarmalayarak tüketim kültürünün emrine amade hale getiriyor. İşte bu kitap günümüz dünyasındaki bu eğilimlerin izini sürerek en çarpıcı örnekleri önümüze koyuyor. Böylece, dini ibadet ve kutsal ayinler de dahil, her şeyin nasıl gösteriye ve alınıp satılan bir metaya dönüştüğüne tanık oluyoruz.

Hal Niedzviecki *Ben Özelim* adlı kitabıyla dünyamız ve kendimiz hakkında düşünme biçimimizi kökten sarsacak devrimci bir çalışmaya imza atıyor.

"Hal Niedzviecki gerçekten özel biri... Günümüz kültür eleştirisi alanının en zeki, en komik ve en keskin kalemi, gerçeküstü bir dünyanın ayakları yere sağlam basan bir rehberidir kendisi."

Naomi Klein